

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

IVAN MAZEPPA

HISTORISK

ROMAN FRÅN KARL XII'S TID AF

LÖDBROK

STOCKHOLM: BEHRN & SONNERS FÖRLAG.

Pris: häft. 3: 25; kart. 3: 75; inb. i clothb. 4: 25.

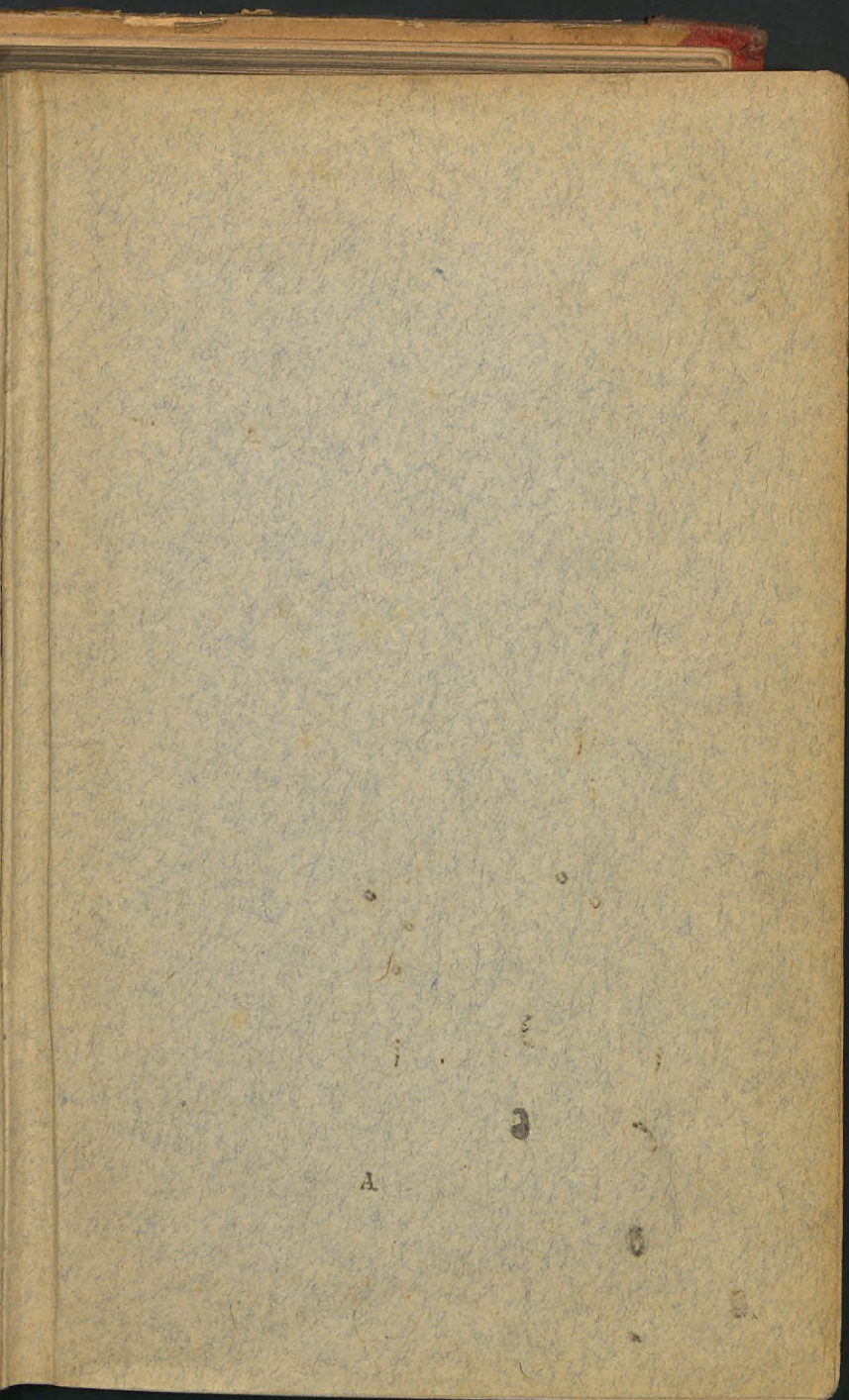

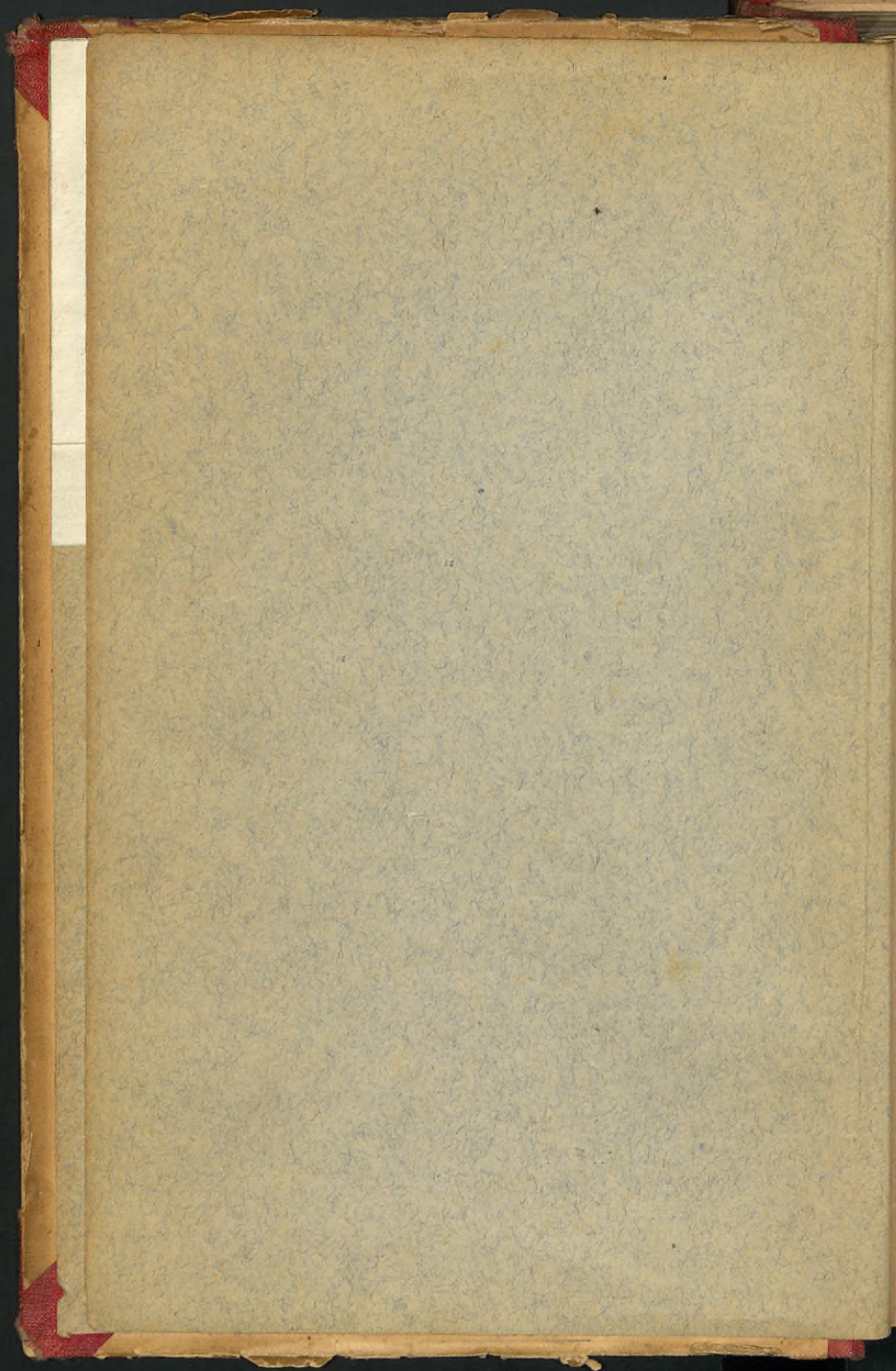
Allmänna Sektionen

Litt.

Sv.

9. 29 / 1551

IVAN MAZEPPA.

HISTORISK ROMAN

FRÅN CARL XII:s TID

AF

LODBROK,

FÖRF. TILL «BIRGER JARLS SÖNER», «SNAPPHANENS BRÖLLOP» M. FL.

[= *Ragnar Pihlstrand*]

STOCKHOLM.

ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

IVAN MAZEPKA

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

STOCKHOLM.

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1885.

FÖRSTA KAPITLET.

Herren till godset Mazeppa.

På gränsen mellan Turkiet, Ryssland och Polen ligger ett ganska fruktbart land, som benämnes *Ukraina* d. v. s. gränslandet. Det har aldrig befunnits vara angenämt för ett mindre land att vara inneslutet af flera roflystna och mäktiga grannar. Ukrainas läge gjorde också under lång tid dess befolkning till föremål för de mäktigare grannarnes plundringståg, hvarvid deras boskapshjordar bortröfvades och deras hustrur och döttrar bortfördes till en neslig fångenskap. Sålunda ansatte, funno invånarne i Ukraina nödvändigt att öfvergifva sina boningsplatser och blifva nomader, ständigt på resande fot med familjer och hjordar och hvarje ögonblick beredde att bryta upp, för att undgå en från grannfolkens områden framryckande roflysten och till antal öfverlägsen skara. Långe retade, började Ukrainas behjertade män att å sin sida göra infall på fiendernas landområden, och emedan ukrainarne voro ett stridbart folk, drogo de merändels tillbaka lastade med både ära och byte.

De mäktige grannarne, hvilka med den öfverlägsnes vanliga orättvisa ansågo sina egna plun-

dringståg fullkomligt rättmätiga, harmades så mycket mera öfver det svagare Ukrainafolkets djerfhed att uppträda med vapen i hand mot tre mäktiga fiender. Och med den glömska af egna fel, hvilken alltid alstras af högmodet, uppfunno de åt Ukrainas djerfva folk smädenamnet *kosaker*, hvilket egentligen betyder *kringvandrare*, men i turkarnes, ryssarnes och polackarnes mun erhöill betydelsen *röfvere*. Ukrainas folk harmades nog till en början öfver den elakhet, som åt dem upphittade detta smädliga namn, men småningom vande de sig dervid och antogo sjelfva namn af kosaker. Och så ironiskt är stundom ödet, att namnet kosaker allt mer och mer blifvit ett hedradt namn på ett förträffligt folk, medan benämningarna ryssar, turkar och polackar sjunkit så betydligt i värde, att en tiggare i ett och annat europeiskt land knapt skulle med jemnt mod fördraga, om någon toge honom för en ryss, turk eller polack.

Vid den tiden då den svenske hjälten Carl XII låg utrikes och utmattade sig sjelf, sitt trogna folk och sitt fattiga land genom strider, som inbringade ingen vinst, mycken skada och en ära, som öfverglänste Alexander den stores, vid den tiden hade kosakerne i Ukraina eller åtminstone i den del deraf, som lydde under det ryska tyranniet, för icke särdeles många årtionden tillbaka börjat bosätta sig i små byar, hvilka vanligen uppfördes i närheten af något större gods, tillhörigt en förnämre släkt, hvilken trotsat grannfolken och blifvit boende qvar på sin egendom, försvarande den mot alla anfall af kringströfvande fiendehopar.

Ett sådant gods var Mazeppa, beläget en timmes väg från den lilla "staden" eller, rättare sagt, byn Bialacerkiew.

Medan största delen af Ukrainas folk hade drifvits att söka skydd uti ett ostadigt lefnadssätt, hade Mazeppasläkten blifvit kvar på godset och mer än en gång med större eller mindre lycka uthärdat striderna mot ryska yxor, polska lansar och turkiska kroksablar. Men naturligtvis hade släktens rikedom icke under sådana förhållanden kunnat ökas. Boskapsskötseln måste af naturliga skäl ligga nere, jordbruk var en omöjlig sak. Dermed voro landets båda naturliga förvärfskällor stängda för Mazeppas egare och herrar, hvilka därför nedsjönko i fattigdom.

Den person, som år 1707 var herre till stamgodset Mazeppa, hette Ivan Stefanovitsch Mazeppa och har erhållit en plats i verldshistorien genom sin förbindelse med hjeltekonungen Carl XII.

Det var på hösten nyss angifna år. Gräset på Ukrainas stora slätter hade blifvit afbetadt eller börjat vissna och för en resande var anblicken af det nästan öde landet ganska tröstlös och ingalunda egnad att vagga sinnet till ro. Landskapet var alls icke vackert. Stora och ödsliga slätter, på hvilka här och der syntes en liten by af små och usla kojor, liknande dem som ännu i dag bebos af det fattiga bondfolket i Ryssland, lemnade ögat ingen hvilopunkt. Här och der i fjerran reste sig öfver horisonten topparna af en aflägsen skog, men den var alltför långt borta att erbjuda den resande något af interesse. En bölande tjur, som, skrämmd af den resandes ankomst, rusade öfver slätten med

sådan fart, att den upprifna sanden yrde kring honom, eller en flock roffoglar, som under hesa skrån höjde sig upp från ett kärr, voro föga egnade att gifva taflan något angenämt lif. Och öfver alltsammans hvilade tungt en dyster, grå och moln-betäckt himmel, medan en bitande vind svepte fram öfver öknen.

Tvärs genom slätten slingrade sig en väg, hvilken uppenbart icke var anlagd af menniskor, utan trampad af boskap. Den bestod af lös sand, i hvilken hästhofvarna måste nedsjunka till ganska betydligt djup. Tydligt var, att ingen någonsin hade öfver sanden utbredt något ämne, som kunnat gifva vägen större samband och fasthet. Derför föredrogo också de två ryttare, som vi nu se rida framåt mot Mazeppa, att låta sina eldiga springare ila framåt på den vissnade gräsmattan vid sidan af vägen. Äfven der upprefs visserligen sanden, men gräsrötternas nätverk hindrade hofvarna att nedsjunka och underlättade betydligt djurens arbete.

Redan på klädedrägten kunde man iakttaga, att de båda männen icke tillhörde samma folk, och detta blef ännu mera uppenbart, om man skärskådade deras anletsdrag.

Den unge man, som tycktes vara den förnämligare af de båda och som red en hingst af ädel andalusisk ras, var insvept i en mörkblå kappa af groft kläde, här och der rydd med gula uppslag och snören. Då vinden någon gång lyckades lyfta en flik af kappan, visade sig en skymt af den välkända blågula uniform, på hvilken hela världen igenkände Carl XII och hans krigare. Man behöfde ock blott se en skymt af ynglingens blonda, öppna

och redliga ansigte, för att inse, att hans hemland låg under en mycket nordligare breddgrad än den, der han nu befann sig. För att icke alltför högt stegra nyfikenheten hos dem, som läsa dessa rader, vilja vi genast nämna, att läsaren här ser framför sig denna berättelses hjelte, löjtnanten vid öfverste Henrik Otto von Albedyls värfvade dragonregemente, Ulrik Nordsköld, en ung man af adliga ätten n:o 1309. Hans fader var Johan Nordsköld, hvilken före sitt år 1694 inträffade adlande hette Lundberg. Denne Johan Nordsköld, hvilken egde den s. k. riksenkedrottningens (Hedvig Eleonoras) förtroende i så hög grad, att han var guvernementssekreterare i hennes lifgeding sedan år 1687, intog alltså en sådan ställning i samhället, att han utan svårighet förmådde åt sin son Ulrik anskaffa en kornettplats vid kongl. maj:ts lifdragoner. Men Ulrik bevisade snart genom sina utmärkta egenskaper såsom krigare, att kongl. maj:ts ynnest den gången icke hade kommit en ovärdig till del. Han utmärkte sig flera gånger och särskildt i slaget vid Jakobstad så mycket, att Carl XII, hvilken ingalunda slösade med ynnestbevis, utnämnde honom till löjtnant vid Albedyls eller (såsom ofta skrefs) Albedijls dragoner, innan han ännu var två och tjugo år gammal.

Vid unge Nordskölds sida red nu öfver Ukrainas oändliga slätt på en groft bygd flandrisk arbetshäst en man, hvilkens klädedrägt och mörka hy tillkännagafvo, att han var en kosak, en af Ukrainas egna söner. Detta kunde ock en skarp-synt iakttagare hafva erfarit genom att gifva akt på de glödande, nästan hänryckta blickar, hvar-

med han skådade omkring sig på det ödsliga, vilda och fula landskapet, ty så betraktas en jordtorfva endast af dem, som på samma torfva hafva haft sin vagga. Medan Nordsköld fann allting otrefligt och isynnerhet blåsten så kall och isande, att han allt mera omsorgsfullt insvepte sin smärta gestalt i den blågula kappan, tycktes deremot kosaken finna den kyliga och genomträngande vinden mer och mer angenäm, ty han lösgjorde det ena efter det andra af de snören, som sammanhöllo hans dräkt, och lät vinden obehindradt kyssa hans nakna och håriga bröst. Denne son af det fattiga Ukraina hette Wolodja och befann sig i Ulrik Nordskölds sällskap i egenskap af tjenare. Historien om Wolodja Pawelwitschs förhållande till löjtnant Nordsköld är snart berättad.

I slaget vid Jakobstad befann Wolodja sig såsom rysk soldat bland de trupper, hvilka Lewenhaupt invigde åt döden genom att till sina svenskar ropa sitt af historien bevarade: "nu gossar, fyr och framåt!" Wolodja omringades af ett halft tjog lätta ryttare ur öfverste H. H. Tiesenhausens estniska regemente och skulle helt säkert ha blifvit sönderhuggen, om icke Ulrik Nordsköld hade med sina förböner räddat den manhaftige och för sitt lif med stor tapperhet kämpande kosaken. Wolodja fördes af sin räddare till dennes tält och vårdades af honom, tilldess hans sår blifvit läkta, och då han tillfrisknat, var hans tillgifvenhet för löjtnant Nordsköld så stor, så varm och så uppriktig, att intet i verlden skulle hafva förmått den stackars kosaken att öfvergifva sin välgörare.

"Är Mazeppa ännu långt borta?" sporde löjtnanten, medan hans starka hand tyglade andalusiern, som blifvit skrämmd af en framför honom uppflygande korp.

"Nådige herre," svarade Wolodja, "inom en half timme komma vi till Bialacerkiew och en half timme senare inträffa vi i Mazeppa hos Ivan Stefanovitsch."

"Det fägnar mig, Wolodja, ty ditt hemland har intet, som kan fångsla en främling ute i naturen. Allting är här så ödsligt, att man tvingas att längta efter ett hemtrefligt rum, en varm brasa och en god bädd."

"Säg icke så, nådige herre," genmälde kosaken ödmjukt, "säg icke så! För mina ögon äro dessa slätter, dessa kärr, dessa skogar den skönaste syn, som hela världen kan erbjuda. Till och med då jag var med eder i Sachsens fruktbara och sköna land, längtade jag efter de nejder, som mina ögon nu med förtjusning skåda."

"Ja visst, det är ju ditt fädernesland och därför . . ."

"Måhända har Ni rätt, herre! Det synes mig också, som om hvarje människa med ärligt hjerta måste älska det land, der hennes moder vandrat och har sin lugna graf."

Kosaken förde afvigsidan af handen till ögat. Måhända var der en tår att borttorka.

De redo tyste en stund. Hästarnas fnysande var det enda ljud, som afbröt tystnaden.

"Känner du herren till Mazeppa?" sporde löjtnanten.

"Mina ögon hafva aldrig skådat anletet på den man, som för närvarande är mäktigast bland mitt folk."

"Tror du, att han skulle kunna förmås att sluta sig till vår store konung, för att gemensamt med oss tillintetgöra den ryske tyrannen? Om du icke känner honom personligen, så känner du åtminstone sinnesstämningen bland ditt folk."

"Ack, nådige herre, jag är en ringa man och kan icke känna de stores och mäktiges tankar."

"Gör dig icke enfaldigare än du är, Wolodja. Du vet, att kung Carl har skickat mig till Mazeppa för att söka förmå Ivan Stefanovitsch till uppror mot tsaren, och du inser, att det är af vigt för mig att känna något om den mäktige hetmanens sinnesstämning, innan jag kommer till samtal med honom. Säg mig därför hvad du vet!"

"Nå, om en ringa mans ord kunna lemna er någon upplysning, nådige herre, så hör! Jag tror, att Ivan Stefanovitsch hyser ett oblidkeligt hat till alla de grannar, som omgifva och af ålder hafva undertryckt Ukrainas härliga land."

"Vet du något om orsakerna till detta hat, Wolodja?"

"Det säges, att Ivan Mazeppa, som nu är en man af omkring sextiotre års ålder, har i sin ungdom vistats vid polska hofvet och der blifvit af en förnäm, lättsinnig fru inledd i en kärleksförbindelse af brottslig beskaffenhet. Det förmåles ock, att upptäckt skett och att den lättsinniga fruns man åt fastbinda Ivan på en vild häst, som släpptes ut i ödemarken. Några säga, att han lät fastbinda sin fru på ryggen af en annan häst, hvilken

också drefs ut på de ändlösa slätterna. Huru det förhåller sig med frun, vet jag icke, men det påstås, att det djur, som bar Mazeppa, hade blifvit fångadt på Ukrainas slätter och att därför djuret, så snart det icke fasthölls af tjuder eller grimma, ilade tillbaka till Ukraina, der det lär hafva blifvit tillfångataget af några bönder, hvilka sålunda räddade Ivan Stefanovitschs lif. Från den dagen har, så säges det bland vårt folk, Mazeppa hatat både polackar, turkar och ryssar."

"Men turkarne och ryssarne hade ju ingen del i den polske adelsmannens grymma gerning!"

"Nej, men Mazeppa vet, att både turkar och ryssar skulle hafva gjort alldeles detsamma som polacken gjorde. Han känner inom sig hvad hvarje redlig kosak känner, nämligen att turkar och ryssar hata vårt folk icke mindre än det är hatadt af polackarne."

"Kanske har du rätt, Wolodja."

"Och dessutom," fortfor kosaken, som uppeldat sig sjelf genom sin berättelse, "dessutom är Mazeppa egentligen katolik af den romerska bekännelsen."

"Ah!"

"Men för att kunna blifva hetman*) har han varit nödsakad att öfvergå till grekiska kyrkan."

"Jaså!... Nå...?"

"Jo, nådige herre, kärleken till den romerska bekännelsen lär hafva åter uppvaknat i hans hjerta, medan han för ett par år sedan låg med en kosakhär i Polen. Hans hat till ryske tsaren har derigenom ökats. Och sedan..."

*) Kosakernes härförare.

"Nå, sedan...?"

"Kanske tröttar jag er med mitt pladder, nådige herre?"

"Visst icke! Tvärtom! Du roar och underhåller mig. Fortsätt!"

"Jo, det säges, att tsaren, den grymme herskaren, åtskilliga gånger, då han varit full..."

"Full!... Du skämtar väl, Wolodja?"

"Ingalunda! Tsar Peter är ofta rusig. Jag har sjelf sett honom så öfverlastad, att han raglat mellan husknutarna."

"Besynnerligt, att så stora egenskaper kunna vara förenade med en så djurisk råhet!... Nå, hvad har händt, när tsaren tittat för djupt i bränvinsglaset?"

"Jo, då har han icke blott utfarit i hårda ord mot Ivan Stefanovitsch, utan äfven slagit honom."

"Är det möjligt?"

"Det är säkert och kan icke betviflas."

"Nå, då förvånar det mig icke, om Mazeppa hatar den djuriske enväldsherskaren. Mitt uppdrag torde blifva lättare än jag väntat."

"Ja, nådige herre, sådan är min mening."

"Nå, vi få se!"

Löjtnant Nordsköld sporrade sin gångare och med ökad fart nalkades de båda ryttarne Bialacerkiew, en liten, temligen renlig by, som i ett så vildt land hedrades med namnet stad. Hufvudgatan, som gick fram mellan två rader låga kojor, var bred, men sandig, så att ryttarne endast med sakta fart kunde passera den. Men när de lemnat "staden" bakom sig, läto de sina springare ånyo

vika af in på gräsmattan, så att färdens äro kunde försiggå med stor snabbhet.

Efter ännu en stunds ridt sågo de framför sig en oredig samling af låga bygnader. Det var det adliga kosakgodset Mazeppa.

Den som sett afbildningar af de prunkande och ståtliga slott, som vid tiden för vår berättelse beboddes af adeln i andra, mindre vilda länder, skulle endast högst ogerna vilja åt dessa låga och oansenliga, en bondgård liknande hus gifva benämningen slott. Det adliga godsets hus tycktes endast genom sin storlek och genom takens lysande färger skilja sig från den lägre befolkningens kojor. Medan stugorna i Bialacerkiew voro täckta med smutsgrå halm, voro godsets alla tak hopslagna af bräder och målade med lysande färger. Det förnämligaste huset bar ett ljusblått tak och af de öfriga hade några samma färg, andra voro ljusgröna, röda o. s. v.

"Är det icke en ståtlig anblick?" utropade Wolodja, som med tindrande ögon betraktade härligheten.

"Åhjo ... åhjo!" bekräftade Nordsköld, emedan han hade medlidande med Wolodja och icke ville nedslå den trogne tjenarens stolthet öfver hvad han ansåg skönast i Ukraina.

"Finnas sådana tak i ert hemland, nådige herre?"

"Nej, sannerligen! Vi ha ännu icke kommit att tänka på den konsten, min käre Wolodja."

Och snart stodo de af värme rykande hästarna utanför Ivan Stefanovitsch Mazeppas port.

Samtalet hade hittills förts på svenska — ett tungomål, som Wolodja under de år, han varit

löjtnant Nordskölds följeslagare, hade fullkomligt inhemtat. Men nu var det nödigt att begagna ett annat språk, ty det var föga antagligt, att svenskan skulle vara känd i denna aflägsna vildmark.

"Visserligen har du lärt mig en del af ditt modersmål," yttrade Nordsköld, "men som du är mera hemma deri än jag, tillkommer det dig att förskaffa oss inträde."

"Gerna, nådige herre!"

Wolodja hoppade raskt ned från sin väldige flandrare och begaf sig bort till den tillslutna porten, som han hedrade med några väldiga sparkar. Dessa högt ljudande signaler hade till följd att en liten lucka på porten öppnades. Den derigenom åstadkomna öppningen var icke större, än att den lemnade rum för ett skäggigt hufvud, som nyfiket tittade fram.

"Goddag, far!" yttrade Wolodja på kosakernes språk, den s. k. lill-ryskan. "Öppna porten för oss, lille far!"

"Hvilka ären I?"

"Jag är så god kosak som du, lille far, och herren der är en af Carl den tolfte bussar, som kommer till hetman Mazeppa med bref och budskap från sin konung."

Kosaken mumlade någonting i skägget, drog sitt hufvud tillbaka och tillslöt luckan.

"Du borde varit höfligare, Wolodja," yttrade löjtnanten. "Nu torde det blifva svårt nog för oss att få inträde här. Solen går snart ned och det lär icke blifva angenämt för oss att tillbringa natten härute på denna slätt, der vinden är skarpare och mera genomträngande än vid nordpolen."

”Var lugn, nådige herre! Han aflägsnade sig endast för att underrätta hetmanen och begära hans tillåtelse att öppna för oss.”

Wolodja hade knapt yttrat dessa ord, förrän hans förutsägelse besannades. Luckan öppnades åter och ett vackert ansigte, omgifvet af grånande hår och skägg visade sig, betraktade ett ögonblick skarpt de båda främlingarne och ropade derefter till någon att öppna porten. I nästa ögonblick slogos porthalfvorna upp och löjtnant Nordsköld red med sin tjenare in på Mazeppas borggård.

Der stod Ivan Stefanovitsch med allvarlig uppsyn, läggande till helsning handen på hjertat och bugande sig med afmått höflighet eller, rättare sagdt, med en värdighet, som icke var afmått, emedan den var gränslös. Den som inför tsaren var ödmjukare än en slaf, hade skäl nog att tycka sig kunna uppträda med stolthet inför en ringa soldat.

Mazeppa var af medelhöjd, väl växt och ännu vid så framskriden ålder en vacker karl. Vi säga med flit icke ”gubbe”, ty hans raka gestalt, hans lifliga blick, hans tydligen oförminskade kroppsstyrka och vighet jemte en ganska bjert framträdande åstundan att genom konstens medel förläna åt personen ett ungdomligt utseende — allt detta mer än uppvägde det vittnesbörd, som det grånade håret och skägget tycktes vilja aflägga rörande kosak-hetmanens ålder.

Med stor nedlåtenhet ledsagades löjtnant Nordsköld in i ett af de mindre husen, en liten koja, hvars enda förtjenst tycktes vara dess rödmålade tak och dess egenskap af en outhärlig länk i den kedja af bygnader, som inneslöt borggården

på alla sidor — en anordning af husens läge, som helt visst hade blifvit träffad med fästadt afseende på faran af angrepp och nödvändigheten af försvar. Ulrik Nordsköld hade hoppats att blifva förd in i någon stor sal, der han med stor högtidlighet kunde hafva inför hetmanen framställt allt hvad Carl den tolfte och grefve Pipers instruktioner ålade honom att framställa. Sviken i denna sin förhoppning, missnöjd med Mazeppas högtidliga min, värdiga hållning och nedlåtande helsning, inträdde vår hjälte i kojan, dit han beledsagades icke af Ivan sjelf, utan af en tjenande kosak.

Mazeppa hade med gravitetiska steg återvändt in i det största af husen, det der med det ljusblåa taket, och de enda ord, som Nordsköld hade hört honom yttra, voro dessa:

”Var välkommen, främling!”

ANDRA KAPITLET.

Sångerskan.

Vid inträdet i den åt honom till bostad anvisade kojan var löjtnant Nordsköld alltför uppretad och harmful, för att kunna egna någon upmärksamhet åt den boning, som den nedlåtande kosak-hetmanen hade gifvit honom. Om han hade varit en smula lugnare, skulle det icke hafva undgått honom, att rummet var bättre, än husets yttre

kunde låta ana. Visserligen voro husgeråden enkla, spiseln uppförd af lera, golfvet af sten och fönstren icke bättre än gluggar, men allting var rent och snygt och vittnade om ett ordningssinne, som vår hjelte ingalunda alltid hade funnit i Sachsen, Polen och andra mindre vilda länder.

Men Ulrik Nordsköld gaf icke akt på dessa omständigheter. Om han hade haft Ivan Stefanovitsch framför sig i stället för den bugande tjänaren, skulle han helt visst med den djerfhet, som Carl den tolfte bussar ådagalade i alla lifvets förhållanden, hafva gripit den gamle hetmanen i hår och skägg och handgripligen låtit honom erfara, om icke ett par svenska knytnäfvares egare vore en person, som borde hedras såsom en furste, hvart-hän han än månne komma här i verlden. Men lyckligtvis för Mazeppa var denne sysselsatt på annat håll.

Nordsköld kastade sig ned på en simpel träbänk. Den bugande tjänaren lemnade rummet och snart derefter inträdde Wolodja.

”Är detta den goda seden i Ukraina?” röt löjtnanten.

”Hvilket? . . . Hvarom talar Ni, nådige herre?”

”Om det emottagande vi hafva rönt, det månne du begripa.”

”Har man varit ohöflig mot er?”

”Är det icke ohöfligt nog att instänga mig i detta hål i stället för att med högtidlighet mot-taga mig, konung Carls sändebud?”

”Sannolikt har hetmanen för ögonblicket andra göromål.”

"Andra göromål!" utropade den otålige krigaren. "Mig undrar, om något göromål i verlden kan vara viktigare än att mottaga ett sändebud från verdens störste konung."

"Visserligen..."

"Men den här kosakkorporalen bröstar sig och är så nedlåtande, så utomordentligt, fördömdt nedlåtande, som om han vore jordkretsens beherskare och Carl den tolfte blott en slaf. Ve mig, om jag icke skall med mitt goda svärd lära honom att inse, hvar hans rätta plats är, och om jag icke kramar själen ur hans smorda, oljade och parfymade gamla kropp, innan jag far härifrån! Vill han undgå sitt öde, måste han på sina bara knän bedja mig om förlåtelse."

"Men besinna, nådige herre, att hela gården är uppfylld af Ivan Stefanovitschs folk. Jag har redan räknat mer än trehundra. Hvad vilja vi två företaga oss emot en sådan öfvermägt? Bäst är det att foga sig efter Mazeppas vilja, ty det minsta våld Ni här tillfogar honom, kommer att kosta både er och mig lifvet."

"Tyst!... Du håller med dina slägtingar, de andra kosaksvinen."

"Nådige herre, jag svär..."

"Tig, karl, och stör mig icke i mina tankar!"

Wolodja satte sig i en vrå och yttrade intet, men betraktade med både uppmärksamhet och ängslan, huruledes löjtnant Nordskölds jättestora person drefs af den i hjertat kokande vreden fram och tillbaka mellan rummets väggar, liksom lejonet vandrar af och an i sin bur.

Dörren öppnades. Ett par tjenande kosaker inburo hvarjehanda maträtter, som ställes på bordet. När måltiden var anordnad, bugade en af tjenarne sig med stor ödmjukhet för den uppretade löjtnanten och yttrade på god lill-ryska:

"Min herre helsar er och låter säga: ät och drick!"

Kosaken ville efter sålunda fullbordadt värf aflägsna sig, men Nordsköld grep honom med stadig hand bakifrån kring halsen, vände honom om, så att de befunno sig ansigte mot ansigte, och röt:

"Helsa du din herre igen och berätta, att jag låter säga honom, att så sant jag har äran tjena under den öfvervinlige konung Carl den tolfte, kommer jag att anställa ett blodbad på hetmanen och hans män, om han icke genast drager försorg om att mig egnas all den höflighet, jag såsom en stor konungs sändebud har rätt att kräfva af en så lumpen slaf som din herre."

Hos en kosak är vägen sällan lång mellan hand och dolk. Det lider intet tvifvel, att Nordsköld skulle hafva blifvit genomborrad af det blanka stål, som blixtrade i kosakens hand, om icke Wolodja i god tid hade störtat fram och vridit mordvapnet ur hans fingrar. Den andre kosaken drog också sin dolk, men gömde den igen, då han såg den lätthet, hvarmed Wolodja afväpnade hans kamrat.

Nordsköld släppte sitt rof och de båda kosak-tjenarne voro icke senfärdige att lemna kojan.

"Tror du, att de skurkarne framföra min helsing, Wolodja?" sporde löjtnanten, i det han gick bort till en af gluggarna och kastade en blick ut på borggården.

"Hvilken helsning, nådige herre?" sporde Wolodja med låtsad förvåning.

"Den som jag röt i hans öra, medan jag höll honom fast."

"Bah! Det kan icke vara er mening, nådige herre?"

"Jo, visst!"

"Men om han än vill, kan han icke frambära den till hetmanen."

"Och hvarför icke, om du tillåter mig den frågan?"

"Emedan ingen af karlarne förstod ett enda af edra ord."

"Ha!... Hvad säger du?"

"Ni tror väl icke, nådige herre, att man här i Ukraina förstår svenska?"

"Du har rätt," utropade löjtnanten, skrattande åt sin egen oskicklighet, "du har rätt, käre Wolodja. Vreden hänförde mig, vreden öfver en förolämpning, hvilken jag måste anse såsom rigtad icke mot mig, utan mot den store konung, hvars tjenare och ombud jag är. I min vrede tänkte jag icke på, hvilket tungomål jag begagnade mig af. Nå... om mina ord voro obegripliga, så voro mina gerningar så mycket tydligare, hoppas jag."

"Jag fruktar det."

"Fruktar!...! Hvad vill det säga? ... Du skulle frukta något? Omöjligt!"

"En äkta kosak lemnar aldrig en förolämpning ohämnad. Vi måste vara på vår vakt, nådige herre."

"Bah!... Ett par usla drängar!... Ha, ha ha! Du är lustig, min vän!"

"Nå, nå," yttrade Wolodja med mulen uppsyn, "vi få väl se."

Samtalet mellan herre och tjenare afstannade och efter en stunds tystnad föreslog Wolodja, att löjtnanten skulle börja sin måltid.

Att nämna ordet måltid för en af Carl den tolfte krigare, det var ungefär detsamma som att nämna ordet salighet för en munk eller ordet diamanter för en girigbuk. Det var minsann ingalunda hvarje dag, som Carl den tolfte folk hugnades med en ordentlig måltid. Svarta och mögliga brödkanter voro oftast deras enda spis, och likväl hade dessa krigare kraft nog att, om de blifvit förståndigt ledda till kampen, eröfra hela verlden. Men så plägade de också, när tillfälle erbjöd sig, taga riklig ersättning för sina umbäranden. Och detta var just hvad löjtnant Nordsköld gjorde, sedan Wolodja hade väckt hans uppmärksamhet i fråga om den väntande måltiden, som hvarken till mängd eller rätternas beskaffenhet lemnade någonting öfrigt att önska. Han åt för sju, men så kunde han också lefva utan föda många dygn och, när det gälde, kunde han slås för tio.

Aftonen inbröt. Vår hetlefrade löjtnant var längesedan mätt. Men ännu hade ingen budbärare kommit för att ledsaga honom till hetman Ivan. Hans otålighet växte med hvarje ögonblick.

Plötsligt steg han upp och spände svärdsbältet fastare kring lifvet, i det att han lifligt utropade:

"Jag går att uppsöka vår ohöflige värd."

Han famlade i mörkret efter sin hatt.

"Ack, nådige herre," sade Wolodja med märkbart bekymmer, "gör icke det... gör icke det! Ni

skall störta er i olycka. Om hetmanen icke skickar bud efter er, så är det ett tecken till, att han har andra göromål. Han skulle blifva vred, om Ni störde honom."

"Och hvad bekymrar jag mig om en sådan der liten herres vrede? Han är, så vidt jag vet, hvarken kung eller kejsare."

"Men här i Ukraina och i synnerhet här i hans eget hus är han mäktigare än alla kejsare och kungar i världen."

"Dumheter!"

Löjtnanten påträffade sin hatt och skred bort till dörren, men till sin stora häpenhet fann han dörren förbommad utvändigt, så att all hans ofantliga kroppsstyrka icke räckte till att öppna den.

Wolodja lät höra ett utrop. Men det tycktes snarare vara framkalladt af glädje, än af förbittring öfver det hinder, som stängde vägen för hans oförskräckte husbonde. Denne rasade några ögonblick som en galning, men derpå lugnade han sig, kastade hatten i en vrå och gick bort till en af gluggarna, hvars fönster han med ett kraftigt slag öppnade, så att den friska nattluften fritt strömmade in i rummet och afkyld hans upphettade blod. Men ehuru han onekligen blef allt mer och mer lugn, fortfor han dock att mumla ord, hvilka Wolodja väl icke kunde uppfatta, men hvilkas betydelse icke desto mindre var tydlig nog.

Plötsligt upphörde han med sitt mumlande. Och huru var det väl möjligt för en ung man att bibehålla ett vredgadt sinne, då han hörde sådana ljud som de, hvilka nu trängde till hans öra?

En klar qvinnoröst, metallrik och likväl mjuk, kraftig och likväl mild, hördes sjunga en sång, hvars ord så tydligt trängde fram till vår hjelte, att denne genast igenkände det polska språket. Aldrig hade Nordsköld hört en så förtjusande stämma. Han vågade knapt andas, emedan han var rädd att med sin andedrägt bortfläkta någon af de förtrollande ljudvågorna. Om det är möjligt att blifva förälskad i en röst — och mången påstår det — så var löjtnant Nordsköld i sanning förälskad, innan han sett en skymt af den härliga röstens egarinna.

Sången tystnade. Ulrik drog djupt efter andan.

"Det måste vara en engel," hviskade han tankfullt och försökte att med sina blickar genomtränga mörkret i den riktning, hvarifrån sången tycktes hafva kommit. Men han kunde ingenting se, ty natten var mycket mörk.

Länge stod han qvar vid gluggen, väntande att få höra den härliga rösten sjunga ännu en sång. Men han väntade förgäfvets. Och han skulle just stänga fönstret, då hans uppmärksamhet fästades af ett starkt ljussken på gården. Detta sken tycktes flyta ur en rörlig ljuskälla, ty han kunde tydligt märka, att det närmade sig.

Snart blef han också varse fyra lyktor och på samma gång några manliga gestalter, som stälde sin kosa rakt fram mot den koja, från hvars glugg vår hjelte iakttog uppträdet. I den förmodan, att det var några af hetmanens tjenare, som kommo med hans aftonmåltid, stängde han fönstret och beredde sig att taga emot dem på samma sätt som han förut mottagit den mordiske egaren af en dolk, hvilken nu hade sin plats i Wolodjas lifgördel.

Han hörde bommarna lyftas från dörren och var beredd att störta sig öfver de inträdande, döda en eller flera af dem och bana sig en väg ut i det fria, der han icke skulle dröja att uppsöka den ohöflige hetmanen.

Men huru stor blef icke hans förvåning, då han i den främst inträdande personen igenkände Ivan Mazeppa sjelf! Ja, det var verkligen den mäktige hetmanens "smorda, oljade och parfymerade gamla kropp", som vid skenet från de fyra lyktorna tedde sig för vår hjertes ögon.

"Ah!" utropade Nordsköld ofrivilligt. "Det är vår hetman sjelf, som gör mig den äran. Godt! Jag slipper då besväret att uppsöka honom."

"Ja, främling," yttrade Mazeppa, läggande handen på hjertat och görande en stolt böjning af hufvudet, "ja, främling, jag kommer nu för att höra, hvad den store konungen har att säga sin tjenare."

"Ah, verkligen," svarade vår löjtnant på så god lill-ryska, som han förmådde frambringa, "edert besök, min käre hetman, kommer dock mycket senare, än jag i min ställning såsom det nordiska lejonets sändebud har rätt att fordra. Ni har i min person förolämpat min herre och konung och Ni skall sannerligen, vore Ni ock kosak-hetman i Ukraina femtio gånger, stå mig till ansvars i min konungs namn."

Ivan Stefanovitschs ansigte förrådde ingen rörelse, då hans öron uppfångade dessa den hetlefrade svenskens ord. Han betraktade ynglingen med blickar så skarpa, att denne kände en viss benägenhet att icke möta dem och måste göra våld på sig sjelf för att icke blicka åt ett annat håll. Nordsköld kunde

icke undgå att i sitt sinne erkänna egaren till en sådan blick såsom både berättigad och van att herska. Men detta förtretade ännu mera den häftige ynglingen.

Mazeppa lade sin hand på vår hjertes axel, hvilket naturligtvis skulle vara ett uttryck af en mycket stor nedlåtenhet och vänlighet. På samma gång yttrade han med sin allvarliga stämma, i det han med den andra handen strök sitt skägg:

"Tro mig, främling, jag har varit sysselsatt med viktiga angelägenheter. Eljest skulle ingalunda en budbärare från kung Carl hafva behöft vänta på ett samtal med Ivan Stefanovitsch."

"Nu kan det vara nog med smekningar, herr hetman," yttrade vår löjtnant och lyftade i det samma upp sin högra hand, grep Mazeppas på hans axel ännu hvilande arm och slungade den ifrån sig. "Hvarför behandlar man mig här såsom om jag vore en fånge? Var god och säg mig det, herr Mazeppa, eller ock drag ert svärd och försvara er som en man!"

Hetmanen tyktes vara så långt ifrån att vredgas öfver ynglingens beteende, att han fastmer blickade med ett uttryck af beundran på den djerfve, som vågade behandla honom så i hans egen gård. Men Wolodja hoppade af förfäran upp från sin plats och gjorde min af att vilja i förtviflan slita sönder sina kläder. Och de fyra lyktbärande kosakerne betraktade hvarandra med bestörta blickar. De hade uppenbarligen aldrig upplefvat, att deras herskare blifvit så bemött, sedan han efter Samucha mottog hetmansvärdigheten och dess insignier — stafven och klubban, hvilka i hvarje kosaks ögon voro lika

heliga och okränkbara som någonsin krona och spira i ett mera civiliseradt land.

En af dem förde till och med handen till dolkfästet.

”Främling,” yttrade Ivan Stefanovitsch lugnt, ”jag förstår att värdera det stolta och okufliga mod, hvarigenom din konung och hans kämpar vunnit rykte och ära i vida världen. En annan skulle fått smaka galge och rep till belöning för ett uppförande, som jag berömmar hos dig, emedan jag vet, att I svenskar hafven ett så stort öfverflöd af obändig kraft, samma kraft, som kommer världen att bäfva, så snart Carl den tolfte's namn nämnes . . . Likväl beder jag dig, yngling, lägga band på ditt sinne, ty det är icke visst, att mina landsmän och underlydande kunna uppskatta och förlåta hvad jag, som sett och erfarit mera, är i stånd att till och med värdera.”

Nordsköld bet sig i läppen och gjorde en stum bugning inför denne öfverlägsne man.

”Och nu, främling,” återtog Ivan Stefanovitsch, ”vilja vi begynna samtalet om de angelägenheter, som föranlett din resa hit till min gård. Du är skickad af kung Carl?”

Hetmanen satte sig helt lugnt, vinkade åt tjänarne att kvarlemna lyktorna och gå samt afvaktade derefter vår hjeltes svar.

Denne tyckte emellertid, att en audiens midt i natten och i ensamhet ingalunda motsvarade de anspråk, som kung Carls ambassadör egde rätt att hysa. Han beslöt därför att försöka vända samtalet in på andra banor och om möjligt till morgon-

dagen och ett mera offentligt och lysande mottagande spara sitt ärende.

"Ni älskar sång, herr hetman?" sporde han och försökte antaga en bildad människas lätta samtals-ton i ett samqväm af goda vänner.

Ivan Mazeppa blickade hastigt upp och dröjde något med svaret, som emellertid antog formen af en ny fråga.

"Hvaraf tror Ni det?"

"Jag har nyss med egna öron hört en härlig qvinnoröst sjunga en rörande sång."

"Ah!"

En nästan giftig blick ur hetman Ivans öga kom Nordsköld att häpna.

"Hvem var sångerskan?" sporde vår hjelte efter några ögonblicks tryckande tystnad.

"Det var min dotter," svarade Mazeppa med besynnerlig köld. "Men hvad bekymrar oss qvinnors sång, då halfva verdens öde kanhända beror af det samtal, vi komma att hafva med hvarandra nu under dessa nattliga, tysta timmar. Låt mig höra det budskap, som kung Carl sänder mig!"

TREDJE KAPITLET.

En gubbes kärlek.

Det är icke vår mening att ord för ord återgifva det samtal, som fördes mellan löjtnant Nordsköld och Ivan Stefanovitsch Mazeppa. Endast det böra vi anföra, att vår hjälte gjorde allt för att öfvertala Ukrainas son att göra uppror mot tsaren och med sina kosakskaror sluta sig till den svenske konungen. Skickligt begagnade vår hjälte de upplysningar, hvilka Wolodja under färden meddelat honom. Han påminde hetmanen så skonsamt som möjligt om alla de förolämpningar, som tsaren tillfogat honom, och hvilka, det insåg Nordsköld, måste hafva djupt inristat sig i Mazeppas stolta sinne. Han talade om den romerska lärans och ritualens företräden framför den grekiska kyrkans. Han yttrade också sin tanke, att det var tsarens mening att beröfva kosakerne alla eller en del af deras privilegier och fråntaga deras hetman största parten af hans magt, till hvilket senare påstående Mazeppa med en allvarlig nick gaf sitt bifall, i det han yttrade:

”Du har rätt, främling. Jag har sjelf hört tsar Peter uttala denna hotelse.”

”Och han väntar,” återtog Nordsköld, ”endast på fred med kung Carl, för att genast sätta denna hotelse i verkställighet.”

Vår löjtnant hade goda skäl, tyckte han, att vara mycket belåten med resultatet af samtalet, ty

Mazeppa lofvade att om ett par dagar afsända till konungen en hemlig beskickning, med hvilken Carl kunde träffa de närmare öfverenskommelserna.

Men Nordsköld hade ingen aning om, att det icke var hans öfvertalningskonst, utan en helt annan persons, som åstadkom detta lyckliga resultat. Vi få snart veta, hvem den andre var.

"Och nu," yttrade Ivan Stefanovitsch, i det han reste sig upp, "nu får jag uppmana dig att tidigt i morgon begifva dig på återvägen, på det att din herre och konung så snart som möjligt må få del af mitt svar. Två timmar före daggryningen skola dina hästar vänta dig och du skall då äfven mottaga en minnesgåfva af Mazeppa och ett bref till din store konung."

Men en så hastig afresa ingick ingalunda i vår löjtnants plan, aldra minst sedan han hade hört Mazeppas dotters gudomliga sång. I ändamål att få afresan uppskjuten yttrade han:

"I morgon!... Visst icke, herr hetman!... Både jag, min tjenare, och våra hästar behöfva hvila, innan vi anträda den långa återfärden. Om några dagar skola vi måhända kunna..."

"I morgon klockan fem reser du, min son," sade hetmanen med ett allvar, som icke tålde motsägelse.

"Gör mig åtminstone dessförinnan bekant med eder familj! Mig lyster att höra din dotter sjunga ännu en gång och se, om hennes anlete är lika skönt som hennes röst är himmelsk."

Vår hjälte hade redan kommit så långt i sin kärlek till den osedda, att han kallade föremålet himmelskt.

Hetmanen, som redan hade vändt sig mot dörren för att gå, spratt till, liksom om han blifvit stungen af en orm. Han vände sig å nyo till Nordsköld och slungade mot honom en ursinnig blick.

"I morgon vid sagd tid begifver du dig härifrån!"

"Utan att hafva fått se och tala med er dotter, hetman Ivan?"

"Utan att hafva fått tala med någon annan än mig!"

Han gick. Tjenarne instörtade i rummet, togo tre af de fyra lyktorna och skyndade att upphinna sin herre och husbonde. Vår hjelte stod några ögonblick försänkt i djupa tankar. Han kunde icke begripa, hvarför hetmanens blick, som eljest var så lugn och allvarlig, skulle antaga ett så giftigt och ursinnigt uttryck, så snart man nämnde den unga qvinna, hvars röst hade väckt vår löjtnants kärlek och som enligt hetmanens utsago var dennes dotter. Och af hvilken anledning ville Ivan Stefanovitsch hindra honom att se denna dotter, hvilken helt säkert, det menade Nordsköld, måste vara lika skön som god och därför med stolthet borde af sin fader föreställas inför halfva verlden, om halfva verlden önskade se henne? Men så långt önskade han icke drifva saken. Han ville blott sjelf se henne.

Skenet från lampan i den kvarlemnade lyktan var tillräckligt för att öfvertyga Nordsköld, att han var ensam i kojans och d. v. s. att Wolodja hade lemnat honom. När och på hvad sätt detta hade försiggått, derom visste löjtnanten ingenting, men han var säker om, att det skett under loppet af det allvarliga samtalet med kosakhetmanen.

Vår hjelte hade, i likhet med alla förälskade personer, önskat samtala med någon om föremålet för hans varma beundran, men måste afstå från denna lisa, enär han icke var *nog* förälskad att samtala med väggarna eller med bord och bänkar i kojans. Sedan han släckt lyktan, trefvade han sig fram till den af doftande hö och massor af färskinn tillredda bädden, der han kastade sig ned. Trött som han var till kropp och själ, insomnade han snart till drömmar — om kosakhetmanens dotter.

Klockan var half fem följande morgon, då han uppväcktes genom ett temligen starkt buller inne i kojans. En karolin var alltid redo att gripa till vapen och behöfde inga långa förberedelser. Inom några sekunder stod den ännu sömndruckne Nordsköld raklång på golvet med svärdet i handen, beredd att möta hvilken fiende som helst. Emellertid öfvertygade han sig snart derom, att inga försvarsanstalter denna gång voro af nöden. Bullret, som väckt honom, förorsakades af de kosaker, hvilka inkommo i stugan med den för vår hjelte bestämda morgonmåltiden.

”Min vän hetmanen försummar sig icke, märker jag,” brummade Nordsköld en smula förargad, i det han stack svärdet i slidan.

Han hade ända till detta ögonblick hoppats, att ingenting skulle blifva af förslaget att resa klockan fem utan att hafva fått se en skynt af den vackra röstens egarinna. Men nu märkte han, att det var slut med alla förhoppningar i den riktningen och att Ivan Stefanovitsch måtte vara en mycket svartsjuk fader, som oblidkeligen skulle påyrka hans afresa och måhända, om så vore af

nöden, med vapen i hand tvinga honom dertill. Och om vår hjelte verkligen hade i någon vrå af sin själ ännu hyst någon förhoppning om att blott en timme längre få kvarstanna i närheten af Ivan Stefanovitschs dotter, så skulle äfven denna sista skymt af hopp hafva bäddats ned i sin graf, då en af de vid bordet sysslande kosakerne efter fullbordadt göromål yttrade följande, som han inledde och beledsagade med djupa bugningar:

”Min herre helsar er och låter genom mig säga, att ännu återstå tretio minuter af den tid, som ödet och hetmanens vilja hafva bestämt för eder vistelse å godset Mazeppa.”

”Skurk!” röt Nordsköld och upplyftade med väldig arm en tung trästol i den tydliga afsigten att kasta den i hufvudet på kosaken.

Emellertid var denne nog snabb i sina rörelser att befinna sig utanför kojan med en stark dörr mellan sig och karolinen, innan det tunga kastvapnet hven genom luften. Detta var så mycket klokare handladt af kosaken, som denne ingalunda skulle hafva öfverlevvat ett slag, hvilket, utdeladt med en sådan armstyrka och med en sådan projektil, troligen skulle hafva ögonblickligen dödat en elefant.

Löjtnant Nordsköld var mer än ursinnig. Han var vild. Hans häftiga lynne uppreste sig mot detta tyranni. Och just då han var som aldrig mest förtretad på en far, hvilken, ehuru boende i en ödemark, icke unnade sin dotter ”en bildad och belevvad karls” umgänge under några timmar eller dagar till ersättning för alla de dystra dagar, ”då hennes sköna ögon icke fingo skåda andra karlar

än kosakska svin" — just då blef han varse den trogne Wolodja, som låg och snarkade ursinnigt i en vrå.

"Ha! Är du der, ditt djur?" utbrast löjtnanten och rusade fram.

Wolodja skulle, om han än sofvit dubbelt så hårdt, hafva vaknat, då en så väldig hand ruskade honom så kraftigt.

"Hej... hej!... Hvad är det fråga om?" utropade han yrvaken, sättande sig upp på nakna golfvet, der han legat.

"Upp med dig! Vi skola resa."

"Resa!... Nu!... Omöjligt!"

"Vi drifvas ut."

"Vi *kunna* icke drifvas ut. Har väl någon sin en karolin och hans tjenare kunnat drifvas ut?"

"Vi hafva blifvit bortkörda."

"Hvem vågar köra bort kung Carls sändebud? Omöjligt!"

Emellertid sansade Wolodja sig så mycket, att han, ehuru ännu en smula yrvaken, började inse, huru det stod till.

"Ah! Det är sant!... Vi äro nu icke i kung Carls läger."

"Nej, tyvärr!"

"Vi äro i lejonets gap."

"Du säger något."

"Vi äro i händerna på alla kosakers hetman, Ivan Stefanovitsch Mazeppa den stränge."

"Har du tviflat derpå, ditt sömniga nöt?"

"Ingalunda! Jag tviflade icke. Jag hade glömt det. Nä, herre, hvad ämnar Ni nu göra?"

"Jag ämnar slåss med hetmanen och hans slafvar, så länge jag har en droppe blod i mina ådror. Drängar och stallknektar plägar man visa på dörren, om de äro oförskämda, men jag, en man som haft och har den äran att kämpa under Carl den tolfte fana, jag är hvarken oförskämnd eller en stallknekt. Jag skall med strömmar af kosakblod färga denna del af Ukrainas slättland. Jag skall veta att hämnas."

Wolodja svarade intet. Han visste, att när hans herre var vid det lynnet, voro alla öfvertalningsförsök fäfänga.

För att icke nödgas afgifva ett svar, hvilket helt säkert skulle hafva ännu mera uppretat den häftige ynglingen, öppnade Wolodja dörren och gick ut. Men efter en minuts förlopp, under hvilken Nordsköld grubblade öfver den omständigheten, att den dörr, som föregående afton var förbommad och tillsluten, nu var lemnad öppen, återkom Wolodja i ett mycket upprördt tillstånd.

"Herre," hviskade han, "en trupp af fem ryttare lemnade nu gården och red bort i rigtning mot Bialacerkiev. Jag såg det med egna ögon."

"Nå, hvad rör det oss? Kan du säga mig det, Wolodja?"

"De lägga sig i försåt för oss, nådige herre. Jag igenkände bland de fem ryttarne densamme, hvars halskotor Ni i går var nära att krossa med edra fem fingrar. Tro mig..."

"Nå... hvad?"

"En kosak glömmor aldrig en förolämpning."

"Och det vill säga?"

"Det vill säga, att de fem ryttarne ämna öfverfalla oss på vägen och att de skola försöka hämnas."

Utan tvifvel trodde Wolodja, att denna underrettelse skulle nedslå löjtnant Nordskölds mod. Men deri bedrog han sig. Vår hjälte utbrast i ett gapskratt.

"Ha, ha, ha! *Endast fem* kosaker! Ha, ha, ha! För hvem taga de mig? De borde hafva tagit med sig femtio andra och ändå skulle jag utan tvifvel hafva kämpat mig igenom."

"Ni skall stupa, nådige herre!"

"Ingalunda, min vän! Jag skall i god tid frisk och sund befinna mig i svenska lägret."

"Jag kan ledsaga er på bivägar, så att vi undvika försätet."

"Skäms, karl! Tror du, att en af hjältekonungens krigare smyger sig undan för fem fiender? Du borde blygas, Wolodja! Och kom aldrig mera fram med sådana dumheter, om du vill fortfara att tjena mig."

"Men..."

"Tyst, karl, annars skall min knytnäfve tysta dig för alltid!"

En kosak inträdde, bugade sig ödmjukt och sade:

"Klockan är fem. Det är tid att begynna färden."

Utsigten till en sammandrabbning med de fem ryttarne hade någorlunda försonat löjtnant Nordsköld med nödvändigheten att afresa. Han till och med glömde egarinnan af den hänförande sångrösten. Utan att säga ett ord och — märkvärdigt nog —

utan att med en dundrande örfil belöna den bugande kosaken, gick han ut och besteg den sadlade hästen. Wolodja följde hans exempel.

Just då löjtnanten ämnade spränga ut genom den öppnade porten, nalkades honom en mörk skepnad, hvilken hittills hade stått så i skuggan, att Nordsköld icke blifvit den varse. Skepnaden stack ett bref och en ring i hans hand och försvann.

"Mazeppa!" mumlade Wolodja, hvilkens häst skyggade för den hemlighetsfulla gestalten.

"Och det utlofvade brefvet till kung Carl," brummade löjtnanten, i det han lät sin häst känna sporrarna och sprängde ut i det fria, så att gnistorna yrde kring hästhofvarna. Med högt dån blef porten igenslagen efter de bortresande. Löjtnant Nordsköld var nu fullkomligt skild från kosakhetmanens dotter, ty han insåg ganska väl, att Ivan Stefanovitsch icke skulle ånyo öppna portarna för att mottaga honom.

Nu först började han tänka närmare på den saken och det förargade honom icke litet, att han utan motstånd låtit aflägsna sig från en kvinna, som genom sin sång fullständigt hade eröfrat hans hjerta och uppeldat hans fantasi. Ett ögonblick tänkte han verkligen på att vända om, spränga porten och med svärdet i handen bana sig en väg fram till den sköna. Men det behöfdes icke lång eftertanke för att öfvertyga till och med en så uppbrusande yngling om det dumdristiga i ett sådant företag. Då han nu icke kunde utgjuta sin vredes fälla skålar öfver kosakhetmanen och dennes folk, så fick andalusiern umgälla det, ty vår hetsige hjälte bearbetade med sina sporrar djurets sidor,

tilldess detta, vildt af smärta, stormade åstad med ett raseri och en fart, som Wolodjas tunga häst icke förmådde efterhärma. Småningom saktade vår löjtnant farten, så att Wolodja kunde upphinna honom. De hade då tillryggalagt hälften af vägen till Bialacerkiev.

"Om Ni rider på det sättet, nådige herre, skall er häst störta inom en half timme."

"Tycker du då, att jag har orsak att vara lugn och nöjd, Wolodja?"

"Ja visst! Vi hafva ju ätit en god måltid och sofvit godt. Hvad kunna vi begära mera? Jag minnes mångt tillfälle, då vi saknat dessa fördelar."

"Slaf! Dina lekamliga behof äro det enda, som gör intryck på ditt sinne. Begriper du då icke, att orsaken till mitt missnöje med mig sjelf, med Ivan Mazepa, med hela denna resa, ja, med hela verlden ligger uti någonting, som icke har sammanhang med mina kroppsliga behof. Du vet, Wolodja, om jag är en slaf under kroppens önsningar?"

"Tvärtom, nådige herre! Jag har sett er försaka allt hvad som för de flesta andra människor är en nödvändighet. Men, nådige herre, förlåt en ringa, men trogen tjenare den frågan: hvad är det, som har väckt ert missnöje i så hög grad?"

"Hvad det är?" ... Nöt! ... Det är Mazeppas hårdhet, för att icke säga grymhet att hindra mig ifrån att frambara inför hans dotter min hyllning."

"Mazeppas dotter!"

"Förvånar det dig? Det var hon, som sjöng så utomordentligt härligt i går qväll."

"Mazeppa har ingen dotter, nådige herre!"

"Hvad säger du? Har han ingen dotter? Vågar du göra mig till din narr?"

"Vare det långt ifrån eder tjenare, nådige herre! Hvem har berättat eder, att sångerskan skulle var Ivan Stefanovitschs dotter?"

"Det har Ivan Stefanovitsch sjelf sagt mig."

"Då har han ljugit, nådige herre. Mazeppas hustru är död."

"Men hon har väl lefvat en gång, kan jag tro?"

"O!... Men när Ivan Stefanovitsch äktade henne, var hon redan så ålderstigen, att hon ingalunda kunde fröjda sin man med några arfvingar. Han fick åtnöja sig med den gamla enkans stora rikedomar."

"Hon var således enka. Sångerskan kan vara hennes barn i det föregående giftet och således Mazeppas styfdotter."

"Omöjligt! Hennes förste make var så gammal och skröplig, att den saken är ännu omöjligare än den förra."

"Du förvånar mig... Hvar har du fått veta allt detta?"

"Skulle jag kunna vara okunnig om hvad hvarje kosak i hela Ukraina vet?"

"Men hvarför skulle Ivan Stefanovitsch ljuga för mig? Och hvem är den unga damen?"

"Nåväl, nådige herre, jag kan säga er äfven det."

"Du?"

"Ja jag, herre! Medan Ni samtalade med hetmanen i natt, begaf jag mig ut på gården för att göra mina iakttagelser."

"Ah! Det var då därför som du icke var tillstädes, när jag gick till hvila i går qväll?... Nå, du gjorde dina iakttagelser?"

"Ja, herre!... När Ni gick till hvila, satt jag i mycket treffligt sällskap och njöt af hetmanens goda öl."

"Jaså! Med hvem sällskapade du då?"

"Med en gammal bekant, som jag oförmodadt träffade, en trefflig kurre, som älskar vin, öl och qvinnor mera än någonting annat. Han heter Bogdan och vi hafva varit vapenbröder fordomdags."

"Nå," yttrade löjtnanten otåligt, "denne Bogdan sade...?"

"Han berättade mig en historia, som bevisar, att ålder och gråa hår icke alltid beskydda och beskärma människor mot dårskaper."

"Hvad menar du?"

"Vänta! Haf tålmod, nådige herre, så skall Ni få höra! För ett par år sedan var Ivan Stefanovitsch, som Ni vet, skickad af tsaren till Polen i spetsen för en kosakhär. Ni påminner eder nog, att så var?"

"Ja visst! Skynda på med din berättelse!... Damen?... Sångerskan?... Hvad fick du veta om henne?"

"Nådige herre, Ni måste låta mig berätta historien på mitt eget sätt, om Ni skall få veta något. En korp sjunger inga näktergalstoner."

"Nöt!... Berätta huru du vill, sjung hvilka toner du behagar, men skynda dig, så att jag icke frestas att med handkraft pressa nyheterna ur dig. Du förstår mig nog."

"Ja, herre!... Ser Ni, medan Ivan Stefanovitsch låg i Polen år 1705, lärde han känna en ung och utomordentligt skön polsk furstinna, Kathinka Dulskaia, och blef förälskad i henne."

"Karl, försök icke att hålla mig för din narr! Mazeppa måste år 1705 hafva varit öfver sextio år gammal och vid den åldern går man icke och förälskar sig... Om du nödvändigt vill ljuga, så hitta upp någonting, som är mera sannolikt och mindre otroligt."

"Jag ljuger icke, nådige herre. Min vän Bogdan försäkrade vid alla de helgon, han känner, att det är sant, och när Bogdan svär och bedyrar vid helgonen, då kan man lita på hans ord."

"Du säger således, att Ivan Stefanovitsch blef förälskad i den der furstinnan Dulskaia?"

"Ja, och jag säger, att han ännu är kär i henne."

"Nå, men när kommer du att tala om sångerskan? Tala om hvad du vet om henne! Jag frågar intet efter all verdens furstinnor."

"Nådige herre, sångerskan var just Kathinka Dulskaia."

"Ha! Hvad vågar du säga? Slaf, vågar du påstå, att denna unga qvinna, som tjusade mig med trollkraften af sin ljufva sång, är Mazeppas hustru eller älskarinna?"

"Ingalunda! Hon är hvarken det ena eller det andra."

"Hvarför befinner hon sig då hos honom?"

"Hon kom dit för två dagar sedan såsom sändebud från konungen."

"Det var en svart lögn. Kung Carl skickar aldrig qvinnor i sina ärenden. Han hatar ingenting i världen så mycket som konung August och en kvinnokjol."

"Sant, nådige herre! Också är det icke kung Carl, utan kung Stanislaus, som skickat furstinnan Dulskaia till Mazeppa."

"Ha! Du säger något! Jag börjar tro, att du har rätt. Hon har blifvit sänd af Stanislaus i samma ärende, som jag blifvit skickad af Carl. Är det icke så Wolodja?"

"Jo, verkligen! Hon skall försöka genom magten af sina behag förmå Ivan Stefanovitsch att affalla från tsar Peter, hvilkens lif Gud länge må bevara!"

"Tvärtom, min vän! Mätte Gud snart förgöra honom genom våra segrande vapen! Men kan du också förklara, hvarför jag icke tilläts se henne och hvarför min afresa på ett så ohöfligt sätt påskyndades?"

"Orsaken dertill mände helt visst hafva varit hetmanens svartsjuka. Han var rädd, att en ung vacker karl, sådan som Ni, nådige herre, skulle blifva en farlig medtäflare för honom. Och som furstinnans afresa är bestämd till i morgon, var han angelägen att få oss på väg redan i dag. Hans slughet har utan tvifvel låtit honom inse, att om Ni komme att i furstinnans sällskap färdas den långa vägen tillbaka till Polen, skulle denna resa på tu man hand kunna komma att för alltid tillsluta porten för hvarje förhoppning för honom. Ingenting är så egnadt att väcka kärlek hos man och kvinna som en längre tids enslig samvaro."

"Du har rätt, käre Wolodja!... Aek, den gamle bofven! Han förtjenar, att man gör honom ett spratt, den uslingen."

FJERDE KAPITLET.

Huru en kosak hämnas.

De båda ryttarne hade under samtalets lopp nalkats Bialacerkiefs stad eller by. Ännu var det alldeles mörkt, så att hästarnas instinkt var ryttarnes ende vägvisare. Sjelfve kunde de med möda skymta hvarandra. Endast en svag ljusstrimma vid östra horisonten bebådade den annalkade dagen. Den ödsliga slätten var tyst och stel, om möjligt ännu tystare och ännu mera liflös än om dagen. Ingen af Ukrainas korpar hade ännu vaknat. Bialacerkiew låg framför våra vänner så tyst, som om det lilla samhället hade varit sagans förtrollade slott. Men ur de närbelägna kärren höjde sig hvita dimmor liksom spökaktiga gestalter, hvilka ljusstrimman i öster gjorde synbara. Wolodja ryste och lät sin häst så mycket som möjligt närma sig husbondens. Men den tappra Wolodja skulle icke hafva bäfvat för någonting, som han icke hade ansett vara öfvernaturligt.

Plötsligt upplystes platsen af skenet från en afbrinnande musköt. En kula borrhade sig in i löjtnant Nordskölds venstra arm. Han uppgaf ett rop af öfverraskning och smärta. Men i nästa ögonblick hade han, känslolös för smärtan, med den högra handen dragit sin värja.

Han blickade omkring sig och tyckte sig se en mörk massa till venster om vägen.

"Hitåt Wolodja!" ropade han och sporrade sin häst, hvars tyglar han hade fattat med tänderna.

Och snart var han framme. Nu såg han tydligt, att han hade framför sig tre ryttare, som vid hans annalkande störtade honom till mötes. Väl såg han i mörkret icke, huru de voro beväpnade, men han var likväl förvissad, att tre svärd vore dragna i ändamål att döda honom.

Han såg sig om. Wolodja var icke i hans närhet. Åtminstone kunde han i det rådande mörkret icke blifva honom varse.

"Nå det gör ingenting," tänkte han och ropade med väldig stämma: "För Gud och kung Carl!"

Få alnar ifrån honom besvarades hans rop.

"Du har burit hand på en Ukrainas son. Du skall döden dö."

Och så drabbade de tillsammans i mörkret under ett vildt tumult, som skulle hafva skrämt på flykten de hvita, ur kärren uppstigande gestalterna, om dessa hade varit spöken i stället för dimmor.

Redan vid första sammandrabbningen lyckades Nordsköld klyfva hufvudet på en af sina fiender, ehuru han högg in utan att se sin motståndares person.

De båda öfriga fienderna läto höra ett skri af raseri och Ukrainas söner sparade den gången hvarken förbannelser eller eder. Det var ett under, att icke deras förfäder kommo fram ur sina grafvar för att stäfja deras onda tungors gudlöshet.

Samtidigt hörde löjtnant Nordsköld sin trogne Wolodja ropa på något afstånd:

"För Gud och min herre!"

Och vapenbrak hördes från samma håll.

"Aha," mumlade vår hjelte, "äfven Wolodja har arbete, hör jag."

Men han hade icke lång tid att anställa några betraktelser, ty hans båda kvarvarande motståndare anföllo honom ånyo med fördubbladt raseri.

Denna gång valde de ett annat anfallssätt. I stället för att rusa fram sida vid sida, skilde de sig från hvarandra och tyglade sina eldiga djur så, att de från hvar sin sida, den ene från höger och den andre från venster, kunde ansätta honom. Planen var god och en mindre erfaren krigare skulle hafva blifvit rädlös i en ställning, sådan som den, hvilken Nordsköld nu innehade. Men han var vuxen denna fara.

Medan de båda fienderna aflossade sina musköter, som utspydde kulor, af hvilka en genomborrade vår hjeltes hatt och den andra slog emot sadelbommen, styrde han sin häst så, att denne gjorde en svängning och beskref en halfcirkel omkring den ene ryttaren, hvarigenom han återigen erhöill dem båda midt framför sig. Redan detta var ett storverk af en man, hvars ena arm var slapp och obrukbar och som icke kunde för ändamålet begagna den andra, emedan den icke kunde släppa svärdet. Den unge mannen skötte tyglarna med tänderna.

"Fördömd vare den kulan, som förlamade min venstra arm," brummade han. "Jag kan icke begagna mina sadelpistoler."

Och så högg han modigt in på de båda kosa-kerne. Det hade redan blifvit något ljusare, så att han någorlunda tydligt kunde se sina fiender. Hugg på hugg vexlades. De flesta parerades, men ett

och annat förskaffade för ett ögonblick svärdseggarna fodral af kött och blod. Men ehuru fienderna voro två och vår hjelte ensam hade dock efter en kort stund hvardera af dem flera sår än Nordsköld. Tapper och dödsföraktande, var han oemotståndlig, när han ville tränga framåt. Vig och stark, var han i stånd att parera flera hugg och utdela flera än hans båda fiender tillsammans.

Snart rullade den ene kosakens hufvud, afskildt från bålen, ner i sanden och hans nedramlande kropp trampades af den andalusiske hingstens hofvar.

Den ende återstående af de tre var häpen. Så stor tapperhet och ett så öfverväldigande sätt att begagna vapen, hade han helt säkert aldrig skådat. Han glömde att angripa och skulle ovilkorligen hafva stupat för ett hugg under detta obehagade ögonblick, om icke Nordskölds uppmärksamhet samtidigt hade dragits åt ett annat håll.

Vår tappre löjtnant hörde nämligen, att Wolodja och dennes fiender kommo honom allt närmare, och då han nu vände sig om för att inhemta kännedom om Wolodjas belägenhet, såg han denne hårdt ansättas af sina båda fiender och tvingas att småningom vika. Nordsköld insåg, att hans tjenare skulle vara förlorad, om han icke erhöle en lika snabb som kraftig undsättning.

"Stå dugtigt på dig, Wolodja!" ropade han. "Jag är hos dig om några sekunder, det vill säga så snart jag expedierat den här skälmen."

Och skälmen var snart "expedierad", ehuru han värjde sig manligen. Mot den tappre Nordsköld kunde dock ingen kosaks manlighet hålla stånd.

Vår hjälte angrep honom med ett raseri, som var lätt förklarligt, med en skicklighet, som var nästan öfvernaturlig, och med en framgång, som icke lät vänta på sig.

Genom en skicklig manöver slog löjtnanten sabeln ur kosakens hand. Hvinande for vapnet genom luften och föll ned i en kärraktig vattenpöl, hvars innehåll sqvalpade högt upp.

"Jag skulle skona ditt lif, usling!" röt Nordsköld, "om jag icke visste, att du skulle taga svärdet från en af dina fallna kamrater och anfälla mig bakifrån, medan jag gör upp saken med dina två vänner derborta. Drag en suck till Gud, ty nu skall du dö!"

Fullständigt genomborrad, föll kosaken till marken och hans från bördan befriade häst lopp bort öfver den öde slätten, som redan belystes af en ganska klar dager.

Wolodja var emellertid så hårdt ansatt, att man hvarje ögonblick kunde vänta hans fall. Han var visserligen en modig karl, men hvarken var hans mod så gränslöst som hans herres, ej heller egde han dennes utomordentliga stridsvanå och skicklighet i vapnens handterande.

"Nu är jag här, Wolodja," ropade Nordsköld och sprängde fram till sin tjenares hjälp, ännu alltjemt styrande andalusierns snabba lopp med sina tänder, hvilka beto i lädertyglarna så, att ingen häst i verlden hade kunnat rycka dem ur hans mun.

"Då få de snart tack för deras välvilja att söka förpassa mig till en sällare verld," ropade Wolodja muntert och svängde hjeltomodigt sitt svärd, ehuru

han, att döma af blodet på hans ansigte och kläder, var ganska svårt sårad.

Vid åsynen af den på sin eldige springare framstormande hjälten, som ensam dödat deras tre stallbröder, gjorde de båda kosakerne ett försök att fly. Men detta ingick ingalunda i Nordskölds plan.

Han sporrade sin hingst och red förbi de flyende, svängde och befann sig ansigte mot ansigte med flyktingarne, hvilka sålunda tvingades att upptaga striden. Wolodja var snart vid sin herres sida.

Och nu gick det lustigt till. Under muntra rop angrep vår tappre löjtnant de af dödsfruktan bleka kosakerne, och hans svärd var så snabbt i sina rörelser, att det fullkomligt sysselsatte båda motståndarne. Wolodja fick knapt tillfälle att under hela denna strid inpassa tre eller fyra hugg i det gemensamma arbetet.

Först blef den ene kosaken spetsad på Nordskölds värja, hvilken borrhade sig in i hans hals, och sedan föll den ende öfverlevande af de fem för ett hugg, som träffade axeln och skilde bålen ända ned till hjertat i två delar.

Wolodja grep den sist fallnes häst, ett präktigt djur, innan han erhöll tid att ila bort efter sina för längesedan ur synhåll varande kamrater. Wolodja smekte djuret och sade:

”Stilla!... Var lugn nu, gossen min! Du skall få en bättre husbonde än du hittills har haft, ty vi kunna väl sjelfve någon gång sakna bröd, men våra hästar få aldrig sakna hö och hafre.”

Medan Wolodja sålunda ingick bekantskap med sin fånge, aftorkade den öfvervinnlige sin värja, hvilket var svårt nog, då han icke hade mer än en

hand till sin disposition. Dessutom började han nu, sedan stridens hetta var förbi, att blifva mer och mer besvärad af sina sår. Hans ansigte bleknade och han kände sig så svag, att han heldre velat ligga i bädd än sitta på hästryggen.

"Wolodja!"

"Nådige herre!"

"Vi måste stanna någonstädes för att ansa våra sår och hvila oss efter detta ansträngande arbete."

"Bialacerkiew ligger framför oss och endast fem minuters väg härifrån."

"Finnes der något värdshus eller åtminstone en krog? I vår belägenhet få vi icke vara nogräknade."

"Ja, herre, der finnes ett värdshus. Ni kan se det härifrån. Det är det der huset, som icke i likhet med de andra är täckt med halm, utan har blåmåladt tak."

"Näväl, vi begifva oss dit. Men hjälp mig först att sticka min värja i skidan! Jag förmår icke sjelf göra det."

Under den korta vägen till värdshuset, stannade Nordsköld en gång helt plötsligt och yttrade:

"Men är det verkligen rådligt för oss att inlogera oss här så nära Ivan Stefanovitschs gård?"

"Mazepa är ingen lönmördare, nådige herre. De der fem karlarne, som nu ligga derborta på slätten kalla och döda, handlade icke för Ivan Stefanovitschs räkning, utan för deras egen. Mazepa hyser ingen fiendskap till oss, om vi blott icke råka komma i närheten af hans furstinna."

"Ah! Du påminner mig om något. Måhända kunna vi här invänta henne och få se eller, om lyckan är god, tala med henne... Ja, det blir förträffligt."

De fortsatte vägen framåt och voro snart inne i Bialacerkiew, der ännu ingen tycktes hafva vaknat. De kommo in i värdshuset "Två kattor", utan att hafva blifvit sedde af någon annan än krogens egare, som öppnade för dem. Läsaren förstår, hvarför denna omständighet glädde vår hjelte.

Snart voro deras sår förbundna och kulan uttagen ur löjtnantens arm. Herre och tjenare lade sig att sofva för att vinna hvila och återhemta sina krafter.

Nordsköld hade fast beslutat att icke lemna Bialacerkiew förr än han sammanträffat med den sköna furstinnan Dulaskaia.

FEMTE KAPITLET,

hvari läsaren får veta, hvad som roar en konung
och hvad som icke roar hans undersåter.

År 1707 den 22 Augusti — en verklig olycksdag i Sveriges häfder — bröt Carl XII upp från Sachsen. Detta uppbrott var i och för sig en god sak, ty det kunde på intet sätt försvaras, att en svensk konung med en oöfvervunnen här af svenske

hjeltar längre kvarblefve i ett land, fjerran från hemmet, ett land, der intet mera var att uträtta.

Men det förkastliga, för att nu icke rent af säga det fördömligaste, var, att uppbrottet från Sachsen icke var liktydigt med ett återvändande till fäderneslandet.

Om Carl XII *då* hade återvänt, skulle hans ära varit större och mera odödlig än någon annan furstes.

Men Carl XII förspilde genom dårskaper och öfvermod, envishet och hätsk förföljelselust allt hvad han vunnit af krigareära — allt eller åtminstone största delen deraf. Ty huru annorlunda ter sig icke för efterverldens blickar den slagne, nedtrampade och slutligen mördade Carl XII, än den Carl XII, som intill 1707 öfvervunnen dikterade lagar för Europa och kringstrålades af en krigsära, som vida öfverglänste till och med en Alexander den stores?

Carls begrepp om ära och odödlighet månne hafva varit mycket falska. Och det synes nästan, som om man vore berättigad att just på honom tillämpa hvad i en senare tid Napoleon den tredje yttrade, då någon sagt, att en viss målning, som af kunnare kallades "ett odödligt verk", kunde ega bestånd under högst 1000 år. Han yttrade nämligen: "det gifves mycket anspråkslösa begrepp om odödlighet". Carl XII var visst icke sjelf anspråkslös i den vägen. Tvärtom pockade han på ära och odödlighet. Men den odödlighet, som han eftersträfvade, var af ett mycket anspråkslöst slag och steg i jemn proportion till antalet af de familjer,

vänner och fiender, som genom honom bragtes i olycka.

När han bröt upp från Sachsen, var det hans afsigt att icke förr nedlägga vapen eller unna sin här, sitt folk någon ro, än han hade afsatt tsar Peter och gjort sig sjelf eller prins Sobieski eller någon annan till ändamålet lika oduglig person till tsar och herskare öfver det största och mäktigaste rike i världen. Sedan svenskarne hade förstört sina penningar och utgjutit sitt blod för att sätta till i Polen den sämste (om än till sin person den ädlaste) konung, som någonsin residerat i den polska hufvudstaden Varsjav, skulle enligt konungens nådiga vilja det trogna och tåliga folket fullständigt ruinera sig, för att drifva bort herskaren i ett rike, hvarmed Sverige hade intet att skaffa, och svenske män i tusental skulle offra lifvet och utgjuta de sista bloddropparna för att till namn, heder och värdighet af tsar upphöja en herr Sobieski, hvilken knapt någon enda människa derhemma i det fattiga landet kände ens till namnet.

Det der var emellertid någonting, som kunde roa och förnöja en konungs sinne. Men ingen människa lär väl tro, att sådant roade denne konungs utsvultna folk.

Lika stort som Carl den tolfte personliga mod var, lika stor var i hans hjerta den okufliga stolthet, som icke kunde åtnöja sig med mindre än att alla öfriga konungar i världen skulle bedja honom om tillstånd att sitta qvar på sina troner. Och denna stolthet, detta hejdlösa herskarebegär berodde på en felaktig uppfostran. Om hjeltekonungen sjelf hade bekommit mera stryk i sin barndom,

skulle han helt säkert icke varit så angelägen att utdela stryk, när han blef äldre. Med Carl den elftes envælde för ögonen och med minnet af denne illustre faders oinskränkta herravælde öfver allt och alla, lärde Carl den tolfte, som ärfde härligheten, aldrig inse, att han hade andra pligter mot sitt folk än att begagna det till sina ändamål och såsom fotapall för honom vid hans uppstigande till ärans höjder. Hm!.. Dålig uppfostran!.. Brist på nit att i hans hjerna inpregla den sanningen, att man bör först vara dräng, innan man blir herre!.. Och allt detta länder till ett bevis bland de många på den sanningen, att en god och för det blifvande lefnadskallet ändamålsenlig uppfostran är lika nödvändig för arfvingen till en tron och ett rike, som för den, hvilken endast ärfver penningar eller ett hederligt namn. Men Carl den tolfte trodde i sin blindhet, att *ingenting i världen är lättare än att regera*, och denna *falska tro* — inplantad i honom från barndomen — blef hans egen och hans folks olycka och förderf. Carl den elftes största och mest oförlåtliga fel var utan tvifvel hans försumlighet i fråga om sonens uppfostran.

Carl den tolftes råa kraft måste krossas mot en sådan klippa som tsar Peters blixtrande snille.

Men det trodde icke den väldige krigsguden, när han tidigt om hösten drog in i Polen. Och för att göra sig ännu mera förvissad om seger, stannade han qvar nära fyra månader vester om Weichsel, en tid, under hvilken han var skenbart overksam, men hvilken han använde till att, såsom vi i de föregående kapitlen hafva bevittnat, inleda förbindelse med kosakernes hetman, den mycket

ansedde och bland sitt folk inflytelsesrike Mazepa. Några tusen kosaker under Ivan Stefanovitschs anförande voro en ingalunda oansenlig tillökning af stridskrafterna för en konung, hvilken aldrig lyckades från sitt på folk utblottade land frampressa så många krigare, som han önskade och behöfde.

Ungefär vid samma tid på hösten 1707, då vi hafva följt löjtnant Nordsköld och hans tjenare Wolodja på deras besök å godset Mazepa i det då för tiden ödsliga Ukraina, låg Carl den tolfte i sitt hufvudquarter uti byn Wielgi, som är belägen invid vägen till den vid Weichseln liggande befästade staden Dobrczyn. Hans i Sachsen uppmättade och uthvilade här hade utbredt sig öfver det utarmade Polen och tagit quarter hvarhelst utsigt fans till att kunna genom utpressningar hos vännerna (polackerne) uppehålla lifvet. Men öfverallt förspordes missnöje deröfver, att man tvingats lemna de sachsiska köttgrytorna och kornladorna för att slå sig ned i ett land, der hvarken kött eller bröd varit sedt, sedan hans majestät Stanislaus satte sig på sin usurperade tron. Samme krigare, som hade kommit feta och vid godt hull från Sachsen, hade icke vistats en månad i det genom krig förödda Polen, förrän de gingo omkring såsom lefvande skeletter och bevisade till vetenskapens och mensklighetens tjenst, att mat och dryck icke äro absolut nödvändiga till lifvets bevarande och att några droppar blod kunna cirkulera äfven i en kropp, der inga ådror finnas, utan endast skinn och ben.

Kungen tyckte måhända, att det der var roligt, men hans trogna folk var nog otacksamt, att icke

ens *bemöda* sig om att förstå, hvori det roliga bestod.

I en stuga vid utkanten af byn Wielgi satt Carl XII och var tung i hågen, så ofta han icke såg framför sig någon af de utmerglade krigargestalter, som visade det hjältemodet att uthärda allt, till och med hungrens outhärliga kval; hellre än att svika och med fläckad ära löpa öfver till fienden eller hem till sitt land och sin egen gård och grund.

Det tycktes nästan, som om den unge konungen erfor ett nöje af att skåda sina mäns nöd. Och det förhöll sig nog så!

Ingalunda sysselsatte han sig med att betrakta den vackra tafla, som utbredde sig inför hans ögon, så snart han ville blicka ut genom fönstret eller gå några steg utanför kojan. Wielgi ligger midt i ett bördigt och svagt kuperadt slättland. Här och der slingrar sig i nyckfulla krökningar en silfverglänsande fåra. Det är en tungt framåtvältrande å eller en raskt och muntert framhoppande bäck. Den gömmer sig lekfullt under buskarna, som växa på stranden och luta fram öfver vattnet, nyfikna att i dess spegel se sina trogna afbildningar. Men ögonblicket derefter tittar den åter fram i dagen och fortsätter färden till nya möten och nya skalkaktigheter. Och härliga skogslundar gifva lif åt de bördiga slätternas något enformiga tafla. Kyrkor och byar här och der tjena samma ändamål.

Men allt det der, som skulle hafva skänkt mycket nöje åt en vän af naturen och en beundrare af dess skönheter, gick helt och hållet förloradt för kung Carl. Han satt vanligen ensam i sin koja,

tankfull och grubblande. Tänkte han? Drömde han? Och hvarom handlade hans tankar och drömmar?

Man kan icke tvifla eller tveka vid besvarandet af dessa frågor.

Han både tänkte och drömde. Mycket *var* eller *blef* småningom fullt utvecklade planer. Mycket annat var endast lysande, lockande, men tomma bilder, framkallade af en fantasi, som omätligt retades af en omätlig egenkärlek och en otrolig ärelystnad. Man har till och med icke helt och hållet utan skäl antagit, att han under denna tid drömde om att efter tsar Peters blifvande afsättning — något, hvarpå han icke tviflade — återvända till Tyskland och börja leka med den tyska kejsarekronan.

När han nu stördes i dessa drömmar af en eller annan krigare, som med släpande steg passerade förbi kojan, hände det ofta, att han log och att rynkorna på hans höga panna utjemnades vid åsynen af den utmerglade gestalten och att han mumlade:

”Ett folk, som kan uthärda sådant och likväl blifva troget, det är ett folk, med hvilket man kan eröfra hela världen.”

Leendet försvann snart. Rynkorna på pannan återkommo. Och de för ett ögonblick afbrutna äregiriga drömmarna fängslade ånyo hans sinne. Sådant roar en konung, men det är ett alltför dyrbart nöje för att kunna roa undersåtarne.

En eftermiddag, ungefär fyra veckor efter löjtnant Nordskölds besök hos Ivan Stefanovitsch Mazzeppa, satt kungen efter sin vana ensam i sitt rum, der en ljudlös stillhet rådde, ty en på få smygande tjänare, hvilken då och då kom in och genast af-

lägsnade sig igen, gjorde intet buller. Mycket starkare är bullret af en synåls fall till golfvet.

Denne tjenare var ingen mindre vigtig person än Carl den tolfte taffeltäckare*) den beryktade**) Johan D. Hultman. Han var en man af medelålder, af medelmåttig höjd, men ingenting mindre än en typ för manlig skönhet. Stor näsa, gräsgröna ögon, buskiga ögonbryn, tunna läppar och mycket tillbakadragen haka, mycket hög och tillbakalutad panna — se der en enkel beskrifning om lakejens utseende!

Efter att en gång hafva varit inne i rummet och oaktadt all använd försigtighet råkat i den olyckan att bullersamt rubba en stol och derigenom ådraga sig en vredgad blick från den ur sina dystra tankar genom bullret uppväckte konungen, mumlade lakejen, då han befann sig ute i köket:

”Himmelens Gud! Hvad går åt hans majestät? Förr kunde man icke bullra hårdt nog åt honom. Förr blef han ursinnig, om man icke med en väldig skräll slungade den inburna veden i golfvet framför spiseln. Förr skulle han hafva ögonblickligen lupit efter käppen, om man icke hadé vräkt om-

*) Hultman var vid denna tid endast lakej. Först efter ankomsten till Bender blef han utnämnd till taffeltäckare.

**) Han har författat en bok med följande kostliga titel: «I Jesu namn Enfallige doch Sannfärdige Annotationer och Anmärkningar öfver Den Stormächtigste och Glorwyrdigste i Åminnelse Konung Carl den XII:tes för hela världen namnkunnige Hjeltebedrifter under daglig Upvackting och närvidan hoos hans Höget Sahlige Kongl. Maj:tt etc. etc.» Hultmans karakter är måhända icke mönstergild, men hans trohet mot konungen under alla skiften förtjenar att ihågkommas.

kull minst två stolar och ett bord i minuten och slagit i kras minst en fönsterruta i timmen. Men nu . . . nu blir hans majestät alldeles rosenrasande, om man tappar en nål eller en hårsån rubbar en stol i hans höga närvaro. Hvad betyder detta? Och hvar skall väl sådant kunna sluta?"

"Hvarom brummar du, Hultman?" sporde "kökemästaren", i det att han vresigt blickade ned i en tom gryta.

"Ah! Verlden är galen, herr kock!"

"Galen? . . . Nej du, verlden är *inte* galen. Verlden är rent af rasande. Den är upp och ned vänd."

"Domedagen nalkas . . ."

"Och all tings ända . . ."

"Ragnaröks tider stunda," sade lakejen, som redan på den tiden läste skräpböcker, om han än icke då skref sådana.

"Och hans majestät dör snart."

"Utan tvifvel!"

"Är det inte ett dödstecken, att han öfvergaf Sachsen, der vi hade allting fullt upp, och begaf sig hit, der jag icke har sett en bit kött i mina kastruller på åtskilliga veckor — är inte det ett tecken till hans majestäts snart stundande högstsaliga hädanfärd, så vill jag vara skapad som en kalf och hafva horn som en ox."

"Horn har du nog, herr kock. Det har din hustru dragit försorg om. Men hvad vår högt älskade hans majestäts allra högst storsaliga hädanfärd anbelangar så hoppas jag, att den skall vara långt borta."

"Och jag hoppas få skära sönder dig, du usle lakej, skära sönder dig i små, små tärningar och dermed fylla mina grytor och kastruller, om du icke iakttager den ödmjukhet inför kökemästaren, som anstår och höfves en simpel lakej."

"Jaså!... Nå, en hederlig död vore det att få dö för hans majestät. Men vet du hvad jag ämnar göra, herr kock? Jo, jag ämnar tala om för hans majestät allt ditt upproriska och hädiska tal om honom, och jag hoppas, att han sedan ofördröjligen låter hacka din gödda lekamen till mat åt svinen."

Kocken grep en tung jernslef och skulle helt visst hafva slungat den i hufvudet på den uppstudsige lakejen, om icke kung Carls röst just i detsamma hade låtit höra sig och med ens gjort en ända på en tvist, som helt visst hade blifvit blodig, om den blott hade fått tid att utbryta.

"Hultman!" ropade konungen.

Den flinke lakejen smög sig med kattlika steg in i rummet till konungen.

"Min värja och min hatt!"

Hultman hemtade det begärda och öfverlemnade det under djupa bugningar. Derefter sporde han:

"Behagar icke ers majestät insvepa sig i sin kappa? Luften är ganska kylig."

"Nej!" genmålde konungen barskt. "Följ mig!"

Konungen gick ut ur stugan och lakejen följde honom.

Utanför stugan mötte de Carl Gustaf Rehn-skjöld, hvilken tycktes hafva ämnat träda in till konungen, men nu erhöll en nådig nick och en vink att följa med på färden. Han slöt sig till konungens

venstra sida, medan Hultman, icke olik en trogen hund, följde sin herre i spåren.

"Har löjtnant Nordsköld återkommit från sin beskickning?" frågade konungen utan att afbryta sin gång eller se på den tillfrågade.

"Nej, ers majestät," genmålde Rehnskjöld, "men om ingen oväntad motgång drabbat honom, torde han vara här om ett par dagar."

"Motgång!" brummade Carl. "Mina krigare få icke låta någon motgång i världen hindra det punktliga uppfyllandet af mina befallningar. Karlen *kunde* redan hafva varit tillbaka och därför *borde* han också hafva varit här."

"Men, ers majestät..."

"Tyst, Rehnskjöld!... Inga invändningar! Karlen har svikit sin pligt och är straffvärd."

"Om jag vågade yttra min mening, så..."

"Din mening kan du yttra inför dina vänner, men inför din konung tiger du, tilldess du blir tillsjord derom."

Rehnskjöld bet sig i läppen och teg. En stund gingo de nu under tystnad framåt byvägen. Hultman gjorde öfvermenschliga ansträngningar för att icke med ljudet af sina fotsteg störa den dystre och uppretade konungen.

"Den der Nordsköld har svikit mitt förtroende," utropade konungen lika plötsligt som med häftig ton. "Vi vilja göra ett besök i hans kvarter för att tillse, huruvida han äfven i andra stycken varit sin konung ohörsam."

Både Rehnskjöld och lakejen visste noggsamt hvad det betydde, när kung Carl ville besöka en frånvarande officers bostad. Redan vid denna tid

roade han sig med dylika visiter eller, rättare sagt, visitationer, men visserligen var det först under vistelsen i Turkiet, som hågen till sådant stegrades till verklig mani.

"Hvar är Nordskölds kvarter?" sporde konungen, i det han häftigt vände sig till sin lakej.

Denne blef så häpen öfver den plötsliga frågan, att han han stapplade på tungomålet, då han svarade:

"I det lilla huset till höger om väderqvarnen."

Konungen började med långa steg marschera i den angifna riktningen och efter fem minuter stodo de tre männen vid målet för deras färd. Men dörren var läst.

Kung Carl var dock icke den, som lät hejda sig af ett så svagt hinder som en tillsluten dörr.

"Lappri!... Slå ut en fönsterruta, Hultman, och kryp in i hålet samt öppna dörren för oss!... Men skynda dig!"

Hultman tycktes tveka.

"Om ers majestät befaller det och lofvar att försvara mig, så... så..."

"Nöt!... Tig och lyd!"

Och så blef fönstret krossadt, Hultman med ett kraftigt tag af konungens hand hastigt och lustigt förflyttad in i huset och slutligen dörren öppnad för den otålige konungen.

På bordet låg en bibel, hvilken föranledde Rehn-skjöld att liksom till försvar för Nordsköld yttra:

"Karlen är gudfruktig."

Men konungen svarade barskt:

"Bagatell!... Man är pliktig att frukta *icke blott* Gud utan äfven konungen."

"Ja ... ja ... naturligtvis!" stammade Rehn-skjöld.

"Det är sannfärdeligen säkert som ett bibelspråk," bekräftade den utomordentligt ödmjuke Hultman, hvilkens respekt för kung Carl tycktes hafva vunnit i styrka efter det nyss mottagna beviset på konungens kroppskrafter.

Konungen tycktes emellertid vara beherskad af en tanke, som hindrade honom att till fullo uppskatta värdet af lakejens beröm. Han blickade otåligt omkring sig på de tomma väggarna och bland de få bohagsting, som funnos inne i kojan. Och under det att han skärskådade allt, lade sig hans panna i allt djupare veck. Det såg ut, som om han alls icke kunde finna hvad han sökte och som om han kände harm öfver att nödgas erkänna, att ingenting antydde en bristande pligttröhet hos löjtnant Nordsköld.

Plötsligt ljusnade hans drag. Han hade funnit det sökta. Han behöfde icke göra något erkännande, att han begått ett misstag. Det var alltid svårt för honom att bekänna ett fel och ändra det.

Men hvad var det då, som denne besynnerlige konung sökte i en fattig löjtnants ringa kvarter? Låtom oss se hvad han företog sig!

Det nyss omtalade fenomenet, att konungens molnhöljda panna plötsligt klarnade, just då konungens följeslagare väntade ett hejdlöst vredesutbrott, tilldrog sig just då konungens blick stannade vid en målad kista, på hvars svagt hvälfda lock stod ett par blankborstade skor.

"Ha!" utropade den förtjuste monarken. "Sade jag icke, att den karlen är en förrädare? ... Jag

misstager mig aldrig i fråga om sådant. En ohörsam tjänare luktar jag på hundra alnars afstånd. Nu vilja vi se!"

Och monarken kastade sig öfver de två skorna med samma förtjusning, som om han varit en förälskad ungersven och de båda fotbeklädnadspersedlarna hade tillhört det tillbedda föremålet och innanför läderomhöljet dolt tusende erinringar om den fot, som de haft äran innesluta.

"Hvilka skor!" fortfor konungen nästan hänryckt öfver sin framgång. "Jo, de här persedlarna passa just för en af mina krigare! Ha, ha, ha! Den der karlen tyckes tro, att man i min tjänst och under mina fanor icke har annat att göra än att gå på baler och slita golftiljorna i gästabuds-salar."

Och konungen upplyftade skorna öfver sitt kungliga hufvud, nämligen så högt som rummets höjd tillstade.

Rehnskjöld bugade sig och sade intet, men lakejen började till följd af sin slafviska undergifvenhetsinstinkt sammanslå händerna och ropa:

"Jo, den der löjtnanten tyckes vara just en snygg herre!"

Och konungen kastade skorna våldsamt mot stugans dörr, der de nedfölla, efter att hafva satt utplånliga märken i det hårda träet.

"Ja, just en snygg gosse!" jublade lakejen.

Men hans majestät hade redan gått till andra göromål och var derfor ur stånd att sentera sin slafs trogna nit. Med egen kunglig hand öppnade han kistans lock och började gräfva i det inre af detta husgeråd.

Rehnskjöld följde honom med blickarna, men gjorde ingen rörelse för att vara honom behjelpig vid utförandet af detta i sanning kungliga värf. Hultman deremot kände ännu i sin skuldra märkena efter konungens egenhändig grepp och var därför icke sen att genom ådagalagd tjenstvillighet försäkra sig mot flera dylika prof på kunglig kraft. Hans långfingrade och knotiga hand dök ned i kistan vid sidan af hjeltekonungens. Och när kungen drog upp ur kistans mörka sköte en broderad handkrage, hemtade lakejen samtidigt upp ur samma innehållsrika källa en guldstickad rock af ganska stort penningevärde.

Medan monarken nyfiken betraktade sitt byte, lyftade Hultman sitt högt upp och utbrast:

"Se, ers majestät!... Se!... Jo, den der löjtnanten är mig just en krabat!... Han har guldstickade rockar, då hans höge herre och store konung går i en vanlig simpel vadmalsrock. Jo, det vet jag då, att om icke den karlen förtjenar hängas, så får hvarje skurk gå trygg och säker för all rättvisa här i verden."

Konungens ögon glänste af belåtenhet.

"Du har allt rätt, du Hultman, så dum du än är," sade han ganska godmodigt, i det han slängde två broderade handkragar bort till skorna och tog rocken i sin hand för att närmare skärskåda den.

"Eller hvad synes dig, Rehnskjöld?" yttrade konungen, sedan han en stund hade betraktat det brottsliga föremålet.

"Jag kan icke neka, att der är för handen en stor skilnad mellan det klädesplagget och de som vi äro vande att bära i ers majestäts tjenst."

"Och lika stor skilnad är det," yttrade konungen, som nu var helt och hållet godmodighet, "mellan denne Nordsköld och en krigare af det skrot och korn, som jag önskar se under mina fanor."

Rocken flög genom rummet och nedföll invid skorna. Och i nästa ögonblick voro konungens och Hultmans ifriga händer för andra gången fördjupade i kistans hemlighetsfulla inre.

Det ena beviset efter det andra på vår löjnants "bristande pligttrohet mot konglig majestät och kronan" framdrogs, skärskådades, gaf anledning till anmärkningar och åtnjöt slutligen äran att föröka den vid dörren samlade högen af förbrutet gods. Skor, tofflor, västar, benkläder, kragar m. m. — allt, som icke var antingen utmärkt genom sin enkla beskaffenhet eller odugligt af en eller annan anledning, fick följa med i fördömselen.

"Jo, det tycks vara en galant gosse, som rår om det här!" utropade lakejen, när han till slut hade från kistans botten upphemtat en medaljong af guld, i hvilken var infattadt ett på elfenben måladt miniatyrporträtt af en fager kvinna. "Jo, just en rar gosse, den här! Vackra kläder och kvinnor det förstår den karlen sig på. Men om han förstår att slåss för sin kung, det är en helt annan sak."

"Låt se!"

Kungen betraktade ett ögonblick det fint utförda porträttet och kastade derefter med en häftig åtbörd hela medaljongen bort till den samlade högen af för majestätsbrott i beslag tagna saker.

"Sådant anstår icke en krigare att bära."

"Men..." började Rehnskjöld.

"Inga invändningar! Qvinnor och kärlek till qvinnor göra en soldat oduglig att slåss. Sådant får icke tålas i mitt läger. Hvad söker du nu efter i kistan, Hultman? Ser du icke, att hon är tom?"

"Nej, tom är hon icke, ers majestät," utropade lakejen i triumferande ton, i det han högt upplyfte ett par grofva stöflar, som han drog fram ur kistan. "Se här! Hvad är detta?"

Stöflarna voro grofva. Skinnet var hårdt som sten. Under foten voro de beslagna med groft jern.

"Skola de följa det andra?" sporde Hultman.

"Åhnej! Sådana plagg anstå en krigare. Låt honom behålla dem!... Bagatell!"

Och Hultman kastade stöflarna tillbaka ned i den tomma kistan, mot hvars botten de föllo med brak och dån.

"Samla nu tillhopa allt det der lappriet och bär det hem till vårt kvarter," befalde konungen sin tjenstfärdige lakej. "Du ansvarar mig för, att alltsamman blir uppbrändt och det redan i dag. Kom nu, Rehnskjöld, så vilja vi samtala om Mazepa och om våra utsigter till ett förbund med honom!"

De båda herrarne aflägsnade sig ur kojan, men Hultman stannade kvar för att uträtta det uppdrag, han erhållit.

Redan hade han samlat till hopa en stor del af godset, då guldmedaljongen föll i hans hand.

Han blef tankfull.

"Hvartill gagnar det att bränna upp detta?" mumlade han. "Den här pjesen har ett betydligt

värde och... hm!... jag tror, att det är klokast handladt, om jag behåller den för min räkning.”

Och löjtnant Nordskölds medaljong med hans moders porträtt vandrade helt behändigt öfver i Hultmans djupa fickor.

SJETTE KAPITLET.

“Två kattor.”

Vi lemnade löjtnant Nordsköld på värdshuset med ofvan skrifna namn i den lilla staden Biala-cerkiev i Ukraina. Både han sjelf och hans trogne Wolodja voro i stort behof af hvila, för att kunna återhemta sig från sin af sår och mödosamt arbete förorsakade trötthet.

Men när såren hade blifvit ansade och förbundna och ett dygns nästan oafbruten sömn hade återställt dem, förklarade den hederlige Wolodja:

”Nu må gerna furstinnan Dulskaia komma när som helst. Vi äro redo.”

Och Nordskölds första göromål var att hos värderna på ”Två kattor” förskaffa sig visshet om, att furstinnan icke redan hade färdats genom Biala-cerkiev. Derefter intog han lugnt en afvaktande ställning, höll sjelf största delen af dygnet trogen vakt vid fönstret och tillsade för öfrigt sin tjänare att noggrant passa på. Det är tydligt, att Wolodja icke behöfde några påminnelser, för att på bästa

sätt fullgöra hvad sålunda hade blifvit honom anbefaldt.

Några dagar förgingo, utan att furstinnan Dulaskaia syntes till, och vår hjelte hade redan börjat ledsna vid det enformiga och öfvermåttan enkla kosthållet på värdshuset. Wolodja var så förargad, att han tyckte sig när som helst vara färdig att spricka, och icke blef hans lynne blidare, när löjtnanten begynte småsvärja på honom och beskylla honom för att hafva hållit dålig vakt under de timmar, hvilka hans herre hade varit nödsakad att använda till sömn. Endast i ett afseende hade dröjsmålet med sig en fördel, nämligen derigenom att de i striden mot kosakerne undfångna såren hunno att nästan sammangro och de båda männen att blifva fullkomligt uthvilade. Krogens egare deremot prisade alla högre magter för hvarje dag, de båda främlingarne kvarstannade under hans tak och läto honom skörda goda, klingande silfvermynt till betalning för en eländig föda och en ännu eländigare dryck.

Men en eftermiddag, då Nordsköld satt vid fönstret och blickade utåt gatan i den rigtning, hvarifrån han väntade att få se furstinnan komma, blef han varse två ridande kosaker, hvilka flögo framåt med ursinnig fart och i nästa ögonblick stannade utanför dörren till "Två kattor". Han såg kosakerne hoppa ned och träda in i huset.

"Det månde hafva någonting att betyda," mumlade han och närmade sig dörren, för att blifva i tillfälle att höra samtalet mellan de båda kosakerne och krogvärdens. Wolodja, som just då vaknade upp ur sin sömn, stälde sig bredvid sin herre med

örat intill dörren, så snart han hörde kosakernes tungomål ljuda i det yttre rummet.

Emellertid kunde vår löjtnant, hvilken var mindre bevandrad i det tungomål, som talas i Ukraina, icke genom dörren uppfatta hvad kosakerne och värdshusvärden hade att säga hvarandra. Han var därför nödsakad att tillfråga Wolodja om innehållet af hvad han hörde.

"De fråga," hviskade tjenaren, "om ett par främlingar hafva färdats genom staden."

"Och hvad svarar värden?"

"Han frågar dem, hurudana de efterfrågade personerna äro."

"Ah!... Och de gifva godt besked, hör jag?"

"Ja, de säga, att den ene... men hvad betyder det? De beskrifva både er och mig så noggrant, som om vi stode inför dem."

"Ah! Och nu säger värden?"

"Han svarar dem, att just ett par sådana personer för ögonblicket finnas under hans tak."

"Det nötet!"

"Men hvarför fråga de efter oss?"

"Begriper du då icke, att Mazeppa har skickat dem i förväg för att undersöka, om vägen är fri, så att han icke löper fara att skicka sin furstinna rakt i armarna på oss?"

"En sådan listig gammal räf!"

"Men vi skola vara ännu listigare, Wolodja. Tag din sabel i handen och följ mig!"

"Genom fönstret?"

"Ja! Vi måste afskåra för dem all möjlighet att undkomma oss."

Nordsköld hade redan stött upp fönstret och var i beredskap att kasta sig ut... Nu var han ute på gatan och Wolodja dröjde icke att följa det sålunda gifna föredömet, i det han yttrade:

"Nå, herre, nu äro vi här. Men hvad skola vi sedan göra?"

"Följ blott med, så får du se!"

Löjtnant Nordsköld smög sig fram till värds-
husets dörr och lutade sig ned, då han passerade
förbi fönsterna till det rum, der värden ännu sam-
talade med de båda utskickade från Mazeppa.
Wolodja följde till alla delar hans exempel.

Dörren stod vidöppen, så att Wolodjas skarpa
öra, ännu medan han stod utanför huset, uppfångade
dessa af värden uttalade betydelsefulla ord:

"Om jag hade trott, att I icke kommit hit i
en vänlig afsigt mot mina gäster, så skullen I
förgäfvos hafva sökt locka sanningen ur gamle Gau-
rilo Semenvitsch."

Äfven Nordsköld hörde och förstod kosakens
svar:

"Vi lyda vår herres befallning och du, Gau-
rilo Semenvitsch, får taga saken lugnt och låta oss
fängsla de der båda karlarne. Eljest lærer nog
Ivan Stefanovitsch snart taga ifrån dig både gård
och grund. Försök att begripa det, om du kan,
gubbe lille!"

"Och jag ber dig försöka begripa, att det nu
är femton år sedan så frikostiga gäster som dessa
två herrar gästade under mitt tak, och att både
du och din kamrat der och alla de andra svinen,
som Mazeppa föder och göder, icke äro värda alla
tillsammans så mycket som en fingerända af dessa

båda resande. Paeken eder nu i väg, innan jag förlorar tålamodet!"

"Besinna, att hetmanen kommer att furstligt belöna dig, om du hjälper honom, ty . . . du förstår, min käre Gaurilo Semenvitsch, att här är fråga om en förnäm dam, som hetmanen älskar. Höga herrar pläga betala bra, när man befordrar deras kärlek."

När vår löjtnant hade hört detta, hviskade han till sin tjenare:

"Det är tid att handla. Kom, Wolodja!"

I nästa ögonblick stodo Nordsköld och Wolodja inne i salen, der de lugnt gingo fram till de båda kosakerne. Värden tycktes finna deras oväntade inträde mycket angenämt, ty ett solsken utbredde sig öfver hans anlete och han yttrade hänfullt till Mazeppas båda legohjon:

"Näväl, försöken nu eder lycka! . . . Var så god! . . . Ha, ha, ha!"

Men Nordsköld lade handen på den ene kosakens axel och yttrade:

"Gif mig din sabel, min vän!"

"Och gif du mig din!" yttrade Wolodja till den andre kosaken, i detsamma hans tunga näfve föll ned på dennes skuldra.

Men det var blott i den första häpenheten, som de båda kosakerne stodo stilla och voro tyste. Så snart de hunnit samla sina tankar, gjorde de under utstötande af rysliga kosakeder våldsamma försök att befria sig.

En brottning uppstod mellan de båda pären, hvarvid sablarne voro till ingen nytta och därför bortkastades.

Under striden lät värdshusvärderna våra vänner höra många uppmuntrande ord, af hvilka det måhända kan vara skäl att anföra några, icke därför att bilderna voro vackra eller orden väl valda, utan därför att de på sätt och vis skildra stridens förlopp.

"Rätt så!... Gif den hunden ännu ett sådant nyp, så skäller han icke mera... Dina slag äro så kraftiga som en släggas mot städet, Wolodja! ... Jag tror du krossade hans tjocka skalle. Nej, han lefver!... Gif den flottige grisen ännu en minnesbeta... Herre!... Ni har redt er som en karl mot den hunden. Se, huru hans näsa blöder! ... Mura igen hans ögon, medan Wolodja krossar den andres refben! Godt herre!... Nu fick han hvad han behöfde och der ligger han och kippar efter andan... Nej, se på Wolodja! Gaf han icke det der gödda svinet ett sådant slag för trynet, att det djuret tumlar öfver ända?... Bravo, Wolodja! Du skall få en bägare vin för besväret."

Då värden under lifliga åtbörder lät höra dessa utrop, gaf han i sjelfva verket en någorlunda fullständig beskrifning om striden, för så vidt hans öga förmådde under tumultet och oredan uppfatta dess detaljer, och vi kunna därför bespara oss hvarje egen beskrifning öfver förloppet.

Der lågo de båda kosakerne och förmådde icke hindra, att deras besegrare bundo dem med starka rep.

Värdens högljudda glädjebrott afbrötos af Nordsköld, som helt kort frågade:

"Har Ni någon plats, der vi kunna gömma våra fångar?"

"Jag skall gömma dem till domedag, om det behöfs."

"Hvar?"

"I min källare! Der skola de må som perlor i guld, om icke rättorna äta upp dem."

"Nåväl då, min käre värd, gå före oss och visa oss vägen!"

"Oändligt gerna, nådige herre!"

Snart voro de båda fångarne inhyste i världens källare och vår raske löjtnant kunde börja tänka på andra angelägenheter.

"Det är nödvändigt att dölja deras hästar," yttrade han till Wolodja, när de, efter att hafva väl tillstängt källaren, återkommo upp i värds-hussalen."

"Ja, visst är det nödvändigt, men huru skall det tillgå? Värds husets stall rymmer icke flera hästar än våra och världens egen gamla krake."

"Vi måste finna någon utväg, ty jag är öfvertygad, att om några timmar kommer Ivan Stefanovitsch denna vägen fram i sällskap med furstinnan, och åsynen af hans legohjons hästar skulle föranleda en undersökning och röja vår närvaro samt kanske till och med, om hetmanen medför ett stort följe, skaffa oss på halsen en strid, ur hvilken vi aldrig skulle kunna gå med seger och knapt med lifvet."

"Men det kan ju hända, att Ivan Stefanovitsch icke begifver sig hemifrån, förr än hans utskickade återkommit, och vi hafva ju sörjt för, att detta icke kan inträffa så särdeles snart."

"Nej, min vän, det är troligast, att de der båda karlarne, som vi nu fångat, blifvit utsända

med några timmars försprång i ändamål att undersöka vägen ända fram till Ukrainas gräns och för att vända om till sin herre endast i det fall att de på något ställe upptäckte oss. När de nu icke komma tillbaka efter det bestämda antalet timmar, så tillåtes helt visst furstinnan Dulskaia att anträda sin återfärd till konung Stanislaus."

"Troligen har Ni rätt, nådige herre, men... Ah! Se der hafva vi vår hederlige värd med det åt mig lofvade vinet. Kanske gifver han oss ett godt råd."

Värden stälde två bägare på bordet och anhöll att hans gäster ville göra honom den äran att smaka hans bästa vin. Men Nordsköld kände ingen åtrå efter att förnya bekantskapen med en vätska, som han funnit afskyvärd, och lät Wolodja ensam våga försöket. I stället inlät han sig med värden i samtal om sättet att dölja kosakernes hästar.

"Skål, gamle Gaurilo Semenvitsch, för dig och "Två kattor"! Det var ett ypperligt vin. Ni borde smaka det, nådige herre! Den skälmen till värd har gömt det goda vinet till slut."

Nordsköld hörde icke på Wolodjas prat, utan lyssnade i stället till värdens meddelande.

"Jag har ett litet hus ute på heden, der jag plägar samla hö för vinterbehovet. Om Ni tillåter och önskar det, nådigaste herre, så vill jag låta min dräng Sergej rida dit bort med öken och ställa in dem der."

"Ypperligt, min käre värd!... Ditt råd är värdt några goda silfverdalar. Se der!... Tag dem!... Tag dem! Och se der en till din förträfflige dräng Sergej. Och till bevis på min tack-

samhet vill jag till och med underkasta mig att dricka en klunk af ditt afskyvärda vin."

Den bugande värden strök till sig de blanka myntstyckena och aflägsnade sig med af glädje skinande anlete. Just då han hade stängt dörren efter sig, tog vår löjtnant bågaren från munnen och utropade:

"En sådan inpiskad skälm! Har han icke ypperligt vin i sin källare och har låtit oss under hela vår vistelse i hans hus dricka bara diskvatten!"

"Vet Ni hvad, nådige herre?" yttrade Wolodja. "Om vi icke behöfde det nötets vänskap, så skulle ett godt kok stryk göra honom godt till både kropp och själ."

Efter uttalandet af detta omdöme om hvad som kunde vara helsosamt för Gaurilo Semenvitsch, förde Wolodja å nyo sin bågare till munnen och tömde den helt och hållet.

Nu hördes ljudet af hästhofvar och då löjtnant Nordsköld blickade ut genom fönstret, såg han drängen Sergej rida in på en närbelägen sidogata, hvilken förde rakt ut på den vidsträckta heden, der de båda kosakhästarna snart ilade fram med en skyndsamhet, som gjorde ryttaren all heder.

Wolodja tittade i bottnen på sin tömda bågare och drog några djupa suckar.

Men löjtnanten njöt med mera måtta än hans tjenare af det bästa vin, som värdshuset "Två katter" förmådde åstadkomma. Under tiden höll han skarp utkik på gatan och sysselsatte sina tankar med att söka skapa sig en bild af furstinnan Dulskaia.

SJUNDE KAPITLET.

Furstinnan och munken.

Ett par timmar hade redan förflutit, sedan Wolodja tömde sin bägare, och mer än tusen gånger hade han afundsjukt och girigt betraktat den pokal, som hans herre lät stå nästan orörd, medan hans tankar ilade bort till godset Mazeppa och till det hemlighetsfulla föremålet för hans dyrkan, egarinnan af denna röst, som fångslat hans hjerta med starkare band än någon qvinna hittills hade förmått, huru stor än den skönhet var, med hvilken "den bättre hälften" af menniskoslägtet hade uppenbarat sig för hans blickar.

Men efter två timmar blef frestelsen för stor för den stackars Wolodja och han begagnade sig af ett tillfälle, då löjtnanten vände ryggen till honom. Löjtnant Nordskölds bägare utbyttes mot Wolodjas egen och när Wolodjas herre åter vände sig inåt rummet, satt den trogne tjenaren just och sörplade i sig de sista dropparna af det vin, som tillhörde hans herre och husbonde.

Huru intagen af sina egna djupa tankar Nordsköld än var, kunde han dock icke undgå att märka det spratt, hans tjenare hade spelat honom.

"Wolodja!"

"Nådige herre!"

Och Wolodja satte bägaren i bordet, så att det klang, och såg en smula skamflat ut.

"Huru smakade dig mitt vin?"

"Nådig herrens vin? ... Hm!"

Wolodja gjorde sig till med att kika ned i båda de tomma pokalerna så noga, som om hvarje der befintlig droppe hade varit en äkta perla.

"Vid alla gudar!" utropade han. "Jag förblandade våra bågare."

"Nå, det gör ingenting, Wolodja! Jag hade ändå tänkt gifva dig hvad jag lemnat. Men gör icke om försöket, min vän!"

"Ack! ... Det är det usla värdshusets skuld, nådige herre! När man under flera dygn icke smakat annat vin än det, som egentligen borde kallas ränstensvatten, så blir tanken slö och minnet förminskas till en ren obetydlighet ... Ni förstår ..."

"Ja, ja, jag förstår dig så hjertans väl, min käre Wolodja, och vet, att du icke har flera fel än detta ..."

"Fel? ... Hvilket?" sporde Wolodja med en fräckt oskyldig min.

"Ha, ha, ha! ... Är du okunnig om, att du älskar vin något mera än du egentligen borde?"

Wolodja skulle möjligen hafva känt sig en smula förlägen, om icke en inträffande händelse hade afledt både hans och löjtnantens tankar från det oangenäma samtalsämnet. Två hästar, gående fot för fot, syntes långt borta på gatan.

"Der hafva vi dem," utbrast Wolodja, som kände sig glad att kunna undslippa gifva ett svar på husbondens fråga.

"Hvilka?"

"Furstinnan Dulskaia och hennes tillbedjare!"

"Ah!"

Huru mycket Nordsköld och Wolodja än när-
made hufvudet intill fönsterrutan, kunde de likväl
icke erhålla någon visshet om, hvilka de ridande
personerna voro, förr än dessa nalkades krogen.
Men när ryttarne kommit tillräckligt nära, för att
kunna iakttagas genom de damhöljda och orena
fönsterrutorna, blef det tydligt, att den ene var en
karl i munkkåpa och den andra ett fruntimmer.
Dock var det omöjligt att afgöra, huruvida denna
qvinna var den som löjtnanten sökte eller icke, ty
en tät slöja dolde hennes anletsdrag. Och munken
hade dragit kåpan ned, så att den fullkomligt gjorde
hans ansigte osynligt och endast lemnade ett yfvigt
och långt gräsprängdt skägg till rof för de spejande
blickarna.

"Ja," sade Wolodja, "nog kan damen vara
furstinnan Dulskaia, men så vidt jag förstår, är den
der munken ingen hetman Mazeppa."

"Och hvarför inte?"

"Munken är ju krokryggig och rider ungefär
som en kringvandrande krämare med lådan på
ryggen skulle rida, om någon elak människa kastade
upp honom på en hästrygg. Men Ivan Stefano-
vitsch är rak i ryggen och rider som en furste."

"Nå... nå... kanske har du rätt, Wolodja."

"Se, huru munken sträcker ut handen och
drager fruntimrets häst med sig närmare värds-
huset här! Kanske är han törstig och längtar efter
det goda vinet på Två kattor."

"Liksom du!"

"Jag!... Ack, herre, jag längtar visst icke
efter vinet här, men jag tager emot det, emedan
intet bättre kan fås i denna ödemark."

"Jaså!... Nå, se nu stanna de och munken vinkar till sig vår hederlige värd."

"Och damen lyfter en flik af slöjan. Se, herre!"

"Nöt!"

Troligen erhöU Wolodja denna benämning, derför att hans herre fann hans uppmaning till att se vara minst sagdt öfverflödig. Ty den skymt af den resande damens anlete, som det förunnades honom att skåda, var i sanning af en sådan beskaffenhet, att den skulle hafva ådragit sig hvarje mans blickar, äfven om andra föremål af stort intresse hade försökt fångsla dem.

Vår förtjuste löjtnant såg en mörk, men genomskinlig hy, ett ovalt och af sköna linier begränsadt anlete, en mun, kring hvilken behagen lekte och ett par mörka, ljufva ögon under svarta ögonbryn. Huru hastigt slöjan än återställdes i dess förra läge, erhöU Nordsköld dock tid att se ett par djupt svarta lockar, hvilka smögo sig utefter kinden och den skönt formade halsen samt fördjupade sig i den unga damens barm eller, rättare sagdt, i den kappa, som höljde hennes härliga gestalt.

Wolodja var så intagen, att han endast kunde frampusta ett uttrycksfullt:

"O!"

Men löjtnanten utropade:

"Antingen är denna dam furstinnan Dulskaja eller är hon endast en drömbild. Ett så fagert yttre kan endast den ega, som besitter en så gudomlig röst som furstinnan."

Han var utom sig. Hela hans inre var i uppror. Han tyckte sig af osynliga, men oemotståndliga magter dragen till den unga damen och Wolodja

hade all möda att hålla honom kvar vid fönstret för att åse, huruledes värden på "Två kattor" trädde fram till munken och med sin toppmössa i hand upprepade gånger bugade sig inför den krokryggige patern.

"Hör du hvad de säga?" sporde löjtnanten häftigt.

"Ja, munken frågar efter två kosaker, som för några timmar sedan borde hafva ridit genom byn och stannat en stund för att om hvarjehanda saker tillspörja värden på Två kattor."

"Ah! Det är således intet tvifvel om, att den sköna damen är furstinnan... Mitt hjerta sade mig det genast. Gud, hvilken utsägligt skön varelse!... Äro väl englarna hälften så intagande?"

"Det vet jag icke, nådige herre, ty jag har aldrig sett någon engel."

"Dumbom! Der ser du en."

"Damen der!... Nå, gerna för mig!"

"Men hvad svarar vårt nöt till värd? Hör du det?"

"Han ljuger så tappert som en turkisk storvisir eller en polsk kung, ty han säger, att de båda kosakerne, efter att en half minut hafva stannat vid Två kattor, redo vidare i sporrstreck."

"Den hedersgubben!"

"Och munken tror honom, det är det roligaste af allt."

"Det mände då vara en verklig munk, ty en vanlig menniska skulle icke vara så godtrogen och dum."

"Hm!... Värden ser så högst trovärdig ut, att..."

"Tig!... Nu rida de vidare... Upp, Wolodja! Nu är det tid. Ut på ögonblicket och sadla våra hästar!... Skynda dig, karl! Du masar ju fram så sakta, som om vi icke behöfde bryta upp härifrån förr än den yttersta domens dag. Skynda på!"

"Bevara mig!... Jag har ju så brådt, att..."

Och utanför dörren var han, så att hans herre aldrig fick riktigt besked om, huru brådt Wolodja den gången hade. Sjelf rustade den förälskade löjtnanten sig med feberaktig ifver till uppbrott. Men han öfverraskade åtskilliga gånger sig sjelf med att midt under den mest rastlösa verksamhet stanna och försjunka i djupa tankar, ur hvilka han med en djup suck vaknade till ny verksamhet. Efter några minuter rusade värden in i rummet.

"Är det möjligt?" skrek han på mönstergillt kosakspråk.

"Hvilket?"

"Att nådig herren ämnar resa?"

"Ja visst, min vän! Vi hafva dröjt här länge nog."

"Ack nej, nådig herre, ännu kunde Ni roa er här en lång, lång tid. Ni finner icke ett sådant värdshus på hela vägen som mitt."

"Roa mig? ... Och hvad f-n finnes här, som kan roa mig?"

Förmodligen fann värden, att hvarje öfvertalningsförsök skulle vara förgäfves. Han upphörde dermed och åtnöjde sig med att enträget bedja "den allra nådigaste herr officeren" snart komma tillbaka och tycktes mycket nöjd, då Nordsköld lofvade att aldrig färdas förbi "Två kattor" utan att stiga in. Den rundliga betalning, som i form

af en handfull blanka silfverdalar föll i hans hand, bidrog också till att trösta honom och ännu mera öka den vänskap, han kände för vår unge hjelte.

"Och nu, min bästa Gaurilo Semenvitsch," yttrade löjtnanten, "då han såg Wolodja föra fram hästarna, "nu vill jag blott bedja er om den tjensten, att Ni ett par dagar qvarhåller de båda fångarne."

"Ett par dagar!... Nådige herre, de skola sitta i min källare minst ett par månader, innan jag släpper dem..."

"Tack, käre vän!... Farväl!"

"Ett ord till, herre!..."

"Nå, skynda då! Jag har ondt om tid."

"Jo, käre herre, det förefaller mig, som om Ni påskyndade er resa för damens och munkens skull."

"Och hvad har Ni att invända deremot, om så skulle förhålla sig?"

"Jag?... Intet!... Jag ville blott säga er, att det är någonting besynnerligt med den der munken, någonting som jag för er skull icke tycker om, med få ord något..."

"Bah!... Farväl, Gaurilo Semenvitsch!"

Några ögonblick senare satt vår manhaftige löjtnant till häst och red, åtföljd af sin tjenare, ut ur Bialacerkiev.

Och det bar af med rask fart utefter den smala väg, som slingrade sig i nyckfulla krökningar öfver heden. Till en början kunde de icke varseblifva ens en skymt af furstinnan Dulskaja och hennes munk. De hade sannolikt ridit dugtigt på och redan kommit bakom den kulle, som i vester begränsade horisonten, då man lemnade Bialacerkiev

bakom sig. Hvarken husbonde eller tjenare yttrade något, under det att deras snabbfotade springare liksom flögo framåt och upprefvo hela molnstoder af sand och stoft. De båda männens alla tankar voro koncentrerade i en enda brännpunkt, nämligen åtrån efter att snart upphinna de personer, med hvilka de önskade sammanträffa.

Snart nog uppnådde de höjden af den kulle, som hade för dem bortskymt utsigten.

"Der äro de," utbrast Wolodja vid åsynen af två ridande personer, hvilka syntes på långt afstånd.

"Och de göra sig icke brådt, tyckes det."

"Nej se på munken!... Han vänder sig om och betraktar oss. Måntro den krokryggige karlen är rädd för oss?"

"Så betar han sig åtminstone. Han hugger sporrarna våldsamt in i sin hästs sidor. Han griper med högra handen damens gångare vid tygeln. Och det bär af med hvinande fart... Kom, Wolodja, kom!... Äfven vi måste använda våra sporrar."

Både herre och dräng sargade sina springares sidor med de hvassa sporrarna och de af den häftiga smärtan ursinniga djuren ilade åstad med stormvindens snabbhet.

Flera timmar räckte den vilda jagten och det blef allt mer och mer tydligt, att munken icke skulle kunna undkomma. Hans förföljare — om man så får kalla vår helt och hållet vänskapligt sinnade löjtnant och hans tjenare — kommo allt närmare, ju längre det led mot qvällen. Mer än en gång vände munken sig om, sannolikt för att öfvertyga sig om ställningen, och för hvarje gång han sålunda hade blickat sig tillbaka, sågs han

sporra sin häst till ännu större ansträngningar och med ännu större ifver rycka i tyglarna på den häst, som reds af den besløjade damen.

Äfven furstinnan Dulskaia vände sig ofta om för att betrakta de båda ryttarne, men afståndet var för stort att det skulle varit våra vänner möjligt att iakttaga, huruvida hon flydde undan af fri vilja eller till följd af det tvång, som munken kunde göra gällande, derigenom att han beherskade hennes springares rörelser.

En gång tyckte dock löjtnant Nordsköld sig se en hvit duk fladdra i hennes hand, liksom till ett tecken åt honom att icke förtröttas, utan fortsätta med förföljandet så länge och så ifrigt som möjligt. Hjertat klappade hårdt i hans barm och en rysning af sällhet genombäfvade honom vid den tanken, att den underbart sköna furstinnan önskade och påkallade hans bistånd.

Och framåt gick det öfver ändlösa hedar, genom dystra skogsdungar, vid stränderna af bottenlösa moras. Om dagen hade räckt ännu en timme, skulle munkens ansträngningar hafva helt och hållet kommit på skam. Men det började skymma och solen var längesedan försvunnen från himlahvalfvet.

Och snart blef det mörkt.

Men medan ännu en smula ljus fans kvar i rymden, kunde våra vänner se, att långt borta vid horisonten låg ett hus med ett tak, som skimrade af en brandgul färg. Det var från ett skogsbryn, som de gjorde denna iakttagelse och på samma gång sågo en skymt af munken och furstinnan.

”Tror du, Wolodja, att de taga nattqvarter i det der huset?”

”Sannolikt, nådige herre!... De kunna icke se oss der vi nu befinna oss i skogens skugga, och därför anser helt visst munken sig tryggt kunna stanna i huset med det gula taket. Ser han icke oss, så tror han helt naturligt, att icke heller vi se honom och att således hans nattqvarter skall vara för oss fördoldt och omöjligt att hitta i det nu inbrytande djupa mörkret.”

”Är det ett värdshus?”

”Ja, det är krogen ”Gyllene bägaren”, som eges af en bror till vår vän Gaurilo Semenvitsch enligt de underrättelser, som denne hedersman gaf mig, medan vi ännu voro kvar på ”Två kattor” och drucko diskvatten med namnet vin.”

”Den omständigheten synes mig vara gynsam för vårt företag. Men säg... finnas flera kojor i närheten af värdshuset?”

”Jag tror, att der finnes en hel liten kosakby.”

”Och tror du, att vi kunna nu, sedan mörkret fullkomligt inbrutit, finna vägen till byn?”

”Ja, visst, nådige herre! Jag har tusentals gånger färdats öfver dessa oändliga slätter i becksvarta mörkret. Aldrig har min fot tagit miste om vägen.”

”Godt!... Framåt då, Wolodja!”

ÅTTONDE KAPITLET.

Krigslist.

På högst femtio alnars afstånd från värdshuset med namnet "Den gyllene bägaren" i kosakbyn Neschkiow reste sig eller, rättare sagdt, kröp längs- efter marken en liten koja, hvilken i det ögonblick, då Nordsköld och Wolodja ankommo till byn, icke skilde sig från några tjog andra närbelägna kojor genom någonting annat än det att i dess låga fönster syntes ett klart ljussken, medan alla de öfriga små husen lågo försänkta i fullkomligt mörker.

I förstnämnda lilla stuga satt gamla Warwara, som var en åttioårig enka efter en i strid fallen kosak, just denna afton och spann lin på en slända af uråldriga anor och med svängstenar af samma modell och storlek, som de hvilka stundom anträffats i forngrifter här i Sverige. Under sitt arbete smågnolade hon med förnöjdt sinne en af hennes hemlands enkla, stundom hårda och kraftfulla, stundom mjuka, smältande och vemodsfulla melodier.

Då ljud ett kraftigt slag på gamla Warwaras dörr.

Hon hejdade sin slända, lät sitt gnolande sluta midt i en af rå kraft utmärkt öfvergång från hårdaste dur till vekaste moll och strök med skrynklig finger hufvudklädet tillbaka från örat, på det att hon måtte kunna lyssna desto bättre.

Och så hördes två väldiga slag på hennes låga dörr.

"Det månne," suckade hon, "vara utskickade antingen från tsaren eller hetmanen. Hjelpen mig både onda och goda gudar!... Nu taga de ifrån mig kojan min för att gälda den obetalda skatten."

En tår i ögonvrån skimrade klart uti skenet från brasan.

Ännu en gång dånade två väldiga slag mot dörren och en sträf karlröst hördes yttra på kosakspråk:

"Öppna, käring! Öppna, annars slår jag din dörr i spillror!

Gamla Warwara suckade.

"Jag har icke längre till grafven, än att tsaren och hetmanen kunde vänta på skatten, till dess jag är död."

Hon reste sig och gick ut i förstugan för att aflyfta den bom, hvarmed hon hvarje afton plägade försäkra sig och sitt hus mot inbrottstjufvar, våldsvverkare och tsarens eller hetmanens utskickade legohjon.

Då hon öppnat, blef hon varse två karlar, som stodo utanför, men det var så mörkt, att hon ingalunda kunde urskilja hvilka de voro eller af deras utseende draga någon slutsats i fråga om det ärende, som hade fört dem till hennes dörr.

"God qväll, gamla mor!" yttrade emellertid den sträfvä rösten.

Gamla Warwara neg djupt och yttrade med af gråt nästan qväfd röst.

"Tag alltsammans... kojan... sängen... halmen i sängen... grytan i spiseln... brödet på bordet... tag det!... tag det!... gif det åt den blodhungerige tsaren eller den blodtörstige het-

manen. Men en gammal kvinnas förbannelse skall evigt hvila öfver dessa obarmhertiga menniskor... Tag!... Tag!..."

"Min goda kvinna!" yttrade nu på dålig kosakska, men med mild och vänlig röst, den andre af de utanför stående personerna. "Du misstager dig. Ingalunda komma vi hvarken i tsarens eller i hetmanens ärenden för att plundra dig på dina få och små egodelar. Det enda, som vi begära, är tak öfver hufvudet för natten och ett skjul åt våra uttröttade hästar."

"Gån då till värdshuset! "Den gyllene bägaren" kan bättre än jag, stackars gamla kvinna, undfagna gäster."

"Nej, goda gumma, vi hafva viktiga skäl att icke vilja taga in på värdshuset. Låt oss hvila under ditt tak!"

"Omöjligt, goda herre! Min koja är fattig och eländig."

"Du skall blifva rikligt belönad för den tjänst, du gör oss, och månget fullvigtigt silfvermynt skall vandra ur våra fickor i din hand."

"Nå, i alla onda och goda gudars namn, kommen då in!"

"Tack, goda gumma, men först ett skjul åt våra hästar!"

"Ett sådant finnes bakom kojan här."

"Godt!... Gå nu in till dig, gamla mor! Vi komma snart."

Gamla Warwara gick in igen och lade mera ved på brasan. Huru gammal hon än var hade dock den hos en verklig kvinna medfödda instinktsmessiga åtrån efter att hafva allting snyggt och

ordentligt i sin omgifning icke slappats mera, än att hon började med all den ifver och fart, hennes gamla ben tilläto, ordna de få och enkla husgeråds-saker, som funnos i den lilla kojnan.

Snart inkommo de två personer, som sökte natt-kvarter under gamla Warwaras låga tak. Den ene var vår vän löjtnant Nordsköld och den andre var naturligtvis Wolodja.

Gästernas första göromål, sedan de inträdt i stugan, var egnadt att' i hög grad väcka gamla Warwaras förvåning. Detta göromål bestod nämligen deri, att de framför det enda fönstret i stugan upphängde ett medfördt hästtäckke — en åtgärd, hvilken naturligtvis företogs i ändamål att för möjligen utanför stående personer dölja hvad som skulle komma att tilldraga sig inne i kojnan. Och qvinnan intogs af en obeskriflig fasa.

Hon satte sig i en vrå vid spiseln, gjorde sig så liten som möjligt, hackade tänder så att det gnisslade och drog djupa suckar, medan de gamla fingrarna vredo sig krampaktigt omkring hvarandra under förklädet. Kanske hade hon hört talas om frimurare och deras enligt folktron gräsliga gerningar.

Medan gumman sålunda var ett rof för den rysligaste ångest och bäfvande afbidade det öde, som hon nu ansåg oåterkalleligen gifvet, yttrade löjtnanten på svenska till Wolodja:

”Bed gumman låna oss några qvinnokläder!”

Det främmande språket tycktes göra ett hemskt intryck på gamla Warwara, ty hela hennes lutande gestalt skakades såsom af en häftig frossa och hennes ögon tillslöto sig af förfäran.

Men Wolodja gick bort och klappade gumman på skuldran och yttrade helt vänligt på kosaktungomål:

"Kära mor min! Har du en kjol och en tröja till öfverlopps, så låna mig dem en liten stund!"

Warwara var alltför upprörd att kunna förstå ett enda ord af hvad Wolodja sade till henne.

"Skall jag nu dö!... Ack!... Ack!..." jemrade hon sig.

"Hvad pratar du för dumheter, käring!" röt Wolodja.

"Ack!... Ack!... Ack!... Kan jag icke få lefva tills en månad har gått förbi, ty se, det är så stäldt, att min dotterdotter skall hålla bröllop om ett par veckor och det skulle fröjda min gamla själ att få resa till Starodub och se henne gå i brudsäng. Ack, skona mig en månad. Om Ni verkligen är menniskoötare, som Ni se ut att vara, så kan jag visa er dem som äro mycket fetare och bättre födda än jag, stackars fattiga, gamla kräk... I femte stugan till venster från min, bor en qvinna, som väger fem gånger så mycket som jag. Ack!... Ack!... Ack!... Att jag skulle sluta på detta sätt!... Ack!... Ack!..."

Wolodja lät höra ett gapskratt, som i någon mån bringade Warwara till förnuft, och för öfrigt gjorde både Nordsköld och hans tjenare allt för att lugna henne och betaga henne alla farhågor för att blifva uppäten. Deras bemödanden kröntes med småningom växande framgång och efter en half timme hade löjtnanten i sin hand en fullständig kosakisk qvinnodrägt, hvilken han icke dröjde att kläda på sin trogne Wolodja.

Gerna skulle han velat sjelf utföra det värf, som nu uppdrogs åt Wolodja, men han måste afstå från all tanke derpå af den orsaken att han icke kunde tala kosakiska så naturligt, att han kunde utgifva sig för en inföding. Deremot var Wolodja så mycket lämpligare, som kosakernes språk var hans eget modersmål.

Vi vilja nu lemna våra vänner i Warwaras koja, sysselsatta med Wolodjas nedsvärtande i ansigtet och hans kropps inhöljande i den gamla förfrimurare rädda gummans allra bästa klädesplagg. I stället förflytta vi oss nu in i krogsalen på "Den gyllene bägaren", för att blifva i tillfälle att fröjda våra ögon med åskådandet af Wolodjas inträde der. Ty att han ämnade sig dit, derom har väl ingen af våra läsare hyst några tvifvelsmål, då det är oss bekant, att det gälde att förskaffa sig visshet om, huruvida munken och furstinnan hade tagit nattqvarter på "Den gyllene bägaren" eller fortsatt färden i becksvarta mörkret. Att Wolodja derjemte hade ett annat ärende och uppdrag, komma vi sannolikt att bevittna.

I den stora värdshussalen på krogen "Den gyllene bägaren" sutto, stodo och gingo åtskilliga personer, hvilkas gestalter på ett nästan spöklikt sätt belystes af det flammande hålet på den väldiga spiselhällen. Sitt eget kapitel vore den spiseln värd. Den upptog ungefär sjettedelen af den stora salens golfyta och var försedd med en trattformig rökuppfångare af sammanblandadt trävirke och murbruk, hvilken sträckte sig en fot utanför de gränslinier, som sjelfva spiselhällen företedde. Ofvanför röksamlaren-trattens underkant sträckte sig en bred

hylla, på hvilken "Den gyllene bågarens" ordnings-
älskande värdinna hade med tjenstehjonens hjälp
ordnat skinande kopparlock, kastruller, slefvar,
vispar och andra nödvändighetsartiklar, som pläga
fröjda en huslig qvinnas lilla hjerta.

Och der satt värdinnan sjelf på den varmaste
platsen. En groft tillyxad länstol beredde henne
den hvila, som en så pass korpulent person har af
nöden. Hon var ganska ungdomlig till utseendet
och var ingalunda ful med sina gråblåa ögon, sin
grekiska näsa och med läppar af det skönt formade
slag, som kring hela jorden erkännes vara höjd-
punkten af den skönhet, hvartill den materiela verl-
den kan lyfta sig. Och munter och glad var hon,
det är då lika säkert.

Hennes man, hvilken, såsom oss bekant är,
var en broder till den hederlige Semenvitsch, på
"Två kattor", gick med händerna i sina byxfickor
fram och tillbaka på golvet mellan sin hustrus
länstol och dörren. Dimitri Semenvitsch blandade
sig icke i samtalet oftare än hans äkta hälft stälde
en fråga till honom och de svar han vid sådana
tillfällen afgaf, vittnade om en enfald, hvilken var
i och för sig sjelf tillräcklig att förklara det toffel-
välde, i hvilket han uppenbarligen var hjälplöst
fången.

På stolar vid spiselstollet sutto några kosaker, som
njöto af krogens ädla safter — vin, öl och brännvin.

Och vidare satt inkrupen i en vrå en munk
med hättan neddragen framför ansigtet och ar-
marna korslagda öfver bröstet. När brasan plöts-
ligt utsände en flamma i riktning mot munkens
vrå, kunde man varseblifva ett gråsprängdt skägg,

som flöt ned på den andliges breda bröst. Men det var också allt hvad man såg och allt hvad som kunde gifva en ledning vid bedömandet af hans utseende.

Värdinnan, den om husbondeväldet måna Kathinka, slungade en vred blick på sitt fä till man och yttrade:

"Jag vet verkligen inte, hvarför du skall springa så der fram och tillbaka på golfvet och dåna med dina tunga stöflar, så att man inte ens kan få föra ett ordentligt samtal här i huset. Har du kolik, ditt långa nöt?"

"Ko... ko... lik!" sade Dimitri mycket häpen, i det att han helt tvärt stannade midt på golfvet. "Nej, det... det *tror* jag inte, att jag har... Men jag vet inte... Kanske!..."

Den kära Kathinka skrattade och sade:

"Jo, du är just ett nöt, du!... Sätt dig derborta på pallen under fönstret och sitt sedan stilla, det råder jag dig till."

"Råder?... Jaså!... Jaha, jag förstår... Men, kära, skall det vara nu strax?"

"Genast!... skynda dig!"

"Jaså genast!" yttrade Dimitri för sig sjelf och stod en half minut i en djupt begrundande ställning. Genast!... Genast!..."

Den hundsvotterade äkta mannen hade synbarligen svårt att förstå betydelsen af ordet "genast". Men det lyckades honom slutligen att begripa meningen och, sedan denna insigt lyckligt och väl blifvit vunnen, rusade han med största möjliga skyndsamhet bort till den åt honom anvisade pallen, trampade under vägen en katt på

svansen, så att djuret fräsande högg med klorna efter hans ben, sparkade en hvilande hund, så att denne rusade upp med ett argt skall, som småningom förbyttes i ett gnisslande af smärta, och hamnade slutligen med en djup suck på den anbefalda platsen, från hvilken han obehindradt kunde, om han hade förstånd nog dertill, iakttaga det välbehag, hvarmed de kring elden samlade kosakerne solade sig i glansen af de ljufva blickar och milda leenden, hvarmed hans hustru på det mest frikostiga sätt slösade mot alla, men icke mot honom sjelf.

Och värdinnan vände sig till en ung och vacker kosak med denna fråga:

"Du vet nog, käre Timotej Ossipovitsch, huru det gått för gamle Bogdan Pavelvitsch derborta i byn Liesna. Det berättas många saker om honom, men hvem vet, om allt är sant?"

"Bogdan Pavelvitsch, sade Ni, kära mor!" yttrade kosaken. "Jo, den saken känner jag lika noga, som jag känner min egen mor. Se, det var nu så, att en vacker dag kom tsarens isprawnik till den hederlige Bogdans gård och begärde betalning för skatten till tsaren. Men Bogdan hade redan blifvit utplundrad in på bara kroppen af den till hetman..."

"Akta din tunga, Timotej," yttrade värdinnan, "så den icke löper bort med din hals!"

"Jag tager icke tillbaka ett enda ord af hvad jag sagt," genmälde den unge kosaken, i det han slog sin knutna näfve mot knäet, "vore också den hunden till hetman sjelf närvarande här i salen och hörde mig."

Den som hade, i stället för att betrakta den djerfve ynglingen, gifvit akt på munken, skulle hafva förundrat sig öfver att se denne andans man lyfta en smula på hättan och kasta en glödande blick på Timotej samt derefter låta handen sjunka ned mot knäet, hårdt knuten som om den suttit kring en dödsfiendes strupe. Och han skulle äfven hafva hört en från munkens läppar utgående hviskning:

”Detta skall din kropp umgälla, Timotej, när den vrider sig under knutpiskans svidande rapp.”

Men ingen gaf akt på munken. Allas ögon hvilade på den djerfve Timotej, som, okunnig om faran, fortfor:

”Ja, jag skulle hafva lust att en gång få säga den hunden Mazeppa sanningen öga mot öga och knif mot knif. Och vi skulle väl se, hvems hand som vore finkast... Men hvad nu beträffar den arme Bogdan Ossipovitsch, så var han, som jag sade, alldeles utplundrad af vår hetman Ivan Stefanovitsch, så att han icke egde en enda kopek till att betala tsarens isprawnik. Och hvad gjorde då denne tvåfaldigt usle hund? Jo, han lade bojor på Bogdan och förde honom i fängelse, lät sina drängar skända Bogdans hustru, den sediga och goda Warinka, och förde med sig bort såsom älskarinna Bogdans sköna dotter, den adertonåriga, svartögda Andruschka. Så har det skett.”

Ett allmänt sorl af vrede lät höra sig i kretsen och sjelfva Dimitri Semenvitsch faun saken så ryslig, att han uppgaf ett rop och drog en betydelsefull suck.

Just under det tumult, som förorsakats af Timotejs upprörande berättelse, öppnades dörren och en ny gäst inträdde. Det var en gammal qvinna, krokryggig, sotig i ansigtet och gående med stapplande steg, liksom om hon med sin fot ville försigtigt känna sig för, på det att hon icke helt oförmodadt skulle stiga ned i grafven.

"Guds frid, vänner!" yttrade hon med skrikande röst.

Alla återgäldade helsningen och sågo med förundran på gumman, hvilken var dem alldeles obekant.

"Hvarifrån kommer Ni, kära mor?" sporde värdinnan.

"Från min koja långt borta på heden kommer jag, ja, minsann gör jag så. Och jag ämnar mig ända till Starodub för att ännu en gång träffa min förstfödde son i detta lifvet... Ja, det gör jag... Jaha!"

Man beredde snart åt den gamla en plats vid brasan och ingen förundrade sig öfver, att en så gammal qvinna för att skydda sina ögon mot det skadliga inflytandet af det starka eldskenet, vände sig från spiseln så mycket som möjligt. Ingen, utom möjligen den tystlätne munken, misstänkte, att hon kunde hafva andra orsaker till denna skygghet för eldsljuset. Munken sågs lyfta en smula på sin hätta och skarpt betrakta den nykommna gästen.

"Tack, tack, tack, käre vänner!" yttrade den gamla, sedan hon med mycket synbara tecken till trötthet hade satt sig ned till hvila i den simpla, men icke obeqväma stol, som Dimitri Semenvitsch

på en vink af sin kära hustru hade framställt åt henne.

Och när gumman kommit till ro i sin beqväma stol, sammanknäppte hon händerna *under* förklädet, ristade sitt hufvud på gamla människors sätt och yttrade med skärande stämma:

"Unga människor allesammans! . . . Och de sitta så stilla, som om de vore skurna i trä och stode uppställda på ett afgudaaltare. Ack, ack, ack! . . . Annorlunda gick det till i min ungdom."

"Och huru gick det då till?" frågade värdinnan i samma ögonblick som hon gaf den vackre unge Timotej ett blixtrande och löftesrikt ögonkast. "Säg oss det, kära mor!"

"Huru det gick till? . . . Jo, det kan jag säga henne. I min ungdom kunde icke så många människor, som nu äro samlade här, träffa tillsammans utan att man skickade ett snabbt löpande bud efter den förste bäste, man kunde få tag i af Sindernes*) folk. Och när han kom, spelade han snart upp en hurtig dans på sin violin eller också blåste han en sådan på sitt valdhorn, sin flöjt eller sin oboe, ty, som hvarje menniska vet, är Sindernes folk af högre magter begåfvadt med så stora medfödda anlag för konsten att göra vackra toner, att intet folk i verlden kan mäta sig med detta. Och sedan, när sndern spelade upp sin dans, fans ingen menniska, som satt stilla vid brasan, hvarken gammal eller ung, och så gammal som jag är och grå och rynkig och skröplig, skulle jag sjelf dansa med, om jag funne något ställe, der ungdomen visste

*) Zigenarne.

att lefva och förstode att roa sig sjelf och gammalt folk. Men ack... ack... ack, tiderna äro förändrade."

Den lättsinniga värdinnan gaf sin gode vän Timotej en brinnande blick och lät höra denna dom i målet:

"Du dumme Dimitri Semenvitsch, min käre man, löp du som en vindthund bort till sindern Zabonin och kalla honom hit! Femton kopek kan du lofva honom för qvällen, om han blåser bra på sitt valdhorn. Skynda dig, drummel!"

Dimitri reste sig häftigt upp från den åt honom af hans äkta hälft till sittplats anvisade pallen. Hans blick var, om möjligt, ännu slöare än vanligt.

"Skall... jag...?" stammade det enfaldiga nötet och såg dum ut.

"Ja visst *skall* du," yttrade hans hulda maka med ett kallt och elakt skratt, "och jag vill inte råda dig att göra några invändningar. Du vet sjelf, huru illa det plägar bekomma din rygg och dina öron, när du muckar. Spring, karl!... Spring, annars!..."

"Skall det vara nu... nu genast, kära du?"

"Nu på ögonblicket!"

"Men här är så hemtrefligt, så..."

Värdinnan gjorde en rörelse, liksom för att stiga upp ur sin beqväma stol, och åsynen af denna rörelse var tillräcklig att öfvertyga den enfaldige Dimitri om nödvändigheten att lyda. Stackarn! Han var ju en gång för alla under toffeln och att krypa undan det lilla söta pinoredskapet... dertill saknade han för mycket den egenskap, som kallas

förnuft, och den kraft, som snart hänvisar åt qvinnan hennes rätta plats.

Han gick.

Och samtalet fortsattes, rörande sig kring hvarje-handa ämnen, ända till dess Dimitri Semenvitsch återkom med sindern Zabonin och hans efterlängtade valdhorn. Då blef det lif och lust i salen. Alla samtal afstannade och man öfverlade endast om huru man skulle kunna åt hvarje närvarande karl — naturligtvis med undantag af äkta mannen Dimitri, hvilken icke ansågs som en karl — anskaffa en qvinna, att med honom tråda dansen. Naturligtvis hade värdinnan Kathinka redan utvalt sin Timotej. Den gamla gumman kunde icke tjenstgöra en hel qväll. Hvarifrån skulle man då hemta de nödiga personerna af qvinnokön? Men munken satt och log, så att det långa haksägget gick i djupa vågor upp och ned.

Lika naturligt som det var, att Kathinka förbisåg sin man och ville dansa med unge herr Timotej, lika så naturligt (eller onaturligt) var det, att Kathinka befallde sin kujonerade man att gå ut i byn och samla vissa af hans äkta hälft namngifna qvinnor. En smula naturligare var det, att Dimitri, som kände af gammalt olydnadens elaka följder, skyndade sig att efterkomma den gifna tillsägelsen.

”Men ändå fattas en,” yttrade den gamla gumman och hennes skarpa röst genomträngde sorlet med all önskvärd tydlighet.

”Hvar få vi henne?” yttrade ett halft tjog röster.

Och sindern Zabonin tutade till råga på oväsendet i sitt otäcka valdhorn, så att lösörepersedlarna skramlade på hyllan och väggarna. Det var uttrycket för hans mening om saken.

"Jag vill kalla vår gäst, den unga damen," utbrast värdinnan, sedan hon en stund med stor villrådighet sett sig omkring i salen och stirrat in i spiselbrasan. "Hon lär icke neka att deltaga i detta utsökt trefliga nöje."

Och så gaf Kathinka sin drummel till kosak en eldig blick och ville skynda bort ur rummet.

Men då trädde munken i hennes väg och grep hårdt kring hennes arm.

"Icke ett steg!" röt han. "Mitt skriftebarn får icke deltaga i denna världens nöjen eller dricka ur denna syndiga tillvarelsens usla brunnar!"

"Hvad rör det er, käre pater?" sporde Kathinka argt.

"Jag vill det icke."

"Ni!... Ha, ha, ha! Ännu är icke den man född, som skrifver lagar och bud för mig, så sannt jag heter Kathinka. Släpp min arm, munk, annars så!..."

Och nu stultade den gamla gumman fram för att hjälpa någon af de tvistande. Kathinka visste synbarligen icke, huruvida hon skulle kunna tilltro en så gammal menniska hägen att sätta sig upp emot en munk.

"Kom icke hit!" varnade värdinnan den gamla.

Men Kathinka hade knappt hunnit uttala sin varning till slut, förr än den gamla qvinnans käpp, ämnad till ett stöd, men nu använd såsom ett vapen, dånade mot den del af kåpan, som betäckte munkens

rygg. Att det gjorde ondt, det blef genast uppenbart, ty munken släppte hastigt Kathinka, som skyndade bort under ett gladt skratt, och förde båda händerna till sin rygg, hvilken han af ren försigtighet vände bort ifrån den gamla qvinnan, som ånyo hade lyftat käppen till slag och gallskek:

”Skäms du inte, din lismande, skenhelige skurk, hvars enda helighet sitter i kåpan!... Jag skall minsann lära dig att lägga hand på en qvinna... Gud hjelpe dig!... Jag skall slå dig sönder både på längden och på tvären, om du icke styrar dig.”

Och munken rusade på gumman för att utkräfvä hämnd. Men den gamla qvinnan förstod att sköta honom i enlighet med hans sjukdom, och det dröjde sannerligen icke ens en fjerdedels minut, innan munken låg och sprattlade i eldbrasan på spiseln, hvarifrån han skamflat drog sig tillbaka med svedd kåpa under mängdens ljudliga åtlöje. Ty ingen människa bemödade sig om att dölja sin skadeglädje och huru rättvist man fann det straff, som öfvergått honom, då han velat öfverfalla en till utseendet orklös gammal qvinna. Men mer än en af karlarne i salen betraktade från den stunden den gamla med en viss fruktan.

Nu kom Kathinka tillbaka, ledande vid handen den dam, som munken velat hindra från deltagandet i dansen. Och samtidigt anlände den stackars Dimitri med de qvinnor, som han blifvit sänd att hemta.

Det var furstinnan Dulskaja... vackrare än någon qvinna förr eller senare varit, strålande som en stjärna, ljuf som en svensk sommarqväll.

Och så kom dansen i gång efter den skrällande musiken af sndern Zabonins rysliga valdhorn. Men furstinnan gäckade de danslystnes förhoppningar, ty sedan hon några ögonblick tagit ställningen i betraktande och uppfattat den lättsinniga Kathinkas tyranniska elakhet och djefvulska trolöshet mot sin make, vägrade hon helt enkelt att tråda dansen tillsammans med den kosak, som värdinnans vilja eljest ämnat beskära åt henne, och gick i stället sjelf bort till den förbisedde Dimitri och bad honom blifva hennes ledsagare i dansen. Den stackarn blef så förlägen, att han endast kunde svara:

”O!... O!... O!...”

Och så lät han viljelöst föra sig bort af furstinnan.

Det skrällande valdhorner var uttröttligt. Dess mörkhyade och mörkögde egare tycktes hafva ett outtömligt förråd af luft i sina lungor.

Men munken satt och glodde argt under hättan.

Och den gamla qvinnan skuttade och hoppade så raskt som någon, ehuru visserligen alla hennes danssteg buro pregeln af att utföras af en ålderstigen person. Men ingen skrattade åt en gumma, som i en handvändning förmådde kasta en munk upp i spiselbrasan.

”Nej, nej...” yttrade den gamla under en hvilostund mellan ett par danser, ... ”jag duger numera icke till att dansa med karlar. Mina ben äro för svaga. Jag vill försöka att dansa med ett fruntimmer. Kanske går det bättre.”

Och så stultade hon fram till furstinnan Dul-skaia och bad i ödmjuka ordalag och under tusende djupa nigningar om den ”stora, stora, stora nåden”

att få dansa med henne. Furstinnan lät icke bedja sig två gånger. De båda voro snart midt inne i dansen. Och valdhornets rysliga klang och de öfriga dansandes buller ljöd högre än gummans tunga steg på tiljorna.

Men ingen, icke ens munken märkte, att den gamla under dansen tryckte ett litet papper i furstinnans hand och att denna skyndade sig att gömma det i sin barm.

Slutligen gick munken ut ur salen. Troligen fann han allt hvad der gjordes vara så ogudaktigt och syndigt, att hans heliga ögon icke längre kunde utstå med att åskåda det. Eller också hade han något annat ärende att uträtta.

Knappt såg furstinnan Dulskaja honom stänga dörren efter sig, förr än hon skyndade bort till spiseln, slog sig ned i en stol, framtog det papper, som den gamla, lustiga gumman gifvit henne, och började läsa det.

Och vi taga oss friheten att öfver hennes sköna axel läsa de på polska språket skrifna raderna.

"Sköna furstinna! Jag har hört er sång och att höra den, det är detsamma som att lära älska er. Sedan har jag genom fönstret i värdshuset "Två katter" i Bialacerkiev sett edert härliga anlete — det skönaste bland allt skönt, som mina ögon hafva sett i denna världen. Jag älskar er. Jag kan icke annat. Måhända finner Ni detta vara förmätet, men tag icke allt för illa emot mig, då jag i morgon tidigt, när Ni färdas härifrån, uppenbarar mig för eder, derom beder

Den som förföljt er i dag."

Furstinnan blef tankfull och blickade in i elden så oafvänt, att icke ens det skrällande valdhornets skramlande toner förmådde väcka henne ur de djupa tankarna. Slutligen lät sindern Zabonin höra en så väldig skräll, att äfven hon måste vakna, och då skyndade hon att i sin barm dölja det lilla brevet. Men att förmå henne till förnyadt deltagande i dansen, det var omöjligt, och alltså fick den stackars Dimitri sitta stilla och åse, huru hans hustru under dansens vällustiga svängningar slöt sig allt närmare intill den skurken Timotej.

Furstinnan sökte med blicken den gamla qvinnan. Hon hade emellertid försvunnit under den stund, som åtgick till läsandet af brevet och begrundandet af dess innehåll. Och när furstinnan Dulskaja icke fann den gamla qvinnan, kunde ingenting kvarhålla henne i salen. Hon gick till sin kammare och det är troligt, att brevet lästes ännu många gånger af hennes ljufva ögon, innan hon somnade den natten.

Men hvar fans den gamla qvinnan? Och hvar var den emot alla världsliga förströelser fiendtlige munken?

NIONDE KAPITLET.

Dolkstötarna.

När den gamla gumman, som genom sitt uppträdande i värdshussalen på "Den gyllene bågaren" hade spridit munterhet och fröjd omkring sig, gick ut ur salen, satt den förbisedde Dimitri Semenvitsch på sin pall och åskådade med brinnande ögon sin kära hustrus beteende. Hvilka tankar, som rörde sig i hans trånga hjerna, det är svårt att säga och historiska källor lemna derom ingen upplysning, men deremot omtala dessa källor med minutiös noggrannhet allt hvad som blef en följd af stackars Dimitris dystra tankar.

Intet frö utan planta! Ingen planta utan frukt!

Kathinka hade sått ett uselt frö och den frukt, som hon fick skörda, var lika usel som fröet.

Det finnes en *gudomlig* Nemesis — en mordengel, som icke likt hedendomens Nemesis straffar blindt den rättfärdige med den orättfärdige, den gode med den onde. Det finnes en Nemesis, som, utgående från principen för gudomlig rättvisa, går förbi de människors dörrar, hvilka frukta Gud, men sätter ett blods- och förödelsemärke öfver deras hus, som icke frukta den Helige, den allena Härlige.

Och Kathinka i sällskap med alla andra gudlösa och sina svurna eder otrogna qvinnor hade nu fallit i denne gudasände mordengels hand.

Då den arme Dimitri Semenvitsch hade fulla tre timmar åskådat det spel, som hans äkta maka

spelade, då han hade sett sig öfvermätt på hennes till den drummeln Timotej slungade ljufva och löftesrika blickar, då han hade åskådat mer uselhet, än hans eget hjerta skulle hafva hunnit att på femtio år uppfinna, då hans tränga hjerna slutligen blef medveten om hans ohjelpiga olycka, så — tog det under sju år pröfvade tålmodet äntligen slut.

Men munken syntes ingenstädes till. Eljest hade en "andans man" — ack!... ack!... — haft ett ypperligt tillfälle att här utöfva sin andliga verksamhet. O ve!... Jag tror, att den der munken var icke olik visst folk bland oss. De binda samman ok och lägga på en hel hop godt folk, men sjelfve — ja, ... fick du några fikon, Zacharias? Eller tog du verkligen ute på vilda fältet de harar, du skulle haft i betalning för din möda, min käre vän? Ack, herre Gud, om du ville en gång visa dessa uppblåsta "andans män", att de äro mera lekamen än anda, att de äro — mindre än du! Ty det tro de ingalunda. De anse Gud den Allsväldige vara deras nådehjon, som beror af deras ifver att försvara ... kyrkan!

Och då nu ingen s. k. andlig hjälp stod att finna, måste den vällustiga Kathinka gå sitt öde till mötes. Och hvilket öde? Gud förbarme sig! Hon var dock alldeles oberedd till att dö. När hon drömde om otillättna fröjder, kallades hon hädan till en oväntad dom.

Se här!... Se och lär!

Dimitri famlade länge i sin ficka, innan dolken blef sittande i hans hand. Men när den engång hade vuxit fast i hans näfve, så skulle hvarken

menniska eller djefvul hafva ryckt den ifrån honom, innan han låtit dess hvassa udd smaka Kathinkas hjerteblood. Ty Gud visste nog hvad som var mest öfverensstämmande med hans omutliga rättfärdighet.

Och så sågs en gestalt smyga sig fram i det dansande folkhvimlet och emellanåt blixtrade ett blankt stål i den gestaltens hand. Och midt under dansen, medan den förfärliga trumpetten smattrade och skrälde, hördes ett nödrop — ett enda blott. Men det var så mycket rysligare.

Allt stannade. Allt tystnade.

Mordengeln — Guds engel — sväfvade genom salen, på vingar, som rörde sig sakta. Han kom in här, han gick ut der. Hvem såg honom? Hvem följde honom? — O, människa!

Men mördaren såg man. Och honom grep man, medan ännu hans otrogna hustrus lik utsprutade det varma blodet. Och alla fördömde honom. Alla förbannade honom. Alla sålde honom till helvete och evig pina.

Men det kan hända, att en Guds engel fläktade med rena vingar frid in i hans samvete.

Ingen tänkte på hvad hans vällustiga hustru hade låtit honom lida. Men Gud kom nog ihåg det.

Och så smattrade sndern Zabonins valdhorn fram ur sprucket bröst en ömklig begravningsmelodi, under hvars ljud den midt i hjertat träffade Kathinka utandades sin sista suck i alla onda magters våld.

Derefter förde man henne till en afsides belägen kammare, medan Dimitri satt stum och tyst,

liksom om han velat närmare begrunda hvad som hade händt.

Sällskapet upplöstes, men ännu satt Dimitri kvar.

Under tiden hade utanför värdshuset "Den gyllene bägaren" utkämpats en strid, hvarom ingen af de i salen innevarande hade någon aning.

Den lustiga gamla qvinnan hade, som vi förut erfarit, passat på tillfället att smyga sig ut ur salen, sedan hon till furstinnan Dulskaja öfverlemnade brevet från vår hjelte. Då hon nu kom ut ur huset, vederfors henne något, hvarom hon i sitt gamla och menlösa sinne sannolikt aldrig hade drömt.

Emellertid torde det, innan vi gå vidare i skildringen af denna aftons tilldragelser, vara af nöden att upplysa derom, att den gamla qvinnan icke var någon annan än vår löjtnants trogne tjennare och vapendragare Wolodja. Säkert är, att den trogne karlen hade spelat sin rol såsom en mästare. Och mången namnkunnig kunglig artist förtjenar icke det berömmet.

Då Wolodja, ännu iförd sin qvinnodrägt, hade tagit tre eller fyra steg på vägen mellan värdshuset "Den gyllene bägaren" och gamla Warwaras koja, framrusade ur ett busksnår en karl, som högg till ett dugtigt hugg med sin i skenet från värdshusfönstret skimrande dolk.

"Nu är du dödens rof," framhväste den mordiska gestalten och visade i detsamma ganska tydligt sin i kåpa klädda gestalt, så att Wolodja icke alls behöfde tvifla om, hvem hans fiende var.

Men Wolodja var så kall, som om han midt i smällkalla vintern och under hvinade storm stätt ensam midt på en sjö af hundratusen tunnlands vidd. Och Wolodja var en karl, som aldrig hade låtit skrämma sig af munkhättor — dessa mensklighetens svampväxter, som i och för sig skulle varit tillräckliga att utrota all vördnad för katolska kyrkan, om någon sådan verkligen funnits under kyrkans och domkapitlenas då varande skick. Men det är dumt att prata om påfvens skägg — i våra dagar.

Wolodja såg den framrusande illgerningsmannen — vi borde kanske hafva sagt "den andans mannen" — och han var beredd att möta honom.

Just då munken stötte till, vek Wolodja undan. Men i nästa ögonblick och medan motståndaren ännu var förvirrad genom misslyckandet af den åt Wolodjas hjerta ämnade stöten, grep den förträfflige tjenaren sin mordiske munk kring strupen och klämde helt plötsligt så hårdt till kring denna, att karlen i munkkåpan till utseendet liflös föll till marken.

Och der måtte han gerna hafva legat till domedag. Ty om han det hade gjort, skulle måhända Sverige ännu i denna dag hafva intagit en plats bland vår verldsdels stormagter. Sverige skulle då sannolikt icke hafva haft något Pultava och således icke heller någon vanära. Våra läsare skola, då de framdeles få veta, hvem den munken var, inse, att detta omdöme är alldeles riktigt.

Men vår vän Wolodja var icke i likhet med munken någon mördare. Derför bekymrade han sig icke om munken, såsnart han hade befriat sig

från all fara från denne fiendes sida. Lugn som om ingenting hade händt, gick han vidare bort till gamla Warwaras bräckliga stuga, der hans herre och husbonde mottog honom med öppna armar.

Den mordiske ledamoten af ett okänt munkbrödraskap låg ännu qvar på samma plats, der han fallit, då de genom Kathinkas död bortskrämda gästerna flydde från värdshuset "Den gyllene bägaren".

Han blef inburen. Man gjorde allt hvad göras kunde för att återställa honom, och vi få i något följande kapitel erfara, huruvida dessa bemödanden kröntes med någon framgång eller icke. I alla händelser var det skada, att värdinnan på "Den gyllene bägaren" nu var död. Eljest skulle hennes hulda omvårdnad säkerligen hafva mer än någonting annat bidragit till munkens återställande och den hårdt tillsnörda strupens återöppnande för andedrägten.

Och der satt den stackars Dimitri på sin pall och grät bittra tårar och visste icke rätt väl, huruvida han skulle vara glad eller sörja öfver att hafva blifvit befriad från sin odrägliga börda. Men det är så med oxarna, att de icke, sedan de blifvit vanda vid oket, trifvas rätt väl, om de icke dagligen känna oket tynga på nacken.

Då vi nu måhända för alltid lemna Dimitri ur sigte, så torde vi böra afsluta detta kapitel med den försäkran, att Dimitri Semenvitsch från och med gryningen af följande dag och intill sin lefnads slut ansågs vara en ganska förständig karl.

Kanske hade han för detta rykte att tacka till en del den allvarliga föresats, han fattat, att

aldrig mera förena sitt öde med en qvinnas och den sedvänja, han intill sin lefnads ända troget iakttog, nämligen att aldrig vända ansigtet, men väl ryggen åt en mensklig varelse af det s. k. "svagare" könet.

TIONDE KAPITLET.

En konungs vrede.

För oss är det icke oveterligt — ett ord, som svenska akademien icke har funnit skäl godkänna, men som dock "vunnit burskap" i vårt språk! — att löjtnant Nordsköld och hans tjenare Wolodja hade uti de i striden mot kosakerne erhållna såren en fullgiltig anledning till att hvila öfver i Biala-cerkiev några dagar, medan den första hinnan af hud och skinn växte öfver de gapande klyftor, som kosakernes vapen hade åstadkommit i mer än en af deras lemmar.

Men Carl XII, som med stor otålighet väntade löjtnantens återkomst från kosakernes land, visste icke och kunde icke veta, hvad som hade vederfarits hans budbärare.

Den dag, då han anställde sin förut beskrifna visitation i löjtnant Nordskölds bostad, var hans missnöje med denne endast en högt uppdrifven otålighet öfver att nödgas vänta. Ty huru dristig Carl den tolfte än var, insåg han fullkomligt väl,

att ett förbund med Ivan Stefanovitsch Mazeppa skulle vara af stor betydelse för honom och för framgången af hans planer.

Och när då Nordsköld lät vänta på sig åtskilliga dagar efter den, då han enligt allas förmenande kunde hafva anländt, om inga vidrigheter mött honom på färden — då blef konungen ursinnigare för hvarje dag, och såväl då han var ensam i sitt kvarter, som när han tankfull satt bland sina generaler och fältöfverstar i krigsrådet, hände det mången gång, att han, liksom plötsligt uppvaknande, slog sin knutna hand i bordet och röt:

”Han skall blifva exemplariskt afstraffad. Ja, vid Gud! En soldat, som glömmer sin ära, och en undersåte som förgäter sina pligter mot sin konung — fy, sådant folk! Men jag skall krossa honom.”

Väl sökte öfverstarne lugna konungen och bemödade sig att föreställa honom, huruledes det vore mycket förhastadt att döma Nordskölds handlingssätt, förr än han sjelf kommit till Wielgi och blifvit satt i tillfälle att förklara sig eller säkrare underrättelser inlupit angående hans förfarande. Men konungen var oförnuftig och lyssnade med känd envishet endast till sitt eget hjertas ingifvelser, och hufvudsumman af allt hvad hans hjerta hade att i denna sak säga honom var det, att Nordsköld icke borde hafva låtit någonting i världen — hvarken Gud eller djefvulen, hvarken vänner eller fiender, hvarken lif eller död — uppehålla sig på vägen. Kung Carl ansåg sig vara den medelpunkt, kring hvilken verldshändelserna rörde sig, och hans egenkära hjerta ropade ve och förbannelse öfver hvar och en, som djerfdes upp-

såtligen eller ouppsåtligen afvika från den af honom utstakade och efter hans timglas reglerade banan.

Det var pojkaktigt, men också blef Carl den tolfte aldrig så gammal, att han medhann att växa ifrån pojkstöflarna. Hos honom voro derjemte öfvermåttan stora anlag och utomordentliga förtjenster fjättrade af — en mycket dålig uppfostran.

En afton hade Christian Albrekt Grothusen, hvilken redan då var en gunstling hos sin herre och konung och just därför hade redan då, ehuru endast tjugusju år gammal, uppnått en öfverstes namn, rang och värdighet, samlat sina vänner till ett dryckesgille i den bondgård, der han hade tagit kvarter. Gårdens egare, bonden och hans hustru, hade varit nödsakade att icke allenast öfverlemna deras bädd åt Grothusen och hans väninnor, utan de hade blifvit af soldaterna med hugg och slag och misshandel bortdrifna och nödgats att tillsammans med barn och tjenstehjon bo ute i vilda skogen.

Men vid Grothusens dryckesgille gick det mycket muntert till.

Inne i stugan voro församlade kring ett stort bord de flesta af på platsen varande högre officerare. Der sågos Rehnskjöld, Lagerkrona, Lewenhaupt, Siegroth, Gustaf Adlerfelt, Sparre, Roos, Stackelberg, Schlippenbach, Creutz m. fl. Men konungen var icke derinne och svårt är att veta, huruvida de församlade herrarne verkligen skulle hafva i konungens närvaro funnit aftonen så munter och glad, som nu då han var frånvarande.

"Hans majestät har icke hedrat vårt samqväm med sin höga persons närvaro", yttrade Schlippenbach mellan två dugtiga klunkar ur vinkannen.

"Nej, beklagligtvis!" svarade Grothusen. "Hans majestät är icke för närvarande road af sällskapslifvet."

"Hvilket han aldrig varit," yttrade Lagerkrona icke utan en försmädlig anstrykning i tonen. "Om han icke hade varit en kung, utan en vanlig menniska, skulle nog damerna hafva i sina hjertan kallat honom en ohyfsad tölp."

Grothusen for upp från sin plats.

"Hvad vågar du säga?..."

"Sanningen!"

"Lögnen, menar du!"

"Nej, rena sanningen!"

"Vet du inte, Lagerkrona, att sådana yttranden äro högförräderi?"

"Det bekymrar jag mig icke om så här i ett gladt lag af idel goda vänner. Här finnes ingen, som kunde vara nog lumpen att förråda hvad vi yttra till hvarandra."

"Nå, det är sant! Men är du säker på, att hans majestät icke sjelf står utanför fönstret och hör hvarje ord, vi säga?"

Lagerkrona, som icke hade tänkt sig denna möjlighet, vände ett nu af förfäran blekt ansigte mot fönstret. Vål sågs en mängd folk röra sig utanför och han visste, att massan bestod af dels soldater och dels invånare i trakten. Men det var derute alltför mörkt, att han skulle förmått igenkänna någon person eller öfvertyga sig om konungens närvaro eller frånvaro på platsen.

Han blef helt tyst och försagd.

Var kung Carl verkligen derute?

Det hade aldrig varit konungens sed att gerna eller länge deltaga uti sitt folks förströelser, af hvad slag dessa än månde vara. Men historie-skrifvarne bestyrka sanningen af det påståendet, att han mången natt, insvept i en mörk kappa, stod utanför husen, der hans officerare höllo gille, och såg på, huru de muntrade sig derinne. Det var också icke vanligt på den tiden, att de för-näme, när de roade sig, igenmurade sina fönster med rullgardiner eller förhängen af annat slag.

Grothusen hade fullkomligt rätt i sina miss-tankar rörande konungens närvaro bland den folk-massa, som trängdes och knuffades utanför fönstret. Men det var en för Lagerkrona lycklig omstän-dighet, att händelser hade inträffat, hvilka för ögonblicket hindrade konungen från att egna sin uppmärksamhet åt det samtal eller de göromål, som hans herrar officerare förehade. Se här, huru konungen tillbringade sin tid!

Sedan mörkret inbrutit, hade han i sällskap med Hultman begifvit sig ut, för att med egna ögon beskåda sin gunstling Grothusens och hans vänners munterhet.

Snart stod han midt i folkhopen och man trängde och knuffade honom på alla sidor. Mer än en gång satte en polsk bonde sin styfva armbåge i hans sida, för att tränga honom undan och få intaga hans plats, ty ingen visste eller kunde ana, att karlen i den simpla ryttarekappan var den af halfva verlden fruktade unge hjeltekonungen. Men det fans ingen armbåge så styf, att konungen be-

höfde gifva vika för den. Och om någon blef alltför närgången, hände det att Carl sträckte ut sin hand och grep den djerfve kring armen — ett medel, som alltid hade till följd, att bonden skamflat och rädd smög sig undan. Hvad konungen gjorde med hans arm, det kunde man i mörkret icke se, fastän ljus skimrade i alla stugans fönster, men sannolikt är, att han kramade den dugtigt och att den närgångne fann hans muskelstyrka nog stor att icke våga förlänga bekantskapen med honom. Och Hultman gjorde stora ansträngningar för att skydda konungens rygg samt erhöi till belöning för denna tjänst mer än ett kraftigt slag i sin rygg af uppretade bönder, som prälade i polsk nationaldrägt och ej funno Hultman så fruktansvärd, som mannen i den mörka kappan.

Naturligtvis funnos i hopen äfven qvinnor. Och det var märkvärdigt nog, att konungen, som med hård hand tillrättavisade närgångna karlar, visade stor benägenhet att smyga sig undan, om det var en qvinna, som försökte göra honom platsen stridig. Alla vareiser af qvinnokön tycktes han betrakta, om icke med afsky, så åtminstone med en viss grad af fruktan.

Redan hade konungen stått tre fjerdedels timme utanför Grothusens fönster och Hultman var för länge sedan så mätt af nöjet, att han af allt hjerta önskade att få gå hem igen. Han stod just och försökte i sitt sinne göra upp en plan att bibringva hans pojkaktiga majestät den tanke, som en senare tids s. k. skald har så skönt uttryckt med orden "tänka på refrängen" och begifva sig hem i sän-

gen" — då han helt plötsligt kände, att någon drog honom i rockskörtet.

"Hvad nu?... Hvad f-n, bonde?" röt han och vände sig samtidigt mot den person, af hvilken han trodde sig vara förnärad.

Till sin förvåning blef han då varse, att den person, som hade gått illa åt den bakre delen af hans person, var raka motsatsen till en bonde — en munk.

En munk göder sin lekamen och håller sin själ ständigt på svältkur, men en bonde svälter till kroppen och läser för sin själs välfärd månet härligt Guds ord. En munk är klädd i kåpa och en bonde i tröja. En munk spelar helgon och är syndare, men en bonde spelar mången gång syndare, då han icke behöfde visa sig som sådan. Alltså — en bonde är den logiskt tänkta kontradiktoriska motsatsen till en munk. Hvilket skulle bevisas.

Det är emellertid allt för troligt, att lakejen Hultman alldeles icke lät sina tankar gå i den rigtningen, då han nu varseblef munken — en krokryggig gammal munk, som sannolikt var afskräckande ful, efter som han så sorgfälligt drog sin kåpa ned framför ansigtet.

"Hvad f-n vill Ni mig, herr munk?"

"Jag vill tala med konungen."

"Jaså!... Men kungen fins naturligtvis inte här bland pöbel och pack, inte! Det borde Ni kunna begripa. Hans majestät plägar man söka under tiden, som ligger emellan morgon och afton, men visst icke sedan mörkret inbrutit och hans majestät vill vara i fred och ro. Kom igen i morgon, herr munk!"

Men denne var en munk, som icke lät imponera på sig. Han grep helt enkelt vår vän Hultman i nacken och hväste i hans öra:

"Visa mig ögonblickligen hvar kungen är, annars, du usle slaf, må du bereda dig på det värsta."

"Fördömde puckelrygg!... Usla munkkräk!... Du skall..."

Carl hörde, att hans lakej råkat i tvist med någon, och vände sig om, sannolikt i den afsigten att med sina starka händer bistå sin tjenare mot desse polackar, som han aldrig kunde rätt väl fördraga.

"Hvad är det om, Hultman?" yttrade han, i det att han vände sig om.

"Hvad det är?... Jo, det är en förb—d munk, ett katolskt afskum, som står och kniper mig i nacken med fingrar af jern."

Munken tycktes emellertid genast fatta, att den länge karlen i den mörka kappan måste vara konungen, ty han släppte lakejens nacke och trängde sig fram förbi Hultman, så att han stod vid sidan af konungen.

"Hvem är du?... Och hvad är ditt ärende?" sporde konungen.

"Om I luten eder ned, skall jag hviska det i ert öra."

Konungen böjde sig verkligen ned och munken reste sig på tåspetsarna, så att hans läppar nådde monarkens öra.

Carl spratt till.

"Huru?" hviskade han. "Du kommer från...?"

"... från Mazeppa!... Och jag har äran att anhålla om en stunds samtal med svenskarnes äro-rike konung."

"Nåväl!... Så följ mig då!"

Detta uppträde tilldrog sig utanför Grothusens stuga, just då Lagerkrona fälde de oförsigtiga yttranden, som förorsakade hans värd en så stor ångest. Det var därför icke underligt, att konungen för den gången förblef i okunnighet om Lagerkronas verkliga karakter och sinnelag.

Och knappt hade Carl den tolfte lofvat munken ett enskildt samtal, förrän han började med sin ofantliga styrka och utan tillhjälp af vare sig armarna eller någon annan kroppsdel, blott genom att gå rakt fram i folkhopen, bana sig en väg ut i det fria. Hultman och den krokryggige munken följde utan svårighet i hans spår.

Till plats för samtalet med munken valde konungen sjelfva diket vid vägkanten på så långt afstånd från de utanför Grothusens kvarter sorlande människorna, att han kunde hysa en väl grundad förhoppning om, att ingen skulle bevittna deras yttranden. Sjelf satte han sig först ned på vägkanten och gaf de båda andra tillsägelse att sätta sig en på hvardera sidan om honom.

"Du, munk, här!... Nej här!... Och du, dräng, der!"

De satte sig.

"Du kommer alltså från kosakernes tappre hetman?"

"Ja, han har sändt mig."

"Alltså har mitt sändebud varit hos Mazeppa."

"Ers majestäts sändebud, en ung och löstsinnig man, har varit hos Mazeppa... *O pater noster, qui est in coelis!* Hvad ungdomen i våra dagar är förderfvad!"

"Hvad menar du?..."

"Ack, ers majestät, tvinga mig icke att tala om denna världens stora och ömkansvärda uselhet!"

"Men jag *vill* veta allt... Hör du, munk... *allt!*"

"Man bör öfverse med ungdomens dårskaper, ers majestät."

"Hör nu på, munk!... Innan du fortsätter, vill jag underrätta dig om, att jag helst åhör de budbärare, som gå rakt på sak och icke förirra sig in uti hvarjehanda saker, hvilka icke äro egnade att göra sjelfva berättelsen tydligare för mig."

"Ack, ers majestät, vår tids ungdom!... Huru förderfvad är den icke!... Allesammans äro de *latrones, pudicitiae ereptores, homines scelestissimi, peccatores, plane depravati, impr...*"

Kungen upplyftade sin hand och lade den tungt på den krokryggige munkens axel.

"Håll!... Det der språket älskar jag icke... Om det är god eller dålig latin är mig också likgiltigt, ty jag har beviljat dig detta samtal, icke för att åhöra, huru du öfvar din onda tunga med att uttala en mängd smådeord, utan för att få veta, hvad som blifvit af min budbärare till kosakernes hetman... Hvar är löjtnant Nordsköld?"

"Ack, ers majestät!... *assectatores pudicitiae...*"

"Börja icke på nytt igen, om du har dina refben kära!"

"Nåväl, ers majestät, löjtnanten reser omkring i Polen i sällskap med den polska furstinnan Dulskaija och lär föga eller intet bekymra sig om sin konungs ärenden... O, verldsliga fäfänglighet!... O, du syndiga *prava cupiditas!*... *Ave Maria!*"

"Ljuger du, munk?"

"Sedan jag skilde mig från den syndiga verlden, har aldrig en osanning banat sig väg öfver mina åt böner, psalmer och lofsånger helgade läppar."

"Hvem är furstinnan Dulskaija?... Har du sett henne?"

"Ja! Jag har sett henne och jag tackar Gud och alla helgon... högtlofvade i evighet!... att jag icke låtit bedåra mig af hennes förföriska skönhet... Men man bör... det inser ers höga majestät visserligen bättre än jag... hafva öfverseende med ungdomen. Och löjtnant Nordsköld är en ung man... en mycket ung och dertill af naturen lätt-sinnig man. *O, prava cupid...*"

"Tig med detta otäcka latin, munk! Jag gitter icke höra det ur *din* mun."

"Vi munkar äro vanda vid att uttrycka oss på latin."

"Men i min närvaro pläga munkar tiga, då jag icke tillspörjer dem om något, och om jag gifver dem en fråga, så pläga de af förskräckelse glömma bort sitt latin och svara på det modersmål, som Gud gifvit dem. Och det är en god sed. Du gjorde väl, min käre munk, om du ginge och gjorde sammalunda."

"Haf öfverseende med en enfaldig klosterbroder, som icke är van att umgås med konungar och furstar!"

"Bah!... Säg mig nu, hvar äro Nordsköld och hans furstinna i denna stund? Lappri med allt det andra!"

"Så vidt jag vet, färdades de raka vägen till Varsjav och näppeligen lär den lättsinnige unge mannen komma inför sin konung med räkenskap för sitt fögderi, förrän han aflemnat den fagra qvinnan hos konung Stanislaus. Ty det må du veta, o konung, att Stanislaus hade skickat furstinnan Dulskaia till Ivan Stefanovitsch Mazeppa, för att erbjuda honom förbund mot tsaren af Ryssland, liksom ers majestät hade till hetmanen sändt löjtnanten Nordsköld i samma ärende!"

"Ha!... Och det var hos Mazeppa, som han sammanträffade med furstinnan och lärde känna henne?"

"Ingalunda!... Nej, det var under resan från Mazeppa, som han lade sig i försåt vid vägen och plötsligt trädde fram, så att han fick se det sköna kvinnoanletet, hvilket Mazeppa, väl kännande ungdomens hetsighet och varma blod, hade sorgfälligt dolt för honom under den tid, han fans innanför Ivan Stefanovitschs portar."

"Näväl, munk, vet du hvad kosakernes ädle hetman svarade min budbärare?"

"Ja, det vet jag, ty mig sände Mazeppa hit till dig, du den störste bland jordens konungar, för att gifva dig hans svar. Och i morgon skall jag omständligt säga dig, hvad Mazeppa har bjudit mig yttra i denna sak. Nu i afton vill jag endast

nämna, att Ivan Stefanovitsch Mazeppa icke är obenägen att göra gemensam sak med den svenske hjeltekonungen, hvars namn flyger på ett ärorikt ryktes vingar kring hela världen. Men Mazeppa har också ett par små vilkor för sitt deltagande i den gemensamma striden mot Rysslands tsar och hans oräkneliga skaror."

"Lappri!... I morgon vill jag höra hvad du har att säga."

Konungen gaf exempel att stiga upp ur diket.

"Du Hultman skall nu följa med denne hederlige munk och föranstalta åt honom ett godt natt-
qvarter. God natt!"

Carl försvann i mörkret, innan någon af de andre kunde hinna upptäcka, i hvilken rigtning han begaf sig bort. Och därför kunde Hultman ingenting annat göra än att draga den besynnerlige munken med sig till en annan del af Wielgi, der han hoppades kunna åt honom bereda ett natt-
qvarter. Men helt säkert hade han med en pudels trohet helst velat följa med sin herre och konung.

För Carl var det icke svårt att bana sig en väg genom den folkhop, som var församlad utanför Grothusens fönster. Så snart någon kom i beröring med hans armar, vek man till sidan för honom så mycket som möjligt. Man vågade ingenstädes reta till vrede en person, hvilken tycktes vara begåfvad med öfvermenschliga krafter.

Derför stod kung Carl också snart utanför Grothusens dörr, hvilken gaf vika för en lätt tryckning af hans hand. Den unge konungen inträdde, just då Rehnskjöld höll ett vackert tal, hvars slut enligt hans afsigter skulle hafva blifvit en ut-

bringad skål för en lycklig utgång af fälttåget mot tsaren.

Men när kung Carl, hög och smärt, trädde in i stugan, aftog sin hatt och kastade sin kappa på en stol, då fastnade orden i gomen på Rehnskjöld, och efter några framstammade obegripliga ljud tystnade han helt och hållet. Det var dock intet högförräderi, som han förehade. Men Carl hade förstått att hos sin omgivning injaga en sådan fruktan, att till och med de förnämste kände en viss sammanörning kring strupen, så snart det gälde att i konungens närvaro yttra sig. Troligast är det likväl, att denna fruktan mindre härflöt ur vördnad för konungens unga person eller af samvetets erkännande af Carls högre insigter i de ämnen, som förelågo, än af bäfvan för, att kungens pojaktiga sinne skulle blifva uppretadt genom yttranden, ja, genom enskilda ord, hvilka en monark med ett sinne, som varit mera verkligt och mindre låtsadt manligt, skulle hafva med jemnmod fördragit och väl till och med oftast med tacksamhet åhört. Och så var der i hela Carl den tolfte person en naturlig ädelhet, hvilken förlänade ett värde åt hans omdömen, äfven om de voro felaktiga.

Naturligtvis skyndade Grothusen sin kunglige gäst till mötes med all den belevfvenhet, som han var mäktig.

”Oväntad, men ingalunda ovälkommen är ert majestät,” yttrade han. ”Ingenting kan vara för oss undersåter kärare, än att ert majestät vill tillbringa en stund i vår krets. Vågar jag bedja ert majestät taga plats vid vårt bord?”

"Nej, nej, Grothusen!... Jag kommer icke för att hjälpa edra gäster att töma vinkrusen. Jag önskar blott tala några ord med Rehnskjöld."

Och kungen gick fram till Rehnskjöld, som vid hans annalkande reste sig upp och gjorde djupa bugningar. Att dessa icke voro i full öfverensstämmelse med hofseden i fråga om detta slag af vördnadsbetygelser, det berodde helt visst på den omständigheten, att Rehnskjöld, som icke väntade sig något samtal med sin monark den aftonen, hade tillåtit sig något för stor frihet vid dryckesbordet.

Men Carl märkte ingenting. Han fattade tag uti en af Rehnskjölds rockknappar och började med stor ifver vrida den omkring den samling af trådar, som utgjorde dess medelpunkt, och under det att hans fingrar hade denna angenäma sysselsättning, yttrade han med brådslande röst:

"Viktiga underrättelser hafva nyss ankommit."

"Jaså!... Hm!... Jaha!"

Rehnskjölds tankegång var förmodligen icke fullkomligt redig.

"Mazeppa ingår förbund med oss."

"Det var... det var... bra!"

"Och löjtnant Nordsköld är en äreförgäten usling."

"Det var... var... det var... också ganska bra, ers majestät."

Kungen var allt för ifrig att kunna gifva akt på beskaffenheten af Rehnskjölds besynnerliga svar.

"Ja, ser du min käre Rehnskjöld, den der löjtnanten far omkring i Polen i sällskap med en sköka..."

"En sköka!... Det var minsann... minsann också ganska bra."

Kungen uppfattade detta yttrande såsom en ironi och fortfor, utan att märka Rehnskjölds orediga tillstånd:

"Ja, är det icke en snygg historia?... I stället för att fara hem till sin konung och aflägga räkenskap för sitt fögderi, reser han omkring i sällskap med ett fruntimmer... en furstinna..."

"Ah!... En furstinna!... Ack, de furstinorna!... Ack!"

"Ja, en furstinna Dulskaia."

"Dulskaia!... Hon mände vara vacker, hon, som har ett så välljudande namn!... Ack den löjtnanten!"

De rundtomkring stående officerarne började allmänt småle åt Rehnskjölds sätt att svara konungen. Men Carl märkte det icke. Och för öfrigt inträffade något, som drog allas tankar och uppmärksamhet från samtalet mellan kungen och Rehnskjöld.

Ett högljudt buller, blandadt med polska eder och hotande utrop, hördes utanför huset och i nästa ögonblick instörtade en ung man, varm och svettig, dammig på stöflarna och med oordnad dräkt, så att man tydligt kunde förstå, att han alldeles nyss hade kastat sig af sin häst efter en längre resa.

Den unge mannen var löjtnant Nordsköld.

Han blickade djerft omkring sig i salen och då han blef varse konungen, som ännu var sysselsatt med bemödandet att frantaga Rehnskjöld en af hans rockknappar, skyndade han fram till honom,

bugade sig vördnadsfullt och yttrade med lugn och väljudande stämma:

"Ers majestät!... Jag kommer nu för att aflägga redogörelse för utförandet af det uppdrag, som..."

Kungen vände, under det att Nordsköld talade, sakta sitt ansigte mot honom. Detta ansigte hade antagit ett högdraget och förnämt uttryck, som sannolikt var ämnadt att föreställa kungligt och att imponera på löjtnanten.

"Hvem är du?" sporde hans majestät med köld.

"Jag?... Känner icke ers... det vill säga jag är löjtnant Nordsköld i ers majestäts tjänst."

"Löjtnant Nordsköld!... Det fins ingen sådan person i rullorna öfver min krigshär... Du ljuger, unge man. Du är *icke* löjtnant Nordsköld, utan du är den degraderade löjtnanten, numera *simple ryttaren* Nordsköld. Aflägsna dig! Och tacka Gud, att dig icke vederfares något ännu värre!"

"Ers majestät..."

"Har jag icke talat tydligt?"

"Jo, alltför tydligt!... Men ehuru jag endast är en ringa undersåte och ers majestät är min herre och konung, anser jag dock det vara min rättighet som människa och medborgare i ett lagligt samhälle att få veta, för hvilket brott jag är anklagad och hvem anklagaren är."

Kungens ansigte uppblussade af en högröd vredesrodnad. Han vände sig häftigt mot Nordsköld och utbrast:

"Du skall få veta det, ehuru du icke är slik heder värd. Din anklagare, det är jag. Ditt brott

är, att du icke lydt mina befallningar... Gå nu din väg, karl, innan mitt tålmod tager slut."

"Men..."

"Fördömde knekt, vägrar du att lyda? ... Gå!"

"Men först *vill* jag och *skall* jag till ers majestät öfverlemna detta bref från kosakernes hetman, Ivan Stefanovitsch Mazeppa. Det innehåller sannolikt hans egenhändig svar på de förslag, som jag å ers majestäts vägnar gjort honom."

Kungen vände ryggen till och mottog icke det af Nordsköld framräckta brefvet. I stället erhöll Rehnskjöld konungens befallning att mottaga skrifvelsen.

"Ty," sade Carl, "den der mannen är icke värd, att min kungliga hand vidrör hans förrädehand."

Sedan Rehnskjöld hade mottagit och till konungen öfverlemnadt brefvet, kvarstod Nordsköld orubblig på sin plats och en stunds tystnad uppstod i salen. Alla de närvarande utom konungen insågo, att Nordskölds frimodiga blick, öppna ansigte och fasta hållning voro bevis för hans oskuld i fråga om det, hvarför Carl den tolfte anklagade honom, af hvilken natur dessa anklagelser än voro. Ty så lugn uppträder icke en verklig brottsling inför en konung.

Carl den tolfte vände sig häftigt om och drog i detsamma sin sabel till hälften ur skidan.

"Karl!..." röt han. "Om du icke ögonblickligen försvinner ur salen, så skall jag hugga dig ned på fläcken."

Nordsköld såg lugnt sin pojkaktigt uppretade kung in i ögonen och svarade med fasthet, i det

han drog ut sin sabel lika långt, som konungen hade dragit sin:

”I den händelse ers majestät ämnar göra ett försök att på min person förrätta bödelstjenst, så kommer jag att försvara mitt lif mot min konung intill min sista bloddroppe och mitt sista andedrag. Ty jag låter icke ens en konung hugga ned mig utan laga ransakning och oveldig dom. Men om detta, som nu i afton vederfares mig, är den enda belöning ers majestät har att gifva mig för alla de gånger, jag i eder tjenst utgjutit mitt blod, och för alla de tjenester, jag gjort ers majestät, och för all den vördnadsfulla tillgifvenhet, som jag för eder har hyst — så får jag förklara, att en sådan konung icke är värd att hafva en så trogen tjenare som jag och att jag utan saknad skall lemna ers majestäts fanor... Om jag nu lemnar salen, så är det icke af fruktan för den der sabeln i ers majestäts hand, utan därför att jag icke längre vill gifva edra här församlade generaler och den utanför fönsterna samlade pöbelhopen skådespelet af en konung, som icke förstår att beherska sig sjelf.”

Efter att hafva sagt dessa ord, gjorde Nordsköld helt om och marscherade ut ur salen.

Och kungen hörde, huru folkmassan derute mottog honom med hyllande bifallsrop.

ELFTE KAPITLET.

Den sköna furstinnan.

Sedan vi nu hafva bevittnat, hurusom Nordsköld och den puckelryggige munken ungefär samtidigt ankommo till Wielgi, torde det vara skäl att, innan vi gå vidare i vår berättelse, omtala hvad som tilldragit sig ifrån den stunden, då munken blef, till utseendet liflös, inburen i värdshuset "Den gyllene bågaren", och tilldess denne den sköna furstinnan Dulskaias följeslagare uppenbarade sig i konungens högqvarter.

Väl hade Wolodja gripit hårdt kring munkens strupe, då denne öfverföll honom. Men karlen var icke död, ja, han qvicknade vid igen, utan att någon människa behöfde hjälpa honom eller på något sätt bearbeta hans hals. Och för öfrigt fans der sannernigen den natten på "Den gyllene bågaren" ingen människa, som skulle hafva haft tid att egna en tanke åt munken, om man än hade sett honom ligga i dödens käftar, ty alla husets tjenare voro så uppskakade genom Kathinkas plötsliga och rysliga död, att en munk mer eller mindre bland de lefvandes antal var dem en fullkomligt likgiltig sak, ja, det är icke osannolikt, att ett helt klostersamfund med helgonreliker, munkar och hela apparaten kunde hafva brunnit upp utanför deras dörr, utan att de hade derät egnat en tanke. De hade naturligtvis med anledning af den timade till-

dragelsen oändligt många viktiga saker att sinsemellan squallra om.

Emellertid vaknade vår mordiske munk å nyo till lif, som sagdt är, och hans första göromål var att smyga sig på tåspetsarna ut i förstugan och uppför den smala trappa, som ledde upp till de båda gafvelrummen, på vinden. Och sedan han lyckligt hade kommit så högt, smög han sig lika tyst och försigtigt bort till den dörr, bakom hvilken han visste, att furstinnan Dulskaia borde finnas, om hon eljest icke hade begagnat sig af hans sanslösa tillstånd till att förskaffa sig en mera angenäm ledsagare på färden hem till Varsjav.

Först lyssnade han vid dörren. Djupa, tunga andedrag nådde hans öra. Furstinnan sof.

Ah! Hvad gjorde du nu, munk? ... Jag tror, att du försökte öppna dörren till helgedomen ... Fy! ... Lyckligtvis fann du dörren vara säkert tilläst innanför, så att du måste afstå från hvarje försök.

Allt det nu berättade kunde gå för sig utan att väcka tjänstefolkets uppmärksamhet, ty tjenarne hade icke hunnit genomgå hälften af det digra kapitlet om den mördade husmoderns många fel. Hela vinden kunde gerna hafva uppfyllts af spöken så tätt som de i en tunna packade sillarna, utan att det skulle hafva ett enda ögonblick hejdat de squallrande tungorna i köket. Och värdinnan som, huru dålig hon än var, kunde hafva hållit hjonen i tukt och förmaning, hon var icke mer.

Men munken gick ned i värdshussalen och sof godt ett par eller tre timmar. Klockan var half tre på morgonen, då han vaknade och skyndsamt

steg upp. Den helige mannen rasade bland de på golvet hvilande hjonen så tappert, att han själf icke hade varit vaken två minuter, förr än hela huset var på benen och ett kvinligt hjon stod och bultade på furstinnan Dulskaias dörr. En quart senare hade den puckelryggige munkens energiska vilja genomdrifvit, att den sköna furstinnan satt fullt klädd och utrustad på sin gångare. Och i nästa sekund besteg munken sin med en för en puckelryggig man anmärkningsvärd lätthet, så att de båda resenärerne kunde begifva sig på väg, följda af det i sin goda och rättmätiga sömn störda tjenstefolkets förbannelser, hvilka, om man får tro ryktet, äro lika välsignelsebringande som annat folks välönskningar.

Vår hedersman till munk — som vi nu presentera under namnet pater Augustinus — trodde sig vara tidigt uppe den morgonen, men han hade icke färdats en half werst från världshuset, innan han blef fullkomligt öfverbevisad om, att han borde stigit upp ännu tidigare.

Det hade redan börjat dagas och det var så ljusst, att man ganska tydligt kunde se framför sig på något afstånd. Redan kunde munken, då han vände hufvudet med hättan åt sidan, tydligt se den sköna furstinnans ädla profil afteckna sig mot den ljusare rymden. Och fåglarna hade börjat qvåda sina sånger i de skogsdungar och lundar, som passerades under färden.

Men den för en annan del af verlden då lysande solen närmade sig horisonten med skyndsamhet, fannande hela provinser och riken i hvarje steg.

Plötsligt bröto två ryttare fram från ett busksnår. Den ädla furstinnans gångare blef rädd och började löpa utefter vägen, men munkens häst, som greps af samma tanke på flykt, regerades af en så mächtig hand, att den måste stanna och gå som den förut gick.

Och till sällskap fick munkens häst inom få ögonblick Wolodjas ypperlige springare, en stallbroder för hvilken han icke behöfde skämmas. Men Nordsköld sprängde åstad med svindlande fart och hade för afsigt att upphinna den af sin häst mot sin vilja bortförda furstinnan.

Och detta hans företag kröntes med framgång.

Men när han uppnådde henne, var hon af ångslan och trötthet redan så utmattad, att hon vanmächtig sjönk i hans armar, då han styrde sin springare nära intill hennes i fullt sken framstormande sto. Raskt lyftade han henne ur hennes sadel, och stoet fick, befriadt från sin börda, som nu hvilade i Nordskölds famn, löpa vidare. Nordsköld lät sin häst sakta farten. Hans mål var uppnådt, och om det skenande stoet ville rusa bort så långt, att det aldrig mera visade sig för hans ögon, så var det sannerligen icke honom emot, ty då kunde han hoppas att länge, länge få behålla den sköna furstinnan framför sig i sin egen sadel.

Hennes hufvud hvilade vid hans höghvålfda bröst. Hon var liksom en afbruten blomma. Hon var utan medvetande.

Och han? . . . Han hade aldrig känt sig så lycklig. Hjertat hotade att söndersprängas af de lycksaliga känslor, som genomströmmade honom. Hans öga växte fast vid det bleka ansigte, som

lutade sig mot hans bröst. Och hvad tänkte han? Det är icke svårt att säga. Hans enda tanke var denna: måtte denna lycka räcka länge... länge... alltid... i all evighet!

Men dervid gjorde han upp sin räkning utan att rådfråga värden d. v. s. munken. Det dröjde nämligen icke länge, förr än denne i sällskap med Wolodja uppnådde löjtnanten och den vid hans hjerta hvilande afsvimmade furstinnan.

Det kan måhända löna mödan att förtälja, hvad som under tiden hade tilldragit sig mellan Wolodja och munken.

Så snart munken såg furstinnans sto rusa åstad, gjorde han alla möjliga försök både med händer, spö och sporrar att förmå sin egen springare att följa efter. Och det skulle helt visst också hafva skett, om icke Wolodja hade varit till hands.

Men Wolodja förstod nog, att hans herre och husbonde önskade ett enskildt samtal med den sköna furstinnan, och därför beslöt han uppehålla munken så länge som möjligt. För att nu utföra detta beslut på ett så verksamt sätt, som det stod i hans förmåga, fattade han med stadig hand just under munnen båda tyglarna till munkens häst och höll denne tillbaka med sådan kraft, att munkens sporrhugg och slag endast förmådde uträtta, att hästen gjorde några fåfänga försök att stegra sig. Wolodjas starka hand och arm höll honom oemotståndligt kvar både vid marken och vid sidan af Wolodjas egen gångare.

"Förlåt, vördige fader munk," yttrade den i all slags list icke oerfarne tjenaren, "förlåt mig!...

Jag måste tala med er en liten stund om min själs salighet."

"Skurk!... Släpp min häst!" hväste den helige mannen.

"Nej, nej!... Jag släpper dig icke för mindre än en hel skäppkorg full med aflat... Går Ni in på bytet, vördige fader?"

Till svar på denna höfliga förfrågan drog munken en under kåpan befintlig kroksabel och hade just ämnat att med detta vapen afhugga Wolodjas seniga arm, då denne så våldsamt ryckte i tyglarna på munkens häst, att djuret stegrade sig, hvaraf följden blef, att hugget träffade endast den nästan motståndslösa luften. Och i nästa ögonblick hade Wolodja med sin högra hand å nyo gripit fatt tyglarna på munkens häst. Men i det att han lutade sig i sadeln åt munkens sida, vred han med otrolig armstyrka inom ett ögonblick sabeln ur "Herrens tjenares" händer, så att denne helt skamflat satte sig till rätta i sadeln, för att hafva det så beqvämt som möjligt stäldt för sin person, medan han rufvade på nya planer till förderf för den näsvisse Wolodja och i all synnerhet för den oförskämde Nordsköld, som munken såg hålla den sköna furstinnan i starka armar. Sannolikt hade vår puckelryggige munk erhållit Ivan Mazeppas uppdrag att vaka öfver, att ingen man under resan finge nalkas föremålet för gubbens kärlek.

Men som Nordsköld red mycket sakta — han ville nämligen icke väcka furstinnan, utan så länge som möjligt behålla henne i sin famn — måste Wolodja och munken snart upphinna dem.

"Er djerfhet, herre, går öfver alla gränser,"
hväste munken.

Nordsköld vände sig mot munken och sporde
helt lugnt:

"Är det djerft att rädda en qvinnas lif? Nog
inser Ni, ehuru er menskliga varelse är insnörd i
en munkkåpa, att denna qvinna, som nu hvilat i
mina armar, skulle hafva fallit af den skenande
hästen och slagit sig till döds i en eller annan
sten vid vägen, om jag icke hade i det rätta ögon-
blicket tagit henne i mina armar... Hvad är det
då, som Ni behagar kalla en djerfhet, Ni sken-
helige skurk, som sannolikt förr än i går qväll
försökt eder förmåga i det dråpliga yrke, som till-
hör lönmördare?"

Munken brummade någonting i sitt skägg.
Men det kunde ingen förstå, och Wolodja hade icke
befallning att tvinga honom till att tala tydligare.

Och så vaknade furstinnan. Hon blickade upp
och varseblef, att hon hvilade vid Nordskölds bröst.
En skär rodnad spred sig öfver hennes förut bleka
kinder, men hon saknade kraft att lyfta sitt sköna
hufvud eller göra något försök att slingra sig ur
de armar, som omslöt henne.

Då föll hennes utan mål kringirrande ögon på
den hemske munken. Hon bleknade. Hennes nyss
rosenröda läppar blefvo hvita. Och hon afsvimmade
på nytt.

Wolodja, som önskade vända munkens upp-
märksamhet från Nordsköld och furstinnan, yttrade
helt oskyldigt och beskedligt, i det att han ryckte
munken i kåpan:

"Säg mig, vördige fader munk, hvad skall en stackars syndare göra, när han finner sig hafva begått en dödssynd?"

"Tig, satan!"

"Bevara mig!... Ni tar förmodligen fel om person, herr klosterbroder. Jag är en människa, men ta' mig sjuhundrasjutiosjuttontusen dj..... om jag tåler, att någon kallar mig med det namnet, som Ni nyss uttalade. Var beskedlig, herr munk, annars skulle någonting oväntadt kunna hända er!"

"Och jag," hväste munken, "har nöjet underätta dig, att om du kände mig, skulle du vara mycket mera försigtig, såväl i dina ord som i dina gerningar."

"Ha, ha, ha!... Nu är du då alltför lustig, min käre kåpherre. Skulle *jag* icke känna *dig*?... Har du då redan förgätit vår intima bekantskap i går qväll? Eller känner du icke ännu på båda sidor om din gemena strupe märkena efter mina fingrar?"

"Gudlöse!"

"Ack ja, herr munk," återtog Wolodja med skenhelig ton, "ack ja, hvilken människa är icke en syndare? Jag sjelf är en syndare, och Ni, herr krokrygg, är en ännu större."

"Reta mig icke, karl!" förmanade munken, som tycktes vara mycket besvärad af Wolodjas envishet att fortsätta samtalen och som med sina ögon oafvändt betraktade den vackra grupp, hvilken bildades af furstinnan Dulskaja och Nordsköld, den förra hvilande i den senares famn.

"Reta dig, herr munk! Bevara mig! Huru skulle det kunna falla mig in att reta en så helig

man! Jag menar för öfrigt, att du, så helig som du är, har ett ödmjukt sinne och icke kan låta uppreta dig till vrede af en ogudaktig syndare, sådan som jag."

Furstinnans uppvaknande gjorde plötsligt slut på en tvist, hvilken möjligen hade kunnat sluta dermed, att Wolodjas heta blod drifvit honom att med ett sabelhugg förpassa den besynnerlige munken till en väl behöflig skärseld.

"Furstinna!" ropade munken, så snart han såg den sköna qvinnan slå upp ögonen — dessa ljufva ögon, hvilka mötte Nordskölds med ett uttryck, som i och för sig sannolikt var tillräckligt att sätta munkens blod i jäsning.

Hon vände sitt fagra hufvud, ännu hvilande mot Nordskölds bröst, så att hon kunde se munken, och sade:

"Hvad önskar Ni af mig, pater Augustinus?"

"Jag vill bedja eder besinna, att vi hafva råkat i röfwarehänder. Desse krigsmän äro några gudlösa *latrones, pudicitiae ereptores, homines scelerati et...*"

"Ja, det vill jag icke bestrida, pater Augustinus, ty jag känner dem ännu så föga, men hvad jag vet med säkerhet, det är, att om de äro *homines scelerati*, så är Ni sjelf, käre pater, en *homo sceleratissimus*."

"Betänk, att hetman Mazeppa har befalt mig att följa eder och vaka öfver eder och utgöra ett säkert skyddsvärn för eder dygd. Ni vet, att så är."

"Ja, det vet jag. Men jag vet också, att jag aldrig gifvit hetman Ivan Stefanovitsch Mazeppa

rättighet att sörja för min person. Och om han verkligen har gifvit er, fader Augustinus, något uppdrag rörande mig, så befriar jag er nu från att utföra det. Ni kan draga hvarthän Ni vill. Hos mig är Ni numera öfverflödig."

Hon reste sig så godt sig göra lät upp i sadeln och slungade till munken en fruktansvärd blick. Men Nordsköld höll henne med sin högra hand så fast, att den oförmodade rörelsen icke medförde några farliga följder.

"O *prava cupiditate!* *Pater noster, qui est...*"

"Hör nu, herr munk," yttrade nu Nordsköld, "var nu förståndig! Ni finner ju, att den ädla furstinnan icke längtar efter ert sällskap, och Ni bör därför låta henne sörja för sig sjelf. Och jag lofvar vid min adelsmannäara, att intet ondt skall vederfaras henne, så länge hon står under mitt beskydd."

"Och jag lofvar," sade Wolodja, blickande stint mot solen, som i samma ögonblick visade sig öfver synkretsen, "jag lofvar, att om du, min gode herr munk, icke tager ditt förnuft till fånga, så skall jag med min egen hand skrifva med hvass sabel sådana munkbokstäfver i ditt skinn, att du skall vara försedd med hela nya testamentet på din usla kropp, innan du och jag välja olika vägar på denna färden."

"Nå, som den nådiga furstinnan sjelf vill. Men hon må sjelf uppbära ansvaret inför Mazeppa."

"Mazeppa!..." utropade furstinnan med strålande blick och högt upplyftadt hufvud. "Hvad har jag att göra med den mannen? Jag har hos honom uträttat det uppdrag, som konung Stanislaus

gifvit mig och med den vilde hetmanen öfver lika vilda kosaker har jag intet gemensamt.”

”Kom ihåg de anbud, som hetmanen gjort dig, ädla furstinna, och vet, att han anførtrott mig allt... allt!”

”Jag frågar alls intet efter hvad han har anførtrott dig, vördige fader Augustinus, ty Mazeppas affärer äro för mig alldeles likgiltiga och jag har aldrig inför honom blottat ens en enda tanke, för hvilken jag har orsak att blygas.”

”Der hör du sjelf, munk,” yttrade Wolodja, ”huru illa du är anskrifven hos vår sköna dam. Ha, ha, ha! Jo, du är mig just en rolig kurre med din kåpa, din skenhelighet, din dolk, din sabel och din viktiga ton! Ha, ha, ha!”

Munken teg och tycktes foga sig efter omständigheterna. Och då således fred blifvit afslutad, började Wolodja att tänka på att fånga furstinnans häst, hvilken sågs afbeta det sparsamma gräset långt borta på heden.

”Om jag finge tillåtelse, skulle jag snart taga fatt honom,” menade Wolodja.

”Hvilken?” frågade Nordsköld.

”Furstinnans häst — ett makalöst präktigt djur, det kan jag försäkra. Jag är van att fånga hästar och har mången gång på dessa hedar gripit djur, i hvilkas mun aldrig betsel hvilat och på hvilkas rygg ingen menniska suttit.”

”Det behöfves icke,” svarade Nordsköld kort och med märkbart missnöje. ”Furstinnan rider förträffligt framför mig i sadeln.”

”Ja, det gör jag visserligen,” genmälde furstinnan, i det att hon gaf sin riddare en blick, för

hvilken han skulle hafva kastat sig i hvilken dödsfara som helst, utan att anse offret vara för stort. "Men jag saknar ogera mitt förträffliga sto, som burit mig så många goda mil."

"Men..."

"Förstå mig rätt! Jag längtar ingalunda efter ombyte i sättet att färdas vägen fram, men stoet är mig kärt, ty det är uppfödt på mitt eget gods och under mina egna ögon och jag vill högst ogera förlora det."

"Jaså!" utropade Nordsköld. "Wolodja! Fånga djuret och för det till oss!... Nå skynda dig, karl! Hör du icke, att furstinnan önskar återfå sin gångare och att du skall hemta den?"

Wolodja sprängde åstad. Stoet såg honom nalkas och inväntade honom, ända tilldess han befann sig på ett bösskotts afstånd. Men då slog det muntert bakut och ilade åstad bort öfver den öde heden, så att sanden yrde kring hofvarna och stora tufvor af gräs och ljung slungades högt upp i luften. Wolodja förföljde rymmerskan med icke mindre ifver och snabbhet. Han sågs midt under den ilande farten lossa från sin sadel ett långt snöre, sannolikt i ändamål att begagna det såsom lasso. Ännu en minut såg man furstinnans sto med högt uppburet hufvud och fladdrande man söka undgå sin förföljare. Derefter försvunno den jagade och jägaren ur våra resandes synkrets.

Så länge Wolodja icke hade blifvit bortskymd af horisontens bågformiga linie, talade hvarken Nordsköld eller furstinnan. Munken åter kastade på de båda unga mången brinnande och hämndgirig blick och brummade obegripliga ord i sitt

skägg. Men hvarken Nordsköld eller furstinnan Dulskaja bekymrade sig om honom, och detta dels emedan deras ögon fägnades af den ståtliga syn, som det flyende stoet och dess förföljare företedde, och dels på grund deraf att de befunno sig alltför väl i hvarandras sällskap, för att kunna egna en enda tanke åt det förhållandet, att en annan person befann sig illa af att åskåda den förtroliga ställning, de intogo i en och samma sadel.

Då den vilda jagten efter furstinnans sto hade dragit sig bort ur synkretsen, inledde Nordsköld ett samtal med furstinnan med dessa ord, som för-
anledde munken att låta sitt brummande för en stund upphöra:

"Förlåt, sköna furstinna, min djerfhet att söka nalkas er!"

"Tala icke om förlåtelse för en sak, hvilken gör mig er evigt förbunden. Kom ihåg, att Ni i dag räddat mitt lif."

Nordsköld ämnade just säga, att om han räddat den sköna qvinnans lif, så var han också sjelf genom sitt plötsliga framträdande på vägen en orsak till att furstinnans häst blef skrämnd och således en orsak äfven till den lifsfara, hvori furstinnan hade sväfvat. Men han behöfde icke säga det, ty munken öppnade sin mun under kåpans hägn och skydd och talade om just detsamma för furstinnan. Liksom om hon icke skulle hafva vetat det! Och liksom om icke hvilken ung qvinna som helst skulle hafva förlåtit ett steg, hvilket icke medfört andra anmärkningsvärda följder än den, att hon för en stund fick hvila i en trogen riddares famn! Och liksom om den gode munken hade föreställt sig, att han

med sin insinuation skulle kunna resa en skiljomur mellan två unga personer, som funno behag i hvarandra, och mellan två hjertan, som nyss hade börjat söka hvarandra.

Furstinnan låtsade icke höra munkens ord, utan fortsatte med muntert sinne på ett underhållande sätt samtalet med Nordsköld och tyckte helt och hållet hafva glömt munkens närvaro, ända tilldess hennes riddare hviskade i det fagra öra, som var hans läppar så nära:

"Hvem är den der mannen i kåpan?"

"En munk, som Ni ser!" hviskade furstinnan tillbaka.

"Verkligen?"

"Jag har ingen anledning att betvifla det, ty Mazeppa omnämnde honom för mig under ett namn, som jag icke kan uttala och icke heller riktigt minnes, sägande att han är en afsatt biskop från Bulgariet, hvilken gått i kloster."

"Munken är således icke Mazeppa sjelf?"

"Omöjligt!... Jag har visserligen icke sett Mazeppa och munken bredvid hvarandra, men... olikheten!"

"Jaså!... Men... Nå, han månne nu till och med vara dj.....n sjelf, om det behagar honom! Må han blott akta sig för att komma mig så nära, som jag släpper endast mina vänner."

Ehuru detta samtal fördes i hviskande ton, är det likväl troligt, att den afsatte biskopen från Bulgariet fullkomligt uppfattade, hvad de unga hade att säga hvarandra. Och att detta icke var ögnadt att föröka munkens välvilja mot löjtnanten, det kan man nog samt förstå.

Emellertid återkom Wolodja, ledande vid tygeln furstinnans fångade sto. Både detta djur och Wolodjas springare voro nästan hvita af skummande svett.

Och så besteg furstinnan, under en djup suck ur Nordskölds bröst, sin egen gångare. Men munken tycktes derefter finna sig en smula bättre och mindre än förut slösa med sarkastiska inpass i ett samtal, som icke rörde honom, emedan ingen betraktade honom såsom en närvarande person.

Men då munken sålunda gjorde framsteg i höflighet, så började äfven Nordsköld och furstinnan att visa sig vänligare mot honom. Och kanske skulle alltsammans hafva slutat med någonting liknande vänskap, om icke Wolodja varit till hands. Han hade redan under sitt uppträdande på "Den gyllene bågaren" hört talas om, att mannen i kåpan skulle vara en afskedad biskop, hvilken hade blifvit af nåd och barmhertighet mottagen af Mazeppa. Och han upphörde icke under hela färden att med näsvisa frågor oroa den helige mannen. Några exempel på arten och beskaffenheten af Wolodjas spörsmål samt på den grad af höflighet, som han ansåg sig behöfva iakttaga mot ett sådant förnämt samhällets olycksbarn som en afsatt biskop, torde för fullständighetens skull böra anföras. Se här!

"Hvarför öfvergaf Ni de arme bulgarerne, vördige pater?"

"Var eder lön otillräcklig?"

"Låto de gudlöse sin öfverherde svälta, frysa och lida nöd?"

”Tror Ni mig, högvördige för detta biskop, då jag nu säger er, att i mitt fädernesland äro biskoparne fetare än gödsvinen?”

”Ville fåren i Bulgariet icke låta klippa sig?”

”Hvem var det, som piskade er rygg, så att Ni flydde från både hjorden och köttgrytorna?”

De anförda frågorna torde vara tillräckliga att bevisa, att den afskedade biskopen ingalunda gjorde någon angenäm resa vid Wolodjas sida. Och genom ingen list lyckades han undslippa denne besvärlige reskamrat. Han månde nu taga plats till höger om furstinnan eller till venster om Nordsköld, framför dem eller bakom dem, alltid var Wolodja raskt vid hans sida och fortfor i ostördt lugn att ställa oförskämda frågor till hans helgade person.

När det led mot middag, befunno de fyra resande sig på höjden af en låg kulle — en plats, hvarifrån de kunde i fjerran se de i skrikande färger målade taken af en kosakby, som låg i deras väg och måste uppnås efter ännu en half timmes ridd. Vid åsynen af de gröna, gula, blåa, röda o. s. v. taken utbrast vår munk:

”Furstinna! Derborta ligger byn Smorgonie. Det är målet för vår färd i dag. Vi stanna der.”

Den sköna qvinnan vände sig om i sadeln och svarade:

”Det står er fritt, min vän, att stanna i Smorgonie eller hvarhelst Ni behagar. För min del färdas jag vidare.”

Munken brummade någonting obegripligt, och Wolodja fann tillfället ypperligt att försöka vara qvick.

"Lycka till en god hvila på Smorgonies krog, herr för detta biskop! Vi, min löjtnant och jag, skola nog sörja för furstinnans säkerhet."

Men när de anlände till byn, stannade munken ingalunda vid värdshuset, utan red vidare.

"Hvad?" utropade Nordsköld, när de färdats ett par hundra steg utanför byn. "Är Ni ännu i vårt sällskap, vördige fader? Jag trodde, att Ni ämnade stanna qvar i Smorgonie."

"Jag har ändrat mening," svarade munken torrt och kallt.

"Det skulle Ni hafva gjort," inföll Wolodja, "innan tsaren afsatte er från biskopsdömet i Bulgarien. Hade Ni då ändrat mening, så hade Ni troligen suttit qvar vid den feta, biskopliga köttgrytan ännu i dag. Men det är först olyckan, som lärt er, att konsten att ändra mening och vända kappan efter vinden är en mycket nyttig konst för en biskop."

"Och en ännu nyttigare konst för dig, skurk," hväste den afsatte prelaten, "vore, om du lärde dig att hålla mun."

"Det kan jag redan... Hålla mun!... Bevara mig! Jag tror Ni vet, att jag till och med kan hålla annat folks strupar."

"Skurk!"

"Alldeles rätt anmärkt, herr munk!... Det är endast skurkar, som jag egnar en dylik behandling. För hederligt folk blottar jag ödmjukt hufvudet."

Medan Wolodja uppehöll tiggarmunken med näsvist samspråk, hade Nordsköld och furstinnan

Dulskaja tillfälle att genom ett förtroligt samtal formera bekantskap med hvarandra.

Om man undantager en timmes hvila under bar himmel kort efter det att solen passerat höjdpunkten af sin bana, fortgick resan hela dagen. Då skymningen började inbryta, inqvarterade man sig i ett vid vägen beläget, enstaka hus, hvars egare mot god betalning gaf dem tak öfver hufvudet och en mycket tarflig måltid.

"Nå, munk, du ämnar nog fara vidare i qväll?" yttrade Wolodja spefullt, i det att han före den afskedade biskopen trädde in i stugan.

"Nej, jag är alltför mycket din vän, Wolodja, för att kunna hafva vilja att öfvergifva dig."

Wolodja skrattade bekymmerslöst åt munkens försäkran om vänskap. Men om Wolodja hade varit människokännare, skulle han hafva insett, att en skurk aldrig är farligare än när han visar en vänlig uppsyn.

TOLFTE KAPITLET.

Munken måste fly.

Natten förgick utan att något störande afbrott inträffade. Och likaså följande dagen, om man undantager de oupphörliga tvister mellan munken och Wolodja, vid hvilka den senare vanligtvis förde ordet och i hvarje fall på grund af sin tungas rör-

lighet och vissa svagheter hos motståndaren alltid afgick med segern. Men Nordsköld och furstinnan blandade sig aldrig i de båda ovännernas kif, utan hade nog af hvarandra. Och säkert var munkens växande dåliga lynne ett tecken till, att han förstod, att de båda unga människornas hjertan mer och mer närmade sig hvarandra.

Men följande natt gjorde munken ett försök, hvilket var mycket nära att bekomma honom illa och som, ehuru följden blef mindre svår än den kunde hafva blifvit, likväl under återstoden af resan befriade Nordsköld och furstinnan från munkens omedelbara sällskap.

De hade för natten tagit in på värdshuset i en by, som låg ett par stenkast från vägen, och furstinnan hade som vanligt erhållit en enskild kammare, medan deremot de tre männen lågo i värdshussalen, en på en bänk, en annan i en obekvämsäng och Wolodja på golfvet.

Väl hade Wolodja förklarat, att han såsom en mycket hederligare person än en afskedad biskop kan göra anspråk på att anses vara, borde framför denne erhålla förmånen af en plats på bänken. Men herr biskopen protesterade så kraftigt mot denna ringaktning af hans heliga person, att Nordsköld, som var trött och önskade sofva och drömma om vackra furstinnor, fann nödigt att blanda sig i saken och befalla Wolodja att intaga platsen på golfvet. Under tydliga uttryck af missnöje lydde Wolodja, och alla lade eller åtminstone tycktes lägga sig till ro för natten.

Men huru det nu än tillgick, Wolodja kunde icke somna. Troligt är det väl, att det var mun-

kens seger under aftonens sista tvist, som jagade sömnen från hans ögon och kom honom att i vaket tillstånd ligga och drömma om åtskilliga planer till hämd öfver den der munken, som han icke kunde fördraga.

Småningom led det framåt natten och Wolodja var ännu fullkomligt vaken. Månen kastade sitt bleka sken in genom de små rutorna och belyste Nordskölds ansigte, kastade ett skimmer öfver f. d. biskopen, men lemnade Wolodjas plats i mörker.

Då märkte Wolodja af ett lätt buller, att någon af de andre rörde på sig. Alltid misstänksam och på sin vakt, vände han sjelf så ljudlöst som möjligt sitt hufvud så, att han kunde iakttaga sina sorkamrater, utan att blifva föremål för deras uppmärksamhet. Han blef då varse, huruledes munken satt upprätt på bänken och blickade med spänd uppmärksamhet bort till sängen, der Nordskölds ansigte tydligt syntes i månstrålarnas fantastiska belysning.

Derefter vände munken sig mot den mörka vrå, der Wolodja låg, och bemödade sig att med blicken genomtränga det dunkel, som rådde i den delen af rummet.

"Aha!" sade Wolodja tyst för sig sjelf. "Han har någonting i sina tankar, men innan han skrider till tankens utförande, anser han det vara nödvändigt att förvissa sig om, huruvida löjtnanten och jag äro vakna. Sannolikt vill han stiga upp, uppsöka furstinnan, med våld tvinga henne att följa med sig på fortsatt färd öfver heden, medan vi, som äro hennes naturliga beskyddare, sofva... Ah! En tanke så god som tio andra!... Jag vill in-

billa honom, att jag sofver, och sedan gripa f. d. biskopen på bar gerning.”

Wolodja ansåg sig och sin herre vara furstinnan Dulskaias ”naturliga” beskyddare på den grunden, att han tyckt sig kunna märka, att furstinnans hjerta mer och mer uppvärmdes af kärlek till Wolodjas husbonde. Och om nu denna slutledning icke var fullkomligt i enlighet med en sund logisks lagar för tänkandet, så må dock, sanningen till ära, erkännas, att det är ganska ”naturligt”, att en menniska finner en beskyddare i den hon älskar.

F. d. biskopen i det bulgariska biskopsdöme, hvilket i honom förlorat en lika god herde, som de hvilka med sin helighet hägra och beskärma månget annat katolskt ”stift”, var emellertid en mycket försiktig och omtänksam herre — nu, sedan han blifvit afsatt.

Han tillbringade minst en half timme med att lyssna och blicka hän mot Wolodjas sängplats på blotta golfvet. Och Wolodja fann hela saken så vigtig, att han till och med lät småningom höra de mycket älskvärda, trumpetliknande ljud, hvilka bevisa, att tonkonstnären befinner sig i Morfei armar.

Slutligen tycktes munken hafva blifvit fullkomligt öfvertygad om, att ingen fara lurade på honom, om han nu genast skred till utförande af sina planer. Han steg ljudlöst och försigtigt ned från bänken. Men han kunde icke hindra, att hans innersta tankar antogo hviskningens form.

”Nordsköld sofver och betjentkräket ligger i dvala. Det är tid. Först herren och sedan drängen... Allt gynnar mig.”

Omedvetet trängde dessa ord i hviskningens form öfver hans läppar. Och Wolodjas öron voro så utvecklade, att han ganska väl förstod meningen. Isynnerhet återljöd länge i hans öra ordet "betjentkräket", för hvilket — han lofvade sig sjelf detta — f. d. öfverherden öfver de bulgariska fåren skulle en gång få betala honom.

I samma ögonblick då Wolodja såg munken träda fram ur dunklet i det fulla månljuset, såg han också en lång, spetsig dolk skimra i hans hand.

"Jaså!" sade Wolodja tyst till sig sjelf. "Är detta din mening?"

Och Wolodja afkastade sin hästfilt, hvarmed han hade för natten betäckt sig, och reste sig upp, men fortfor det oaktadt att på ett mycket konstnärligt sätt efterhärma en sofvandes snarkningar.

Munken skred ljudlöst och utan att se sig om fram mot den säng, i hvilken Nordsköld hvilade. Dolken blixtrade i hans hand. Han afsigter voro ganska uppenbara.

Men Wolodja smög sig med längre steg bak-
efter munken.

Då f. d. biskopen hunnit fram till Nordskölds säng, lyssnade han först några ögonblick till den sofvandes andedrägt och aflyftade sedan mycket sakta och försigtigt det af nöthår förfärdigade täcke, som höljde den sofvandes bröst. Han ville se detta bröst, för att kunna bedöma, hvar hjertat var och hvar hans offer skulle kunna träffas af dolken med den allra bästa utsigt till en af den gudlöse munken önskad dödlig utgång.

Och så lyftades hans arm med den i handen varande dolken.

Då grep Wolodja, som stod alldeles bakom missdådaren, den mordiske munken med en hand på hvarje arm och vräkte omkull honom på golfvet — under det att kosakeder flödade öfver den på bar gerning gripne brottslingens läppar.

”Lugna dig, herr biskop! . . . lugna dig!” skrek Wolodja med hög röst och i afsigt att väcka sin sofvande herre. ”Och tag, såsom en biskop egnar, utan knot emot den tuktan, som Gud skickar dig, äfven om det skulle svida en smula i ditt gamla skinn.”

Den tuktan, hvarom den hederlige Wolodja talade, bestod helt enkelt i ett par duktiga slag af Wolodjas knutna näfve.

Men munken protesterade både med ord och gerning mot ett sådant behandlingssätt och det är icke alldeles afgjort, att Wolodja skulle hafva vunnit seger, om icke hans herre hade vaknat och med raskhet ilat till hans bistånd, ty munken befans vara i besittning af en väldig kroppsstyrka och en vighet, hvilken föreföll oväntad hos en man, som uppnått hans höga ålder och tillbringat ett hufvudsakligen stillasittande lif.

Under det att de båda kämparne vältrade sig på golfvet i en kamp på lif och död, blef naturligtvis Nordskölds sömn störd. Och han hade knapt öppnat ögonen, innan han förstod hvad som inträffat och sedan dröjde det i sanning icke många sekunder, innan han låg på knä invid de kämpande. Ty en Carl den tolfte krigare, hvilken var van att väckas af gevärskulors hvinande och att ögonblicket derefter få kasta sig in i ett mördande handgemäng, behöfde naturligtvis icke lång tid för att blifva färdig.

Detta var ännu en fatal omständighet för munken, som hade varit så viss om en lycklig utgång på det nedriga företaget.

Med Nordskölds hjälp lyckades det snart för Wolodja att afväpna pater Augustinus. Och knapt hade Wolodja hans dolk i sin hand, förr än han sprang upp och ropade:

”Stig nu upp, herr biskop!”

Rådet var godt och munken begagnade sig deraf, men på ett annat sätt än Wolodja hade väntat sig, ty knapt stod den vördige patern på sina fötter, förr än han rusade på dörren och ut i det fria. I fråga om skyndsamhet var ingenting att förebrå honom.

Wolodja ville skynda efter den flyende för att fasttaga honom och befordra honom till laga ransakning och dom, om icke just inför en ordentlig domstol, så åtminstone inför en rätt, der Wolodja tänkte sig löjtnanten såsom ordförande och sig sjelf såsom välbestäld bisittare.

Men Nordsköld hejdade honom och lade bojor på hans nit.

”Låt honom löpa!” yttrade löjtnanten. ”För oss är det tillräckligt att veta, att vi hädanefter undgå hans sällskap på vår färd.”

”Nå, som Ni vill, nådige herre!... Men en sådan der karl i tiggaremunkåpa låter nog höra af sig förr eller senare.”

”Vi skola vara på vår vakt, min käre vän. Stäng igen dörren, som skurken lemnade öppen efter sig.”

TRETTONDE KAPITLET.

Ett streck i räkningen.

Då furstinnan Dulaskaia följande morgon vaknade upp ur sin ljuftva slummer, hade hon ingen aning om de faror, som hade kringhvarft henne under natten och hotat med döden den man, som hon kände sig omfatta med en för hvarje timme växande kärlek.

Hon blef därför mycket förvånad, när hon fann munken vara borta, då hon steg ned för att anträda dagens färd, och det var med känslor af både häpnad, förskräckelse och tacksamhet, som hon åhörde sin trogne riddares berättelse om nattens tilldragelser och om den tjenst, som Wolodja hade under nattens timmar gjort både henne och honom.

Också svarade hennes tacksamhet emot den tjenst, man bevisat henne. Hon icke allenast räckte Wolodja sin skönt bildade hand och kallade honom en präktig gosse, utan hon lösgjorde från sin fagra hals en guldkedja med ett kors af samma metall — alltsammans prydt med arabesker af konstnärliga händer — och gaf den åt Wolodja, som var nära att i öfvermåttet af sin tacksamhet och förtjusning glömma att stiga till häst. Och i sjelfva verket stod han så länge kvar och betraktade den dyrbara gåfvan, att när han omsider vaknade till besinning och tänkte på att kasta sig upp på den af otålighet frustande och skrapande springaren,

dröjde det en fjerdedels timme, innan han äfven genom den allra yttersta ansträngning af sin hästs krafter kunde upphinna furstinnan och sin herre.

"Är det verkligen mitt?" sporde han, då han andfädd och svettig sprängde fram vid sidan af furstinnan Dulskaja.

"Ja visst, min vän!"

Wolodja blef stum af förvåning och säkert är, att han åtminstone under en hel timme glömde att lyssna till samtalet mellan löjtnanten och furstinnan — något som han under andra förhållanden visst icke skulle hafva försummat.

Under hela dagen syntes munken icke till. Om han verkligen hade följt samma väg som våra resande, så måste han redan befunnit sig en half dagsresa framför dem. Men de hoppades, att han skulle hafva vänt om och så snabbt som möjligt flytt tillbaka till Mazeppa, som skickat honom ut på denna för honom föga lyckosamma stråt.

Sedan vi nu hafva följt våra resande på väg och förnummit ålla tre vara nöjda med den lott, som genom munkens flykt kommit dem till del, vilja vi skynda i förväg till det värdshus, der de ämnade hvila öfver följande natten.

Det låg icke långt från gränslinien mellan Ukraina och det på skogar och stepper rika Volhynien, ett par mil från Berditschef. Ju närmare man kom till den mera civiliserade delen af Europa — hvar till det olyckliga Polen kanske bör räknas, så länge det icke suckade under förtryckares ok — desto större och bättre blefvo värdshusen och desto beqvämare kunde en trött resande der inqvartera sig.

Solen hade redan bakom en grå molnslöja öfverskridit zenith och hela naturen tycktes vara trött af dagens ansträngningar, längta till ro och bereda sig till hvila.

Då framrusade en illa styrd häst till värds-
huset "Den modige kosaken" och stannade, sedan den kommit tio fot förbi dörren. Antingen var ryttaren stadd på sin första resa på en hästrygg eller också var han försjunken i djupa tankar. Det var då tydligt, ty så rider man icke i vanliga fall.

Den ridande var en munk — en puckelryggig klosterbroder af någon obestämbart tiggareorden. Han må nu hafva varit fransiscan eller dominican — säkert är, att han var nära att falla af hästen, då denne slutligen beslöt sig för att stanna.

Ett ögonblick satt munken kvar och tittade omkring sig, troligen för att undersöka hvar han befann sig. Derefter steg han af och lemnade hästen åt hans egen förmåga att sörja för sina behof. Munken gick med krökt rygg in i värdshuset "Den modige kosaken".

Derinne stod värdshusvärden, den förmögne och om sin välmåga fullkomligt själfmedvetne Ossip Orlovitsch — en tjock karl, hvilken tycktes hafva genomlevvat ett lif af idel goda dagar. Hans runda ansigte med den breda munnen, den starkt utvidgade näsan och det med fett vid hufvudskålen fastsmetade håret samt de i fettrynkor nästan drunknande ögonen — detta icke sköna, icke fula, icke alldagliga, icke ovanliga, icke uttrycksfulla, icke platta anlete sken som en nyvaknad morgonsol. Och ingalunda kan väl någon människa tro, att en *sådan* man, en karl som hade sin gård och grund

skuldfria och några fyrkar ute på ränta och hvilken var för förbönder, dagakarlar, tjufvar och kosaker ett slags halfgud, skulle gå ut och möta en munk i sin egen förstuga. Hade det åtminstone varit en rysk isprawnik d. v. s. en man med ett förtroende, motsvarande hos oss de högt ansedde kunglige trotjenare, som kallas fogdar — ja, då kunde det hafva gått för sig. Men en tiggaremunk!... För en sådan besvarar sig icke en man i Ossip Orlovitschs trygga samhällsställning.

Inga gäster funnos inne i krogrummet. Värden var ensam och fördref tiden med att smutta på en kanna fradgande öl.

Munken inträdde med en latinsk helsning, som af Ossip besvarades endast med en förnäm nick. Derefter var det hans mening att icke bekymra sig om sin gäst, utan låta denna stå vid dörren, om han det ville, eller gå fram och sätta sig någonstades i en vrå, om han hade lust dertill. För sin egen del gjorde värden en ny påhelsning i ölkannan.

Men den lutande munken var icke så lätt afspisad, som Ossip Orlovitsch trodde. Han steg rakt fram till värden och satte sig på andra sidan om samma bord, der denne, efter att ha druckit, nedsatte sin ölkanna. Och tiggarebroderns djerfhet gick till och med så långt, att så snart Ossip ställt kannan ifrån sig, fattade munken den och förde den till sina läppar och förtärde en så stor quantitet af ölet, att Ossip sjelf hade kunnat fördela det på ett halft tjug gånger.

Den dumdryge värdshusvärden var så häpen öfver munkens oerhörda djerfhet, att han icke rätt visste, huruvida han skulle tro sina ögon eller ej.

Men när munken omsider stälde kannan på bordet så hårdt, att det genljöd i salen, och värden vid en blick ned i kannan såg, huru djupt ölet hade sjunkit — då kunde han icke längre tvifla och därför röt han:

”Slyngel till munk! Din oförskämdhet skall inbringa dig ett godt kok stryk, så sant jag heter Ossip Orlovitsch.”

Och värden reste sig upp i ändamål att sätta sin hotelse i verket, men munken grep honom i armen och tvingade honom att sätta sig igen. Huru stor och stark värden än var, tycktes det verkligen, som om hans styrka blott var ett barns i förhållande till den krokryggige munkens. Sin förvåning öfver denna oförnekliga omständighet uttalade han i och genom ett uttrycksfullt:

”Ah!”

”Sitt ned, min gode man!” uppmanade tiggarebrodern. ”Jag önskar tala med dig en stund, och jag har föresatt mig, att du *skall* höra på. Ingen undanflykt skall gagna dig, det inser du nog.”

Och för att i ännu högre grad öfvertyga Ossip om sin öfverlägsenhet, fattade han ännu en gång ölkannan och tömde den midt för ögonen på krogvärden. Derefter nickade han på ett mycket näsvis sätt åt Ossip och log ett oförskämdt leende i sitt skägg. Men hättan var neddragen framför ansigtet, så att värden icke kunde se mera än skägget och en liten skymt af näsan.

”Näväl, min käre Ossip,” yttrade nu munken, i det han ännu mera krökte ryggen, ”nu kunna vi börja. Du önskar naturligtvis veta, hvem jag är?”

"Hm!... Ni är den oförskämdaste karl, som någonsin stigit in under mitt tak."

"Ditt omdöme är sundt och hedrar dig, min vän. Jag är en stor syndare. *Mea culpa!*... *Mea culpa!*... *Dominus ac redemptor noster*... men det är sant... du förstår förmodligen icke vårt kyrkospråk, det härliga latinet. Det är också ett språk, som icke är gjordt för det profana packet, hvilket du tillhör. Jag får således försöka att sänka mig ned till dina små fattningsgåfvors lilla höjd och tala kosakska med dig... Nåväl, min vän, i qväll komma tre resande hit till ditt värdshus... jag tror, du kallar det 'Den modige kosaken' eller något sådant."

"Slyngel!"

"Nå, min vän, vänta med dina omdömen!... De tre resande äro en förnämlig dam, en svensk löjtnant och den senares upppassare."

"Oförsynte tiggareslusk!..."

"Tyst!... Tyst!... Inga förtidiga slutsatser, käre vän, om jag får be! De skola blott skada dig i mina ögon."

"Dina ögon, karl!... Och hvad d—n bekymrar jag mig om dina ögon? Vet du icke, att jag är den rike och ansedde Ossip Orlovitsch?"

"Jo, jo, min vän, jag vet... jag vet...", yttrade munken, på hvilken värdens högtidliga förklaring alls icke tycktes göra något intryck. "Jag vet hvem och hvad du är. Oroa dig icke för den saken!... Hvad jag nu ville säga dig, det är, att du måste hjälpa mig att föra bort den förnämliga damen och att så innestänga de båda karlarne, att

de icke blifva fria på åtta dagar, medan jag för damen i säkerhet."

Värden rusade upp med sådan snabbhet, att munken denna gång icke hann med att gripa honom fatt. Ställande sig på tillbörligt afstånd och sätande sina händer i sidorna, utför den öfver all denna oförsämndhet uppretade Orlovitsch:

"Nej, hör nu, du bof till tiggaremunk, behåll du dina skurkstreck för dig sjelf och försök icke att blanda mig... mig, Ossip Orlovitsch in i dem! Och för öfrigt gifver jag dig nu att välja mellan dessa två ting: antingen aflägsnar du dig ögonblickligen från mitt hus eller också kallar jag mina drängar, sex starka kosakpojkar, och låter dem så grundligt genomprygla din ömkliga kropp, att icke ens så stort stycke hud blir helt, att du kan derpå lägga en kopekslant... Packa dig genast i väg, fördömde tiggare!"

Under det värden talade, hade den krokryggige patern rest sig upp från sin plats och rätat upp sig. Det krokiga i ryggen försvann och det visade sig, att munken var lika rak som värden eller hvilken annan menniska som helst. Sannolikt var det förvåningen öfver denna förvandling, som fjättrade värden qvar på samma plats och kom honom att förgäta sitt uppsåt att påkalla de sex kosakynglingarnes bistånd.

"Vet du, med hvem du talar?" sporde munken allvarligt.

"Jag?... Jo... Nej... Skulle Ni icke vara en munk... en..."

"Kom hit och se mig i ansigtet!"

Värden lydde mekaniskt, och när han befann sig på ett halft stegs afstånd, upplyftade munken hättan, så att hela ansigtet blef syuligt för värden. Efter ett par ögonblick fick hättan åter sjunka ned till sitt förra läge.

Om värden förut hade visat sin gäst det djupaste förakt, så utvisade både det häpnansigtsuttrycket, det lifliga utropet af förvåning och de djupa bugningarna, att åskådandet af munkens anlete hade öfvertygat honom om nödvändigheten att visa sin besynnerlige gäst så stor heder, som det stod i hans förmåga. Det blef nu icke längre fråga om några klunkar oloffigen urdrucket öl eller om sex starka kosakpojkar eller om en sönderpiskad munkhud.

"Hela mitt hus och jag sjelf står till er tjänst."

"Näväl, min vän, det första jag har att befälla dig är, att du skall tåga med hvad du har sett."

"Som grafven!"

"Och vidare, att du bistår mig till utförandet af den plan, som jag nyss omtalade för dig."

"Det skall vara mig ett nöje . . . en ära . . . en . . ."

"Godt, min vän! Kom nu och sätt dig ned, så skola vi samtala om enskildheterna rörande planens utförande."

"Det höfves mig hellre att stå i er närvaro."

"Jag befäller dig att sitta."

De satte sig och munkens gestalt sjönk återigen tillsammans i dess krokiga ställning. Han tycktes återigen vara endast och allenast den ödmjuka klosterbrodern, som under så lång tid legat krökt framför helgonens bilder, att hans kropp antagit den ödmjukaste af alla kroppsställningar.

De förde nu ett långt hviskande samtal, och som värdshusvärden Ossip Orlovitsch nu var den medgörligaste människa i världen, tycktes de båda karlarna komma mycket väl öfverens. När öfverläggningen slutade, skakade de hand med hvarandra och gjorde i hvarandras sällskap ett besök uppe i husets öfre regioner. Der trädde de in i en liten och efter landets sed i Ukraina icke utan smak inredd kammare. Och i det rummet tycktes isynnerhet sängen intressera vår gode tiggarepater, ty han lade sig på armbågar och knän framför den och försökte, huruvida det skulle vara möjligt för honom att krypa in under den eller icke. Det der var nu kanske bara nyfikenhet, men en kostlig nyfikenhet var det i alla händelser, det får man medgifva.

”Jo, det går för sig,” mumlade han, sedan han stigit upp.

”Det fägnar mig och gör mitt hus en stor ära,” förklarade den af ödmjukhetsdrift numera oupphörligt jägtade Orlovitsch.

Och så gingo de ut ur kammaren och stego ner igen i krog salen, och Ossip Orlovitschs hustru erhöll uppdrag att anrätta en furstlig måltid åt trasmunken. Medan anrättningen pågick i köket, stälde den tjenstaktige värden sig vid ett fönster och höll trogen utkik framåt vägen i den riktning, hvarifrån de tre väntade personerna skulle komma. Men munken låg och sof.

Timmarne gingo sin ohejdbara gång. Och munken fick sin goda måltid, till hvilken han äfven inbjöd värden, som först blygsamt vägrade, men sedermera lät öfvertala sig att sitta på yttersta

kanten af en stol och med en gaffel peta i ett stycke kött. Antingen var det fruktan eller vördnad, som gjorde, att han icke dristade sig till att äta ordentligt i munkens närvaro.

Men det var skrivet i försynens lag, att patern icke skulle få i ostörd ro fullborda denna måltid. Tre fjerdedelar deraf ungefär voro öfverstökade, då Ossip Orlovitsch, vid en spejande blick ut genom fönstret, fann sig föranlåten att tappa gaffeln i golvet och ropa:

”Nu komma de... nu äro de här... se... se sjelf!”

Båda två rusade upp och närmade sig till fönstret, genom hvars temligen rena och klara rutor syntes tre ryttare — en qvinna och två karlar — hvilka i långsam skridt närmade sig. ”Den modige kosaken”.

”Det är de rätte, min vän,” sade munken. ”Kom ihåg våra öfverenskommelser och håll dina löften. Obelönad skall du sannerligen icke blifva... Jag måste nu skynda upp till kammaren.”

Hela huset kom i rörelse. Kosakvärdens i pittoresk dräkt klädda hustru och hennes nästan oklädda pigor aflägsnade skyndsamt måltiden, som munken icke hade hunnit äta till slut, samt gjorde bordet rent. Ossip Orlovitsch sjelf stälde sig framför en sprucken spegel och aftorkade med stor sorgfällighet från läpparna och trakterna kring munnen spår af de små atomer af matvaror, som han förtärt. I brådskan begagnade han till ändamålet sina hvita skjortärmar — en oförsigtig handling, hvilken ådrog honom följande rättvisa bestraffning af den omtänk-

samma husmodern, hvars skarpa ögon genast sågo felet:

"Skäms du då rent inte, Ossip, ditt nöt? ... Tror du kanske, att dina skjortor göra sig sjelfva rena igen? ... Låt bli, säger jag dig!"

Nog hade den hedervärde Ossip fått veta ännu mera, om icke de tre resandes ankomst hade räddat honom. Det var just vid skymningens inbrytande. Men ännu kunde man ganska väl se hvarandra i ansigtet. Wolodja ombesörjde hästarnas inqvartering i Ossips rymliga stall, medan Nordsköld och furstinnan gingo in och tillsade den bugande värden att snarast möjligt framsätta den bästa måltid, som han förmådde åstadkomma.

"Jag hoppas, att det nådiga herrskapet skall blifva tillfredsstäldt," förklarade Ossip och skyndade ut i köket.

Att skildra, huruledes kvarlevorna af munkens måltid i uppvärmdt tillstånd serverades för de senare ankomna gästerna, det tillhör icke oss, som icke hafva studerat Kajsavargsvetenskapen och icke heller hafva prenumererat på tidningen Ganymedes. Vi måste tyvärr inskränka oss till att säga, att våra resande efter fullbordad måltid gingo till hvila och att furstinnan tilldelades samma kammare, der munken hade på eftermiddagen så omsorgsfullt undersökt sängfötternas höjd.

Och så lade sig hela värdshuset "Den modige kosaken" till ro och det led småningom framåt natten. Och månen, denna amfibiska varelse, hvilken lefver lika mycket för tjufvars och skälmars räkning som för älskandes, höjde sig gravitetiskt upp på fästet.

FJORTONDE KAPITLET.

Spöket under sängen.

Furstinnan Dulskaia tillhörde den katolska trosbekännelsen och trodde på helgonens undergörande förmåga samt var lifligt öfvertygad om hans helighet påfvens makt att till skyddshelgon förvandla längesedan döda menniskor endast genom en högtidlig utnämning till nämnda värdighet. En följd af denna hennes naiva tro var det, att furstinnan knapt hade inträdt i sin sofkammare, innan hon framletade en liten och ful, men dyrbar bild af den helige Polykarpus, stälde den på sängtäcket och föll ned vid sidan af sängen framför bilden.

Hon började bedja till helgonet med halfhög röst. Och det var i sanning en bön, hvilken skulle hafva uppfyllt Nordsköld med hänryckning och Mazeppa med raseri, om någon af dem hade hört den. Ty med hela ett ungt och friskt hjertas värme utbad hon sig helgonets beskydd för den man, som hon älskade, men deremot bad hon helgonet bevara sig för den älskogsranke, gamle hetmanen och hans ombud, munken.

Ett doft buller hördes under sängen och den unga qvinnan för förskräckt upp från sin knäböjande ställning. Hon stod liksom förstenad, stirrande ned på golvet, så långt hennes ögon förmådde tränga in under sängen, när hon befann sig i stående ställning. Hon var qvinna. Hon kände ett visst behof

af att genom ett skrik gifva sin rädsla luft, men hon förnam alls ingen lust att närmare undersöka hvad som möjligen kunde befinna sig under hennes bädd.

Just då hon skulle ropa på hjälp, rann det henne i sinnet, att Nordsköld skulle finna henne löjlig, om hon lät honom se, huru rädd hon var. Och så qväfdes ropet och förvandlades till en sakta hviskning:

”Hu... ett spöke!”

Och hon sammanknäpte händerna och stod länge med blicken orörligt riktad åt det håll, hvarifrån bullret hade hörts. Men då nu allt förblef tyst och stilla började hon tro, att antingen hade spöket återvändt till sin osaliga graf eller också hade hennes öron bedragit henne, när hon trodde sig höra någonting.

Slutligen kastade hon sig ned på sängen, för att söka hvila. Men hon skulle hellre hafva till de fattiga skänkt alla sina rikedomar, än hon vågat kasta en blick in under bädden.

Och månen, som under tiden stigit högre upp på himlen, började nu visa sitt godmodiga anlete genom kammarfönstret. Det blef ljusare i rummet och på samma gång blef furstinnan lugnare. Småningom invaggade hon sig i ljufva drömmar, ögonlocken slöto sig och långsamma, djupa andehemtingar vittnade om, att hon redan hade öfverskridit den hemlighetsfulla gränsen mellan vaka och sömn.

En stund förgick.

Då började det plötsligt återigen att spöka under sängen. Denna gång lät det liksom om någonting tungt sakta släpade sig eller släpades

fram. Men nu sof den vackra furstinnan, så att spöket icke skrämde henne. Och om den släpande varelsen hade alltjemt iakttagit samma försigtighet som till en början, så skulle furstinnan ingalunda hafva blifvit väckt, utan i sofvande tillstånd fallit i spökets händer.

Ett i kåpa instucket hufvud blef snart synligt utanför sängkanten, der månens sken just då föll. Sannolikt var det spökets mening att släpa fram en munkkropp till sällskap åt munkhufvudet. Men der-vid beräknade det icke, hvilket trångt rum det hade att röra sig på, och följden deraf blef den, att munkens rygg stötte mot sängbottnen och försatte denna i skakning. Visserligen var stöten icke hård och visserligen var den derjemte förmildrad genom den tjocka och mjuka kåpan, men skakningen var det oaktadt stark nog för att väcka den sköna slumrerskan upp ur hennes lufva sömn.

Hon reste sig förskräckt upp i bädden och lutade sig ut öfver sängkanten.

Mänen belyste med all älskvärd klarhet en munkhätta och hälften af en munks rygg.

"Ha!" utropade furstinnan. "Der hafva vi vårt spöke igen. Kom fram du gengångare från de osaligas och fridlösas land, kom fram och visa dig i hela din älskvärda gestalt!"

Det var märkvärdigt nog, att den vackra furstinnan blef alldeles lugn, så snart hon vunnit öfvertygelse om, att hon icke hade att göra med något öfversinligt eller okroppsligt väsende, utan med en varelse af kött och blod. Hon var helt visst icke särdeles mycket erfaren, ty då borde hon hafva vetat, att en elak menniska är tiotusende gånger

farligare än det mest elaka spöke, hvarpå vidskepelsen någonsin har trott.

För öfrigt är det troligt, att hon ansåg munkens beteende endast som en oförsynt fräckhet och att hon icke fattade, att någon verklig fara kunde vara för handen, sedan hon nu genom helgonens och särskildt den i aftonbönen åkallade helige Polycarpus' beskärm blifvit nådeligen uppväckt ur sin sömn.

Munken blef liggande stilla en stund. Kanske trodde han ännu på möjligheten att spela spöke. Eller också hoppades han, att furstinnan icke sett, utan endast hört honom.

"Nå," utropade furstinnan med ett lätt skratt, "nå, herr spökmunk, kom fram, kom fram!... Jag längtar efter att få se er... Men det var i sanning ett högst ovanligt sätt att aflägga ett besök hos en dam. Ha, ha, ha!... Jo, Ni lär icke få lätt att erhålla afat för den synden."

Ett doft brummande var allt hvad spöket lät höra till svar på den sköna kvinnans sarkastiska ord. Men han handlade i stället för att tala. Han skyndade sig att krypa fram och stiga upp.

Furstinnan lät höra ett klingande skratt; man måste också medgifva att munkens situation skulle hafva varit löjlig, om den icke hade varit fruktansvärd för furstinnan. Men det anade hon ännu icke, ty munken stod krokryggig och ödmjuk inför henne — tyckte hon — liksom om han hade varit en botfärdig syndare med en ångestfull själ, hvilken längtade efter aflösning.

"Ack, min gode vän," yttrade furstinnan skämtsam, "skaka då dammet och soporna af edra kläder

och sätt er kostym i ordning. Det plågar mig alltid att se en osnygg karl."

"Håna mig så mycket du vill, du fagra qvinna," sade nu munken med dof stämman, "håna du... håna... Du är likväl nu i mitt våld och jag kan förfara med dig efter mitt välbehag."

Han trädde ett steg närmare bädden.

"Tillbaka, karl!" ropade furstinnan, kring hvilkens läppar ännu lekte det muntra löjet. "Tillbaka och fall på dina knän, du usla djur!"

Munken trädde alldeles intill sängen och lät se en dolk, hvilken han svingade i sin upplyftade hand. Nu insåg furstinnan Dulaskaia ändtligen, att en stor fara förelåg.

Qvinnan har ofta en underbar förmåga af snabba beslut.

Innan munken hade hunnit säga ett enda ord, var den sköna qvinnan ur bädden, der hon legat påklädd.

"Ja, du är min...," fortfor munken med vild häftighet.

Men långt förr än han hunnit göra denna början till en mening, var furstinnan vid dörren. Det föreföll henne så enkelt och lätt att öppna dörren, springa ut på vinden, nedför trappan och in i stugan, der hon hoppades finna Nordsköld och Wolodja.

Men dörren var tillstängd utifrån. Der stod hon nu.

Munken, som förberedt allting så väl med värdsushvärdens hjälp och bistånd, lät höra ett illaljudande skratt.

"Hvarken gud eller människor kunna hjälpa dig, min sköna. Du måste foga dig efter mina önskingar och befallningar."

Han närmade sig henne å nyo.

"Bort... Bort, eländige!"

Och han stod bredvid henne. Hans heta andedrägt brände hennes händer. Hans ögon flammade likt eldkol under hättans skugga. Han sträckte ut sina seniga händer. Han grep henne.

Men furstinnan var i sjelfva verket en modig qvinna, fastän hon fruktade spöken, spindlar och råttor. Hon kämpade emot. Hon försökte vrida sig ur hans armar. Hennes förtviflan gaf henne mångdubbla krafter. Hon stötte karlen våldsamt ifrån sig och var fri, men blott för några ögonblick.

Knapt hade hon sluppit lös ur munkens armar, förr än hon flydde bort till andra ändan af den lilla kammaren. Äfven hit förföljde patern henne, och det dröjde icke länge, innan han å nyo hade med sina armar slutit en krets kring hennes smärta lif. Och den brännheta andedrägten, som i väldiga floder strömmade fram ur munkhättan, gjorde henne återigen förtviflad.

Ännu hade hon kraft nog att kämpa sig fri igen och fly bort till ett annat hörn. Ingen vet, huru länge denna strid kunde hafva räckt, om icke dörren hade öppnats utifrån och en karl trädt in i rummet.

I första glädjen öfver utsigten till mensklig hjälp och innan hon hade förvissat sig om, hvem den inträdande var, utropade hon med en stämma, som skälfdde af både ångest och glädje:

"Till min hjälp, Nordsköld!"

Men munkens hänskratt underrättade henne genast om misstaget. Och den inträdande värdshusvärdens tjocka gestalt och fettiga ansigte trädde fram i det klara månljuset.

"Käre värd!" utropade furstinnan i sin ångest. "Hjelp mig, om Ni är en hederlig karl!... Befria mig från denne skurk!"

"Ha, ha, ha!" lät det hemskt öfver munkens läppar.

"Var stilla, min sköna!" sade värden, "och foga er i ert öde. Det är det klokaste, som Ni kan göra."

Furstinnan hörde det hjertlösa svaret på hennes bön. Hon insåg, att hon var förlorad, åtminstone för tillfället. Qvinnonaturen tog ut sin rätt. Hon fasade för sitt öde. Hon afsvimmade.

Men det var tydligen icke paterns mening att nu göra hennes person någon skada, ty han lät sin ödmjuka tjenare värdshusvärden genast hjälpa sig att bära henne ned på gården.

En dräng ledde fram munkens häst. Den afsvimmade qvinnan lades framför patern i sadeln. Och så sprängde qvinnoröfvaren bort från värdshuset "Den modige kosaken".

FEMTONDE KAPITLET.

Wolodja visar, hvartill han duger.

Hvar funnos löjtnanten och hans trogne tjenare, medan värdshusvärden Ossip och den infernaliske patern utförde deras nedriga dåd? Och hvarför skyndade icke dessa furstinnan Dulskaias vänner till hennes undsättning? Om de funnos i huset, måste de ovilkorligen hafva hört bullret af striden deruppe på hennes sofkammare.

Jo, visst voro de till finnandes i värdshuset. Men lika säkert är det ingalunda att de hörde den sköna qvinnans nödrop.

Se här, hvad som hade händt dem och hvad som lade oöfvervinneliga hinder i vägen för dem att bistå henne!

Nordsköld och hans tjenare hade just lagt sig till hvila och Wolodja hade redan hunnit insomna, då värden störtade in i stugan och ropade med väl spelad ångest:

”Upp, främlingar! Medan I sofven, kunna stora olyckor tima.”

”Hvad menar du, karl!” röt löjtnanten, i det att han satte sig upp i bädden och gned sömnlusten ur ögonen.

Och Wolodja rusade upp, skrikande:

”Är fienden här?... Karl, säg!... Få vi slåss?”

”Ja, en fiende till er är här,” sade den listige värden. ”Han smyger kring huset som en ond

ande och jag såg honom just nu bära fram en stége just nedanför fönstret till den kammare, der den förnåma damen slumrar i natt."

"Ha!... Hvad säger du, karl? Ossip... Orlov eller hvad du nu heter?... En karl smyger omkring och bär fram stegar!... Ha!... Upp med dig, Wolodja!"

"Jag var uppe, innan nådig herren lemnade sängen."

"Jaså!... Ja, men tig, ditt nöt! Är det nu tid att tala och disputera?... Men... död och helvete!... Huru såg den kringssmygande karlen ut?"

"Han var klädd i munkkåpa och hade den vida hättan neddragen framför ansigtet."

"Det är han!" utropade vår löjtnant. "Ingen tid är att förlora... Kom, Ossip!... Följ mig, Wolodja!"

Ett ögonblick senare var Nordsköld derute, och Wolodja befann sig i hack och häl efter honom. Men värden, som var besvärad af sin tyngd och fetma, nödgades blifva efter.

Utanför huset och midt under ett fönster låg verkligen en stege. Wolodja kunde både se på den och taga på den. Men någon menniska kunde han alldeles icke se. Och icke kunde han taga fatt någon sådan.

Medan herre och tjenare stodo villrådige vid stegen och blickade omkring sig i mänskenet och icke visste, hvad de skulle företaga sig, då de hvarken kunde höra eller se någonting annat än stegen, hvilket var af misstänkt beskaffenhet och utseende, hann omsider värden fram till dem.

"Här synes ingen lefvande själ," sade Wolodja.
 "Ni har drömt, min käre fader Ossip Orlovitsch.
 Och Ni har stört vår sömn för en skuggas skull."

"Ingalunda!" försäkrade värdshusvärden ifrigt.
 "Jag stod i mitt fönster och såg karlen lika tydligt,
 som jag nu ser dig, du näsvisse dräng."

"Men hvar finnes han då?" sporde Nordsköld,
 som icke tyckte om, att hans tjenare i en sådan
 stund började ett gräl.

"Han har utan tvifvel blifvit skrämde af det
 buller, som vi gjorde inne i huset och vid ut-
 rusandet. Han har flytt."

"Men hvarthän? ... Gif oss ett godt råd, ty
 vi måste taga honom fast."

Värden låtsade sig eftersinna. Plötsligt gjorde
 han en liflig åtbörd med handen, hvarigenom han
 utpekade en af sten murad källarebyggnad, hvilken
 låg på ett halft bösshålls afstånd från huset.

"Källaren står öppen," utropade han. "Må-
 hända har han gömt sig derinne i mörkret. Låtom
 oss se efter, huru det förhåller sig!"

Och värden gick med tunga steg mot källare-
 dörren. Men Nordsköld och Wolodja ilade förbi
 honom och in i källaren.

När värden äntligen hann fram, hade han
 intet annat att göra, än att skyndsamt tillsluta den
 tunga dörren och förse den med lås och reglar.

Nordsköld och Wolodja voro hans fångar.

"Knäfveln anfakta dig, karl! ... Stänger du
 dörren? ..."

Så hördes löjtnanten ropa från det inre af
 källaren. Men Ossip Orlovitsch aflägnade sig med
 ett hänskratt. Han gick raka vägen upp till

furstinnans sofkammare. Vi hafva förut sett honom inträda der och bevittnat hans delaktighet i qvinnorofvet.

Men Nordsköld och Wolodja, hvilka genast insågo, att de låtit lura sig, rasade som galningar mot dörren. Om de hade gjort mindre buller, skulle de hafva hört en häst spränga bort från värdshuset — samma djur, som bortförde munken och furstinnan. Men nu hörde de ingenting annat än sina egna sparkningar mot dörren och vilda uttryck, sådana som dessa:

"Regera!... En sådan lymmel till värdshusvärd!"

"Knäfvilstyg!... Låtom oss spränga dörren!"

"Alla böflar annamme den skurken!... Ännu en stöt, nådige herre, så flyger dörren upp!... Ett... två... och tre!"

Men Wolodja kunde hafva räknat till tusen, om hans kunskap sträckte sig så långt, utan att hvarken hans siffror eller hans vreda ord eller hans sparkningar och stötar förmått öppna den starka dörren eller sönderbryta dess grofva reglar.

Isynnerhet löjtnant Nordsköld var rasande och ursinnig, ty han insåg, att på ett eller annat sätt skadades hans hjertans kär, medan han satt innesluten i det trånga och grofva hvalfvet och såg sig nödgad att vara overksam.

"Nej, nådige herre," sade Wolodja, sedan han en stund varit sin husbonde behjelpig att rasa mot både dörr och väggar, "nej, ta' mig tusan, om det här duger!"

"Hvad duger då?"

”Jo, att vi lägga oss att sofva och uppskjuta alla försök till morgondagen. Följ mitt exempel, nådige herre!”

Wolodja kastade sig ned på det ställe, der han stod, stäck hufvudet under armen och sof snart en sömn af det goda slag, som framkallar långdragna och högst vidriga snarkningar. Genom ett par små gluggar — en fot höga och två tum breda — insilade ett sparsamt månljus, hvilket tillät löjtnanten att se, huru obeqvämt hans tjenare hade det. Han kände ingen lust att följa ett, som han tyckte, så dåligt exempel.

Derför vandrade han också en hel timme omkring i källaren, sysselsatt med att knyta näfven åt en värdshusvärd, som icke ens hade det nöjet att åskåda dessa vänliga åtbörder. Men när han omsider blef trött, uppsökte äfven han en vrå, der han kunde ligga någorlunda torrt. Och slutligen insomnade äfven han, i samma ögonblick suckande:

”Kanske är det icke så illa, som jag fruktar.”

Natten tillbringades i en orolig slummer. Hvarje femte minut vaknade han vid smärtan af en hemsk dröm, och det var endast hans trötthet och utmattning till själ och kropp, som gjorde, att han kunde hvarje gång slumra in igen.

Och morgonen kom med full och klar belysning af de båda männens ställning, icke endast i det afseendet att den glänsande solen kastade ett mycket starkare sken in genom gluggarna i källarhvalfvet, utan äfven i den meningen att de nu fullkomligt insågo fruktlösheten af hvarje försök att med våld bana sig väg ut i det fria.

Wolodja var emellertid kry och liffig som en fisk. Han var än här och än der, undersökande allt och lemnande icke ens den allra minsta omständighet eller det allra lumpnaste föremål åt föraktet.

"Man kan aldrig så noga veta, huruvida detta icke kan vara oss till nytta," yttrade han upprepade gånger.

Deremot satt löjtnant Nordsköld tungsint och dyster på en i källaren befintlig träbock, roande sig med att med slö blick följa solljusets vandring öfver källargolfvet.

"Se, herre, se!" utropade Wolodja. "Här är en dörr."

"Jaså!" svarade hans herre, vändande sig tillbaka ett enda ögonblick.

Det fans tydligen ingenting, som förmådde intressera honom.

"Och om der är en dörr, så måste der äfven vara en genomgång, och då äro vi sannolikt räddade. Men... alla böflar styrke mig!... dörren är läst."

"Det upptäckte vi ju redan i natt, min käre vän."

"Bah!... Detta är en annan dörr, min nådige herre!"

"En annan?... Jaså!"

Och Nordsköld försjönk återigen i sin vresiga liknöjdhet, men Wolodja fortfor att med noggrannhet undersöka den nyss funna dörren. Han fann lätt, att den var förvarad med starka lås och att således friheten icke vinkade honom på andra sidan den dörren mera än på den andra sidan af den, på hvilken han under den förflutna natten hade ut-

gjutit all den ilska, hvarmed ett vredgadt sinne förmår uppfylla knytnäfvar och skosulor.

Men den nya dörren företedde den olikheten, att ett fyrkantigt hål — sannolikt för luftvexlingens skull i källrarna — hade blifvit sågadt midt i dörrskifvan. Och när vår hederlige Wolodja lutade sig ned och blickade genom hålet in i ett innanför dörren beläget hvalf, såg han derinne långa, sköna rader af dammiga vinflaskor — en syn, hvilken med ens gjorde honom lustig och glad. Han dansade ett slag i vildaste fart omkring sitt fångelse och var derunder nära att störta omkull både sin husbonde och träbocken, på hvilken denne satt.

"Är du galen, karl?" röt löjtnanten med vred stämma.

Wolodja stannade.

"Galen?" sade han. "Nej!... Men källaren är uppfylld af vin."

"Narr!"

Wolodja lemnade sin herre och återvände till hvad man kunde kalla hans "första kärlek" — under denna morgonstund. Med lystet öga stod han länge och betraktade de dammiga vännerna derinne. Men slutligen sade han sig, att om källaren derinnanför än innehölle lika mycket vin som der är vatten i atlantiska oceanen, så skulle detta föga gagna honom, om han icke kunde lyckas fånga buteljerna och draga dem till sig. Och det tycktes vara ungefär lika svårt att utföra, som om man ålagt honom att dricka ur hela Donaufloren.

En stor del af förmiddagen gick förbi. Ännu stod Wolodja kvar vid hålet med samma djup-sinniga min på sitt ansigte. Och ännu hade han

icke lyckats störa en enda flaska i dess mångåriga ro och hvila. Ännu satt också löjtnanten lika likgiltig på denna träbock, med hvilken han tycktes hafva sammanväxt.

Då gick plötsligt upp ett ljus för den hederlige Wolodja.

"Jag måste göra mig en lasso . . . Ha, ha, ha!"

Och en lasso gjorde han genom att sönderrifva sin kappa i smala remsor och deraf sno ett rep, på hvars ända han med stor snabbhet tillverkade en ränsnara.

Knapt var snaran färdig, innan han tog den i handen, sträckte armen in genom hålet och slungade sin lasso. Nej! Det misslyckades! Andra gången likaså! . . . Men tredje gången lade snaran sig helt nätt kring en hals, som var dammig af idel vördnadsvärdhet. Wolodja lät höra ett utrop af glädje och drog snaran till sig. Snart hade han flaskan i sin hand.

Man kan nog förstå, att då detta första försök kröntes med så stor framgång, så lät han icke den första gången blifva den sista. Efter hand fiskade han in till sig tjugo präktiga flaskor.

"Nu får det vara nog för en stund," mumlade han och gömde skickligt sin lasso under de bedröfliga lemningarna af det föremål, som förr hade varit en kappa.

"Kom nu, husbonde!" utropade han i jublande ton.

"Hvad nu?" röt Nordsköld och vände sig om.

Han var nära att af idel häpnad falla ned från träbocken, då han såg sin trotjenare hålla framför munnen en flaska, hvars hals tycktes hafva blifvit genom en lindrig knackning mot stenväggen af-

bräckt — ett beqvämt, men obehagligt sätt att korka upp en flaska. Men Wolodja fördrog det obehagliga med verklig resignation, och det gjorde han utan tvifvel för det goda vinets skull.

Vår löjtnant var bedröfvad och ängslig till sinnet. Han kände behof af att döfva sin smärta. Han behöfde glömma.

”Gif mig en af de der gamla gossarna!” sade han med en viss tvekan, ty han brukade aldrig hängifva sig åt dryckenskap.

Och han fick en. Han fick småningom flera.

Inom en timme voro både herre och tjänare rusige. Furstinnan Dulskaja skulle hafva lärt att afsky sin tillbedjare, om hon hade sett honom nu, skådat hans hoptofvade hår, fäniga ögon, oordnade drägt, uppeldade anletsdrag och hört hans föga höfviska skämt. De båda dryckeshjeltarne tumlade hit och dit mellan de fyra trånga murarna i deras fängelse.

SEXTONDE KAPITLET.

Wolodja visar sig duglig till bättre företag.

Innan Wolodja tumlade omkull på golfvet och blef liggande der, företog han sig att sönderkrossa hvarje flaska, som ännu fans kvar af de tjugo, hvilka utgjorde hans fångst. Först försökte han att med sina tunga fötter trampa dem sönder. Men

då detta icke lyckades, hittade han på det medlet att slunga dem handlöst i stenväggen. Och detta försök kröntes med fullständig framgång.

Nu tumlade han omkring väggarna ett slag och föll slutligen till golfvet, der han roade sig med att doft och nästan ohörbart mumla:

”Tjugo buteljer om dagen... det gör... sexhundra flaskor i månaden... och om således den uslingen Ossip Orlovitsch håller oss fängne här en månad, så kommer hans uselhet att kosta honom rätt vackra fyrkar. Och det är... det är... rätt åt den skurken.”

Med dessa gudeliga tankar insomnade Wolodja för att sofva bort ruset. Hans herre och husbonde var redan sysselsatt med samma lofliga göromål. Om Ossip hade varit en fulländad bof och om han hade stått på lur någonstädes, skulle det hafva varit en för honom mycket lätt sak att här beröfva kung Carl en löjtnant och löjtnanten en trogen, men supig tjänare. Ty om också alla Carl den tolfte kanoner nu hade aflossats invid källarväggen, skulle de icke vaknat, förr än ruset dunstat bort. Och det skedde först när följande morgon grydde.

De vaknade ungefär samtidigt. Löjtnanten hade hufvudvärk, men den vid dylika strapatser mera vande Wolodja kände inga menliga följder af gårdagens sysselsättning. Tvärtom var han genast redo att söka upp sin förträffliga lasso för att börja just der han i går slutade.

Så länge löjtnant Nordsköld såg sin tjänare sysselsatt endast med att fiska till sig buteljerna, åskådade han lugnt hela företaget. Ja, han sade ingenting ens då, när Wolodja knäckte halsen af en

flaska och drack ur den. Men när den hederlige karlen knäckte halsen af den andra flaskan och ämnade dricka ur äfven den, då dundrade löjtnanten:

”Låt vackert bli det der, min gosse!”

Wolodja var nära att i häpenheten tappa buteljen. Han fann det vara otroligt, ja, rent af omöjligt, att samme husbonde, som i går hade så beredvilligt och med så stor ifver hulptit honom att tömma det stora flertalet af den dagens tjugo flaskor, skulle i dag hindra honom från att tömma mer än en enda. Naturligt var det, att Wolodja skulle i första häpenheten tänka, att löjtnanten ville hafva alla de nu fångade flaskorna för sin egen räkning. Och i enlighet med denna tanke affattade han också sitt svar, så snart förvåningen tillät honom att tala. Och dertill behöfdes en hel minut.

”Jaså, nådige herre, tag dem då ... tag dem! ... Tag dem alla tjugo! Jag fiskar väl andra tjugo till mig sjelf... Hurra!... Lefve Ossip Orlovitsch!... Hurra!... Fyratio flaskor om dagen i stället för tjugo! Nå, inte skola vi blifva ovänner om den saken, herre, ty Ossip är en skurk och hans straff kan icke göras hårdt nog.”

Wolodja började å nyo sitt besynnerliga fiskafänge, hvori han nu hade genom trägen öfning uppnått en så stor färdighet, att han numera aldrig slungade sin lasso förgäfves — något som till en början hade händt honom icke så sällan.

”Ja, fiska du, min vän,” yttrade Wolodjas husbonde. ”Men dricka mera — det får du inte.”

”Hvad ... hvad skall jag då göra med alla flaskorna?”

”Krossa dem... förstör dem på hvad sätt du vill... tillfoga den uslingen Ossip all möjlig skada — men både du och jag måste hädanefter hålla oss nyktre. Eljest finna vi ingen utväg till räddning ur denna knipa... Det borde du inse, min vän.”

”Inse!... Nä, låt så vara, min nådige herre! Låt så vara!”

Och Wolodja slungade den ena buteljen efter den andra mot väggen, så att de krossades och den ädla drufsaften snart stod som en flod på jordgolvet i källaren.

Han hade just hunnit på detta sätt förstöra den sextiotredje flaskan, då han plötsligt blef afbruten midt i sitt angenäma göromål. I det på andra sidan dörren befintliga källarerummet hördes nämligen ett buller, liksom om någon frändragit regler, aflyftat bommar och öppnat lås. Wolodja spetsade öronen och förhöll sig stilla. Men han spejade försiktigt i hålet på dörren, för att erfara, hvem den besökande var.

Länge dröjde det icke, innan han såg Ossip Orlovitsch träda in uti vinkällaren, bärande en liten korg, hvarur åtskilliga födoämnen stucko fram och obeskrifligt retade den uthungrade Wolodjas aptit. Men den sluge tjenaren fick ögonblickligen en god tanke, hvilken släckte all hunger. Han vände sig plötsligt till sin herre och hviskade:

“Lägg er ned och låtsa sofva, medan jag talar ett förståndigt ord med den der karlen!... Och bry er icke om det, ifall jag skulle tala illa om er!... Man måste bana sig väg ut med list, om det icke kan ske med våld... Lägg er!... Lägg er, nådige herre!”

Löjtnanten kände alltför väl sin tjenares slughet, för att tveka att lyda honom. När Ossip Orlovitsch ändtligen kom fram till öppningen i dörren, låg Nordsköld och tycktes sofva.

"Gud välsigne din feta kropp, Ossip!" sade Wolodja. "Själ har du aldrig haft."

Dessa ord yttrades på god kosakska, hvilket tycktes slå Ossip med en till häpnad gränsande förvåning. Han hade tydligen inte väntat att i en af fångarne finna en landsman.

"Tack, fader Ossip!" fortfor Wolodja, utan att låtsa märka värdens förbluffade utseende. "Tack för det att du tänker på en fattig anförvandt med en bit mat! Tag hit korgen, min frände!"

"Anförvandt!... Frände!" stammade Ossip Orlovitsch. "Skulle *du*...? Nå, hvem är du då?"

"Skulle icke jag vara din släkting, Ossip?... Men jag förstår saken. Du, som är så rik och mächtig och sitter på egen gård och grund, du blyges vid att erkänna mig fattiglapp såsom blod af samma blod som du. Fy, det var stor skam af dig, fader Ossip. Det var väl därför, som du kastade mig i fångelse i går tillsammans med den här karlen, som ligger der och sofver; d... och *inte jag* vet, hvad han är för en gynnare och hvad han heter."

"Skulle du vara min systers...?"

"Din systers son, ja, det kan du vara trygg för, fader Ossip!"

"Men min syster Andruschka kunde vid det här laget knapt ega en så gammal son som du."

"Du räknar dåligt, morbror Ossip. Min moder Andruschka är nu temligen till åren, och hon fylde... men hvarför står jag här och talar med dig om

den här saken, då du tydligen vill förneka din släktskap med mig. Jojo, min moder Andruschka hade allt rätt, hon, när hon sade: din morbror, min son, din morbror Ossip är en stolt och högmodig man."

"Men om du är min systerson Artemi, hvarför lät du mig icke veta det i går afton? Och hvarför kom du i sällskap med den der skurken?"

"Så du pratar, morbror Ossip!... Du måtte väl kunna inse, att din systerson Artemi ville lära förstå dig och ditt sinnelag, innan han gaf sig tillkänna. Du vet, att vi alltid varit stolta i vår släkt..."

"Nå, det är då visst och sant."

"Och jag fruktade för att utsätta mig för en skymflig behandling."

"Så stolt var äfven hans mor," mumlade Ossip.

"Och hvarför jag kom till ditt hus i sällskap med den der skurken?" fortfor Wolodja, pekande på sin husbonde. "Jag skall säga dig det, morbror Ossip. Jag träffade honom och hans dam på vägen. Vi gjorde sällskap på färden. Det är allt hvad jag vet om den skurken."

Ossip eftersinnade ett ögonblick, huru han skulle handla. Att det icke ginge an att låta en person, hvilken på ett så öfvertygande sätt bevisat sig vara systersonen Artemi, stanna kvar i sin egen morbrors källare såsom fånge, det var nu klart. Men han var rädd, att om han öppnade dörren, skulle den andre fången bana sig en väg ut på samma gång. Visserligen hade han ju brorsonen vid sin sida, men han kunde, tyckte han med skäl, icke vara alldeles förvissad om, att en brorson, hvilken föll så der plötsligt ned i hans gård, skulle

vara nog slätkär att icke spela under ett täcke med den andre fången. Slutligen hviskade han till den föregifne Artemi:

"Sofver han?"

"Ja, morbror Ossip!"

"Då vill jag försigtigt öppna dörren för dig. Men smyg dig ut, Artemi, så tyst som en råtta!"

Snart var dörren öppnad och Wolodja trängde sig ut i det andra källarrummet till Ossip, hvilken genast började med stor ifver skjuta för reglarna och ställa låsen i ordning. Under tiden hade Wolodja tillfälle att eftertänka, huru han borde handla.

"Hör nu, morbror Ossip," yttrade han, just då värden skulle skjuta för den sista regeln, "hör nu, låt bli det der!"

Och samtidigt lade han sin tunga hand på värds-
husvärdens arm.

"Hvarför det?" sporde denne förvånad.

"Hvarför? ... Jo, därför att jag icke vill det."

"Du ... Artemi!"

"F-n må vara din brorson Artemi och icke jag, du gamle skurk! Jag heter Wolodja, är en ärlig kosak och det är min herre, som ligger och sofver derinne ... Se, der står han nu i dörrhålet och du kan själf fråga honom om saken, fader Ossip!"

"Gif karlen ett kok stryk, Wolodja, och öppna sedan för mig!" uppmanade löjtnanten, hvilken i samma ögonblick sträckte ut sin arm och grep den af häpnad mållöse Ossip, just då denne ämnade fly.

Men nu blef Ossip fast och nu undfick han en passande belöning för sina gerningar. Först slog Wolodja sönder ett dussin vinbuteljer mot hans

kropp och sedan blef han så grundligt bearbetad med knytnäfvarna, att han började ropa på hjälp och bedja om nåd.

Under ett kort uppehåll, som Wolodja var nödsakad att göra, medan han hemtade andan till nya mödor, sporde löjtnant Nordsköld:

”Och hvar är furstinnan Dulskaja? ... Ve dig, karl, om du tillfogat henne något ondt eller tillåtit någon annan att göra det! ... Då skall din sista stund snart vara inne. Hvar är hon?”

”Furstinnan? ... Henne bortförde munken.”

”Ack, du dubbelt förbannade skurk!” ropade Wolodja, och knytnäfvarna blefvo genast satta i rörelse igen.

Men snart tyckte löjtnanten, att det kunde vara nog, och han gaf därför denna befallning:

”Kasta honom till golfvet och bind honom!”

Den af de många och väldiga slagen sönderbråkade värden kunde icke göra något motstånd. Inom en minut var han bunden med Wolodjas förträffliga lasso. Och sedan dröjde det icke länge, innan äfven löjtnant Nordsköld var befriad ur sitt fängelse.

De störtade ut, lemnande värden ensam med resten af sina vinflaskor och betraktelser öfver ödet vexlingar. Snart hade de uppsökt sina uthvilade hästar och ilade bort från skådeplatsen för deras missöde. De togo närmaste vägen till konung Carls läger.

SJUTTONDE KAPITLET.

Mazeppas ombud.

Morgonen efter det uppträde, som vi i ett föregående kapitel hafva bevittnat och hvarvid löjtnant Nordsköld, förolämpad af konung Carls orättvisa, gick sin väg efter att hafva i konungens ansigte slungat den beskyllningen, att han icke förstod att beherska sig sjelf — morgonen derpå skulle konungen i sin bostad mottaga Mazeppas ombud, den puckelryggige munken.

Väl var kungen i sina vanor enkel och flärdlös, men han älskade dock att vid mera högtidliga tillfällen och då det gälde att imponera på någon, omgifva sig med hela den ståtliga samlingen af generaler och öfverstar, för hvilkas tunga fotsteg hela Europa darrat.

Och sålunda finna vi denna morgon samladt i konungens enkla stuga allt det bästa och mest lysande, som för tillfället fans i lägret — stora, väldiga och skäggiga gestalter, bland hvilka konungens ungdom blef ännu mera synbar än eljest.

Der stod grefve Carl Gustaf Rehnskjöld, som redan sedan år 1706 var fältmarskalk, och vi finna vidare bland konungens omgifning generaladjutanten grefve Gustaf Adam Taube, öfversten friherre Carl Gustaf Örnstedt och öfversten grefve Axel Sparre, hvilka alla med tiden blefvo fältmarskalkar. Bland dem, som aldrig uppnådde denna värdighet, finna

vi öfverstarne Jakob Sperling och Kasper Sperling utmärka sig genom manligt utseende och krigisk hållning. Men vi kunna icke räkna upp alla, som här förtjenade omnämnas, ty vi skrifva icke någon historia.

Carl den tolfte hade synbarligen icke glömt föregående aftons ledsamma tilldragelse, ty hans panna var mulen och han blickade skumt framför sig. Ja, de enda ord, som uppvaktningen hittills hade hört honom säga eller, rättare sagdt, fram-mumla, voro dessa:

”Bagatell!... En näsvis pojke!”

Ingen betviflade, att orden gälde Nordsköld, ty alla kände kung Carls benägenhet att icke glömma personer eller saker, hvilka ådrogo sig hans höga och i någon mån pojaktiga vrede.

Plötsligt upplyftade konungen sitt hufvud och vände sig till herrarne.

”Veten I något straff, stort nog åt den, som förråder sin konung och brister i vördnad för majestätet?”

Herrarne sågo på hvarandra och voro villrådiga i fråga om hvad de borde svara.

”Nå?” utbrast konungen otåligt.

Då tog Rehnskjöld mod till sig och genmålde:

”Det synes mig hardt nära otroligt, att någon skulle vara djerf nog att så förbryta sig mot ers majestät.”

Detta diplomatiska svar tillfredsstälde icke konungen, det var kanska lätt att märka. Han ryckte på axlarna och kastade hufvudet hit och dit, medan han bet sig i läppen. Och troligen skulle ett af de icke sällan förekommande våldsamma ut-

brotten af hans lynne nu hafva inträffat, om icke hans uppmärksamhet hade dragits från affären med Nordsköld. Den som i en så lycklig stund vållade afbrottet, var vår gamle vän munken, Mazeppas budbärare till konung Carl.

Den puckelryggige patern steg in och bugade sig ödmjukt först för konungen och sedan för her-
rarne.

Konungen, som föregående afton icke hade i mörkret kunnat närmare skärskåda munken och därför icke kände igen honom, röt, då han såg den ödmjukt bugande munken:

”Hvad vill du, munkekarl?”

Patern bugade sig å nyo och svarade:

”Jag kommer till dig, o konung, såsom ombud för Ivan Stefanovitsch Mazeppa, hetmanen öfver alla kosaker.”

”Det är en lustig ambassadör, den hedervärde hetmanen skickar mig!... Ha, ha, ha! Tag bort hättan från ansigtet, så att vi få se dig.”

”Ett löfte, ers majestät, ett löfte till helgonen binder mig, så att jag icke kan i detta fall åtlyda ers majestäts höga vilja.”

”Nå, så håll då dina löften, karl!... Men säg mig åtminstone, hvem och hvad du är!”

”Jag är numera endast en skugga af hvad jag fordom varit. Man kallar mig pater Augustinus, och jag är endast en ringa och oansenlig klosterbroder. Men fordom var jag biskop i Bulgarien.”

”Hvarför blef du icke kvar der, medan du var der, pater Augustinus?”

"Emedan jag för världens synds skull blef störtad från min biskopliga stol och gudlöshetens man insatt i mitt ställe."

"Du menar väl, att det var för dina egna synders skull, kan jag tro, ty du ser mig just ut att hafva begått icke så få. Nå, det gör mig ingenting. Lappri! Det gör ingenting, hvem som till mig framför kosakhetmanens budskap."

"Alltså tillåter du mig nu, store konung, att jag må tala?"

"Ja visst! Men skynda dig!"

Munken försökte räta upp sig en smula och började:

"Kosakernes store och mäktige hetman skickar genom mig sina helsningar till dig, o konung, och låter säga dig, att han gerna vill vara din vän och broder i lif och död, på slagfältet och vid fredsunderhandlingar, öfverallt der du kan tariffa hans bistånd eller han behöfva ditt. Sådan är hans mening, och till bevis på upprigtigheten af sina tankar och förslag har han lofvat att låta för sin faders själ läsa femtio själamessor den dag, då han ingått förbund med dig, o konung."

"Tig med ditt katolska och hedniska otyg och låt mig i stället höra, huru stor hjälp mot tsaren han kan och vill sända mig och hvilka hans planer äro."

"Ers majestät värdes förlåta mig, att jag icke har fullmagt att i så många människors närvaro uttala mig öfver de frågor, som det har behagat dig, o konung, att till mig framställa!"

"En lustig ture är du i sanning, herr underhandlare eller hvad du önskar kallas. Hvarför

skulle icke mina generaler och öfverstar få höra Mazeppas budskap?"

"Jag har mina befallningar att efterlefva, ert majestät."

"Nå, bagatell!... Jag får således hemförlofva er, mina herrar. Men du, Piper, stannar kvar hos mig!" *)

Herrarne aflägsade sig, temligen långa i synen. De hade väntat att få en inblick i konungens planer för den närmaste framtiden — ett förtroende, hvarmed Carl den tolfte aldrig slösade.

"Nåväl, munk," utropade konungen, så snart endast de tre personerna voro kvar i stugan, "nåväl, skynda dig nu!"

"Ers majestät behagade fråga mig, huru stor krigshjelp Mazeppa kan, i händelse af ett förbund eder emellan, lemna, och på den frågan har jag i uppdrag att svara: Mazeppa sluter sig till dig, o konung, med en krigsvan här af mellan tjugo och tretio tusen kosaker. Antalet är icke så lätt att i förväg noggrant bestämma."

"Nå, och huru tänker sig Mazeppa planen för vårt fälttåg mot tsar Peter? Har han anförtrott dig det, min gode munk?"

"Visserligen! Hans mening är följande. Ers majestät bryter upp och går öfver Dnieper eller öfver Desnafloden och samtidigt nedhugger Mazeppa utan skonsamhet till sista man de sju eller åtta tusen ryssar, som äro förlagda i Ukraina. Derefter förenar Mazeppa sig med ert majestät och båda

*) Se Fryxell, del. 22, p. 92.

härarna draga skyndsamt genom Severien med Moskwa till mål."

"Icke så illa planlagdt!" yttrade konungen.

"Men," invände grefve Piper, "mig synes det likväl, som om denna plan vore ofullständig."

"Tala, min grefve!"

"Det tyckes mig vara ett mycket vågsamt företag att med en enda här fördjupa sig in i hjertat af det ofantliga tsarriket. Man borde infalla med flera härar på olika ställen på en och samma gång, så att tsaren finge dela sina stora skaror."

"Sådan är äfven min tanke," yttrade konungen, "men Mazeppa tyckes vara nog oerfaren att icke inse denna nödvändighet. Och jag vet i sjelfva verket icke, hvad jag skall uträtta med en så oöfvad bundsförvandt."

"Värdes förlåta min djerfhet," inföll hetmanens ombud, "att afbryta ers majestäts tal. Men du gör min herre orätt, o konung. Mazeppa har verkligen förutsett den nödvändighet, som ers majestäts skarpsinnighet påpekade."

"Ah!"

"Det är nämligen Mazeppas mening, att på samma gång den nyss omtalade marschen mot Moskwa företages, bör konung Stanislaus anfalla Kiev eller Smolensk eller kanske det ena först och det andra sedan. Och samtidigt bör den svenska hären, som står i Livland, gå löst på Petersburg."

Konungen försjönk i djupa tankar. De båda öfrige iaktogo tystnad, medan konungen öfverlade med sig sjelf.

Slutligen talade konungen.

"Nej, min gode munk, ditt förslag duger till ingenting. Vi skulle endast blifva ett lätt rof för ryssarne, påstå mina generaler, och jag är böjd för att hålla med dem i den saken. Åtminstone få vi vänta dermed, tilldess vi få se, huruvida vi möjligen kunna få ännu mäktigare bundsförvandter."

"Ers majestät månde väl aldrig mena turkarne?" frågade grefve Piper med ett uttryck af förfäran i sitt ansigte.

"Och hvarför icke turkarne? Äro de icke menniskor lika väl som vi? Äro de icke i det hela taget mera civiliserade än ryssarne? Och äro de icke tappre soldater? Men, framför allt, äro icke turkarne dödsfiender till ryssarne?"

Munken lyftade ansigtet mot taket och mumlade med en fasa, som icke var alltför otydligt framträdande:

"Dominus ac redemptor!... Salve!..."

"Tig med din dumma munk-latin," dundrade konungen med vredgad röst. "Om jag ville sluta förbund med satan sjelf för att besegra, tillintetgöra, utplåna allt hvad tsarer heter, hvad angår det dig eller din herre Mazeppa?"

Så snart konungens utfall mot pater Augustinus var slut, passade grefve Piper på tillfället att invända:

"Allt hvad ers majestät säger, är sant. Jag kan icke förneka turkarnes goda egenskaper och deras mångfaldiga företräden framför ryssarne. Men det är min pligt att bedja ers majestät besinna, huruvida allmänna opinionen i Europa skulle gilla ett sådant steg."

"Jag står högt öfver Europas opinion och följer endast min egen."

"Ingen kan vara dertill mera berättigad än en furste med ers majestäts lysande egenskaper och efter så mycken krigslycka, men likväl... tro mig!... likväl skulle en kristens förbund med de otrogne bereda denne kristne öfvervinneliga svårigheter för framtiden. Alla kristna folk skulle draga sig tillbaka och sky oss."

"Jag erkänner ingenting såsom öfvervinneligt."

"Ingenting utom Gud och ers majestät sjelf!" inföll munken.

"Jaså," yttrade konungen synbarligen smickrad, "jaså, du står der ännu, min gode man."

"Jag afvaktar ers majestäts nådiga svar till min herre."

"Helsa Mazeppa och säg honom, att jag för närvarande och intilldess flera hundsförvandter sluta sig till oss, icke kän gilla hans plan... Möjligen framdeles... säg honom det!"

"Har ers majestät besinnat värdet af de tjugo eller tretio tusen kosaker, som Ivan Stefanovitsch tillför ers majestät?"

"Kosakerne!... Lappri! De duga icke till mycket. På sin höjd kunde jag använda dem till att förfölja och i flykten nedhugga de fiender, som vi svenskar slagit ur fältet."

Munken gjorde en häftig rörelse, liksom om konungens föraktfulla ord hade upptändt hans vrede. Men Carl den tolfte märkte icke denna vilda åtbörd, utan fortfor:

"Farväl med dig, min gode munk! Jag har nu icke tid att sysselsätta mig med dig längre.

Framför till Mazeppa mina vänskapsfulla hälsningar!"

Munken bugade sig ännu djupare ned än den ställning var, som hans krokiga rygg ständigt måste intaga. Derefter gick han lugnt och tyst ut ur stugan. Carl den tolfte och grefve Piper voro lemnade allena.

ADERTONDE KAPITLET.

Nordsköld och kung Carl.

Länge förblefvo Carl den tolfte och Piper icke allena.

Så fort efter munkens bortgång, att han måste hafva mött denne strax utanför huset, inträdde vår degraderade löjtnant i konungens rum. Den unge mannens panna låg i djupa veck. För öfrigt var han lugn, men blek.

Med all den vördnad och höfviskhet, som till och med en konung egde rätt att fordra af en väl uppfostrad undersåte, helsade han sin vredgade monark.

Grefve Piper, som just hade tagit ett papper i handen för att läsa det, blickade hastigt upp, då han hörde dörren öppnas, och när han blef varse hvem den inträdande var, tappade han papperet på grund af en häpnad, hvilken tydligt stod att läsa i hans ansigte.

Det var i sanning icke heller underligt, att grefve Piper blef häpen, ty en så makalös djerfhet som denne ynglings, då han nu å nyo trädde inför konungen efter hvad som föregående afton hade tilldragit sig, hade helt visst denne konungagünstling aldrig skådat. Mången hade blifvit arkebuserad för mindre än så, och eljest plägade hvar och en, på hvilken konungens vrede tyngde, heldre fly än å nyo visa sig för honom, innan det framfarna blifvit förlåtet. Och det var icke ofta denne konung utdelade förlåtelse. Han var mycket frikostigare med hugg, slag och kulor, isynnerhet när hans pojkkaktiga sinne tyckte sig vara förnärmadt i fråga om den konungsliga magten och myndigheten.

Nordsköld var allmänt omtyckt af alla, som kände honom i konungens här — både förmän, kamrater och underlydande. Derför hade också konungens onåd väckt ett visst uppseende. Grefve Piper hade erhållit kännedom derom. Och enär han nu stod bakom konungens stol, kunde han, utan att Carl märkte det, gifva Nordsköld ett varnande tecken och peka på dörren. Nög uppfattade vår f. d. löjtnant både den mening och den välmening, som låg i denna grefvens vink. Men Nordsköld var en karl, som icke fruktade hvarken hög eller låg, då han visste, att han intet ondt gjort.

Konungen såg först ett ögonblick på den inträdande, hvarvid hans ögonbryn sammandrogos, pannan lade sig i djupa veck och näsborrarna vidgades. Det här var en oförskämndhet, som förnärmade hans konungsliga värdighet, och om den var han så mån som ett backstuguhjon om sin sista sockerbit.

Och han brusade upp.

"Skäms du icke, gemene karl, att visa dig för mina ögon?"

Nordsköld förde handen till hjertat och sade:

"Jag hafver i eders majestäts tjenst intet gjort, för hvilket jag behöfver hvarken skämmas eller blygas."

"Har du hört maken, Piper?" ropade konungen, i det han ursinnigt dundrade mot golfvet med sina tunga ryttarestöflar.

"Ers majestät," sade Piper, "bör måhända höra hvad karlen har att säga. Kanske kan han och vill han nu förklara inför ers majestät allt det, som ådragit honom ers majestäts vrede."

"Herr grefven har fullkomligt gissat min afsigt."

"Gör mig icke rasande, karl!" dundrade kungen till Nordsköld. "Du får icke försvara dig, ty det skulle ändå aldrig kunna lyckas dig. I går dömde jag dig, och den domen är du så god att rätta dig efter, så vidt ditt lif är dig kärt... Tig, karl... säger jag!... Tig!... Tig!..."

"Af nåd, ers majestät, låt mig...", började Nordsköld å nyo.

"Jag låter dig smaka min värja genom din kropp, karl, om du icke tiger och går härifrån."

"Att ränna värjan genom min kropp, det är för ögonblicket måhända ers majestät rättighet, emedan jag ännu är eder undersåte. Men i nästa ögonblick skall jag icke längre vara undersåte under en yngling, som förstör sig sjelf och förderfvar sitt folk genom pojkkaktig envishet, en konung, hvilken vägrar att höra en trogen undersåtes försvar, med få ord en konung, som med alla sina höga och förträffliga

egenskaper dock lemna för stor frihet åt sina fel, för att i sjelfva verket förtjena att vara konung. Se här, ers majestät! På samma gång jag uppsäger eder all tro och lydnad, har jag äran underätta eder, att jag från denna stund är polsk undersåte och löjtnant i konung Stanislai tienst.”

Han kastade två papper på bordet och drog sin värja.

”Se der äro mitt polska medborgarebref och min polska fullmägt! Släpp nu konungen lös, grefve Piper, och låt honom försöka att taga mitt hjertblod, om han kan.”

Grefve Piper hade under Nordskölds långa tal gjort allt för att stilla konungens vrede eller åtminstone hindra honom från att i den första hettan begå någon för en konung ovärdig våldshandling.

Innan vi gå vidare i skildringen af denna scen, är det vår pligt att förklara, huru Nordsköld kunde vara i besittning af det polska medborgarebrevet och den polska löjtnantsfullmagten.

Det var ett verk af furstinnan Dulskaia.

När munken bortförde henne från värdshuset, ilade han med henne närmaste vägen till konung Stanislaus. Hans afsigt för ögonblicket var tydligen ingen annan än den att skilja henne och Nordsköld från hvarandra. Under vägen uppsnappade furstinnan genom att lyssna till munkens mummel, att det var hans afsigt att hos konung Carl så nedsvärta löjtnanten, att denne skulle blifva på ett eller annat hårdt sätt bestraffad. Af omsorg för den man, hon älskade, skyndade hon att begära audiens hos konung Stanislaus, af hvilken hon utan svårighet utverkade sig de båda doky-

menten. Dessa afskickade hon nu jemte ett förtjusande litet bref med en kurir, hvilken anlände till Wielgi ungefär samtidigt med Nordsköld sjelf.

"Sätt karlen i häkte, Piper!" ropade konungen i vredesmod. "Ställ honom inför krigsrätt!... Han skall dö."

Piper tvekade. Derunder återtog Nordsköld sina papper.

"Ännu en gång, ers majestät," utropade vår hjelte, "låt mig försvara mig inför er, så vill jag slita dessa handlingar i tusende bitar och vara eder trogen i lif och död!"

Nordsköld talade med djup känsla och innerlig värme. Synbarligen gjorde hans bön något intryck på konungen, ty hans röst var mindre vred då han svarade:

"Nej, karl, nej!... Jag *viker aldrig* från hvad jag sagt. Gå, och tacka min nåd, om icke bödelsdrängarne upphinna dig, förr än du hunnit femtio steg från detta hus. Gå och afvakta din dom!"

"Då jag förgäfves anropat ers majestät om rättvisa, så låt mig åtminstone icke förgäfves bedja om en enda liten nåd. Gif mig tillbaka min moders porträtt! Gör det... gör det af barmhertighet!"

"Din mors porträtt? Hvad säger du, karl?"

"Ers majestät har tagit det, då ers majestät tog all min öfriga egendom i mitt kvarter. Att ers majestät tagit det andra, det förlåter jag gerna. Men gif mig medaljongen tillbaka!"

"Ah!... Jag påminner mig verkligen, att bland de förbjudna saker du hade, var äfven en

dyrbar medaljong med en ung qvinnas bild. Jag trodde det vara bilden af en sköka... Nå, du skall få det tillbaka. En son bör älska sin mor."

Konungen inkallade lakejen Hultman och röt till honom:

"Tag hit medaljongen och porträttet!"

"Min Gud!... Ers majestät!... Hvilken medaljong?... Jag vet icke... icke alls..."

"Åbäka dig inte med fasoner, som om du vore oskyldig! Jag känner dina långa fingrar. Tag hit tingesten!"

Darrande efterkom lakejen konungens befallning och konungen kastade klenoden till Nordsköld, som skickligt uppfångade den med handen.

"Farväl, ers majestät," sade Nordsköld med upprörd stämma. "Mätte Gud förskona er från en smärta, liknande den, som jag lider i dag!"

Han gick.

Utanför stod Wolodja med två hästar. De båda männen kastade sig upp och hade inom få minuter lemnat svenske konungens läger bakom sig.

Då de befunno sig på en höjd på något afstånd från högqvarteret, vände Nordsköld sig om och kastade en lång och dröjande blick ned på den nejd, han nu sannolikt för alltid lemnade. Han drog en djup suck och yttrade till Wolodja:

"Mig förekommer det, som om jag lemnade mitt fädernesland, utan hopp att någonsin få återse det. Konungen var mig så kär som en broder."

"Hvarför lemnade Ni honom då, nådige herre?"

”Emedan han i blind orättvisa ville skymfa mig. Och fri man böjer sig väl under lagen, men icke under en despots nycker.”

En tår glänste i hans öga, när han satte sporrarna i springarens sidor och stormade derifrån.

NITTONDE KAPITLET.

Nordsköld i Stanislai tjenst.

Det var redan sträng vinter och man skref den förste januari år 1708, då konung Carl efter fyra månaders overksamhet uppbrot sina läger och drog från Weichselstranden in uti Mazovien med Grodno till närmaste mål. Men invånarne i Mazovien voro fiendtligt sinnade. Bakom förhuggningar i skogarna lägo de i försåt för de framträngande svenska trupperna, och många voro de ärliga krigsmän, hvilka nedskötos af de dolda fienderna. Gårdar och hus stodo öde, så att ingenstädes någon proviant var att finna. Ofta måste soldaterna tillbringa sina hvilotimmar under bar himmel och sofva i snödrifvorna. Köld, hunger och sjukdomar kostade många krigare och hästar lifvet. Det var ett olyckligt tåg. Men som konungen enligt sin högsinta och ädla vana sjelf gick i spetsen och delade samma lott med den gemene soldaten, fördrogo hans bussar alla vedervärdigheter med beundransvärdt tålmod, och när konungen lät om nätterna pukor

och trumpeter ljuda hela natten för att hålla det kring stockeldarna lägrade folket vid godt lynne, så mottogs han med jubel på det gamla vanliga sättet, hvarhelst han gick fram.

Men bredvid lysande egenskaper framträder äfven här yttringar af hans pojkaktighet, nämligen genom de grymheter, som han lät utföra mot invånarne i Mazovien. En krigare med Carls höga sinne skulle, om han icke ännu "haft pojken i rock-armen", ingalunda hafva utfärdat befallningar i en Wallensteins eller Tillys anda, såsom t. ex. när han påbjöd, att *alla* människor, som påträffades i Mazovien — män, qvinnor och barn — skulle *hängas* och att hvarje gård eller hus skulle uppbrännas. Och likväl gjorde ju de beklagansvärda människorna intet annat än att de försvarade sitt land mot en fiende, om hvilken ryktet hade flugit i förväg och berättat, att han till och med i Polen bland sina vänner for fram värre än ryssarne.

I enlighet med konungens bud lät nu t. ex. Creutz, då han tillfångatagit femtio invånare, den ene af desse hänga den andre "och så undan för undan, tilldess blott en var kvar, hvilken slutligen af svenskarne nedsköts". Och om slika grymheter säger taffeltäckaren Hultman i sin dagbok, att det var en nödvändighet "till en evärdlig minnesbeta, därför att de understodo sig hindra en så hög, mild, nådig, mächtig och tapper konung att med sin här tåga genom deras land".

Slutligen samlade sig bönderne och erbjödo fritt genomtåg. Carl ankom till platsen för underhandlingen, hvilken tillgick så, att hvardera parten stod på sin sida af en väldig förhugning. Böndernes

anförare, hvilken af historieskrifvaren skildras såsom "en storväxt karl med skjortan öfver kläderna och två studsare öfver axeln", yttrade bland annat till konungen:

"Landet tillhör oss och icke dig, konung. Också ämna vi icke släppa en enda af eder fram, om du icke betalar oss tio daler för hvarje häst. Det är vårt sista ord. Gör nu som du vill."

Vid konungens sida stod Måns Lenk, en gammal lifknekt.

Uppretad af bondens stolta tal, ropade Carl till Lenk:

"Skänk bonden en kula, så månde han väl blifva tyst!"

Och Måns Lenk "skänkte bort" kulan. Och bonden tystnade för evigt. *) Och de andra bönderne blefvo förfärade och flydde. Och konung Carl hoppade öfver förhuggningen, der han visade sin alltjemt pojkaktiga vrede genom att — sparka på bondens lik och kalla den döde en skurk. **) Sådant bevisar ock, att Carl den tolfte uppfostran blifvit mer än tillbörligt försummad. Om Carl den elfte hade mera använt björkris på sin son, skulle sannolikt ödet icke hafva behöft så hårdt tukta denne son med jernris.

Emellertid kom Carl efter stora förluster genom Mazovien och hade det nöjet att på sin egen namnsdag den 28 januari med 800 man eröfra Grodno, som försvarades af tsaren sjelf med 9,000 man —

*) Enligt Nordberg. Andra påstå, att skottet blef lossadt af Rehuskjölds lifjägare.

**) Enligt franske ministerns berättelse.

sannolikt det mest lysande sätt, hvarpå någonsin en namnsdag blifvit firad här i verlden.

Vår vän Nordsköld led förlusten att icke få deltaga i vinnandet af denna victoria. Men å andra sidan vann han genom sin frånvaro den fördelen att icke hafva deltagit uti de nyss skildrade grymheterna.

Han tjenstgjorde nämligen vid ett polskt regimente, som var förlagdt i hufvudstaden Varsjav.

Om vi sade, att han kände sig lycklig i sin nya ställning, skulle vi föra en osanning till torgs. Han var en alltför redlig svensk, för att kunna trifvas under en annan än en svensk konungs fanor, och det skulle alls icke hafva varit svårt för Carl den tolfte att förmå honom till att återvända, ehuru han nu dagligen var närmare furstinnan Dulskaia, än han skulle hafva varit, om han tjenat under konung Carl.

Det som bestämde honom för att heldre lemna Carl den tolfte tjänst än underkasta sig ett orättvist straff, det var tanken på furstinnan och hoppet att få vara i hennes närhet.

Men vid lugnare eftertanke var han alldeles icke ense med sig sjelf, huruvida han icke handlat trolöst mot sitt fädernesland, då han öfvergaf sin konung. Visserligen anklagade både hjerta och förstånd denne konung för en grym hårdhet och orättvisa emot honom. Och visserligen låg den tanken alltid till hands, att han endast fullgjort sin pligt emot sig sjelf, då han undandrog sig ett orättmätigt och skymfligt straff. Men likväl ville icke samvetet lemna honom någon ro.

Icke heller kunde det förhållande, hvori han stod till furstinnan Dulaskaia, bortjaga bekymren ur hans själ, molnen från hans panna. Visserligen älskade han henne ännu alltid lika varmt och visserligen mottog hon gerna hans besök, företog promenader med honom och försökte på hvarje sätt både förströ honom och bevisa honom sin kärlek, men till och med denna ljufva tid, då två älskande veta sig älskade, men icke ännu hafva bekänt hvarandra sin kärlek — icke ens den förmädda för längre stund, än han var i furstinnans omedelbara närhet, stilla hjertats oro eller nedtysta den oupphörligt vakna rösten i hans hjerta, som ständigt hviskade sitt plågsamma: "du har förrådt ditt fosterland".

Måhända hade han alltför öfverspända idéer om en människas pligter mot det land, der hennes vagga stått. Måhända kunde han, om han hade varit mera filosofiskt anlagd af naturen, hafva kommit till frid genom reflectioner öfver, att det egentligen var hans land, som hade i sin representant, konungens person, stött bort honom och att han sjelf således var utan skuld. Men tyvärr var han ingen filosof. Han var en handlingens man, icke de djupa tankarnas.

Och sedan föreföll honom det dådlösa garnisonslifvet i Varsjav utomordentligt tråkigt. Exercis och parader voro odrägliga för en ung man, hvilken var van vid det blodiga vimlet, det vilda tumultet på ett slagfält eller det farliga framträngandet genom af fiender besatta bergpass och skogar.

Han bleknade mer och mer. Han blef för hvarje dag allt mera mager.

Furstinnan såg det och oroades deröfver. Hon försökte utleta orsaken till hans sorg.

Så satt han en dag ensam med sin sköna herskarinna i hennes vackra salong vid Krazinkitorget i Varsjav. Han satt på en pall vid hennes fötter och höll i handen en bok med gravyrer, i hvilken de gemensamt bläddrade. Och hon lutade sitt hufvud öfver hans axel.

Om icke hans hjerta hade varit så uppfyllt af oro, skulle ovilkorligen denna förtroliga ställning hafva framlockat öfver hans läppar en kärleksförklaring.

Plötsligt hördes militärmusik i närheten och fram från gatan Miodowa Ulica tågade fram på torget ett regemente fotfolk.

Lockade till fönstret af musiken, stodo de båda unga människorna der och åskådade manövern. Plötsligt blickade furstinnan upp i sin väns ansigte och såg hans ögon tindra.

"Ah!" tänkte hon. "Han är ärelysten."

Följande dag erhöll han en majorsfullmägt, hvilken furstinnan hade utbedt sig af Stanislaus och som denne ofta godmodige konung var artig nog att lemna henne in blanco, så att hon sjelf fick ifylla namnet.

Men äfven denna framgång uträttade ingenting.

"Han är icke ärelysten," sade furstinnan till sig sjelf. "Hvad kan då vara orsaken till hans svärmod?"

Ofta när hon gick ensam i sin vackra våning, tänkte hon på Nordsköld, och det inträffade då mången gång, att hon halfhögt sade:

”Männe han tviflar på, att jag älskar honom? Och skulle den deraf föranledda tvekan att förklara sig kunna vara orsaken till de bekymmer, som stå att tydligt läsa i hans redliga ansigte? . . . Men, o Gud, är det verkligen möjligt, att han kan tvifla på, att hans kärlek är besvarad? Lyser den icke ur mina ögon? Höres den icke i hvarje tonfall af min röst? Kan den icke läsas i hvarje min rörelse? O, jag skulle hvarken kunna blicka så på en annan man eller tala så till någon utom honom eller visa mig så förtrolig mot någon annan som mot min älskade Ulrik Nordsköld. Han måste inse det.”

Och följden af hvarje sådan öfverläggning, som den sköna furstinnan höll med sig sjelf, blef den, att hon redan följande dag föranstaltade om något till en kärleksförklaring passande tillfälle, hvarvid hon på hvarje sätt, som hennes blygsamhet tillät henne begagna, uppmuntrade honom att göra ett slut på ovissheten. Men alla hennes små älskliga finter blefvo fruktlösa.

Likväl visste hon, att han älskade henne mera än allt annat i verlden.

Hon började blifva allt mer och mer orolig för honom. Men aldrig föll det henne in, att den enkla orsaken till hans svärmod kunde vara en inre åtrå efter att komma tillbaka till en konung, som så svårt skymfat och så orättvist bemött honom. Nå, polackarne hafva icke svenskarnes vana att älska sina konungar. Det har hela Polens historia bevisat. Och det ursäktar äfven den i mindre kungavänliga åsigter uppfödda furstinnan Dulskaia för den brist på skarpsinnighet, för hvilken man

möjligen kunde hafva beskylt henne, om hon hade varit af svensk qvinna född och uppfostrad.

Sakerna stodo på samma punkt, då fram mot våren år 1708 en händelse inträffade, hvilken åtminstone för några dagar göt nytt lif i Nordskölds ådror och jagade bort det tunga svärmodets demoner.

Enär händelsen icke låter förtälja sig med få ord, måste vi deråt egna åtminstone ett nytt kapitel.

TJUGONDE KAPITLET.

Mazeppa i Varsjav.

Det var vid samma tid, då Carl den tolfte, efter att hafva hvilat några veckor i Smorgonie, en stad, som då för tiden genom sina till halfva världen utvandrande björndansare var särdeles ryktbar, flyttade sina kvarter från denna "utätna" trakt till Radoskovic, en annan stad, hvilken hufvudsakligen blifvit ryktbar derigenom, att Carl den tolftes trupper fingo ligga kvar der ända till början af juni månad, och derigenom att Carl den tolftes folk under denna väntans period frántogo ryssarne tre med klingande mynt lastade vagnar — en för Carl den tolfte välkommen förstärkning i hans alltid klent försedda krigskassa.

Alltså: det var i midten af mars månad år 1708.

Nordsköld satt en dag hos furstinnan, och de voro inbegripna uti ett förtroligt samspråk, sittande sida vid sida framför brasan, som muntert flammade på härden.

Det var kallt och blåsigt ute, och de båda unga människorna hade därför sett sig nödsakade att afstå ifrån en just till den dagen beramad utfärd i vagn. Nu sökte de en ersättning inomhus för det förlorade nöjet. Att sitta vid en älskad persons sida framför en brasa, är ett nöje så godt som något.

Plötsligt hördes en vagn rulla fram genom gatan och in under porthvalfvet. Det bebådade ett besök.

"Så retsamt!" utropade furstinnan. "Alltid när man har en lugn och fridfull stund, skola de der dagsländebeckantskaperna komma och störa en. Man kan blifva förtviflad för mindre än detta. Jag satt just och tyckte, att jag befann mig så utomordentligt väl."

Nordsköld instämde i hennes mening och båda två drogo sig instinktmässigt bort från brasan.

Furstinnans kammartjenare, den gamle, i tjensten grånade Cyrill, inträdde för att anmäla den besökande.

"Ivan Stefanovitsch Mazeppa, kosakernes hetman," yttrade han med den högtidlighet och det allvar, som tillhörde hans tienst.

"Ah!"

Både furstinnan och majoren läto höra detta utrop. Det var tydligt för kammartjenaren, att båda funno sig oangenämt öfverraskade. Men en sådan karl gör aldrig några reflectioner, då han icke är i sällskap med — pigor eller lakejer.

Furstinnan rådfrågade med blicken sin vän och svarade:

"Säg, att jag icke är hemma!"

Kammartjenaren bugade sig och gick ut för att på tjenstens vägnar med det största allvar låta kosakernes hetman höra denna af höflighet förestafvade omskrifning af sjelfva sanningen, som borde hafva tagit sig ut på detta sätt: "furstinnan vill icke se er, vore Ni än kosakhetman fem hundra gånger så mycket som Ni i verkligheten är".

"Hvad kan den karlen vilja mig?" yttrade furstinnan, medan hon å nyo satte sig till ro i den bekväma länstolen framför eldstaden och inbjöd Nordsköld att återtaga sin plats.

"Måhända har han någon diplomatisk angelägenhet, hvarom han vill samråda med den dam, som en gång var konung Stanislai sändebud hos honom och hvars skarpsinnighet han kanske då lärde uppskatta till dess fulla värde."

Nordskölds ton var en smula ironisk och detta undgick icke den sköna qvinnans fina öra. Hon rodnade af glädje, ty bitterheten i majorens ton öfvertygade henne, att majoren ändtligen *blifvit svartsjuk*. Och rodnaden glädde Nordsköld, ty den öfvertygade honom, att hon förstätt honom och att han *icke* hade orsak att vara svartsjuk.

Under sådana förhållanden voro inga vidare förklaringar af nöden rörande Mazeppas ärende. De öfvergingo till andra samtalsämnen.

Men länge fingo de icke ostördt samtala. Det hördes ett buller i de yttre rummen. Högljudda röster blandade sig bland ljuden af tunga sakers

fall till golftet. Major Nordsköld och furstinnan Dulskaia lyssnade med häpnad.

Några ögonblick senare hördes tunga steg trampa salsgolftet och en tung hand våldsamt lägga sig på läsvredet. Dörren slogs upp och in trädde — Ivan Mazeppa.

Högt gråtande och öfverljudd jemrande sig syntes Cyrill bakom den fruktansvärde hetmanen. Den gamle kammartjenarens ansigte och händer voro — blodiga.

Ivan Stefanovitschs ansigte förrådde den högsta grad af vild och obändig vrede. Ögonen tindrade under de buskiga brynen och sköto blixtar åt alla håll. Näsborrharna voro krampaktigt utspända. Krampaktiga ryckningar kring munnen kommo det gråa skägget att dansa upp och ned.

Major Nordsköld reste sig ögonblickligen och lade handen på sitt värjfäste. Han förflyttade sig ett par steg närmare kosaken. Men furstinnan Dulskaia lade sin mjuka hand på hans arm och hejdade honom. Och hetman Mazeppa dundrade:

”Jaså!... Jaha!... Jag kunde väl tro det, att min nådiga hade sin älskare hos sig, eftersom det gamla kräket till kammartjenare heldre ville låta slå ihjäl sig, än släppa mig in till er.”

Cyrill fortfor att jemra sig och aftorka blodet.

Furstinnan såg ut som en drottning, då hon svarade:

”Cyrill åtlydde min befallning, då han vägrade er inträde, och hvarje slag, som Ni tillfogat honom, skall hundrafaldigt återgäldas, om jag också skall sjelf resa till ryske tsaren och omtala för honom all den trolöshet mot honom, hvarmed Ni besmittat er.”

"Och min värja skall... det lofvar jag..." utbrast Nordsköld, "utgjuta ur er gamla kosak-kropp tio gånger så mycket blod, som Ni tappat ur den hederlige Cyrill. Bestäm sjelf dag och stund för vårt möte!"

"Detta är en sak, som icke angår er," hväste Mazeppa.

"Karl!" röt majoren. "Om det icke vore för att skona furstinnan från åsynen af en tvekamp på lif och död, så skulle du aldrig lefvande lemna detta rum."

Kosakhetmanen lät höra ett flatskratt, som ännu mena uppretade Nordsköld. Men hans ögon mötte furstinnans, och han läste i hennes blick en bön, att han icke måtte drifva saken längre med Mazeppa. Han teg. Men han drog sin stol fram i rummet, så att han, när han nu återigen satte sig, befann sig emellan Ivan Stefanovitsch och furstinnan Dulskaia.

"Det mände," sade furstinnan med värdighet, "vara ett viktigt ärende, som föranleder kosakernes hetman att med våld förskaffa sig inträde i en värnlös kvinnas boning."

"Viktigt!... Ja, visst!... Ja, visserligen!" brummade Mazeppa, hvilken tycktes känna sig förlägen, då han såg och hörde furstinnan vara så lugn.

"Är det möjligt för er, min herre, att låta mig få kännedom om den viktiga angelägenhet, som kommit blod att flyta i mitt hus?"

"Jo, jo... jag ville... det vill säga jag ämnade... med andra ord jag hade för afsigt att..."

Här stannade han och blef ännu mera förvirrad, då han mötte den kalla och lugna blicken ur furstinnans öga. Han glömde hvad han ville säga, och hans svar förlorade sig uti ett oredigt mummel.

"Näväl, min herre," sade furstinnan kallt och pekade på dörren, "då Ni icke har något ärende, så får jag bedja er vara god aflägsna er härifrån. Er närvaro här är så mycket mera öfverflödig, som jag aldrig anmodat er om något besök."

"Min Gud!" pustade kosaken. "Jag ville låta er veta..."

"Hvad?"

"Att... att... att jag älskar er," röt han, "och att jag aflagt dyra eder på, att Ni skall tillhöra mig."

Efter att hafva sagt detta, marscherade kosakhetmanen mot dörren. Men der vände han sig om och dundrade:

"Jag kommer igen till er båda."

Och så sköto hans ögon blixtar, hotfulla och tydligen ämnade att injaga fruktan hos de båda älskande.

Den fruktansvärde halfvilden aflägsnade sig. Cyrill erhöll befallning att tillsluta dörrarna efter honom. Furstinnan och majoren blefvo lemnade ensamma.

Båda insågo lätt, att de i Mazeppa hade förvärfvat sig en dödsfiende och att denne skulle blifva så mycket farligare, som hans råa natur icke skulle sky något medel för att vinna sina syftemål. Hvilka dessa voro, det var icke heller svårt att förstå. Att döda major Nordsköld och tvinga furstinnan till äktenskap eller någonting ännu

rysligare — dessa kosakhöfdingens planer lägo i uppenbar dag.

De båda unga människorna, hvilkas onde engel Mazeppa var, samtalade länge om dessa angelägenheter och försökte att uppgöra planer till mått och steg, som kunde skydda dem mot den fruktansvärde fienden. Men de visste ju icke, huru Ivan Stefanytsch ämnade bedrifva saken. Och således kunde de icke heller fatta några bestämda beslut om de åtgärder, som borde vidtagas för att ointetgöra hetmanens nedriga anslag. Endast det var klart och gifvet, att furstinnan skulle så litet som möjligt begifva sig från sin bostad och då alltid åtföljas af alla sina lakejer, samt att hennes dörrar icke skulle öppnas för vare sig Mazeppa eller någon obekant person.

Under detta samtal blef det redan mörkt. Furstinnan Dulskaia erbjöd majoren sitt ekipage för hemfärden till hans bostad. Dock afböjde han tacksamt och höfligt, men bestämdt detta vänliga anbud. Han var icke den man, som kunde känna någon fruktan, och hans heta blod behöfde afkylas genom en promenad i den kalla marsluften.

Helt sakta gick han framåt den mörka gatan, och hans tankar sysselsatte sig med den oförskämde kosakhetmanen. Han undrade, hvar och när han härnäst skulle möta denne dödsfiende och under hvilka omständigheter deras strid då skulle utkämpas. Inom honom rörde sig en häftig vrede, ja, nästan ett hat till den gamle skurken, hvilkens inflytande på hans lif hittills hade varit så olycksdigert, och han kände en okufflig lust att befria sig sjelf och verlden från denna människa.

Just då han gick fördjupad i dessa tankar och derigenom mindre än eljest gaf akt på hvad som tilldrog sig, tyckte han sig höra ljudet af en dolk-klingas utdragande ur slidan. Han stannade ögonblickligen och förde handen till värjfastet.

Och han såg i mörkret en gestalt alldeles invid sig.

Men innan vår hjälte hann att blotta sin värja, kände han stöten af en dolk i sin rygg och hörde en röst hväsa i sitt öra dessa hemska ord:

”Till afgrunden med dig!”

Ögonblicket derefter bytte mördaren om ton och brummade:

”F-n till karl!... Han bär pansar under vapenrocken!”

Ja, det var verkligen en lycka för majoren, att han denna dag hade iklädt sig ett lätt stål-pansar, mot hvars polerade plåt den spetsiga dolken icke förmådde uträtta någonting, utan bröts af, såsom om den hade varit af glas.

”Mördare! Du är dödens,” röt Nordsköld i vredesmod och stod just i begrepp att draga sin värja och med ett enda hugg fälla sin försåtliga fiende till jorden.

Men han besinnade sig och uppgjorde en annan plan. Då han nu hade skäl att antaga, att hans fiende efter förlusten af dolken var obehäpnad, lät han sin värja stanna qvar i skidan och vände sig om i ändamål att gripa missdådaren.

Men denne flydde af alla krafter.

Några språng förde emellertid majoren till den flyende mördarens sida, och med ett starkt grepp kring dennes hals hejdade han honom.

"Vänta litet, min gode man!" yttrade Nord-sköld med ironisk godmodighet. "Vänta, så få vi talas vid."

"Vågar du lägga våldsam hand på en kyrkans tjenare?" hväste den tillfångatagne.

"Ah!... Jaså, du är en kyrkans tjenare! Då hafva vi helt säkert sett hvarandra förr... Skulle du tilläfventyrs vara den afskedade biskopen af Bulgarien, numera pater Augustinus eller Ambrosius eller Ignatius eller hvad det nu är?... Låt mig känna efter med handen, om du har din puckel kvar på ryggen... Fördömdt vare detta mörker, som hindrar mig att se!.. Åhjo... nu trefvade jag mig fram till puckeln... Det är således verkligen du!"

"Släpp mig!"

"Gerna!... Men innan jag gifver dig lös, skall du bekänna, hvem som skickat dig att mörda mig."

"Jag hatar dig."

"Det är en heder för mig... Men hör nu ett förnuftigt ord, min vän! Är du rädd om dina reffben?"

"O!"

"Sade du 'jo'?... Nåväl, bekänn då genast, hvems ärende du i qväll har gått, annars krossar jag alla reffbenen i din kropp."

Munken gjorde en våldsam rörelse för att slita sig lös. Men ehuru han var i besittning af en styrka, hvilken, då den förekom hos en puckelryggig person, ganska väl kunde kallas underbar, så förmådde han dock intet emot en man, som blifvit öfvad och härdad i Carl den tolfte skola.

Hela försöket inbringade honom intet annat än någon bekantskap med den hårdhet i näfvarna, hvaraf major Nordsköld kunde berömma sig.

"Jag begriper dig icke, min gode herr munk," sade majoren med samma satiriska godmodighet. "Du har en skröplig kropp, och likväl är du icke rädd om den, utan utsätter den för onödiga obehag. Men såvida du icke önskar blifva formligen sönderkrossad emellan mina händer, bör du taga ditt förnuft till fånga och skynda att säga mig, hvems ärende du i qväll går. Nå!"

"Jag går mitt eget ärende," hväste den puckelryggige.

Major Nordsköld besinnade sig ett ögonblick.

"Nå, hvartill tjenar det att försöka tvinga dig till en bekännelse? Jag vet ju ändå med full visshet, att du är kosakhetman Mazeppas lydige slaf och att det är Mazeppa, som denna qväll satt dolken i din gudlösa hand."

"Ha, ha, ha!"

Det är troligt, att om icke munken hade låtit höra detta illaljudande skratt, skulle majoren hafva släppt honom fri och icke vidare bekymrat sig om honom. Men det hväsande hänskrattet uppretade vår hjelte, och en dundrande örfil blef paterens lön för mödan.

Carl den tolfte bussar *kunde* utdela örfilar. Man vet att berättas, hurusom en till Paris till hofvets benägna påseende skickad buss gaf en spinkig fransk fäktmästare i hela hofvets åsyn en örfil, som kastade syndaren liflös i närmaste vägg.

Major Nordskölds örfil slungade den puckelryggige pater Augustinus tvärs öfver gatan. Och der blef han liggande länge nog, innan han återkom till sans.

Men Nordsköld uppnådde utan vidare äfventyr sin boning.

TJUGOFÖRSTA KAPITLET.

Wolodjas äfventyr.

Ett par dagar efter de i föregående kapitel skildrade tilldragelserna blef den trogne Wolodja af sin herre skickad upp till slottet med ett bref till en af majorens vänner, som för tillfället hade tjänstgöring hos konung Stanislaus.

Den stackars kosaken hade aldrig tillförne sett ett kungligt slott. Endast Carl den tolfte enkla tält eller de simpla stugor, hvori denne om sina bekvämligheter så likgiltige monark tog sitt kvarter, hade Wolodja skådat. Det var därför icke att undra på, om glansen af ett verkligt kungligt residens skulle förvirra och förbrylla honom. Här såg han marmortrappor, på hvilka han knappt vågade sätta sin klumpiga fot af fruktan för att göra rispor i den fina stenen. Här tindrade förgyllningar, som syntes honom i hans oerfarenhet vara värda hundratusentals daler hvardera, emedan han icke kunde föreställa sig annat än att väggen var helt och

hållet gjord af guld. Dyrbara utskärningar på dörrar och panelningar narrade honom att stanna i djupa betraktelser långa stunder. Men på andra ställen måste detta naturbarn skynda sig förbi de nakna qvinnostatyerna, i hvilka han såg lefvande hofdamer, dem han icke ville genera genom att stanna och begäpa dem.

Fullkomligt yr i hufvudet, glömde han den beskrifning om vägen, som hans herre hade gifvit honom, och han förrrade sig småningom så långt i slottets många vinklar, gångar och afdelningar, att han slutligen icke mera visste, hvar han var.

Omsider stannade han villrådig i en lång och ganska mörk gång, hvarifrån dörr vid dörr ledde in till en mängd rum. Om Wolodja hade varit hemmastadd på slottet, skulle han hafva vetat, att dessa många rum voro ämnade till herbergerande af de gäster, som skulle på konungens d. v. s. rikets bekostnad mottagas någorlunda hyggligt och undfägnas efter den måttstock, som bildades af den långa raden af titlar och värdigheter.

”Jo, nu står jag här vackert,” brummade Wolodja, som plågades af förakt för sig sjelf, därför att han hade kunnat så lätt glömma sin husbondes föreskrifter och anvisningar.

”Men så får man också inte hvar dag se hofdamer i en så lätt kostym,” sade han vidare, för att på något sätt ursäkta sig inför sitt samvete. ”Det der borde herr majoren hafva sagt mig, innan han skickade mig hit i detta förtrollade hus. Jaha, det är säkert.”

Tunga steg hördes i trappan vid ändan af den långa gången.

"Nu fattas bara," brummade vår kosak, "att kungens skarprättare kommer och får tag i mig. Jag måste gömma mig... Men hvar?"

Han spejade omkring sig. Derborta stod en väldig pelare, som kastade en tjock slagskugga bakom sig. Dit flydde han. Och der kröp han in i den allra mörkaste vrån, just då den person, som närmade sig, hade hunnit öfversta trappsteget och satte sin fot på golvet i gången.

Wolodjas spejande ögon följde uppmärksamt gestaltens rörelser, och när denne kommit ett tjugosteg närmare honom, lät han höra ett lätt utrop, hvilket tydligt gaf till känna, att han kände sig öfverraskad af hvad hans såg.

Icke underligt! Den person, som nalkades, var — Mazeppa.

Den vilde kosakhöfdingen bar i handen ett papper, i hvilket han tydligen bemödade sig att läsa, medan han gick framåt. Men dunklet i gången hindrade synbarligen detta hans bemödande. Derför fick också Wolodja se, huruledes Mazeppa stannade invid en glugg på tjugo stegs afstånd från pelaren.

Der strömmade in en smula ljus, hvaraf hetmanen ville begagna sig till att inhemta skriftens innehåll.

Major Nordskölds trotjenare hörde Ivan Stefanovitsch mumla fram innehållet, i den mån han läste det. Men af alltsammans uppfattade lyssnaren icke mer än ett enda ord. Det var namnet Nordsköld.

Wolodja var alldeles säker om att hafva hört sin husbonds namn. Om en engel af himmelen hade velat inbilla honom, att han misstagit sig, skulle han likväl hafva varit säker på sin sak.

Och han sade till sig sjelf, att det icke alls var omöjligt, att lyckan här sände honom ett tillfälle att vara sin ädle herre till någon nytta.

"Jag går icke härifrån, innan jag får veta hvad den der skriften innehåller," sade han till sig sjelf. "Det må nu sedan gå med brefvet till majorens vän huru som helst. Den här saken är viktigare."

Och så satt den trogne karlen der i mörkret och bemödade sig att uppsnappa något ord, som kunde leda honom på spåret. Men det var omöjligt. Mazeppas ord fastnade i skägget och nådde Wolodjas öron endast såsom ett oredigt mummel, så snart icke Nordskölds namn förekom i skriften, ty det namnet uttalade kosakhetmanen alltid med ett visst eftertryck, så att Wolodja kunde tydligt uppfatta det. Och hvarje gång Nordskölds namn förekom, förvreds Mazeppas ansigte af ett hatfullt uttryck, som var nära att komma Wolodja till att ropa högt af förfäran, då hetman Ivan stundom samtidigt kastade en vild blick bort till pelaren, och Wolodja icke kunde tro annat än att han blifvit upptäckt af en blick, om hvars skärpa underbara berättelser voro i svang bland kosakerne.

Men Mazeppa slutade läsningen och gick vidare. Utan att märka den bakom pelaren dolde spionen, vandrade den gamle hetmanen förbi. Wolodja såg tydligt, huruledes han med högra handen strök sitt gråa skägg, medan den venstra, som höll papperet, hvilade på hans raka rygg.

Tretio steg på andra sidan pelaren hade Ivan Stefanovitsch gått, då han öppnade en dörr och trädde in genom den. I samma ögonblick när kosakhetmanen försvann, stod Wolodja midt i gången

och började smyga samma väg, som Mazeppa hade gått.

Vid dörren gjorde han halt. Den stod på glänt. Wolodja prisade detta såsom en lycklig omständighet.

”Det der papperet, som handlar om Nordsköld, måste jag hafva i min hand, innan jag lemnar detta slott,” sade han till sig sjelf, i samma ögonblick då han lade kinden till dörrkanten och blickade in i rummet.

Mazeppa satt i en soffa och höll ännu i sin hand samma viktiga papper, som han hade läst vid gluggen derute i gången. Wolodja eftersinnade, huruvida han skulle rusa in i rummet och begagna sig af hetmanens öfverraskning till att sätta sig i besittning af handlingen.

Då hörde han Mazeppa tala halfhögt för sig sjelf. Och som han nu befann sig på endast sex stegs afstånd från Ivan Stefanovitsch, kunde han hoppas att höra hvad denne sade. Han fick låta sitt öga för en stund försaka åsynen af Mazeppa, medan örat intog dess plats i dörrspringan. Han skulle hafva varit döf, om han icke nu hade hört hvarje ord, som kosakernes höfding talade.

”Han måste i fängelse, han måste dö,” sade Ivan Mazeppa. ”Denne lumpne svensk, som djerfves täfla med mig om en polsk furstinnas hand, han förtjenar icke att skonas. Om jag skonar honom, så går Dulaskaia för mig förlorad, ty hon älskar honom. Men dör han, så är det mig, hon skall älska. Ha, ha, ha, Nordsköld! Om du visste, att jag här i min hand har konung Stanislai bref och sigill på, att du såsom majestätsförbrytare och

grof brottsling skall fängslas och dödas, så skulle du fly."

Wolodja ryste.

"Men du vet icke," fortfor Mazeppa, "att kosakernes hetman har anklagat dig och att den afsatte biskopen af Bulgarien har inför konungen besvurit sanningsenligheten af kosakhetmanens anklagelse. Du vet icke, att du redan är dömd, att du icke får försvara dig, att fängelsets portar skola öppna sig för dig redan i afton och evighetens portar, förr än morgondagens sol dalar. Du vet icke, Nordsköld, att denne usurpator på polska tronen dag och natt bäfvar för att blifva störtad och att han, tack vare mina ord och den puckelryggiges... ha, ha, ha!... eder, ser i dig sin värste fiende."

Wolodja ryste ännu en gång.

"Nåväl," sade Mazeppa, i det att han reste sig, "det är tid, att jag öfverlemnar domen till staden Varsjavs borgmästare. Jag går eller, rättare sagdt, jag skickar min afsatte biskop... ha, ha, ha! Om de visste, att Mazeppa och pater Augustinus äro nästan ett och detsamma... Ha, ha, ha!"

Wolodja ansåg klokast att nu draga sig tillbaka. Så tyst och skyndsamt som möjligt återvände han till sitt gömställe bakom pelaren, der han erhöll ett par minuters tid till eftertanke. Att han om få ögonblick skulle återse sin gamle vän, den puckelryggige patern, derom tviflade han icke. Icke heller behöfde han lång tid för att fatta det beslutet att öfverraska f. d. biskopen just i denna gång, slå honom till marken och bemäktiga sig det kungabref, som innehöll domen öfver major

Nordsköld. Allt detta hade Wolodja klart för sig, då Mazeppas dörr öppnades och den puckerlyggige patern trädde ut.

Huru sakta f. d. prelaten än gick, kom dock slutligen det ögonblick, då han befann sig invid pelaren. Då rusade Wolodja fram.

Patern lät höra ett utrop, som genljöd i den långa gången. Men mera än detta utrop medhann han icke, ty ett slag... ett riktigt dråpslag af Wolodjas knutna hand drabbade honom i hufvudet och han föll med högt dån till golfvet. Inom få ögonblick hade Wolodja undersökt hans fickor. Och det må vi säga till den stackars gossens heder, att han icke tillegnade sig en enda af de dyrbarheter, som föllo honom i händerna vid denna undersökning. Endast det dyrbara dokumentet behöll han.

Sedan gaf han biskopen en spark och flydde.

Men bullret af den korta striden hade icke blifvit ohördt. I åtskilliga af gästrummen funnos menniskor. Här och der kom en polsk adelsman eller furste ut med sin värja i hand, såg en man ligga afsvimmad på golfvet och en annan fly med stor hast. Snart genljöd hela korridoren af ropen:

”Tag fast tjufven!”

”Hejda rånaren!”

”Grip mördaren!”

Men Wolodja flydde som en jagad hjort. Han skydde hvarken bajonetter eller värjor, hvarken lefvande eller döda. Här stötte han en adelsman under bröstet med sådan våldsamhet, att denne tumlade baklänges och lemnade honom fri passage. Der åter såg han en trappa spärrad af tre adelsmän med blottade värjor. Utan att tväka ett enda

ögonblick hoppade han från den plats, der han befann sig, ned till en femton fot längre ned belägen trappa, så att han kom förbi de tre adels-herrarne, hvilka stodo der med långa näsor, medan Wolodja stod på sina fötter efter det lifsfarliga språnget och skyndsamt ilade vidare, lemnande bakom sig en mängd tjutande och skrålande, men vanmäktiga fiender.

Hvarhelst han ilade fram, stälde sig hinder i hans väg. En knekt rigtade sin muskedunder mot hans hjerta och ville skjuta honom. Men Wolodja var raskare i vändningarna. Han rusade den förbluffade soldaten inpå lifvet och tilldelade honom dugtiga puffar i maggropen, så att han tappade muskedundren och var mycket glad, att han efter fem minuters hickningar återfick förmågan att draga andan. En annan soldat fick släppå sitt gevär och i stället sjelf sysselsätta sig med att tumla nedför den branta trappan, som ledde ned i nedersta förstugan. Wolodja hoppade med den eröfrade muskedundren i hand öfver den med saltomortaler sysselsatte polske soldaten och ilade fram mot utgångs-porten.

Men der stodo två knektar på sin post för att vaka öfver slottets trygghet och konungens lif. Väl visste Wolodja med sig i sitt goda samvete, att han ingalunda äsyftade konung Stanislai ofärd på det allra minsta sätt. Men han förstod derjemte, att det skulle behöfvas en längre stund, än han hade att till det ändamålet uppoffra, för att öfvertyga de båda soldaterne om hans upprigtiga tillgifvenhet för konung Stanislaus, förutsatt att detta ens någonsin kunde lyckas honom.

Efter Wolodja kom i trappan en mängd gäckade fiender och förföljare. Hvad skulle han göra? Skulle han låta fånga sig vid sjelfva utgången ur hålan?

"Nej, heldre dö!" röt han och rusade fram mot de båda knektarne, som mötte honom med fälda bajonetter. Ett slag af kolfven, hvilket på samma gång drabbade båda de muskedundrar, som rigtades mot honom, kommo dessa att sänka sig mot jorden och knektarne att vackla. Det ena geväret brann af, och dånet af skottet mångfaldigades af slottets hundrade ekon.

Wolodja rusade vidare. Han kastade geväret ifrån sig. Han grep de båda soldaterne med sina båda händer i strupen, släpade dem med sig ett par steg och kastade dem handlöst ifrån sig på yttre trappan.

Nu var han fri... fri!

Efter honom stormade visserligen förföljarne. Men Wolodja försvann snart för deras blickar i en gränd.

En half timme senare instörtade Wolodja till sin herre i dennes kvarter. Han kastade det ödesdigra papperet till majoren och utbrast:

"Läs... läs, herre!"

Derefter afsvimmade han. Han hade öfveranstängt sig. En tjock blodstråle bröt fram ur hans mun.

TJUGOANDRA KAPITLET.

Ändtligen!

Major Nordsköld bekymrade sig icke om det dokument, som Wolodja medfört. Han egnade alla sina tankar åt den trogne tjenaren, hvars blodstörtning han snart med tjenliga medel hämmade.

När Wolodja vaknade upp, befann han sig liggande på sin herres säng, och majoren satt bredvid bädden, betraktande med oro sin tjenares bleka ansigte.

"Har Ni läst det?" hviskade Wolodja med knappt hörbar röst.

"Nej!... Du får icke tala, min vän."

"Läs det!... Läs det!"

Mera för att göra sin tjenare till viljes, än i tanke att finna någonting af intresse i det der dokumentet, tog Nordsköld upp det från golvet och kastade en likgiltig blick derpå. Men han hade icke läst mera än ett par rader, för än ett högt utrop gick öfver hans läppar. Nu kunde man för visso se, att dokumentets innehåll icke var för honom likgiltigt. Hans ögon blixtrade. Hans kinder lågade af harmens mörka rodnad.

"Min Gud!" utropade han, sedan han slutat läsningen. "Är jag dömd såsom förrädare och majestätsförbrytare?... Och det utan ransakning, utan tillfälle att få försvara mig... Dömd utan möjlighet att rättfärdiga mig! Ha! Konung

Stanislaus!... Din ömkliga svaghet är ett ord-språk, men *så* svag, *så* usel trodde jag dig icke vara... Wolodja! Hvems verk är detta? Vet du det? Säg ut det, om också det blir ditt sista ord här i världen!"

"Mazeppa!" hviskade den trogne tjenaren, hvilken med stort intresse hade betraktat sin husbonde under läsningen och åhört utbrottet af hans harm och vrede.

"Ha! Mazeppa!... Du har rätt, Wolodja... Men hvar har du fått detta dokument, denna skändliga blodsdöm?"

"Jag tog det från den puckelryggige munken i kungens eget slott. Man förföljde mig, och jag..."

"Tyst nu, Wolodja! Du får icke tala mera. Jag förstår ändå allt. Haf tack, du trogne tjenare! Mätte Gud rädda ditt lif åt mig!"

Major Nordsköld skyndade ut. Med stormsteg tillryggalade han vägen till furstinnan Dulskaias palats.

Hon var hemma, och han blef genast insläppt.

"Min Gud!" utropade hon vid hans åsyn. "Så upprörd Ni ser ut!... Hvad har hänt er?... Sätt er vid min sida här i soffan och försök att lugna er."

"Se der, min furstinna!... Läs!"

Hon läste, ryste och bleknade.

"Detta är Mazeppas verk och ingen annans," utropade hon med harm. "Den elake gubben är då värre än afgrundens andar."

"Ja, det är Mazeppas verk. Endast en lycklig slump i förening med Wolodjas trohet, förslagenhet och mod, har fört detta papper i min hand i

stället för i de myndigheters, som skulle hafva verkställt domen."

"Nå, och hvad tänker Ni nu göra?"

"Naturligtvis går jag till konung Stanislaus. Han kan icke vägra att höra mig. Gör han det, är han icke värd att kallas konung. Då jag har sett Carl den tolfte in i hvitögat utan att bäfva, så behöfver jag ingalunda krusa för den här skuggan af en monark. Jag går dit."

Han reste sig.

"Nej, min vän, det skall Ni icke göra. Så snart Ni komme öfver slottets tröskel, skulle man arrestera er och kasta er i den djupaste fängelsehåla, som finnes i Varsjav. Mazeppa har många och mäktiga vänner bland konungens förtrognaste män, och kungen är visserligen ädel till sinnet, men i högsta grad svag och lätt att leda. Dessutom känner han tronen vackla under sig. Ni är skildrad inför honom såsom en vän till den afsatte konungen, och Stanislaus skall visst icke göra sig samvete öfver att göra den fördrifne monarkens vänner ett hufvud kortare, så snart de falla i hans händer."

"Då återstår mig intet annat än att resigneradt affida mitt öde och låta dem mörda mig, så snart det behagar denne s. k. konung."

Furstinnan reste sig och såg på sitt ur. Hon ringde.

"Låt spanna för min vagn!" befalde hon den inträdande kammartjenaren.

Hon var blek, men syntes lugn.

"Vill Ni låna mig detta papper en stund?" frågade hon.

”Gerna, naturligtvis! . . . Men?”

”Jag far till konungen. Måhända lyckas det mig att ställa allting till rätta, ty Stanislaus är i sjelfva grunden en ädel man. Vänta mig här, käre vän!”

”Men skall icke Ni sjelf, min furstinna, utsätta er för de faror, för hvilka Ni vill skydda mig? . . . O, låt mig dö!”

”Var lugn! Jag tillhör en ätt, hvilken ingen polsk konung ostraffadt förolämpar.”

Hon reste.

Nordsköld sysselsatte sig under hennes frånvaro med att öfvertänka sin ställning och uppgöra planer för framtiden.

Två konungars ovän! Det var en föga angenäm belägenhet. Skulle han fly? . . . Skulle han återvända till konung Carl den tolfte och öfverlemna sig åt honom på nåd och onåd? . . . Skulle han väl ens få tid till att fly? Gagnade det verkligen till något att uppgöra planer för ett lif, som en polsk bödelyxa kanske skulle inom en timme afklippa? Dessa och andra dylika frågor tumlade omkring i hans hjerna jemte de mest besynnerliga svar.

Så förgingo två timmar. Men Nordsköld hade icke gifvit akt på tidens flygt. Han tyckte, att blott några minuter förflutit sedan furstinnans afresa, då han nu väcktes upp ur sina dystra fantasier genom bullret af en vagn, som rullade in på palatsets gård. I nästa ögonblick stod furstinnan Dulskaia, varm och vacker, inför honom. Han läste genast i hennes glädjestrålände ögon, att hon hade lyckats.

Hvad var det, som rörde sig inom honom, då han såg henne stå framför sig så skön och med

glädjen öfver hans räddning målad i sitt ansigte?
 Var det tacksamheten, som kom kärleken till hjälp
 och ingaf honom mod?

Han utbredde nästan emot sin vilja sina armar,
 lydande en makt, som var starkare än hans vilja.
 Hon såg denna rörelse. Hon förstod den. Och
 i nästa ögonblick hvilade hon i hans armar.

"Ändtligen!"

Detta ord var det enda, som hon, i öfvermåttat
 af sin lycka, förmådde framstamma. Och hon sade
 ännu en gång:

"Ändtligen!" — — —

Huru de båda älskande från stumma omfam-
 ningar, varma kyssar, höga utrop på kärlekens obe-
 gripliga språk småningom öfvergingo till en mera
 tydlig, i ord affattad förklaring, det kan man lättare
 tänka sig än beskrifva.

"Du älskar mig således verkligen?"

"Mer än någonting annat på jorden! Och du?"

"O, himmel! Denna dag är den sällaste i
 mitt lif."

Men efter att hafva tillbringat en hel timme
 med dylika försäkringar, återvände de båda älskande
 småningom till den mera reela verkligheten. Den
 sköna furstinnan utropade:

"Ännu har du icke frågat mig, om jag lyckades
 i mina bemödanden att öfvertyga konung Stanislaus
 om din oskuld."

"Ack, min älskade, derom behöfde jag icke fråga.
 Jag vet ju, att ingen menniska kan stå emot det
 inflytande, som din skönhet och älskvärdhet ovil-
 korligen utöfvar. Har du icke bundit mig med

fjettrar, tusen gånger starkare än de, som den polske skuggkonungens bödlar kunde hafva pålagt mig?"

"Jag hoppas det, emedan jag vet, att du älskar mig. Men lita icke på, att alla andra röna samma inflytande af min person som du."

"Det skulle jag ingalunda önska," genmälde Nordsköld skrattande, "ty då finge jag täfla om dig icke blott med den vilde kosakhetmanen, utan med hela verlden. — Men jag läste dessutom i dina af glädje strålande ögon, att du rönt fullständig framgång."

"Icke så fullständig, som du tyckes tro," sade furstinnan allvarsamt.

"Nå, nu sedan du är min, bekymrar jag mig icke om, huruvida jag återvunnit den skuggrädde kungens nådiga förtroende eller icke."

"Men om du måste lemna Varsjav, lemna mig?"

"Det vore en annan sak," utbrast Nordsköld, och leendet försvann från hans läppar. "Med det vilkoret vore den kungliga nåden värre än ett straff. Men du skämtar ju, min älskade? Du ville blott pröfva mig? Säg! Är det icke så?"

"Tyvärr nej! . . . Jag lyckades visserligen öfvertala konung Stanislaus till att i min närvaro sönderrifva domen. Men han förklarade, att du ovilkorligen måste inom tjugofyra timmars förlopp hafva lemnat hans hufvudstad, så vida du vill undgå att å nyo dömas på samma lättvindiga och för konungen beqväma sätt som nu."

"Min Gud! Att skiljas från dig . . . Att icke få se dig! . . . Att veta dig vara utsatt för tusende faror och icke få vara i din närhet, icke kunna skydda dig eller i nödfall dö för dig! . . ."

"För en tid måste det ske... Men kriget räcker icke evigt. En dag måste Carl den tolfte sluta fred, och då..."

"Han sluter *aldrig* fred. Du känner icke den orubbliga fastheten i hans vilja. Men *jag* känner honom."

"Hans halstarriga envishet menar du? Jo, derom talar ju hela Europa. Och vi polackar hafva haft tillräcklig erfarenhet deraf under det långvariga och blodiga afsättningskriget mot konung August — ett krig, som sköflat vårt härliga land och icke bragt oss annan vinst än den, att vi erhållit en svag konung i stället för en, om hvilken äfven hans fiender måste erkänna, att han ingalunda saknade kraft."

"Din mening är således, att jag måste fly från Varsjav."

"Ja, min älskade, du måste begifva dig härfån. Men jag hoppas kunna tillställa allting så, att du skall blifva nöjd."

"Jag blir icke nöjd, så länge jag måste lefva skild från dig."

"Haf tålmod och hör min plan!"

"Gerna, älskade!"

Vi taga oss friheten att nu lemna den vackra furstinnan och hennes älskare, enär vi i det följande skola genom sjelfva händelsernas gång lära känna de planer, hvarom de öfverenskommo. Och så förflytta vi oss nu till en helt annan skådeplats.

TJUGOTREDJE KAPITLET.

Den förvandlade biskopen.

Uti ett med rå prakt utstyrdt rum på godset Mazeppa och i sjelfva hufvudbyggnaden på gården satt en dag en äldre och gråhårig man lutad öfver ett katolskt breviarium, hvori han läste. Det gamla hufvudet hvilade mot båda händerna. Emellanåt frammumlade han ganska hörbart de ord, som med stora och feta bokstäfver mötte hans ögon i den gamla, gråa, i smutshvitt pergament inbundna boken.

De få möblerna i rummet voro till största delen groft tillyxade. Endast ett skåp och en bönstol voro försedda med dyrbara träsniderier, hvilka gjorde det alltför sannolikt, att dessa artiklar ursprungligen tillhört ett eller annat klostersamfund, hvars fromme bröder haft god tid till slika onyttiga arbeten. Men tunga silfverpjeser voro uppställda på hyllor, skåp och dragkistor vid hvarje vägg i detta rum.

"*Angeli Dei . . .*," brummade den fromme mannen i enlighet med breviariet.

Just då öppnades dörren, och en ung kosakpojke trädde in.

"Har jag icke sagt dig, min son, att du icke får störa mig, när jag är sysselsatt med mitt breviarium? Din olydnad skall . . ."

"Ack, vördige fader biskop, vredgas icke på din slaf och tjenare! Jag skulle icke hafva stört

er, om icke en vigtig angelägenhet hade tvingat mig dertill. Förlåt mig! Det gäller hetmannens lif."

"Jaså!" sade denne man, som kallades biskop, ehuru han var helt världsligt klädd. "Mina öron äro öppna. Tala!"

"Ack, fader, stalldrängen Dmitri kom just nyss tillbaka från närmaste by, dit han ridit i ett ärende. Han berättar, att den ryske tsaren med hundra ryttare rastade i byn på väg hit till Mazeppa."

"Nå, än sedan, min son? Mazeppa är icke hemma."

"Ni vet bäst, vördige fader, huruvida det kan af tsaren tydas såsom förmånligt eller skadligt för Ivan Stefanovitsch, att han icke är hemma på sin gård. Ni känner hans planer och företag bättre än jag. För min del synes det blott underligt, att Dmitri hört tsarens folk tala om, att tsaren vill på ort och ställe undersöka, huruvida det är sant, att Ivan Stefanovitsch är en förrädare eller icke."

"Ah!" utropade biskopen lifligt. "Blåser vinden från det hållet, så är det en annan sak. Då måste vi vara på vår vakt och vidtaga våra anordningar."

"Skola vi stänga portarna och göra allt i ordning till strid?"

"Nej, min son, nej! . . . En strid emot tsaren skulle icke gagna din herre. Den skulle störta honom. Nej! . . . Det enda du har att göra, är att skyndsamt bädda den der sängen. Med list, icke med våld kan något här uträttas."

Gossen såg ut att blifva mycket förvånad öfver denna befallning. Men han skyndade sig dock att

ätlyda den. Biskopen försjönk under detta arbete i djupa tankar, ur hvilka han icke vaknade, förr än kosakpojken hade bäddat sängen och vördnadsfullt frågade:

"Har Ni mera att befalla er tjenare, vördige fader biskop?"

"Nej! ... Jo, I skolen med all möjlig ödmjukhet och vörnad mottaga tsaren, säga honom, att Ivan Stefanovitsch är hemma, och ledsaga honom hit till mig i detta rum."

"Hemma?" utropade gossen förvånad. "Men han har ju icke varit under sitt eget tak på flera veckor?"

"Det der förstår du inte, min son. Gör blott efter min befallning!"

Kosakgossen gjorde en vördnadsfull bugning och gick ut.

Så snart han var borta, reste sig biskopen. Han var af Mazeppas kroppsstorlek och visade sig kry och rask för sina år. Snart var han i den lifligaste verksamhet.

Ur en låda i dragkistan framtog han en mängd svarta och hvita tyglappar af olika storlek och form. Derjemte uppsökte han en burk, innehållande något slags plåster. Och så stälde han sig framför en blankpolerad metallspegel, bredde plåster på tyglapparna och fastsmetade dem på olika ställen i ansigtet. En lades öfver högra ögat. Tillsammans sju plåsterlappar erhöillo plats i ansigtet. Dernäst kom turen till halsen, som pryddes på samma sätt; bröst och händer erhöillo äfver den åt dem beskärda delen. Slutligen afklädde han sig och öfverhöljde båda benen med plåsterlappar. Nu såg han ut all-

deles som en person, hvilken är öfverhöljd med bölder och onda sår.

Om någon hade sett biskopen så utstyrd, skulle han redan vid första anblicken af det vanställda ansigtet hafva blifvit öfvertygad, att han stod inför kosakhetmanen Mazeppa. Denne gamle man, som var den verkliga f. d. biskopen i Bulgarien, hade af naturen en ganska stor likhet med Ivan Stefanovitsch. Särskildt voro de buskiga ögonbrynen och det långa, gråa skägget af en påfallande likhet hos dem båda. Och biskopen hade förstått att med sina plåsterlappar på ett mäterligt sätt dölja de delar af ansigtet, der en i ögonen fallande olikhet skulle hafva röjt honom för den skarpsynte tsaren.*)

Och så lade biskopen sig till sängs för att spela Mazeppas rol.

Efter en timmes fåfäng väntan hörde äntligen biskopen larmet af en på gården inryckande ryttaretrupp. Några minuter senare stod den fruktansvärde tsaren vid sidan af hans säng.

Kosakgossen, som hade beledsagat tsaren in i rummet, stod liksom slagen af åskan, då han nu såg sin herre och husbonde, den bortovarande hetman Ivan ligga lifslevande på biskopens säng. Men slutligen mände han hafva insett, huru saken rätteligen förhöll sig, ty han var nog slyngelaktig att räcka lång näsa åt tsaren bakom dennes rygg. Derefter skyndade han ut, liksom om han hade varit nära att qväfvas af ett skratt, som han icke vågade låta utbryta.

*) Se Fryxell, del. 22, p. 142.

Men tsaren satte sig på en stol vid sängen och frågade med stor vänlighet, huru hans hetman hade det.

Den sjuke hade hittills legat med sitt öga tillslutet — det andra tillslöts af plåsterlappen. Nu öppnade han ögat och blef varse tsaren, hvars forskande blick borrade sig fast vid hans ansigte.

"Vår fader tsaren!" hviskade den sjuke stackaren och gjorde ett försök att lyfta upp hufvudet.

Men han var så matt och svag, att det stannade vid ett försök.

"Ack," sade han med matt stämma, "i hvilket tillstånd träffar mig icke min faderlige herre. Jag förmår icke ens på öfligt sätt mottaga min nådige herskare. Ack, den ålderdomen . . . den ålderdomen!"

"Bekymra dig icke derom, min käre Ivan," sade tsaren raskt. "Jag är icke en karl, som bryr mig om förnadsbetygelser och slikt. Allra minst fordrar jag sådant af en menniska, som tyckes stå med ena foten i grafven."

"Ack, ja, . . . Det är då så sant, nådige herre och tsar. Jag har nu icke långt igen och snart har Ni en trogen tjenare mindre i dessa bistra tider, då Ni så väl kunde behöfva alla edra vänner mot den svenske pojkkungen, hvilken Gud döme till en evig skärseld!"

"Så får du icke tänka, min käre vän! Carl den tolfte är en karl, som till och med hans fiender måste akta och vörda. Han är en hjälte af det gamla goda slag, hvarom vi hört talas endast i de gamla historierna om riddaretiden."

"Kanske! . . . Men min lifliga önskan är, att han snart måtte löpa halsen af sig. Han förtjenar icke, att solen skiner på honom."

Den sjuke talade fortfarande med så matt och svag röst, som om hvarje ord gjorde honom tusenfaldigt ve. Till yttermera bekräftelse på hans svaghetstillstånd uppgaf han emellanåt dämpade jemmerrop. Den till en sjuk hetman förvandlade friske biskopen spelade sin rol med en skicklighet, som helt och hållet bedrog äfven den skarpsinnige tsaren. Och enär den sjuke till på köpet under samtalets lopp aldrig skrädde orden, när det gafs något tillfälle att önska ondt öfver Carl den tolfte och svenskarne, så kunde naturligtvis tsaren icke tro, att Mazeppa var en förrädare. Samtalet fortgick därför i den vänligaste ton, och tsar Peter blef till och med så upprymd, att han behagade skämta och berätta grofkorniga historier för att muntra den sjuke, hvilken aldrig förrådde sig genom att deråt le mera lifligt, än man kunde vänta hos en dödssjuk person.

"Du har ännu icke," sade tsaren under samtalets lopp, "frågat mig, hvarför jag i dag besöker dig, min trogne Ivan?"

"Förlåt en stackars sjukling, om han . . ."

"Nä, det är godt och väl! . . . Men hör! . . ."

Du har fiender, Mazeppa."

"Ack, fader tsar, hvilken menniska undgår att förskaffa sig sådana?"

"Sant nog! . . . Men du vet kanske icke, att dessa dina fiender försöka allting för att beröfva dig mitt förtroende. De sky icke ens de skändligaste anklagelser mot dig."

Den sjuke stirrade liksom förfärad på tsaren med sitt ena öga, uppgaf ett rop, försökte att resa sig, men föll afsvimmad tillbaka i sängen. Det var tydligt, menade tsaren, att den af honom lemnade upplysningen hade upptändt gubbens vrede och att det var vreden, som nu blifvit den svage sjuklingen öfvermäktig.

"Godt!" mumlade tsar Peter. "Han är mig ännu lika trogen, som han varit under tjugo år. Och det skall icke blifva mitt fel, om icke de falsktungade belackarne blifva straffade. Hädanefter skola de skickas hit till min trogne Ivan, som må förfara med dem efter behag . . . Galenskap! Skulle en så gammal och så sjuk man inlåta sig i så vådliga företag som ett upprorsförsök? Omöjligt! Den här gubben är helt säkert min bästa vän."

Och så försjönk den fruktansvärde i djupa tankar, ur hvilka han väcktes efter en stund, derigenom att den sjukas med plåsterlappar öfverhöljda hand sakta lades på hans knä. Den sjuke hade återfått sansen.

"Hvad? . . . Hvad är det?" ropade tsaren uppfarande. "Ack förlåt mig, min trogne och käre vän! Jag hade försjunkit i drömmar. Var det någonting du ville, min käre Ivan Stefanovitsch?"

"Säg mig, fader tsar, hvem den skändlige är, som så nedrigt beljugit mig inför min herskare? Finnes han inom mitt område, skall han döden dö den nedrige hunden. Det svär jag vid min moders ben, vid min faders salighet och vid min egen ära."

En rodnad hade uppstigit på Mazeppas förut bleka ansigte. Och tsaren ansåg detta såsom ett kraftigt bevis på hetmanens trohet.

”Många hafva dina anklagare varit, och bland dem har jag några i mitt våld. — Om jag icke misstager mig, äro de tre. Jag skall sända dig dem såsom ett bevis på det förtroende, jag sätter till dig, min gamle ärlige vän. Du må straffa dem så, som du finner för godt!”

”Haf tack! . . . Haf stor tack!” hviskade den tydiligen utmattade hetmanen. ”Jag skall använda hvarje minut till att upptänka åt dem de rysligaste straff, ända till dess jag får dem i mitt våld. . . . De usle, nedrige hundarne! . . . Till bevis på min trohet vill jag visa eder ett påbud, som ligger färdigprentadt. Drag ut den andra lådan ofvanifrån i dragkistan, fader tsar! Der ligger ett papper. Läs det!”

Tsar Peter, alltid rask och lifvig i sina rörelser, gjorde så som han blef ombedd. Snart hade han papperet i sin hand och återvände till sin stol för att inhemta dess innehåll. Det gick sakta, ty tsar Peter var icke öfverdrifvet skicklig i bokliga konster. Men slutligen hade han dock öfvervunnit alla svårigheter och tagit kännedom om skrifstens innehåll, dock icke förr än han hade vid ett par ställen varit nödsakad att inhemta upplysning af den sjuke.

”Det der var icke så illa,” sade tsaren. ”En befallning till alla kyrkoförsamlingar i Ukraina att i kyrkorna hålla förböner mot de kättiske svenskarne skall utan tvifvel göra våra kosaker godt.*) Jag visste väl, att jag kunde lita på din trohet, gamle vän.”

*) Ett sådant påbud blef verkligen utfärdadt af Mazeppa, naturligtvis i ändamål att insöfva tsaren i säkerhet.

Och tsar Peter lade dokumentet tillbaka i lådan samt beredde sig att taga afsked af sin "gamle vän". Men om tsaren hade vetat, att den afskedade bulgariske biskopen skrifvit detta bref endast för att dermed i händelse af behof bedraga honom, så skulle hans afsked ifrån den sjuke helt säkert icke hafva varit så hjertligt, ej heller skulle han hafva varit så nöjd med utgången af sitt besök hos Ivan Stefanovitsch Mazeppa.

Efter att hafva unnat sig och sitt folk ett par timmars hvila och sedan en kraftig måltid blifvit anordnad och förtärd — dock utan den sjuke värdens sällskap — lemnade tsar Peter med sina ryttare kosakhetmanens gård och ilade skyndsamt närmaste vägen in i det egentliga Ryssland, hvarest hans personliga närvaro öfverallt var så mycket mera af nöden, som Carl den tolfte med sina härar icke var långt borta.

Men knapt torde den fruktansvärde hafva hunnit så långt från gården som till staden Bialacerkiev, innan den sjuke Mazeppa å nyo förvandlade sig till en frisk, fastän afskedad biskop. Den liflige kosakgossen, hvars bekantskap vi förut hafva gjort, hade ett otroligt strängt arbete, då han nu skulle plocka bort alla de många plåsterlapparna från den biskopliga lekamen. Sannolikt var plåstret af någon dålig sort, ty det hade bitit sig så fast i skinnet, att detta skulle hafva följt med, om man försökt med våld aflägsna de nyttiga, men misspyrdande lapparna. Man måste först med varmt vatten uppmjuka det hårdnade plåstret, innan lapparna kunde aflägsnas utan alltför stor smärta.

Emellertid företogs detta arbete under en uppsluppen munterhet, hvori såväl den andlige herren som den glade kosakgossen deltog. Och många voro de bitande infall, åt hvilka man här skrattade med full hals på den redlige tsarens bekostnad.

”Men en annan gång skall jag begagna det andra plåstret,” yttrade biskopen, när han ändtligen såg ut som en menniska i ansigtet.

TJUGOFJERDE KAPITLET.

Carl den tolfte i Radoskovic.

Vi hafva redan förut omtalat, hurusom kung Carl låg stilla med sin här uti Radoskovic ända till juni månads sjetten dag 1708. Det kunde naturligtvis icke längre vara en hemlighet, att den unge hjälten åsyftade ett infall i hjertat af det mäktiga tsarriket. Men ganska få voro de, som gillade ett sådant företag.

Svenskarne i hemlandet voro utledsne vid de ständiga krigsgårderna och utskrifningarna af manskap. Hvar annan bonde hade redan måst för de stora utskyldernas skull lemna gård och grund, fatta tiggarestafven eller gå ut i kriget, för att icke behöfva förgås af hunger. Och icke en bonde fans bland tio, som icke väntade sig samma öde. Här och der funnos redan hela byar, i hvilka konglig majestäts och kronans utskickade icke funno en enda

lefvande själ, om möjligen icke en katt hade glömt sig kvar, när människorna öfvergåfvo sina tomma hus, eller glömt att dö, när hans husbondefolk svalt ihjäl. Derfor var också den önskan allmän, att kungen måtte upphöra med de onödiga krigent och komma hem igen med de kvarlevande soldaterne, så att armar kunde fås till jordens brukande och folket få under några fredliga år hemta sig från sina ansträngningar.

Och härute i hären var missnöjet icke mindre. Både frälse och ofrälse, både officerare och gemena manskapet ville hellre vända hem igen till fredlig härd, till hustru och barn, till vänner och fränder, än ligga härute och förspilla sina bästa dagar och sina bästa krafter genom krigiska ansträngningar af hvarje slag — ansträngningar och mödor, af hvilka aldrig någon frukt förspordes och på hvilka intet slut kunde förutses.

Det är till bevittnande af detta missnöje inom hären, som vi nu inbjuda våra läsare och i synnerhet *de* bland dem, som hafva satt tro till den ofta både i poesi och prosa predikade läran, att Carl den tolfte krigare ännu vid denna tid alltjemt egnade hjelten den djupa beundran och fasta tillit, hvaraf han visserligen kunde berömma sig under de första krigsåren.

Scenen förlägga vi till konungens eget kvarter i Radoskovicé. Och vi åstunda höra hvad som sades både ute och inne.

Vid ett träbord utanför huset satt en allvarlig krigare med papper och skrifdon framför sig. Hans namn var Carl Magnus Posse. Af hans min var icke svårt att se, hurusom hans tankar voro fjerran

borta från Radoskovicé. Han skref ett bref till sina kära i hemmet. Redan hade han — mera van att föra svärdet än pennan — ritat ned åtskilliga rader. Då lade någon plötsligt sin hand på hans skuldra och han hörde en manlig stämma:

"Hvad skrifver du, Carl Magnus?"

"Ah! Är det du?" utropade Posse, i det han blickade upp. "Välkommen, min vän!... Jag skrifver hem. På en minut är det färdigt. Kuriren är färdig att resa. Du ursäktar väl?..."

Han fortfor att skrifva och hans vän läste öfver hans axel med halfhög röst följande redan nedskrifna ord:

"Alla äro vi uppledsna vid dessa dagliga mödor och besvär, hvilka snarare ökas än minskas. Aldrig hafva vi en enda timmes lugn. Gud låte oss för Kristi döds skull få i fred och hugnad råka hvarannan, innan vi gå all verldens väg. Om Gud icke hjälper, är det ute med oss."

Så långt hade vännen hunnit läsa, då Posse slutade brefvet och sammanvek det samt gjorde det i ordning till att afsändas. Emellertid hade Posse hört hvad den andre läste och vände sig nu till honom med den frågan:

"Har jag talat osant, min vän? Har jag skildrat vår bedröfliga ställning annorlunda än den i verkligheten är?"

"Visst icke!... Men kom nu med mig in till konungen!"

"Nej, icke nu! Jag går att uppsöka kuriren, som snart afgår till Stralsund."

Vännen trädde in i huset, hvarest redan en mängd äldre och yngre officerare voro samlade

omkring konungen. Der såg man också franska sändebudet monsieur Bonnac.

I ett yttre rum stodo Piper och generalqvartermästaren Gyllenkrook.

Grefve Posses vän stannade, för att åhöra deras samtal, hvilket fördes med hög röst och således icke var ämnadt att hemlighållas.

"Ni har rätt, grefve Piper," yttrade Gyllenkrook. "Saken måste aflöpa illa. Gud bättre konungen och skingre hans pojaktiga egensinnighet och envishet, eljest komma vi aldrig med lif och ära från detta fälttåg."

"Jag har sagt konungen allt detta med så stor bestämdhet, som det kan höfvas en undersäte inför en enväldig konung."

"Gud fördöme enväldet och utrote allt slikt från jorden! Det leder bara till förderf, i all synnerhet för den adel, som borde vara konungamagtens förnämsta stöd, men som alltid förföljes och stundom utrotas af den konungamagt, som vill herska enväldigt.*) Och angående det nu förevarande kriget är det min åsigt, från hvilken jag icke vill rygga, om det än skulle kosta mitt lif, att om hans majestät tågar in i Ryssland på samma sätt som i Polen, så bringar han visserligen sig och sin här i större olycka än någon kan tro."

"Alldeles så!" genmälde Piper. "Jag tror, att den der svärmaren, som kom till oss i Smorgonie och begärde att få tala med konungen, icke

*) Den läsare, som intresserar sig för den sida af det allmänna missnöjet, som antydes genom detta yttrande, hänvisa vi till att i De la Gardieska Archivet, del. 13, p. 74 och f. genomläsa »Ett bref till herr Jakob Bank».

hade så orätt i sina olycksspådomar, som konungen envisas att tro.”

”Ah! Jag har hört talas derom. Ni, herr grefve, kan måhända lemna mig närmare upplysning om hvad karlen hade att säga.”

”Hans ord stå med eldskrift inristade i min själ. Hans inspirerade blick var lyftad mot himlen, då han sade till hofpredikanterne*), som i min närvaro förhörde honom, att konung Carl skulle undergå en stor olycka och lida ett förfärligt nederlag mot ryssarne. De som icke stupa, sade han, skola blifva fångne och hela svenska hären skall varda tillintetgjord. Konungen skall väl undkomma till Turkiet, men så blottställd, att endast 4 eller 5 personer kunna följa honom på farkosten.”**)

”En förunderlig man! . . . Det månde nog aflöpa så som han sagt.”

”Jag har berättat allt för konungen och gjort honom uppmärksam på alla farorna och bedt honom för Guds skull se sig före och betänka, att den här, han nu har med sig, är kärnan af hans magt och att, om den förstöres, så vete Gud, huru fast hans krona sitter. Men det hjälper ej hvad jag beder, ty konungen är så egensinnig, att han icke vill höra några skäl. Tron mig, han ändrar icke sina tankar, förr än han störtat sig i någon svår olycka, och då faller hela verket af sig sjelf.”

”Hvad är då att göra?”

*) Nordberg och Auriwillius.

***) Fryxell, del. 22, p. 100, 101.

”För närvarande kunna vi ingenting annat göra än bedja, att Gud måtte ledsaga och regera vår konung.”

Just då grefve Piper yttrade dessa ord, trädde Rehnskjöld in i rummet. Han hade hört grefvens sista yttrande och sade:

”Det är ej farligt, mina herrar! Varen öfvertygade om, att Gud är särdeles med vår konung, så att hans majestät kommer att utföra sina afsigter mer ärorikt än någon kan tro.”

Den förträfflige Rehnskjöld, hvilken länge hade rådt konungen till fred och försigtighet, hade sedan någon tid ändrat mening. Och orsaken dertill var utan tvifvel den, att den tappre herrn hade börjat sysselsätta sig med spådomar och annat sådant otyg. Så hade man lagt märke till, att han på senare tid hade mer än en gång uttalat sin fasta tro på, att nu var tiden inne, då den spådom skulle gå i fullbordan, som den djupsinnige och genialiske, fantastiske och inbillningssjuke naturfilosofen och alkemisten Paracelsus hade 170 år förut utbasunat, nämligen att ”det gula lejonet från nordens skulle få en stor skatt och med en ringa hop uppresa sig mot örnen” (d. v. s. Ryssland och Polen, i hvilka länders vapen synes en örn) ”samt stympa dess klor, utvidga sitt rike i Asien och Afrika, utrota påfvedömet och öfverallt införa den rätta tron.” I denna tro på en hemlighetsfull Carl den tolfte mission i verlden såsom ett särskildt Guds redskap torde man böra söka orsaken till den anmärkningsvärda omständigheten, att denne trogne och kloke fältherre från denna tid gaf sin herre och konung

idel förvända råd och slutligen i farans stund sjelf tappade hufvudet.

"Men, mina herrar," återtog Rehnskjöld, "vi gå in till hans majestät!"

De fyra herrarne gjorde hvarandra sällskap in i salen, der konungen satt vid ett bord och hans officerare bildade större eller mindre grupper i olika delar af salen.

Konungen disputerade skarpt med Lewenhaupt. För öfrigt var tyst i hela salen. Ingen ville förlora ett ord af samtalet.

"Jag försäkrar dig, Lewenhaupt," sade kung Carl, "att ryssarne äro intet att frukta, om de än månne möta oss i hundratusenden. Om de blott få se en af mina bussar i den bistra uppsynen, skola de kasta ifrån sig både gevär och packning och fly för brinnande lifvet. De äro oefterrättlige, de der ryssarne. Du skall få se, att de snart på sina bara knän tigga om fred. Vänta, vänta, Lewenhaupt! De rädas mera för en af mina stöflar, än jag rädes för hela tsarens rike."

På detta pojaktiga skryt svarade Lewenhaupt allvarsamt:

"Mätte ers majestät aldrig få erfara, huru falska dessa förespeglingar äro!... Tillåt mig säga ers majestät, att tsar Peters väldige ande har af ryssarne gjort någonting helt annat än detta folk var, när han började den långvariga fejden med oss. De hafva med hvarje dag gjort framsteg i krigiska ting, och ers majestät kan vara förvissad derom, att vi aldrig mera få upplefva något slag vid Narva."

"Bagatell!... Vårt intåg i Ryssland skall öfvertyga dig om motsatsen, min ärlige, men enfaldige Lewenhaupt. Hela kriget skall blifva intet annat än en promenad. Eller hvad menar du, Lagerkrona?"

Den tilltalade vände sig hastigt till konungen, bugade sig ytterst ödmjukt, såg ut som det personifierade öfvermodet och obetänksamheten och svarade med leende min:

"Ers majestät, min tanke är den, att ryssarne omöjligen kunna understå sig att våga hindra ers majestäts tåg inåt landet."

Sådana ord voro för den barnslige kungen mycket angenäma, och en lycksökare, som visste att stormodigt tala om, hvad han skulle företaga sig, när han såsom segrare intågade i Moskva, hade alltid att påräkna ett välvilligt öra hos konungen.

"En omständighet," yttrade nu Axel Sparre, "hvarpå jag hittills icke tänkt och således icke heller kunnat göra ers majestät uppmärksam, beder jag att nu få omtala."

"Låt höra! Men inga klagovisor, om jag får be! Sådana låta mina gamle generaler mig höra flera om dagen, än som borde höras under ett helt år. Nå, låt höra din omständighet, Sparre! Du är *icke feg*, du."

Konungen gaf de gamle generalerne en ironisk och mycket sägande blick.

"Nåväl," återtog Sparre, "det är i vår slägt en gammal spådom, att en Sparre en gång skall bli öfverståthållare i Moskva. Tror icke ers majestät i likhet med mig, att stunden för denna spå-

doms uppfyllelse nu är kommen och att den i spådomen åsyftade Sparre är just jag.”

Konungen tycktes blifva en smula förbluffad, men han behöfde icke lång tid för att komma in i en tankegång, så lik hans egen och så passande i stycke med hans egna planer.

”Sannerligen,” utropade han, ”jag har just tänkt att åt dig uppdraga den viktiga förtroendepost, du nämnde . . . Der sen I nu, mina herrar! Är icke en slik spådom oss ett godt förebud?”

Man bugade sig rundt omkring salen. Men ingen svarade någonting. Kungen kunde fatta denna tystnad, huru han behagade.

”Ja, mina herrar,” återtog konungen, ”vi hafva väl en liten här — liten i förhållande till tsar Peters oöfverskådliga skaror. Men låtom oss lära något af historien. Den historiska vetenskapen innehåller lärdomar för alla tider. Vi minnas Alexander den stores tåg mot perserne. Jag försäkrar er, mina herrar, att stora härar lika litet nu som då äro afgörande.”

”Dock äro tiderna nu mycket förändrade, och hvad som skedde på Alexanders tid är sannolikt en omöjlighet nu.”

”Lappri! Hvad en Alexander gjort, det kan en Carl den tolfte ock göra.”

Men grefve Piper inföll:

”Om stora härar äro öfverflödiga, så kan ju ert majestät skicka hem till Sverige de många officerare och soldater, som längta hem, och sedermera med blott ett par regementen inbryta i Ryssland.”

Som vi förmoda, att läsaren nu hört nog, taga vi afsked ur den förnäma kretsen, der man ända till sent på aftonen fortfor med slika disputer.

Men konungen var alltför pojaktig och envis. Han kunde icke öfvertalas att afstå från det vanvettiga företaget, som han ansåg vara sin gudomliga mission här i världen.

Dessutom skulle han aldrig hafva förlåtit sig sjelf, om han — gudbevars *enväldig* konung! — skulle hafva tagit emot råd af någon undersåte. "Lappri! Bagatell . . ." Då ville han hellre med på hjessan vacklande krona gå till mötes oblida öden.

Och han gick.

Den 6 juni 1708 bröt han upp från Radokovice i riktning mot floden Beresina, hvilken uppnåddes den 18 samma månad.

TJUGOFEMTE KAPITLET.

Det svarta kompaniet.

Carl den tolfte stod nu vid stranden af Beresina icke långt från den plats, som ett århundrade längre fram i tiden blef så olycksdiger för den franske hjälten Napoleon.

Och på andra stranden hade tsar Peter förlagt starka truppafdelningar, hvilkas befälhafvare erhållit stränga ordres att på hvarje punkt och på hvarje upptänkligt sätt hindra den svenske segerhjelten

från att öfverskrida Beresinas tungt framvältrande böljor. Och ryssarne drucko bränvin och svuro vid sina egares skägg, att de, såsom lifegna trälrar anstår, skulle heldre dö än låta svensken tränga in i landet och ödelägga deras herrars gods. Men det gick med dessa löften så, som det oftast går med de förbindelser, hvilka menniskan aflägger i rusets djuriska tillstånd.

När kung Carl med sitt vanliga hjeltemodiga förakt för faran red ensam längs efter Beresinas strand, i ändamål att uppsöka en lämplig plats för öfvergången, sköto ryssarne på honom, men hvarken deras batterier eller deras muskedundrar skrämde den unge hjelten. Ty en hjelte, en af de störste, som jorden fostrat, var han. Om han hade egt klokhetens förtjenst i lika hög grad som det personliga modets, skulle han hafva varit i ännu högre grad värd all den dyrkan, hvarmed svenska folket ihågkommer honom ännu i våra dagar.

En dag satt konungen i sitt tält, dyster i hågen. Plötsligt uppväcktes han ur sina djupa tankar af ett högljudt skrån, tydligen framkalladt af en otalig mängd qvinnoröster. Hela skriket utgjorde ett så oredigt virrvarr, att konungen med möda kunde urskilja detta rop:

”Vi vilja tala med kungen.”

Och så steg kung Carl upp och gick ut i tältöppningen. Utanför tältet stod en skara af åtskilliga hundra qvinnor, bland hvilka ingen enda fans, som icke jemrade sig eller fälde hotande utlätelser, och detta på en mängd olika tungomål.

Kungen såg här framför sig allra största delen af de qvinnor, som åtföljde hären. Ett ringa fåtal

utgjordes af lagligen vigda hustrur till soldater eller ryttare i hans armé. De öfriga voro lösa qvinspersoner af det simpla slag, om hvilket med all rätt kan begagnas det kända uttrycket "der åtlarna äro, dit församla sig ock örnarna".

Carl den tolfte — qvinnoföraktaren — vinkade med handen, att han äskade tystnad, för att tala till den lösa hopen.

Efter en mängd utrop, sådana som "tyst, markatta!" — "håll din trut, stygga!" — "tig, so!" — alla uttalade af s. k. qvinliga individer — blef det omsider så tyst, att kungen förmådde göra sig hörd.

"Hvad viljen I?"

Nu brast det löst. Hundratals halsar skreko med vildhet:

"Vi vilja följa med hären."

Kungen hade nämligen genast vid ankomsten till Beresina utfärdat befallning att "nästan alla qvinnor, hvilka hittills följt hären, skulle återvända till Polen igen". Så berättar historieskrifvaren. *) Man har undrat öfver betydelsen af detta uttryck: "nästan alla". Hvilka voro undantagen? Möjligen de qvinnor, som medföljde för officerarnes räkning. Dem vågade väl kung Carl — huru enväldig han än var — icke antasta.

"Omöjligt!" röt konungen. "Packen eder bort och visen eder icke mera för mina ögon, så framt lifvet är eder kärt."

Qvinnorna började tjuta så högt, att ryssarne på andra stranden månne hafva ansett det såsom

*) Fryxell, del. 22, p. 105.

ett krigsrop vid början af ett anfall. De kommo nämligen hals öfver hufvud springande ned till floden. Men kung Carl kastade sig raskt upp på sin häst, hvilken alltid stod sadlad utanför hans tält, och red bort från lägret.

Det förakt, som konungen visade dem, upp-retade qvinnorna ännu mera. De larmade, ropade, tjöto om hvarannat och hvarandra. Slutligen skrek en lång mager qvinna, hvilken var mera påhittig än de andra:

”Ned med kungens tält! I trasor med allt hvad han har!”

Knappt voro orden utsagda, förr än alla qvinnorna rusade mot det kungliga tältet. Två minuter hade icke förflutit, förr än tältet var söndertrasadt och alla konungens tillhörigheter voro kringströdda och söndersplittrade. Det var en riktigt qvinnlig hämnd.

Men soldaterna, som åsågo uppträdet, skrattade och gjorde ingenting för att sätta en dam för förödelsen. Äfven de tyckte icke om konungens påbud.

Och kung Carl red i sporrstreck ut ur lägret och i sned rigtning mot flodstranden, hvilken han sedan följde. Skott på skott aflossades mot honom af de på andra sidan stående ryssarne. Men det är troligt, att han icke ens märkte, huru kulorna hveno kring hans öron. Han red i djupa tankar. Och kulornas hvinande ljud plögade han ju betrakta såsom musik.

Här och der var stranden beväxt med småskog eller enstaka samlingar af manshöga buskar. På andra ställen låg den öppen, så att ingenting dölde den framstormande ryttaren för fienderna.

Konungen skulle just passera förbi en grupp af höga buskar.

Då trädde fram ur detta buskage en man, som bar en svart halfmask af sammet, så att konungen icke kunde igenkänna honom.

Den obekante var en lång och smärt krigaregestalt — icke olik konungen sjelf till kroppsbyggnaden. Men mera bredaxlad var han för visso, och kanske var hans hals icke så utomordentligt lång som konungens.

Den maskerade kämpagestalten sträckte ut sin högra hand och grep konungens häst vid tygeln samt tvang den att stanna.

"Ha!" utropade konungen. "Röfvare!... Du skall döden dö."

Och som en blix för kung Carls svärd ur skidan samt lyftades för att åt den djerfve bringa dödens fruktansvärda budskap.

Men den maskerade mannen bar också svärd i handen — ett stål, som blixtrade af en underbar glans. Han gjorde en rörelse, och se! — kung Carls värja flög ur hjeltehanden och föll ned långt ute i floden, der det högt uppstänkande vattnet snart utjemnades.

"Så," röt mannen med sammetsmasken, "så, o konung, som ditt svärd nu sjunker derute i floden, så skall du sjunka ned och så skall ditt namns ära förgås i det land, som ligger utbreddt för dina ögon på hinsidan dessa böljor. O, konung! Ditt namn är för stort, din hjelteära för hög att så kastas bort. Vänd om!... Vänd om, medan du ännu har tid!"

"Hvad vågar du säga, karl?" dundrade konungen och sporrade sin häst, för att rida omkull den djerfve mannen, hvilken så oförbehållsamt gaf sina råd och så djerft tvingade hjelten att åhöra dem.

Men den maskerade såg konungens afsigt och förekom honom. Han grep den frustande hingsten i tygeln och tvingade honom att stå stilla som ett lam.

Konungen var ursinnig, men — obeväpnad.

"Se i mig en trogen vän, o konung!" återtog mannen med svarta masken i en ton, som tycktes gå ur hjertat. "Lyd mitt råd! Vänd tillbaka!"

"Aldrig!"

"Näväl, jag visste det, ty jag känner edert envisa sinnelag. Mig återstår således intet annat än att göra hvad jag förmår, för att bereda eder seger och framgång, om möjligt är. Hör således, o konung! Der du har lägrat dig med din här, kan du icke gå öfver floden, emedan andra stranden är uppfylld med träsk och äfven för öfrigt otillgänglig. Men längre i söder vid Brodziece kan du sätta öfver floden utan fara. Dock bör du dessförinnan, för att inbilla ryssarne, att du ämnar gå norrut, skicka ett par regementen uppåt norr till Borisov. Lemna sedan med hufvudhären ditt läger i tysthet under natten. Farväl, ers majestät!"

I nästa ögonblick var den maskerade försvunnen bland buskarna vid stranden. Konungen satt en stund tankfull kvar på samma plats.

"Hvar har jag tillförne hört denna korta, befallande stämma . . . Nå, lika godt hvem han var!

Hans sista råd var godt och helt visst ärligt menadt. Jag vill utan betänkande följa det."

Och sedan återvände kung Carl till lägret, men omtalade icke för någon det möte, han hade haft. När han ankom till den plats, der hans tält nyss hade stått, fann han qvinnoskaran skingrad och försvunnen. Men han såg icke heller något spår af tältet.

"Nå," utropade han, då man underrättade honom om qvinnornas hämd, "slippa vi det bekjortlade patrasket för så godt pris, kunna vi skatta oss lycklige. Hellre inga tält alls, än tält uppfyllda af kvinnor!"

Med raska steg gick han till Rehnskjölds tält, och soldaterna stodo och gapade efter honom af lutter förvåning öfver att den eljest hetsige konungen denna gång med så stort lugn fördrog en dödlig förolämpning mot majestätet och kronan.

Följderna af konungens möte med den der maskerade mannen visade sig snart. Redan samma dag blef öfverste Axel Sparre med några regementen i fiendens åsyn skickad norrut och allting förbereddes till hufvudhärens uppbrytande och tåg söderut redan följande natt.

Efter en långvarig och besvärlig marsch anlände Carl den tolfte i spetsen för sin här till trakten af Brodziece. Här var den plats, der han, enligt den maskerade mannans råd, borde låta hären passera floden.

Man gjorde halt och konungen red med några officerare upp på en kulle, hvarifrån han trodde sig skola erhålla en ypperlig utsigt öfver floden. Hans beräkningar slog i detta fall icke fel.

Framför svenskarnes ögon låg floden Beresina, slingrande sig likt en glänsande silfverfåra genom landskapet och förlorande sig i fjerran. På andra stranden syntes ingen fiende. Man hade alltså god utsigt att lyckas på detta ställe utan förlust komma öfver floden. En officer blef genast skickad tillbaka till hären med befallning, att alla till brobyggnader erforderliga materialer skulle ofördröjligen föras ned till stranden.

Plötsligt utropade grefve Piper, som hade följt med konungen:

"Ers majestät behagade flytta sin blick från landskapet på andra sidan floden till vår egen strand och säga mig, hvad det månne vara för underliga svartklädda figurer, som gå fram och tillbaka der nere."

"Hvar? . . . Ah! . . . En skara af femtio svartklädda, rustade män!"

"Och i spetsen för dem en hög svartklädd kämpagestalt med mask för halfva ansigtet!" inföll generalmajor Hård.

Carl den tolfte igenkände ganska väl sin bekantskap från den förra lägerplatsen. Han utropade med ett uttryck af glädje, som i högsta grad förvånade de församlade herrarne:

"Der den karlen är, der löpa vi ingen fara. Raskt till verket!"

"Ers majestät vet således hvem han är, denne maskerade anförare för detta svarta kompani?" frågade generalmajor Meyerfelt.

"Nej!" genmälde konungen torrt.

"Se, han bär i handen en kolsvart fana!" utropade nu en af de yngre officerarne, som med stort intresse betraktade den svartklädde kämpen.

"Hvad ämna de företaga sig?" yttrade grefve Piper. "Nu stanna de, och den maskerade anföraren sticker sin svarta fana ned i sanden. Hela den här åsynen af detta svarta kompani förefaller mig som en dröm."

Ingen erhöill tid att besvara denna grefvens anmärkning. Den maskerade kämpen, som bar i venstra handen en värja med en underbart klart glänsande klinga, pekade med högra handen på den på stranden planterade svarta fanan och ropade med en stämma, så stark att den hördes ända upp till den plats, der konungen stod:

"Här är rätta platsen för ers majestät. Här bör ers majestät, om Ni vill lyda en trogen tjenares råd, slå den brygga, som skall föra eder sjelf och er tappra här okända öden till mötes. Gud förläne ers majestät all den lycka, som mitt hjerta önskar er!"

Knapt voro orden utsagda, förrän kämpen i spetsen för sitt svarta kompani marscherade in i småskogen och försvann för konungens och de förvånade officerarnes och herrarnes blickar.

Men icke länge dröjde det, innan man såg ute i floden en väl ordnad, svartklädd ryttareskara, hvars starka hästar djerft klöfvo de tungt framrullande vågorna. I spetsen för skaran simmade en kolsvart, frustande hingst, som bar den maskerade kämpen. Äfven alla de andra hästarna voro svarta som natten. Intrycket af denna syn var underbart och mäktigt gripande. Men den försigtige grefve Piper

skakade snart af sig detta intryck och tilltalade konungen med dessa ord:

"Den karlen synes mig icke vara att tro. Hvarför bär han mask? Han kommer att leda oss i förderfvat. Tro mig, ers majestät, vi böra välja en annan plats till att passera Beresina."

"Nej," svarade Carl med barsk stämma, "nej, här är rätta vägen."

Piper teg, men "den lille prinsen" — denne naive, hederlige, tappre och öppenhjertlige prins Max utropade nu, pekande mot andra stranden:

"Se! . . . Se! . . . Muskötpipor glimma bland buskarna på andra stranden."

"Bagatell!" sade kungen leende. "Är ni rädd för en handfull kosaker?"

"Bah! . . . Jag rädes för ingenting, då jag befinner mig vid sidan af den största hjelte och bästa härförare i hela världen."

Carl log och gaf sin unge vän en mera hjertlig blick, än man skulle hafva trott det vara möjligt för hans dystra och sträfva natur.

Den maskerade kämpen styrde sin häst i sned riktning öfver floden. Och hans svarta kompani följde honom troget och i god ordning. Snart sågos de landstiga på en kal del af stranden. Man kunde tydligt se, huru deras svarta hästar ristade af sig det vatten, som de hade medfört ur floden. Derefter försvann hela truppen i en närbelägen småskog. Några skott, som aflossades efter dem från en annan småskog, tycktes icke alls oroa hvarken mannen med svarta sammetsmasken eller hans kämpar. I samma ögonblick släpades af starka dragare de

första delarna af de blifvande bryggorna ned till stranden.

Men konung Carl, som alltid tyckte om att trotsa faran, utropade:

"Låtom oss göra en promenad längs efter stranden, mina herrar! Måhända gynnar lyckan oss, så att vi få höra en stump af den musik, som vi krigare allra mest älska. Kommen, mina herrar!"

De redo ned till stranden. Och det dröjde icke länge, innan konungen fick höra sin s. k. musik. Från buskarna på motsatta stranden började man beskjuta dem. Och det tycktes i sanning som om fienden ganska väl visste, hvilken i sällskapet som var kung Carl, ty de allra flesta kulorna hveno omkring konungen och prins Max, hvilka redo i spetsen för den lilla kavalkaden.

"För himlens skull, ers majestät," utropade nu grefve Piper, "drag er bort härifrån! Huru lätt kan icke en kula träffa er!"

Alla förenade sina böner med Pipers. Men konungen var som vanligt envis och obeveklig. Han stannade till och med, liksom om han hade velat trotsa sina fiender genom att erbjuda sig åt dem såsom en stillastående skottaffa. Alla böner voro förgäfves. Han blef qvar och kulorna susade kring hans öron allt tätare och tätare.

Då utbrast "lille prinsen":

"Jag kan icke lida att se detta. Hvem som vill må följa mig."

Och så satte han sin häst i traf och red längre ned mot floden. Ett par unga och oförvägna officerare följde raskt efter honom.

Naturligtvis var det hans afsigt att försöka leda faran och kulorna från konungens person och i stället på sig sjelf.

Visserligen lyckades denna plan, men prins Max fick dyrt betala sin uppriktiga tillgifvenhet och uppoffring för konung Carl den tolfte.

Just då han med de två officerarne kom ned till stranden, hördes dånet af tre skott, som aflossades från andra stranden. Helt visst var hvardera skottet ämnadt någon viss af de tre personerna. Men den som sigtade på "lilla prinsen" sköt säkrare än de båda andra.

"Jag har fått min del, mina herrar," yttrade han, och hans ansigte var blekt som ett lärft. "Låtom oss vända tillbaka!"

Prins Max hade släpt tygeln och höll sig med händerna fast vid sadeln. Hans starka vilja och begäret att icke visa fienden, huru säkert skottet hade träffat, besegrade mattheten. Han uppnådde konungen, som med häpenhet utbrast:

"Detta förlåter jag mig aldrig. Han dör."

Och skyndsamt begaf man sig tillbaka till hären. Och lille prinsen blef undersökt. Det befans, att kulan hade gått in i veka lifvet vid venstra sidan och ut igen på den höggra sidan af höftbenet.

Konungen var till en början otröstlig. Men så snart han erhöll den försäkran, att kulan underbart nog icke hade tillfogat kroppens ädlare delar någon skada och att prinsen skulle lefva, blef konungen åter sig lik och började syselsätta sig med brobyggnadsarbetena. Ja, man förmådde knapt hindra honom från att ensam och till häst kasta sig i floden, i afsigt att simmande uppnå andra

stranden, innan ens en enda brygga var färdig, så att fotfolket kunde komma öfver.

Ändtligen voro bryggorna färdiga. Passerandet af Beresina kunde börja. General Otto Wellingsks infanterister skulle gå i spetsen. Från en höjd tog konung Carl anstalterna och sjelfva öfvergången i betraktande.

Redan var Wellingsks infanteriregemente nära bryggans andra ända och på en annan brygga hade öfverste Fredrik Köhlers tremänningsregemente hunnit nästan lika långt. Och redan hade Helsing och Gestrike regemente under öfverste Georg Knoring beträdt en tredje brygga. Då visade sig plötsligt på andra stranden en massa kosaker, hvilka rastlöst aflossade sina musköter mot de anryckande svenskarne.

"Vi hafva begått ett stort fel," utropade konungen vid denna syn. "Vi borde hafva uppkastat ett batteri på denna höjd och med våra kulor rensat andra stranden, innan öfvertågandet började."

"Ännu är det icke för sent. Inom tio minuter kunna ett halft tjug kanoner vara häruppe," inföll grefve Piper.

"Du har rätt, Piper. Skynda, löjtnant Creutz, och gif order derom!"

Den unge och liflige löjtnanten sprängde bort för att utföra konungens befallning. Regimentena gingo stadigt framåt på bryggorna. Men mer än en tapper och oförskräckt karl erhöll der det fruktansvärda dödsbudet. Manspillan bland de svenska, i spetsen gående regimentena, började blifva allt större och större. Och i samma mån steg konungens otålighet. Han utropade flera gånger, att han

tyckte, att kanonerna redan för länge sedan borde hafva varit uppe på höjden. Och likväl hade ännu icke fem minuter förflutit, sedan löjtnant Creutz lemnade konungen.

"Nej se!... se!... se, ers majestät!" utropade plötsligt grefve Piper till monarken, som vändt ansigtet åt det håll, hvarifrån han väntade kanonerna.

"Hvad?" sporde hans majestät, i det han häftigt vände sig om.

Kungen blickade i den af grefven utpekade rigtningen.

"Ah!... Se der har jag återigen min maskerade svarte vän!"

"Och hela hans svarta kompani!" inföll öfverste Tiesenhausen.

"Se, huru de hugga in på kosakerne. Det svarta kompaniet slås som rigtiga djeflar. Och i spetsen går den maskerade mannen fram. Ingenting kan motstå honom. Den karlen är en hjelte."

Dessa konungens ord bekräftades af de utrop af beundran, som ljödo rundtomkring bland åskådardarne. Med sådant hjeltemod, med sådant dödsförakt hade till och med ingen af Carl den tolfstes män sett någon menniska kämpa. Och den maskerade var alltid framme der faran var som allra störst. Hans underbart glänsande värja blixtrade oupphörligt och hvarje blix var ett dödsbud för en af tsarens slafvar. Det svarta kompaniet var ett kompani af hjeltar, och anföraren tycktes åskådardarne icke annorlunda än krigets gud.

"Men hvem är han?" frampressade kung Carl mellan hårdt tillslutna läppar. "Jag måste hafva hört hans manliga, starka stämma någon gång förut."

Ingen kunde besvara kungens fråga. Icke heller hade någon tid att sysselsätta sig med några frågor. Man hade ändå göromål nog blott genom att se.

Just nu hördes dånet af kanonvagnarna, som i firsprång forslades uppför backen. I samma ögonblick var skärmytslingen slut. Det svarta kompaniet hade drifvit kosakskaran på flykten. Det fans på stranden icke mera någon fiende, som kunde göra försök att hindra svenskarnes öfvergång öfver Beresina.

"För kanonerna ned till stranden och öfver bryggan!" befalde konungen. "Här behöfvas de icke... Mina herrar! Hvar och en på sin post!"

Och regemente efter regemente marscherade öfver bryggorna och lägrade sig på andra stranden. Alla de officerare, som i konungens närhet hade från höjden åskådat det svarta kompaniets strid med kosakerne, hade för länge sedan satt sig i spetsen för sina korpser och börjat öfvergången, innan konungen slutligen ensam lemnade sin plats. Och detta skedde icke, så länge hans spanande öga ännu kunde se en skymt af det öfver fältet bortsprängande svarta kompaniet.

"Jag har likväl hört den karlens röst tillförne," sade han till sig sjelf, då han steg till häst och red ned mot bryggan, för att i sin ordning fullborda öfvergången.

Dock hade knappt hans gångare med framfötternas hofvar trampat bryggan, förr än han hörde bakom sig ett gällt tjut och skrån. Han vände sig om i sadeln och blef varse hela qvinnoskaran, som han hade förbjudit att åtfölja hären. De hade på bästa sätt sträfvat att upphinna den borttågande

arméén och kommo fram just lagom för att bevittna de sista regementenas marsch öfver bron.

Genast befalde konungen ett kompani soldater, hvilket stod färdigt att beträda bryggan, att vända sina laddade muskedundrar mot kvinnorna och att skjuta ned dem, om de försökte tränga sig ned till broarna. Vid åsynen af de hotande muskötmyningarna hejdade kvinnorna sin fart och stannade, tydligen mycket villrådiga. De kände alltför väl Carl den tolfte förakt för deras kön och hans oböjliga envishet, för att kunna hoppas, att han skulle i sista stunden, om de trängde sig fram, återtaga sin befallning att skjuta ned dem. Ja, de funno till och med sin ställning så osäker, att de beslöto fly. Under ett högljudt tjut och larm skingrade sig skaran och lopp bort i alla riktningar.

Men Carl gjorde en föraktfull rörelse med axlarna och ropade:

”De sista kompanierna skola rifva upp bryggorna efter sig, ty det der lumpna, bekjortlade patrasket får icke komma öfver till Beresinas östra strand. Vi hafva ändå munnar nog att mätta.”

Och konungen red öfver bryggan, så att hofslagen genljödo vida omkring.

Och de sist öfvertågande kompanierna fullgjorde samvetsgrant den gifna befallningen att upprifva alla bryggor öfver floden. Men måhända fans i dessa kompanier mången skäggig och oförskräckt buss, som med blödande hjerta såg en förtviflad hustru vrida sina händer af ångest på den strand, som hon enligt konungens bud icke fick lemna för att följa sin make i döden.

TJUGOSJETTE KAPITLET.

Huru qvinnorna kommo öfver Beresina.

Det var, må man tro, ett vimmel och ett stoj på Beresinas vestra strand. Några hundra qvinnor voro samlade der. Hvar och en talade sitt tungomål och uttryckte sina åsigter — allt under de lifligaste åtbörder och rörelser. Ännu syntes på östra stranden några enstaka lemningar af de borttågande svenska trupperna. Men äfven dessa försvunno snart ur de larmande qvinnornas åsyn.

Man föreslog här att bygga en bro. Ja, förslaget erkändes vara godt. Men man saknade både materialier och verktyg.

Der åter uttalades den djerfva tanken, att man kunde simma öfver floden. Ja, äfven denna idé var god. Men qvinnorna kunde icke simma.

Så stodo de der, visserligen villrådiga, men ingalunda tysta.

Och der skulle de kanske hafva stått qvar en hel månad, om icke en helt och hållet oväntad hjälp hade i nödens stund ankommit.

Denna hjälp, hvilken liksom föll ned ifrån skyarna och föreföll åtminstone den frommare delen af qvinnorna såsom en underbar och välsignad skickelse af försynen, uppenbarade sig i skepnad af två manliga ryttare, hvilka färdades framåt på snabbfotade, ädla springare.

Vid åsynen af den larmande qvinnohopen, hejdade ryttarne farten och stannade, just då deras

hästar vidrörde det yttersta ledet af de tätt sammanskoekade fruntimren. Med tydlig förvåning betraktade de denna gormande hop.

Den ene ryttaren var en bister krigare, i hvilken vi och våra läsare utan svårighet igenkänna en gammal god och värderad vän. Vi se här framför oss Wolodja, visserligen blek, men uppenbarligen återställd till helsan.

Den andre ryttaren tycktes vara en yngling. Vacker var han som en majdag och nästan qvinlig till utseendet. Men han var klädd i krigisk dräkt från topp till tå, och — märkvärdigt nog! — både Wolodja och ynglingen buro svarta kläder och redo på svarta hingstar. Vi som förut hafva sett den sköna furstinnan Dulskaia — vår vän Nordskölds fästnö — kunna icke undgå att märka, att den vackre ynglingen hade hennes drag och liknade henne, såsom ett blad på samma träd liknar det andra. Sannolikt var ynglingen en broder till den sköna furstinnan.

"Nå, qvinnor," ropade Wolodja muntert, "hvad gören I här?"

Ett oredigt sorl af röster besvarade frågan. Wolodja hade svårt att ur larret hemta kunskap om verkliga förhållandet. Men lyckligtvis stod i hans närhet en omkring fyratioårig qvinna, som kunde berömma sig af en gällare och mera skärande stämma än de andra. Och hvad hon sade eller, rättare sagdt, skrek i hans öra förstod han någorlunda.

"Jaså," sade han skrattande, "konglig majestät har förbjudit er att följa med på färden in i Ryssland. Jag skall säga er orsaken, god' vänner.

— Kungen är rädd, att I med edra sköna anleten skolen förvrída hufvudet på ryssarne, så att svenskarne icke få rå om er. Vänten bara!... Vänten! Snart kommer kungen tillbaka och då ha hans soldater er kvar. Det är då underligt, att I icke förstån att uppskatta konglig majestäts stora ynnest och nåd."

"Håna icke de stackarne, Wolodja!" hviskade den, som det tycktes, mera ömhjertade ynglingen. "Hjelp dem i stället, om du det kan!"

"Nå, som Ni vill, nådige herre. Den ädla furstinnan ålade mig att i allting lyda er, tilldess jag åter sammanträffar med min herre och husbonde. Jag skall försöka att hjälpa dessa kjortel-soldater ur knipan."

Han såg sig omkring, liksom trodde han, att han skulle kunna inom synkretsen upptäcka något medel att forsla kvinnorna öfver floden. Men om så var förhållandet, spejade han helt och hållet förgäfves.

Plötsligt fattades han af en ny tanke, hvilken kom honom att utbrista:

"Åh, hvad jag är för ett nöt!... Att jag icke genast tänkte på den saken!"

Och så kastade han sig hastigt af hästen och ilade tillbaka samt var snart försvunnen ur ynglingens och kvinnornas åsyn. Han hade icke ens tid att visa dem den höfligheten att säga dem, hvad han ämnade företaga.

"Detta är alltså den plats, hvarest kung Carl öfverfört sin här?" sporde den vackre ynglingen under Wolodjas långa frånvaro.

Några af de vackraste och djerfvaste bland kvinnorna hade trängt sig fram till den ståtliga

unge ryttaren och en bland dem var till och med nog dristig att lägga sin lilla välformade hand på ynglingens knä, medan hon svarade honom. Och icke heller sparade hon på blixtrande ögonkast.

"Ja, min unge herre, just här gick hären öfver på bryggor. Men kungen var nog obarmhertig att låta upprifva bryggorna midt för näsan på oss."

"Utan tvifvel visste han icke, att Ni önskade komma öfver floden."

"Han?... Jo, det visste han så tydligt till och med, att han hotade att skjuta oss, om vi dristade oss att nalkas någon af bryggorna."

"Det var styggt af kungen, min söta vän," inföll den unge herrn leende.

"Ja, tycker Ni icke det?... Carl den tolfte är ingen ridderlig kung. Då var den fördrifne konung August i Polen en helt annan karl mot qvinnor."

"Det tror jag också, min söta vän. Men om du vill göra mig en tjänst, så krama icke mitt ben så hårdt, min sköna. Jag ämnar ingalunda lemna er, förr än min tjenare kommer tillbaka med något medel att forsla er alla öfver floden... Ah!... Jag hör årslag i sjön... Lyssna!... Jo, riktigt: Det är helt säkert Wolodja, som kommer tillbaka på floden.

Och det var verkligen Wolodja. Han hade påmint sig, att han vid färden utefter Beresinas strand hade på kort afstånd från den plats, der de träffade samman med qvinnorna, sett några båtar gömda i vassen. När han, såsom nyss omförmäldes, plötsligt sprang sin väg, skedde det för att uppsöka dessa farkoster. Och nu kom han, med-

förande en rad af sju eller åtta rymliga båtar, sammanbundna den ena efter den andra. Och sjelf rodde han af alla krafter i den främsta. Det var en tung börda att ro fram så många farkoster med endast två armar och fort gick det ingalunda, isynerhet som han hade strömmen emot sig.

Naturligtvis uppstod ett larmande jubel i kvinnohopen, så snart de blefvo varse Wolodja och hans båtar. Alla lupo ned till sjelfva flodbrädden för att hjälpa till med farkosterna och få vara de första att stiga ombord. Om icke Wolodja hade förstått sin sak rätt, skulle helt visst ett rysligt slagsmål hafva levererats på Beresinas strand mellan några hundra uppretade qvinnor. Men Wolodja lade icke i land, förr än han genom tecken hade åskat tystnad och hållit till furierna följande tal:

"Ingalunda har jag svettats och trålat med de här farkosterna för att se eder rifva hår och ögon af hvarandra i täflan om hvem som skall blifva den förste och hvem som icke skall blifva den siste. Om I icke hållen eder lugna och tysta och lyden mig, så borrar jag genast alla båtarna i sank. Och sedan mån I se er omkring efter hjälp hvar I behagen."

Och han lyftade upp och visade qvinnorna ett borrh, som han hade funnit i en af båtarna. Detta verkade ögonblickligen. De nyss af ifver stormande fruntimren blefvo med ens spaka som lam.

"Nå, det var förnuftigt af er, qvinnor," återtog Wolodja, som denna dag tycktes hafva en obetvinglig lust att hålla tal. "Det var rätt. Det var till och med, om jag så får säga, klokt handladt. Och till

belöning för edert välförhållande vill jag nu föreskrifva er, huru I skolen handla.”

Han teg och öfverskådade med herskareblick hela hopen.

Men i hela hopen fans nu ingen enda genstörtig själ.

”Så hören då!... Min vilja är, att i dragen lott om, hvilka ibland eder skola medfölja båtarna hvarje gång och hvilken ibland dessa som skall ro farkosterna tillbaka hit till tjenst för dem som kvarstanna.”

Å nyo började tumultet bland kvinnorna. Men Wolodja behöfde icke annat än visa det fruktansvärda borret. Den synen betog dem all lust till att förlänga trätan. Alltså kastades lott och först när detta skett, lade Wolodja i land med båtarna.

De, på hvilka lotten fallit, stego i båtarna och ville ro åstad.

Men Wolodja kände sitt folk och ansåg otillbörligt att släppa dem ifrån sig utan en varning med dertill lagd förmaning.

”I sen detta väldiga muskedunder,” ropade han. ”Nåväl, och I sen äfven, att min unge herre håller en finpolerad och blank musköt i sin hand. Nå, gummor små, sen I nu riktigt de här båda pjeserna?”

Ett oredigt mummel var det enda svar, Wolodja erhöll på sin fråga.

”Nå, det var galant, gummor små. Öppnen nu bara ert förstånds ögon lika bra, som I hafven öppnat korppluggarna under pannan! Hva'sa'?... Jaså, I ären nu redo att höra och förstå. Nåväl, mina små sötungar, jag vill endast varna och för-

mana er, att I icke lemuen båtarna på den andra stranden och löpen till skogs i hack och häl efter de kära soldaterne i konglig majestäts armée, lemnande edra älskvärda systrar qvar här för att gråta öfver eder trolöshet och det förlorade hoppet att uppnå andra stranden. Med andra ord, skicken ärligt båtarna tillbaka hit, ammars skola dessa två muskedundrar skjuta hvar tionde qvinna ibland er, innan I hinnen springa så långt från stranden, att I kommen utom skotthåll."

De i båtarna samlade qvinnorna lofvade att göra sin skyldighet.

Och så sattes årorna i gång. Farkosterna gled ut på floden och det dröjde icke länge, förr än de uppnådde andra stranden.

Som båtarna ärligt fördes tillbaka igen till vestra stranden, hade Wolodja och hans unge herre snart det nöjet att se hela qvinnohopen öfverförd till Beresinas andra sida. Och qvinnornas högljudda tjut och skrån, skämt, skratt och jubel — hvilket allt tydligt hördes öfver floden ända bort till de båda männen — förkunnade för desse, att qvinnorna voro mycket glada och mycket tack samma för den tjänst, som blifvit dem bevisad.

Men huruvida konung Carl blef glad och tack sam, när han efter några dagar återsåg den älskvärda skaran, derom förmåler historien intet. Vi anse oss emellertid hafva giltiga skäl att betvifla det.

"Nåväl, min nådige furst Ivan," yttrade Wolodja, när han hade inskeppat och afsändt den sista båtlasten af qvinnor, "nu torde det vara tid för oss

att sjelfve komma öfver floden. Våra raska hästar simma snart öfver denna smala fåra. Kom, nådige herre!"

"Nej, Wolodja!" genmälde fursten med en röst så musikalisk, som om den hade tillhört en qvinna. "Vi vilja icke blanda oss i det der sällskapet. De flesta qvinnorna föreföllo mig högst obehagliga. Låtom oss vänta, tilldess de hafva försvunnit från synkretsen! Med den ifver att upphinna hären, som troligtvis beherskar dem, lär det icke komma att töfva alltför länge."

"Nå, som Ni vill, furst Ivan! Jag har befallning att lyda er... Eljest såg jag bland sötungarna ett par ansigten, som ingalunda voro fula. Ni såg kanske, att jag samtalade med dem, medan vi väntade båtarnas återkomst?"

"Jag lade verkligen märke till den omständigheten. Nå, hvad fick du veta, min vän? Hade de sett våra svarte ryttare? Talade de något om mannen med sammetsmasken?"

"Ja visst, nådige herre!... De berättade en underbar historia om en man med svart sammetsmask, hvilken i spetsen för en skara svartklädde kämpar med ett hjeltomod, hvartill de aldrig sett maken, banat väg för kung Carl genom att ensamme fördrifva några hundra på andra stranden posterade kosaker."

En högröd rodnad hade under denna Wolodjas berättelse stigit upp på den unge furstens nästan sammetslena kinder. Han bad ifrigt, att Wolodja skulle omständligt berätta, hvad han hört om striden. Och särskildt gjorde han många frågor angående kämpen med sammetsmasken.

När Wolodja hade slutat sin berättelse, var Beresinas östra strand redan alldeles öfvergifven af kvinnorna, så att våra resenärer nu kunde fortsätta sin färd utan fara att komma i obehagligt sällskap. Men hvem vet ändå, om Wolodja skulle hafva funnit kvinnornas sällskap obehagligt?

De båda ryttarne redo ut i flodén. Och snart landstego de på den motsatta stranden. Tagande en riktning, som skulle föra dem förbi kvinnoskaran, utan att de kunde ses af den, sprängde de bort öfver fältet med en snabbhet, som utvisade, både att de voro skicklige ryttare och att de hade hästar af ädlaste ras.

TJUGOSJUNDE KAPITLET.

Golovtschin.

Carl den tolfte hade öfvergått Beresina, lyckligare i detta fall än den franske usurpator, som ett århundrade derefter ville spela samma rol af Alexander den store mot Darius. Djerf och oförskräckt samt i förlitande på sin krigslycka och väl måhända äfven i barnsligt förtroende till sin "lyckliga stjärna", spådomar och annat af samma problematiska värde, trängde den unge, ännu öfvervunne hjälten allt djupare in uti den fruktansvärda ödemark, der han slutligen skulle duka under mindre för fiender af kött och blod, än för natur-

förhållanden, brist af alla slag och ogynsamma omständigheter, öfver hvilka ingen menniska kan vara herre.

Om mod och uthållighet, personlig tapperhet och förmåga att försaka — med få ord: om krigiska dygder hade kunnat rädda Carl den tolfte och hans världstormande här från undergång, skulle historien aldrig hafva på sina blad inskrifvit olycksnamnet Pultava.

Just när öfvergången öfver Beresina blifvit fullbordad, hade det varit rätta tidpunkten för Carl den tolfte att stanna, sluta fred med tsar Peter och vända om igen. Han skulle då hafva inför både samtid och efterverld stått såsom ryssarnes ädelmodige besegrare.

Fredsambud från tsaren saknades ingalunda.

Några få werst från Beresina mötte honom sändebud från tsaren, hvilka erbjödo fred på de mest hedrande vilkor. Men Carl svarade:

”Helsa tsaren, att jag skall sluta fred med honom, när jag kommer till Moskwa.”

Och det förtäljes, att tsar Peter skall vid underrättelsen härom hafva utropat: ”min broder Carl vill vara en Alexander, men jag ämnar icke blifva en Darius”.

Så strandade tsarens fredsförsök mot Carls pojkkaktiga egensinnighet. Kung Carls generaler gjorde visserligen försök att bringa honom till förnuft, men dessa försök hade icke bättre framgång nu än tillförne. Och om någon general var alltför ifrig i sina försök, blef konungen vred och bad honom ”sköta sitt”.

Under tiden fortgingo underhandlingarna med Mazeppa. Angående denne underlige mans bevekelsegrunder hafva vi redan förut gifvit några antydningar och vi skola i det följande se dem fullständigt för oss afslöjade.

Och så tågade kungen framåt mot Golovtschin*), hvarest, enligt de återvändande kunskaparnes berättelser, skulle stå en rysk styrka af 25,000 man under befäl af Scheremetjev och Menschikov. En liten handfull folk af endast tjugofemtusen man var naturligtvis endast en munsbit för en hjelte, hvilken så oerhördt föraktade allt hvad ryss heter.

Dnieper har en biflod, som benämnes Drutsch.***) I sistnämnda flod utmynnar en å, som ryssarne kalla Babiec eller Vabis. Vid denna å ligger Golovtschin.

Den 28 juni, när det led mot aftonen och dagens hetta redan hade börjat vika undan för aftonsvalkan, syntes en skara af ett par hundra man komma ridande upp på höjderna bakom Golovtschin. Om någon hade stått nere vid åbrädden och blickat uppåt höjden, skulle ryttareskaran hafva tett sig för hans blickar liksom figurerna i ett skuggspel, ty bakom sig hade ryttareskaran det ljusröda himlahvalfvvet, som alltmera antog purpurfärg, ju närmare solen kom till horisonten.

Landskapet var visserligen en smula kuperadt, men ingalunda vackert. Här och der sågos några enstaka stående träd, hvilka tycktes längta efter att försvinna från nejden och förena sig med de stora skogar, hvilka syntes långt borta i ett blånande

*) Våra historieskrifvare kalla platsen origtigt Holofsin.

**) Drusa.

fjerran. För öfrigt såg man endast en ödslig hed, hvarifrån en och annan odlares flit hade, sannolikt med oerhörda ansträngningar, eröfrat små åkerlappar.

Nere vid åbrädden sorlade en massa menniskor. Det var ryska soldater. Och tusentals voro de. Och lustig gjorde de aftonen med bränvin och dans. Och folket i nejden deltog oförtrutet i nöjena.

Ryttareskaran, som stannat uppe på höjden, utgjorde förtruppen af Carl den tolfte's här. Knappt två bösshåll skilde den segerrike hjälten från fienden. Och fienden var sorglös, munter, uppsluppen och anade icke tillvaron af någon fara. Bränvin och dans — se der det enda föremålet för deras tankar!

Carl den tolfte hade icke heller denna gång kunnat åtfölja sin här.

Hans sed var alltid att ila i förväg med en handfull folk, och mången plats hade han på detta sätt intagit genom öfverraskning.

Sedan han nu från höjden af kullen hade en stund betraktat ryssarnes nöje nere på den jemna gräsmattan invid Babiecån, kommenderade han plötsligt: "framåt! . . . raskt bussar!" Under uppgifvande af ett dånande hurrarop stormade ryttareskaran ned från höjden och rakt ned mot de intet ondt anande ryssarne. Och kung Carl red i spetsen för sina 200 man emot den till flera tusen uppgående fienden.

Glädjen tog slut, så snart stridsropet dånade från höjden. En allmän flykt började. Men en och annan ryss var nog rådig att, då han störtade sig i ån, medtaga ett bränvinskärl — en sak, om hvilken man bestämdt kan påstå, att ryssen älskar den mera än han älskar tsaren.

Innan konungen hann ned till stranden, var denna helt och hållet rensad från tsarens slafvar. Kung Carl hade ett ögonblick den tanken att kasta sig i ån och med sin lilla styrka förjaga fienden äfven från den andra stranden. Men denna gång besinnade han sig och afstod från sin föresats, då han såg på andra sidan Babiec så väldiga massor af ryska trupper, att till och med han, den djerfvaste och mest oförvägna menniska i verlden, ansåg det vansinnigt att störta sig emot dem med blott omkring två hundra ryttare.

Han lät sin trupp göra en svängning nere vid ån och red åter i spetsen för densamma upp på höjden. Och derifrån hade han ett mycket uppbyggligt skådespel. Han kunde nämligen varseblifva, huruledes två ryske officerare af uppenbarligen mycket hög värdighet rasade som vansinnige bland trupperna, och det till på köpet med knutpiskor i händerna. Och det var icke svårt att förstå, att de täta rappen af dessa rysliga piskor skulle bota de ryske slafvarne för lusten att vända ryggen till fienden. Det var första gången man såg Carl den tolfte skratta efter öfvergången af Beresina. Men äfven hans allvarliga dysterhet måste gifva vika för det oemotståndligt komiska i det åskådade uppträdet. Och det mest löjeväckande var, tyckte några af svenskarne, de både generalernes vanvettiga raseri. Men andra skrattade mest åt de dumma djuren till soldater, som tålde en slik behandling af herrarne Scheremetjev och Menschikov.

När hans majestät hade en stund roat sig med beskådandet af de tragikomiska scener, hvilka nämnde

ryske generaler liksom enkom till den svenske konungens förlustelse uppförde med sina mångtungade knutpiskor, vände han sig med tydlig afsky bort från detta uppträde, hvilket, om det sågs i den rätta dagern, var allt annat än roande. Och på samma gång Carl den tolfte vände sig bort från skådeplatsen för yttringarna af rysk råhet, sade han:

”Så länge ryska folket låter behandla sig såsom dragoxar af ohyfsade legohjon i tsarens tjänst, behöfva vi svenskar icke frukta dem.”

Och sedan gaf hans majestät sin trupp order att draga sig ännu längre tillbaka från stranden och slå läger i en dæld, som redan af naturen var befästad, enär den från tre sidor var alldeles otillgänglig och på den fjerde erbjöd endast en smal passage, hvilken kunde med lätthet försvaras af ett halft tjog behjertade män mot en öfverlägsen fiende.

För att ytterligare befästa sin ställning befalde konungen ett par officerare att leda uppkastandet af en vall vid dældens ingång. Detta arbete påbörjades och fullbordades samma afton.

Men hans majestät återvände till fots till den kulle, från hvilken han hade beskådat Scheremetjevs och Menschikovs bedrifter med det genuint ryska vapnet: knutpiskan. Der satt han länge och blickade ut öfver landskapet på Babiecs andra sida. Det var tydligt, att han försökte uppgöra en plan för den strid, som ovilkorligen måste ega rum på denna plats. Men han mände icke hafva lyckats finna någon utväg, som han kunde godkänna, ty när han lemnade kullen, var han dystert och såg

alldeles icke ut såsom en fältherre, hvilken är viss om seger.

Redan följande dagen blefvo svenskarne öfvertygade om att de båda knutpiskande generalerne icke ämnade lemna den ställning, de med sina 25,000 man innehade på andra sidan af ån Babiec. Det blef nämligen redan tidigt på morgonen inrapporteradt till konungen, att ryssarne började anlägga förskansningar längs efter stranden.

Carl skyndade med vanlig raskhet och iver till en plats, från hvilken han kunde öfverskåda ryssarnes arbeten. Att en rysk kula hvilket ögonblick som helst kunde här nå honom och skriva sista punkten i historien om hans hjeltebana — derom bekymrade han sig med vanlig sorglöshet icke mera, än en elefant skulle bekymra sig om en myggas sting. Han tillbragte hela dagen på samma farliga plats. Och utan tvifvel var det af fruktan för knutpiskans smärtsamma rapp, som ingen enda ryss under dagens lopp kastade ifrån sig hacka och spade för att gripa till muskedundret och sända tsarens dödsfiende en mördande kula.

Ännu hade icke flera svenska trupper anländt, än de två hundra ryttare, som kung Carl sjelf hade fört med sig. Vägarna voro utomordentligt dåliga och blefvo allt värre, ju flera trupper som hade tågat fram, så att de regementen hvilka kommo sist i raden, omöjligen kunde följa de i förväg tågande. Hans majestät insåg, att flera dagar måste ätgå, innan någon betydlig svensk styrka kunde vara samlad omkring honom.

Och flera dagar försvunno, under hvilka Carl måste ligga alldeles overksam. Men ryssarne, som

ständig hotades af knutpiskorna, arbetade med ifver på förskansningarna, så att dessa voro färdiga redan den 1 juli. Men den dagen hade kung Carl ännu icke mer än omkring ett tusen man i sitt läger. Och till och med *hans* oförvägenhet tvekade att ställa en mot tjugofem. En mot tio ansåg han vara den rätta proportionen. Och det var öfverdådigt nog.

Det ena kompaniet efter det andra anlände emellertid, så att hans majestät hoppades att inom få dagar kunna våga angreppet mot ryssarnes väl befästade ställning, äfven med fara att få smaka herrar Scheremetjevs och Menschikovs knutpiskor.

Fram på eftermiddagen satt hans majestät ensam på den ofta omtalade höjden. Naturligtvis voro hans blickar och hans uppmärksamhet fästade på ryssarnes förskansningar och deras läger. Hans ansigte var tankfullt, nästan dystert. Ännu hade det icke lyckats honom att utstaka en plan, genom hvars utförande han kunde vara förvissad om att med sina fåtaliga trupper besegra den mångdubbelt starkare fienden, hvilken dessutom hade ett förträffligt skyddsvärn i sina på stranden uppkastade förskansningar. Och det harmade honom obeskrifligt, att han, som i så många drabbningar sett ryssarnes stora hopar vända ryggen till och fly, skulle vara nödsakad att ligga här överksam flera dagar i fiendens åsyn. Ja, han var till och med nog barnslig att kalla det en fräck oförskömmhet af ryssarne, att de icke vid åsynen af honom och hans lilla handfull folk flydde djupt, djupt in i den ryska ödemarken,

"Hälften af mitt rike för en god plan!" utropade han omedvetet.

"Rikligt bjudet!" hördes strax en stark och välljudande stämma yttra bakom konungen, hvilken kände sig obehagligt öfverraskad.

Men när den talande trädde fram till konungen och med stor höflighet helsade honom, förändrades konungens vreda min och han visade en ganska vänlig uppsyn. Mannen, som tilltalade konungen, befans vara den svartklädde kämpen med sammetsmasken.

"Ni här?" yttrade konungen.

"Jag gick förbi platsen och hörde ers majestät utlofva sitt halfva rike såsom betalning för en god plan till det stundande fältslaget. Och då jag ansåg mig lika väl som någon annan vara berättigad att täfla om detta kungliga pris, så stannade jag och gaf mig till kännas för ers majestät. Ett halft konungarike, äfven om det är utarmadt och utsuget, som ers majestäts förr mäktiga rike, är dock i alla händelser en god betalning för några minuters ansträngdt tankearbete."

Kungens ansigte fördystrades, då han hörde den maskerade kämpens djerfva påminnelse om rikets utblottade tillstånd.

"Hvem är du, djerfve?" dundrade han med tydligen vredgad stämma.

"En som vill förvärfva sig hälften af ers majestäts rike!" genmälde mannen med sammetsmasken så kallt, som om orden hade gått öfver läpparna på en död. "Ers majestäts eget erbjudande var ju sådant."

"Du har alltså utfunderat en plan, min gode vän?"

"Ja, ers majestät, och mot hälften af ert rike skall Ni få den."

"Tag den!... Låt höra dina tankar om fältslaget!"

"Nåväl, ers majestät, jag skall gerna låta Eder få del af mina åsigter om de rätta anordningarna för striden här vid Golovtschin. Men hvad beträffar att till betalning mottaga halfva ert rike, så eger jag lika liten rättighet att mottaga, som Ni att gifva den gåfvan . . . O, konung! Besinna, att landet och riket icke äro Eder gifna, blott för att tjena Eder och vara er egendom, hvilken Ni kan afyttra eller skänka bort, när ni behagar. Ack nej! Det är tvärtom ers majestät, som är gifven åt riket till rikets värn, tjänst och nytta. Och om det finnes, att riket hvarken har skydd eller tjänst eller nytta af sin konung, så eger riket att taga en annan, men ers majestät eger ingalunda att hushålla med folk och rike som en bonde kan hushålla med sin gård. Riket är icke ert, men Ni är rikets."

"Vanvettige! . . . Djerfves du yttra slika för-
mättna ord till din konung?"

"Om ers majestät är min konung, det vet Ni icke, ty jag är ju för ers majestät fullkomligt obekant. Ni har kanhända aldrig sett mitt ansigte."

"Nej, men jag känner igen din röst, oförskämde karl."

"Var öfvertygad, ers majestät, att jag ingalunda har åsyftat någon förnärmelse mot Eder. Om jag lagt mina ord illa, så att de sårat ers majestäts öron, så beror detta mera af brist på förmåga hos mig, än af brist på vördnad och tillgifvenhet för ers majestäts person. Jag har velat i all ödmjukhet gifva ers majestät en varning."

"Varning? . . . Din djerfhet öfvergår allt hvad oerhördt, som hittills skett i världen . . . *Du* vågar gifva *en konung* varningar? . . . *Du!* . . . Slaf, fall ned och bed mig om förlåtelse, annars skall jag visa dig, att vapenlyckan icke alltid skall visa sig lika blid, som då vi senast mötte hvarandra i fiendtlig sinnesstämning . . . Fall ned, karl! . . . Ned på dina knän!"

"Endast för Gud knäböjer jag, ers majestät," svarade den maskerade temligen häftigt. Men han lugnade sig genast och fortsatte ganska kallt: "Nej, ers majestät, Ni må tänka om mig hvad Ni vill, men aldrig tvingar Ni mig att böja knä inför Er. Farväl, ers majestät! . . . Jag kom till Eder i en god afsigt. Men ni har stött mig bort ifrån Er. Farväl ers majestät! . . . Farväl! Mätte den dag, ännu vara långt aflägsen, då Ni får bittert ångra er halsstarriga envishet att icke lyssna till några varningar!"

Den svartklädde kämpen gjorde en ridderlig bugning och aflägsnade sig med hastiga steg från platsen.

Men konungen ropade honom tillbaka. Vid ljudet af konungens stämman vände mannen med sammetsmasken om och stod snart å nyo, hög, stolt och ståtlig, inför den nu betydligt lugnare monarken.

"Min vän," sade konungen, "du må vara hvem som helst, så förlåter jag dig dina opassande råd och varningar uti ting, som du icke har förmåga att fatta. Hvad vet *du* om sättet för ett rikets styrelse eller . . .?"

"Nej, ers majestät," föll den maskerade mannen konungen helt djerft i talet, "nej, Ni har rätt.

Grunderna för en rationel och för folket välsignelsebringande riksstyrelse känner jag föga till. Detta är sant. Men, ers majestät, det var icke heller om några sådana grunder, jag talade, då jag nyss hade den djerfheten att varna Eder. Och så vidt jag fattar dessa saker rätt, synes det mig i fråga om ers majestät aldrig kunna blifva tal om, huruvida Ni regerar ert rike efter goda eller dåliga principer eller efter inga principer alls. Ty, såvida jag icke allt för mycket misstager mig, befattar ers majestät sig icke det minsta med styrelsen af sitt fäderneärfda och till stor del med förfädrens utgjutna blod förvärfvade rike. Ers majestät bekymrar sig ju icke det ringaste om att befästa sin egen tron, utan sträfvar blott efter att störta andra regenter från deras troner... Vänd om! Vänd tillbaka till ert rike! ... Låt ert utarmade och utmattade folk hvila sig och hemta nya krafter! ... Med få ord: rädda er sjelf åt riket och riket åt ers majestät!"

"Bagatell! ... Lappri!" sade konungen. "Du är odräglig med dina råd, min vän! Tro mig, du förstår icke mina afsigter. De äro för höga att kunna ligga innanför det område, hvori dina tankar röra sig. Kanske du inbillar dig, att hvarje människa är född med gåfvor till att vara konung, regera land och folk och inverka på människosläktets och nationernas öden?"

"Ingalunda tror jag mig vara hvarken född eller uppfostrad till allt det der. Men tillåt mig, sedan jag gjort detta medgifvande, också omtala för ers majestät den erfarenhet, jag gjort, att icke ens alla konungar äro födde och uppfostrade till att bära

krona och spira så, att land och rike deraf hafva gagn.”

Detta bitande yttrande gjorde konungen stum för några minuter.

”Lappri! . . . Bagatell!” sade han slutligen. ”Vi vilja icke mera tala om sådana saker . . . Jag tyckte, att du sade dig kunna framlägga en plan för den strid, som är oundviklig här vid Golovtschin. Var det icke så?”

”Jo, ers majestät! Och jag är beredd att meddela Eder den.”

”Låt höra! . . . Så snart du talar om krigsaker, rör du dig på ett område, der du är hemmastadd, och i sådana ting hör jag dig gerna.”

Anföraren för ”det svarta kompaniet” bugade sig och återtog:

”Ers majestät ser kärret och skogen der bakom midt emot den kulle, på hvilken vi nu befinna oss?”

”Ja visst! Kärret sträcker sig ju ända ned till åbrädden på ryssarnes sida och går långt upp i landet ända fram till skogen.”

”Näväl, ers majestät, detta kärr och denna skog dela ryssarnes här i två lika stora delar, och om ers majestät anlägger ett batteri och några förskansningar på den här kullen, skall det blifva en lätt sak att med kanonernas, kärrets och skogens tillhjälp hindra den ena hälften af fienden från att skynda den andra till hjälp. Ryssarnes hela styrka är 25,000 man, men ers majestät skall icke hafva att strida mot mera än 12,500. Och om ett par dagar, när 4 à 5,000 man af edra trupper anländt, kan ers majestät fullkomligt tryggt börja striden.”

Konungen blickade länge bort mot de båda hälfterna af ryssarnes läger. Han märkte icke, att den maskerade kämpen aflägsnade sig. Först när konungen stälde en fråga till honom, utan att derpå erhålla svar, vände han sig om och varseblef, att han var ensam.

"En besynnerlig karl!" mumlade kungen. "Hvem han än må vara, så är emellertid hans råd godt och jag vill följa det utan tvekan."

Carl steg upp och återvände till sitt läger.

Men när qvällen inbröt, förde han sjelf en manstark, med hackor och andra gräfningsverktyg försedd trupp upp på den midt emot kärret liggande höjden. Under nattens mörker påbörjades förskansningarna så tyst som möjligt och följande natt fullbordades de, utan att ryssarne hade den minsta aning om detta arbete.

Förskansningarna voro således redan färdiga, kanoner och ammunition uppförda på höjden och allting redo, då omsider den 3 juli några regementen anlände, så att konungens styrka uppgick till 4,000 man, således icke fullt sjettedelen af fiendens antal. Men kung Carl beslöt att angripa ryssarne, utan att invänta förstärkningar. Följande morgon, den 4 juli, skulle fältslaget hållas. Alla generalernes invändningar och uppmaningar till att afvakta de öfriga truppernas ankomst voro förspilda. Han ville icke låta uppehålla sig en enda dag längre på denna plats, om också ryssarne på andra stranden voro till antalet hundra gånger större än han.

Och den 4 juli kom med dimma och häftigt regn. "Himmelens fönster" voro icke blott öppnade

på glänt, utan vidöppna, så att hela floder af vatten strömmade ned. Kärret på andra sidan ån stod blankt som en spegel. Kung Carl och hans bussar blefvo redan under uppställningen genomvåte. Men ryssarne lågo i sina tält och baracker och hade ingen aning om, att svenskarne kunde vilja angripa dem under ett sådant hundväder.

Klockan var tre på morgonen, när hären var uppställd till strid.

Hårda vindstötar svepte fram och dref slagregnet i svenskarnes ansigten. Men de beklagade sig icke. De hade mången gång varit mera illa deran.

Nu gaf kung Carl befallning, att batteriet på höjden skulle börja sitt arbete. De grofva kanonerna dånadé. Projektilerna hväste och hveno, när de sönderskuro luften och bringade ryssarne denna tidiga morgonhelsning från svenska lägret. Bestörte och öfverraskade kommo tsarens slafvar fram. Deras befäl och underbefäl visade sig med sina knutpiskor. Här och der utdelades några rapp, ofta midt i ansigtet på de förnedrade varelserna, hvilka dock sannolikt voro menniskor. Några sparkar satte befälet ännu mera i respekt. Och så voro ryssarne i ordning att möta fienden, om icke med mannamod, så åtminstone med resignation.

Kanonernas dån blandade sig med regementsmusiken, som ljud från många ställen i svenskarnes linie. Det hela föreföll sannolikt ryssarne så mycket hemskare, som den ena mångpundiga kanonkulan efter den andra slog ned ibland dem, hvarje gång dödande ett större eller mindre antal döden väntande trälar. En lång stund var fruktan för

knutpiskorna i stånd att besegra deras fruktan för döden. Men då kanonkulorna från det svenska batteriet föllo allt tätare och döden började blifva allt vissare och oundvikligare, förlorade snart knutpiskorna sin magt öfver massan. Den började retirera från stranden. Våte som hundar, skamflata och ursinnigt rädda för både kulor och piskor smögo de allesammans bakom förskansningarna. Och nu började kanonerna att beskjuta ryssarnes vallar och öfriga försvarsanstalster.

Nu sände konungen ridande bud till generalmajoren Knut Posse, att denne skulle marschera fram och ned till stranden med kongl. majts lifgarde. Konungen satte sig i spetsen för de beprövade veteraererne, bland hvilka icke en enda fans, som icke var en hjelte. Befallning utgick derjemte till öfverste A. Sparre att följa efter med Vestmanlands regemente och till öfverste Nils Djurclo att med Kalmar läns regemente sluta sig till vestmanländingarne. Dalkarlarne, Björneborgs regemente (under öfverste Creutz), generalmajor Henning Rudolph Horns värfvade "narviska" regemente m. fl. skulle deltaga i anfallet. Rehnskjöld med drabanterne och det öfriga kavalleriet skulle operera på egen hand.

"Broarna!" ropade konungen.

"Fram med lyftbroarna! Raska på!" ljöd det öfver hundradetals officerares läppar.

Kungen tog ställningen i betraktande och öfverlade med sig sjelf.

"Vi hafva icke tid att vänta på broarna," utropade han. "Följen mig alla! Den som sviker är en skälm."

Och så störtade han sig i vattnet. Alla följde honom.

Ån var djup. Vattnet steg soldaterna stundom upp till axlarna. Regnet fortfor att strömma ned. Soldaterna höllo sina gevär och patronkök upplyftade öfver hufvudet, för att icke stå vapenlösa, när de uppnådde den motsatta stranden. En stallknekt förde konungens häst öfver ån. Det var så seden, äfven om kungen icke särskildt befalt det.

Kungen hoppade först upp på den fiendtliga stranden. Hans folk följde honom småningom. Men huru sågo de icke ut!

Genomvåte af regn och åvatten voro de. Och morasets gyttja hade så öfversmört dem, att hvarken gult eller blått syntes på deras vadmalsuniformer. Och vattnet rann i floder ned från deras hår, ristande besynnerliga runor i gyttjan på deras breda ryggar och höghvälfda bröst.

Och kung Carl var icke mindre illa deran än de andre. Han var ingalunda den som skonade sig sjelf och lät sitt folk lida.

Men det allra värsta var, att svenskarnes krut och patroner hade blifvit gjorda obrukbara af våtan. Hvad som hade genom nyss omförmälda försigtighetsmått räddats från åvattnet, hade förderfvats af regnet. Och bakom starka förskansningar stod den mångdubbelt talrikare fienden med torrt krut och oskadade skott i patronköken.

Sjelfva konung Carl tvekade under sådana förhållanden att börja ett anfall. Men hans tvekan räckte icke länge. Han insåg, att om hans soldater sjelfve märkte, att deras gevär voro obrukbara, skulle de förlora modet. Och det var i ända-

mål att förhindra detta, som konungen nu utbrast och ropade till sitt folk det historiskt ryktbara:

”Framåt, bussar! En skålm den som skjuter!”

Och gevären lemnades. Med blanka vapen stormade svenskarne med sin hjeltekonung i spetsen bort öfver moraset och fram emot den väl förskansade fienden, som icke försummade att aflossa salva efter salva mot de anryckande bussarne. Men ryssarne sköto illa och sigtade ännu sämre, så att svenskarne icke ledo någon stor manspillan, ehuru de voro utan skydd utsatte för kulorna.

Vid utkanten af moraset, der den fasta marken vidtog, besteg kung Carl sin häst, uppmuntrade sina soldater med några om oförsagdt mod vittnande ord och skulle just storma fram mot förskansningarna, då han plötsligt hejdades af någonting, som mötte hans ögon. Han höll inne sin häst, kastade sig af den och ledde den skyndsamt bort till gardeskaptenen Erik Gyllenstjerna.

”Sitt upp och drag er undan ur striden!” sade konungen.

Gyllenstjernas arm hade blifvit krossad af en kula och han saknade krafter att till fots släpa sig tillbaka genom moraset.

Sjelf kastade kungen sig in i det allra hetaste handgemänget. Och då han nu var till fots, fans ingenting, som skiljde honom från den ringaste af hans undersåter. Ingenting? Jo, helt visst det, att ingen annan förmådde efterlikna honom i mannamod och bedrifter under stridens lopp.

Under tiden hade Rehn skjöld gått öfver än med rytteriet och angripit det tio gånger starkare ryska kavalleriet. Fiendernas öfverlägsna antal

gjorde det till en nödvändighet för Rehnskjöld, Hård, Weinholz, Crassau och de öfrige befälhavande generalerne och öfverstarne att dela sina squadroner i små trupper af tio eller tolf man hvardera. Hvar och en af dessa små afdelningar gingo mot stora hopar af fienden, ja, ofta mot hela squadroner. Det var oftast icke en mot tio. Det var en mot femtio, ja, hundra. Och likväl ådagalade svenskarne endast manligt mod, ingen fruktan. Men länge såg det ut, som om icke all denna tapperhet skulle kunna drifva det ryska rytteriet på flykten. Redan hade Rehnskjöld förgäfves gjort sexton anfall.

Och de historiska källorna öfverflöda af beskrifningar om det hjeltomod, som enskilde svenskar under denna ursinniga strid ådagalade.

Der red prins Max, som redan vid början af striden hade blifvit svårt sårad. Men han tumlade det oaktadt om med fienderne, som om ingenting hade inträffat. En rysk officer kom sprängande honom till mötes och ropade på franska: "kom hit, om du vågar!" Ryssen afsköt mot lille prinsen sin pistol, men träffade icke. I nästa ögonblick var han genomborrad af prinsens värja.

En löjtnant Sparre eröfrade tillbaka en fana, som ryssarne hade under striden bemäktigat sig. Konrad Sparre hade sett förlusten af standaret, och lät tredjedelen af kompaniet sitta af. De stormade in bland fienderne. Ingenting kunde motstå Sparre. Omgifven af en ursinnig, femtio gånger starkare skara fiender, sågo han och hans folk en viss död för ögonen. Men de fäktade ändå. Efter oerhörda ansträngningar återtogo de standaret, och svårt

sårad i hufvudet, kom Konrad Sparre med hälften af sin trupp tillbaka till kompaniet.

Aldrig tillförne hade ryssarne gjort så starkt motstånd. Detta förbittrade svenskarne, som hade väntat en lättare seger. Och till straff gäfvos svenskarne icke pardon åt de ryssar, som både derom. Inga befallningar, vare sig af befälet eller konungen sjelf, förmådde stäffa denna grymma mordlust. Det var ett verkligt blodbad.

Men just när striden var som allra hetast både för infanteriet och ryttarne, så att svenskarnes seger till och med syntes mycket tvifvelaktig — just då började ryssarnes högra flygel röra på sig för att komma den venstra till hjälp, ty hela den nu omtalade striden utkämpades af svenskarne mot de 12,500 man, som utgjorde ryssarnes venstra flygel. Det såg nu ut, som om högra flygeln ämnade komma den venstra till hjälp. Och säkert är det, att om denna plan hade lyckats, skulle kung Carl och hela hans armé hafva fallit i fiendens händer eller åtminstone blifvit med skymf kastade tillbaka öfver strömmen.

Konung Carl märkte den ryska högra flygelns rörelser och ropade till öfverste Djurelo, som kämpade i hans närhet:

"Ser du, Nils, huru de andra tolf tusen ämnade störta sig öfver oss."

"Ja, ers majestät, men desto större skäl hafva vi att försöka göra så skyndsamt slut på venstra flygelns motstånd som vi kunna."

"Du har rätt! Aek, om jag ändå hade haft ett par friska och uthvilade regementen att skicka dit bort!"

"Tänk icke derpå, ers majestät! Vi kunna icke undvara en enda man här. Framåt, mina bussar!"

Och den djerfve öfversten högg å nyo in bland de tätt sammanskockade fienderne. Hela svenska hären hade sett de friska ryska truppernas hotande rörelser. Man visste, hvad det innebar. Och man anföll med så mycket större raseri. Ryssarne måste retirera och draga sig tillbaka till skogen, der de gömde sig bakom de stora trädstammarna och busksnären. Derifrån besköto de nu ifrigt de framryckande svenskarne.

Så snart Carl den tolfte hade erhållit luft genom fiendens hastiga återtåg, började han å nyo iakttaga ryssarnes högra flygel.

"Nej se . . . se, Djurclo!" ropade han. "Se vårt svarta kompani! De der karlarna äro djeflar och icke menniskor. Se, huru de storma fram ur skogen och möta ryssarne! Hvilka dråpliga hugg de utdela! Det var en galant strid."

Dessa konungens entusiastiska ord hafva redan sagt oss, hvad som inträffat. Mannen med sammetsmasken hade jemte sina svarte ryttare varit dold i skogen. När ryssarne marscherade fram för att bispringa venstra flygeln, ryckte han fram och högg så djerft in på de ryska massorna, att dessa vände om till sin lägerplats och läto venstra flygeln hjälpa sig sjelf.

Detta afgjorde stridens utgång till förmån för svenskarne.

"Lefve mannen med masken och hans svarta kompani!" ropade konungen. "Och nu framåt, bussar! Nu äro vi oöfvvinneliga."

Utan tvifvel hade de i striden engagerade ryssarnes mod uppehållits genom hoppet om hjälp från högra flygeln. Men nu var det hoppet, tack vare mannen med den svarta masken, tillintetgjordt. Och på samma gång var ryssarnes mod brutet.

Hals öfver hufvud flydde det i skogen gömda ryska fotfolket för de oemotståndligt framträngande svenska kompanierna. Och några minuter senare gjorde Rehnskjöld med sina dragoner och Grotenfels finske ryttare sitt sjuttonde anfall mot ryska kavalleriet. Det öfriga svenska rytteriet kom Rehnskjöld till hjälp. Efter några få minuters hård strid togo ryssarne till flykten äfven på denna punkt af slagfältet. Ryssarnes högra flygel, som åskådat den venstras öde, afmarscherade genast i god ordning inåt landet och var snart försvunnen ur svenskarnes åsyn.

Konung Carl hade vunnit den ärorika segern vid Golovtschin.

TJUGOÅTTONDE KAPITLET.

Hvad Wolodja hade att förtälja.

Under hela aftonen efter slaget vid Golovtschin talade konung Carl nästan om intet annat än det svarta kompaniet, som hade på ett så kraftigt sätt bidragit till den vunna segern. Och man gissade hit och dit i fråga om, hvem den maskerade kämpen

väl månne vara. Men ingen kunde derom gifva något bättre besked än de andra.

I den förhoppningen att kunna påträffa det svarta kompaniets anförare, lät konungen redan samma dag genomlöpa hela den kring Golovtschin liggande nejden. Och hans utskickade hade uppdrag att inbjuda mannen med sammetsmasken till konungen. Men ingenstädes kunde man upptäcka något spår af det hemlighetsfulla kompaniet eller dess anförare.

Detta var icke heller underligt. De funnos icke der i närheten.

Så snart striden var utkämpad och medan ryssarne ännu sågos fly åt alla håll, hade den svarta ryttareskaran brutit upp och sprängt åstad längre in i landet. Det var tydligt, att denna tappra hop visserligen ville efter bästa förmåga tjena kung Carl, men att den önskade behålla sin frihet, strida mot ryssarne efter sitt eget behag och icke stå under något annat befäl än den maskerade mannens.

Man skulle tycka, att det kunde hafva varit förenadt med stora faror för "kompaniet" att färdas in i landet, medan de flyende ryssarne ännu i stora skaror svärmade omkring öfverallt. Dock var faran icke så stor, som den kan synas. Ty denna helt och hållet svartklädda och på idel kolsvarta hästar ridande trupp företedde en så egendomlig, för att icke säga underbar syn, att de vidskeplige och okunnige ryssarne trodde sig se en svärm gastar och flydde hufvudstupa undan, så snart de sågo det svarta kompaniet nalkas. Och sålunda fingo de rida oantastade fram öfverallt, till och med när flera ryska regementen voro dem på mindre än ett par bösshålls afstånd.

Skymningsstunden var redan inne. Det blef nödvändigt för kämpen med sammetsmasken att uppsöka ett drägligt nattqvarter åt sig och sin trupp.

På något afstånd upptäckte han en by, hvars af grofva timmerstockar bygda hus lågo på en ansenlig höjd och omgäfvo en kyrka, hvilken i den vanliga grekisk-katolska stilen uppförda, kupolformiga tornspira reste sin hjessa rätt högt upp mot himlen. I en fredligare tid skulle alltsammans hafva sett rätt nätt och inbjudande ut. Men nu stördes harmonien, derigenom att man redan på afstånd kunde utan svårighet iakttaga, hurusom ryske soldater svärmade omkring bland husen och uppenbarligen voro ifrigt sysselsatte med att tända eld på byn. Det var så ryssarnes sed, när de måste draga sig tillbaka för Carl den tolfte. Man ville icke lemna efter sig åt honom hvarken boningsplatser eller födoämnen.

Knapt hade emellertid det svarta kompaniets anförare varseblifvit, hvad ryssarne hade för händer der borta i byn, innan han ropade:

”Vi måste förekomma dem, om vi eljest icke vilja blifva utan både tak öfver hufvudet och aftonvard. Framåt! Skonen icke hästarna!”

Och den hjeltmodiga skaran ilade med vindens snabbhet framåt. Snart uppnådde de foten af höjden. Sporrhugg sparades icke. De eldige hingstarna rände uppför branten med otrolig snabbhet och styrka. In i byn stormade de dödsföraktande rytterne, just då qvällens skuggor började förtäta sig till nattmörker. Ännu hade de ryska soldathjonerna icke hunnit tända eld på något hus. Väl sågs och

luktades brandrök här och der. Och på många ställen sågos ryssar ila hit och dit med brinnande vedstycken, som de hemtat i närmaste eldstad. Men det ymniga regnet, som under dagens lopp hade fallit, och den dimma, som mer och mer sänkte sig ned öfver byn, gjorde det svårt för ryssarne att få de våta husen i brand. Men om rysliga eder och gräsliga gerningar mot byns qvinnor hade kunnat framkalla eld och lågor, skulle snart hela byn hafva förvandlats till en rykande hög af aska.

"Hugg in!" ropade den i spetsen för kompaniet ridande chefen. "Hugg in! Vilja de icke fly, så stycka vi dem med våra svärd. Lefve kung Carl!"

I samma ögonblick stupade ett halft tjog af de ryska hjonen, hvilka nyss hade gripit en ung qvinna och på sitt barbariska språk talade till henne onämnbara, rysliga ord och visade oförtäckt sitt beslut att mot henne utöfva ännu mera grymma gerningar. De ledo en väl förtjent död. Men qvinnan lyftade en af de svarta ryttarne upp framför sig i sadeln, på det att hon icke skulle vid knuten af nästa gård eller vid närmaste vägamot blifva utsatt för samma rysliga fara.

Här och der satte de ryska soldathjonen sig till motvärn och det blef strid. Men den räckte aldrig länge, ty det svarta kompaniet var oemotståndligt. Mången mordbrännare blef spetsad på de svartes värjor, innan han medhann att bedja om pardon. Och mången barnamördare föll med klufvet hufvud till marken, förr än han anade någon fara. Och mången qvinnoskändare fälades, innan hans samvetsskuld hade ökats med ännu en tillämnad brottslig gerning.

Resten flydde. Innan tio minuter hade förflutit, fans ingen rysk soldat kvar på den lilla byns område. Och byns invånare samlade sig i stora hopar omkring den maskerade kämpen och hans kompani. De ville betyga dem sin tacksamhet, därför att deras by, deras egendom, deras kvinnor och barn hadé af dessa främlingar räddats undan den förstörelse, hvarmed de hotades af egne landsmän. Men den svarta skaran förstod föga af de ryske böndernas språkdialekt.

Då anlände den ryske popen på platsen, en af de "hvite" poperna, och som han tilltalade det svarta kompaniets anförare på polska, kunde han göra sig bättre förstådd. — Det var en gammal ärevördig man med ett yfvigt grått helskägg, buskiga ögonbryn, skarpa och tänkande ögon. På bröstet bar han ett kors såsom popetecken, och den höga, raka mössan, i toppen något yfvigare än kring pannan, förlånade honom en viss värdighet i det yttre uppträdandet.

Han tackade den maskerade kämpen för den hjälp mot egna landsmäns råa grymhet, som byns invånare bekommit, och den maskerade anföraren för svarta kompaniet genmälde, att det skulle vara honom kärt, om han för sig och sitt folk kunde i byn erhålla en bit mat och tak öfver hjessan för den nu inbrytande natten.

Popen svarade genast, att anföraren jemte två eller tre andra skulle kunna herbergas i popegården nära kyrkan och att de öfrige skulle blifva på bästa sätt inqvarterade i de öfriga husen och gårdarna i byn.

Vaktposter utsattes i byns utkanter. De erhöillo befallning, att vid minsta misstanke om någon fara aflossa sina muskötter såsom en varning och ett tecken till den delen af kompaniet, som fick taga kvarter inom hus. Och vid midnattstid skulle vaktombyte ske utefter hela linien.

Den välvillige popen förde den maskerade kämpeu och två andra svartklädde ryttare hem med sig till popegården. Och der visade det sig genast att denne man tillhörde de "hvite poperne", hvarmed i Ryssland menas de andlige, som lefva i äktenskap och stå i nära förbindelse med folket, medan deremot de "svarte poperne" alltid tillhöra en eller annan munkorden och således lefva ogifta och sätta sig på väldigt "höga hästar" gentemot folket samt till belöning derfor hafva ett nästan obestriddt inflytande på kyrkostyrelsen, i spetsen för hvilken står tsaren och den af idel "svarte poper" sammanfogade s. k. heliga synoden.

Vid tiden för vår berättelse var tillståndet inom Rysslands grekiskt-katolska kyrka icke så dåligt som nu. Då funnos endast få s. k. raskolniki d. v. s. sekterister, medan deremot i våra dagar kyrkan isynnerhet i södra Ryssland är söndersliten och splittrad i hundratals sekter. Der finnes nu knapt en enda by, hvarest icke en eller annan fanatisk bonde utgifver sig för att vara en apostel, vinner anhängare och vördas efter sin död såsom helgon, ända tilldess en annan bonde kommer fram med en annan lära, så att byns eller ortens helgon blifva två eller flera. Och de äro stundom många på blott ett par ryska wersts afstånd.

Men på Carl den tolfte tid värderade ryssarne ännu någorlunda sina ortodoxe poper, och manien att spela apostel och helgon hade ännu icke ingått bland de i Ryssland gängse orsakerna till vansinne. Derfor blefvo också enligt popens anvisning det svarta kompaniets ryttare mottagne med välvilja i hvarje hem. Och popen sjelf gjorde allt för att bereda åt chefen och hans två följeslagare all den trefnad och bekvämlighet, som i en så aflägsen landsända var möjlig och kunde påräknas. Ett bord med enkla, men kraftiga rätter dukades åt dem, och torftiga, men för uttröttade menniskor goda bäddar tillreddes. Men popen sjelf måste gå till sängs genast efter hemkomsten och låta plåstra om sig af sin gamla hustru, enär han hade blifvit svårt misshandlad af de mordiske ryssarne, då han försökte öfvertala dem till att låta den lilla byn vara i fred. Medan han talade till soldathjonen och försökte inpregla i deras trånga hjernor, att det omöjligen kunde vara med tsarens vetskap och vilja, som de begingo våldsgeringar bland tsarens egna trogna undersåter, öfverfölls han och miss-handlades på mångahanda sätt. Och nu var han nödsakad att uppsöka sin bädd.

Den maskerade kämpen och hans två följesmän blefvo ensamme. Måltiden stod dukad framför dem. En gurmand skulle hafva gjort en föraktlig min och vändt hela bordet ryggen. Men de tre männen, som voro uttröttade af dagens mödor och dessutom icke hade smakat en bit mat sedan mellan kl. 2 och 3 på morgonen, togo bordet i betraktande med samma njutning, som om det hade varit belastadt med de finaste och dyrbaraste rätter.

Den maskerade hjälten afkastade sin sammetsmask och lade den bredvid sig på bordet, så att han, om det behöfdes, kunde inom ett ögonblick nå den och sätta den tillbaka på dess rätta plats.

Hvem var han? Hafva vi sett tillförne detta öppna och redliga anlete?

Ja! Vi igenkänna genast major Nordsköld, densamme som kung Carl den tolfte så djupt förörättat, men hvilken nu, glömmande allt annat än sin pligt mot Sveriges konung, bemödade sig att göra Carl alla de tjenster, som stodo i hans förmåga. Vi hafva redan ett par gånger bevittnat detta. Men vi hafva också hört honom såsom en ärlig karl tala sanningens oförblomerade och varnande språk till denne konung.

Och de andre två? Igenkänna vi icke i dem de båda män, som så beskedligt förhjelpte qvinnorna öfver Beresina? Jo, sannerligen! Vi återse här, hvarest anletena belysas af popens torrvedsfacklor, både den hederlige Wolodja och denne vackre unge furst Ivan, hvars ansigtslikhet med den sköna furstinnan Dulskaja vi redan förut hafva beundrat.

De tre männen gingo utan vidare ceremonier till bords. Det föll af sig sjelf, att Wolodja skulle taga plats bredvid sin herre, hvilken numera betraktade den trofaste kosaken mera såsom en vän än som en tjenare.

Och de åto af popens enkla rätter med strykande aptit.

"Medan vi nu stilla vår hunger," yttrade Nordsköld, "kan du, Wolodja, göra mig den tjensten att omtala, hvad du upplefvat från den dagen,

då jag öfverlemnade dig i den ädla furstinnan Dulskaias vård.”

”Gerna, nådige herre, men låt mig först göra en ända på den här färbogen. Jag är mycket hungrig, och som Ni vet, är det icke lätt att äta och tala på samma gång. Åtminstone har jag aldrig kunnat uppnå någon skicklighet i den konsten. Det är då säkert.”

Wolodja angrep med ifver sin färbog och fördjupade sig i dess salta kött. Men de båda herrarne skrattade och läto honom hållas. Slutligen kom dock den stunden, då sjelfva Wolodja började känna öfvermåttadens s. k. njutning. Och då var han icke sen att påbörja sin berättelse.

Vi vilja icke begagna hans egna ord, emedan det skulle föra oss alltför långt in uti detaljer, utan vi sammanfatta här hufvudsumman af hans långa berättelse, hvarmed han icke blef färdig, förr än midnattstimmen redan hade gifvits tillkänna af klockan inne i popens sängkammare.

Ett par veckor efter major Nordskölds afresa från Varsjav och Wolodjas inrymmande i en liten kammare i furstinnans palats förflöto, utan att någonting anmärkningsvärdt inträffade. Wolodjas tillfrisknande gick temligen raskt, mestadels på grund af den ömma omsorg, som furstinnan egnade honom. Icke heller sparade den nådiga och ädla damen på läkemedel eller andra omkostnader. Wolodja skulle med en mindre sorgfällig skötsel ovilkorligen hafva hemfallit åt döden. Men så som han hade det i furstinnans hus, vann lifvet seger öfver döden och den bleka engeln vek allt längre bort från den trogne tjenarens plågoläger.

Så långt hade Wolodja, om än med andra ord, hunnit i sin berättelse, då Nordsköld afbröt hans tal med den otåliga frågan.

"Huru befann furstinnan sig, innan du reste, min vän? Jag tycker, att du borde börjat din berättelse med viktigare ting än tal om dig sjelf."

Furst Ivan böjde vid majorens otåliga fråga hufvudet djupt ned öfver lertallriken, och om Nordsköld hade haft sinne för någonting annat i denna stund, än svaret på hans frågor efter furstinnan Dulskaïas helsotillstånd och befinnande, skulle han troligen hafva upptäckt, att hans fråga hade framkallat en mörk rodnad på furst Ivans mjuka kinder.

Men hans ögon riktigt slukade den stackars Wolodja, innan denne blef färdig med svaret. Och han skulle icke hafva kunnat se någonting annat än Wolodjas ansigte, äfven om han under väntan på svaret hade stått midt framför ett ryskt kompani med laddade musköter eller framför en kanonmynning.

"Furstinnan mådde väl och lemnade mig jemte många muntliga helsningar äfven detta lilla bref, som jag skulle öfverlemna till ..."

"Gif hit!" röt majoren.

Wolodja började söka i sina fickor, den ena efter den andra.

"Jag tror, att jag ... hm! ... det är icke möjligt ... att jag tappat bort den lilla biljetten. Det vore då väl — — ... Nej, se här är den!"

Nordsköld mottog brefvet och bröt det skyndsamt, läste det och kysste efter slutad läsning de kära raderna. Men furst Ivan böjde ansigtet ännu djupare ned öfver sitt lerfat och rodnade ännu mera.

Emellertid gömde majoren brevet vid sitt hjerta och befallde Wolodja att fortsätta sin skildring, hvilket han äfven ofördröjligen gjorde.

Något mer än två veckor, men icke till fyllest tre efter Nordskölds afresa från Varsjav hände det sig en natt, att Wolodja vaknade vid ett högt buller i en annan del af det vidlyftiga palatset. Till en början kunde han icke få klart för sig, hvad som var på färde. Visserligen hörde han skrik, men om det var nödrop, kunde han icke urskilja.

Plötsligt hörde han klingandet af en sönderslagen fönsterruta och på samma gång förnam han en lätt igenkännelig qvinnoröst, som ropade:

"Hjelp! . . . Man vill mörda mig! . . . Till min hjälp Wolodja!"

Nu var Wolodja icke sen att kasta sig ur sängen. Hans sjukdom och kroppsliga svaghet voro glömda. Inom ett ögonblick stod han vid fönstret och blickade tvärt öfver palatsets borggård hän till den andra flygeln. I ett fönster skimrade ljus. Och så såg han furstinnans ansigte i den ruta, hvars glas hon hade krossat. Att kasta på sig några klädespersedlar och fatta sin värja, det var för Wolodja blott några ögonblicks verk.

Ut störtade han nu och letade sig icke utan svårighet fram till den flygel af palatset, som beboddes af furstinnan sjelf. Wolodja hade en ganska besynnerlig omständighet att tacka för, att han någorlunda fort kunde hitta vägen i detta palats, i hvars vinklar och vrår han var alldeles obekant. Han såg nämligen furstinnans tjänare komma flyende alla från ett och samma håll, men skingrande

sig i olika delar af palatset. Häraf drog den sluge kosaken två viktiga slutsatser. Den ena var den, att den sköna furstinnan sannolikt förråddes af sina tjenare och att desse blifvit mutade af den skurk, som nu hotade henne. Och den andra var denna, att då Wolodja ansåg sig kunna vara förvissad om, att furstinnans tjenare icke voro henne trogna, så tycktes det honom otvifvelaktigt, att de på sin flykt aflägsnade sig så långt som möjligt från den plats, der furstinnan för ögonblicket behöfde deras hjälp och bistånd. Följaktligen ansåg Wolodja sig skola allra säkrast träffa furstinnan, om han ilade i den riktning, hvarifrån hennes förrädiska tjenare kommo flyende. Och han ilade utan rast eller hvila åt det hållet. Slutligen befann han sig framför en dörr. Han kände med handen efter låsvredet, och då han fann det, ville han öppna den.

Men i samma ögonblick uppflammade alldeles bredvid honom en påtänd fackla, och han hörde en barsk röst säga:

”Här slipper ingen obehörig in. Aflägsna dig!”

Wolodja igenkände i den talande personen furstinnans kusk. Och han insåg ganska väl, att det icke kunde vara på grund af någon herskarinnans befallning, som den till stallbyggnaden hörande körsvennen bevakade med dolk i hand hennes dörr, medan hon sjelf befann sig i en så farlig ställning, att hon uppgaf nödrop. Derfor tvekade också icke Wolodja att behandla kusken såsom fiende. Med ett hugg af värjan fälde han honom till golfvet. Den djerfve kosaken tog hans fackla, öppnade dörren och ilade in i furstinnans våning.

Första rummet — en väldig sal — var tom. Men Wolodja hörde rop och buller från ett inre rum, som låg vid salens andra ända. Och han skyndade dit, slog våldsamt upp dörren och störtade in.

En kall luftström blåste Wolodja till mötes, då han kom in, hvilket genast öfvertygade honom, att han befann sig i det rum, genom hvars sönderslagna fönster han hade hört furstinnans ångestfulla rop om hjälp. Men den kalla och fuktiga luftströmmen kom lågan på hans fackla att fladdra, så att det var med möda han under de första ögonblicken kunde se hvad som tilldrog sig derinne. Skyndsamt stack han facklan i en till sådant ändamål afsedd, vid väggen fästad bronsarm. Det var lyckligt både för honom och furstinnan, att han till detta ändamål valde en plats, hvilken genom ett stort skåp var skyddad för luftdraget från fönstret.

Icke långt från dörren låg på golfvet kammar-tjenaren Cyrill, jemrande sig på grund af svåra sår, för hvilka han helt visst hade att tacka den omständigheten, att han icke hade i fråga om trolöshet mot furstinnan gjort gemensam sak med den mutade tjänstepersonalen, utan försökt att skydda henne mot den skurk, som tillfogat honom dessa blödande sår. Under andra omständigheter skulle Wolodja icke hafva sprungit förbi en människa, hvilken var så nödstäld och i behof af hjälp som den stackars kammartjenaren. Men nu måste han till en lägligare tid uppskjuta hvarje handräckning åt tjena-ren, emedan herskarinnan sväfvade i en mera omedelbar fara. Se här hennes belägenhet!

Hon stod med en hvass och blänkande dolk i sin hand, stödjande sig med ryggen mot väggen. Två karlar, af hvilka den ene var puckelryggig och svept i munkkåpa, ansträngde sig att både undvika hennes blixtrande dolk och taga henne till fånga.

"Jag visste väl, att min gode vän puckelryggen skulle vara här," mumlade Wolodja, så snart facklan vunnit ett nog stadigt sken att kunna någorlunda belysa den hemska scenen. "Hvar är väl något ondt på färde, utan att det usla afskummet till munk är närvarande?"

Och så ilade han fram till den sköna furstinnans hjälp.

De båda karlarna, hvilka ända till Wolodjas ankomst hade haft stor fördel af att strida i det svaga ljus, som månen kastade in i rummet, funno det af facklan kastade skenet föga angenämt, emedan det tillät den sköna qvinnan att med större säkerhet mätta sina dolkstötar. Men det var nu icke för ögonblicket tid att försöka släcka den förtretliga facklan, ty Wolodja rusade emot dem med blottad och högt lyftad värja.

Den puckelryggige munken ropade till sin kamrat:

"Vänd dig emot karlen! Jag sköter väl qvinnan ensam."

Den tilltalade lydde utan invändning. Medan patern ansatte furstinnan med ännu större häftighet än hittills, vände sig den andre om, så att han befann sig ansigte mot ansigte med Wolodja. Denne såg nu, att han hade framför sig en fullständigt väpnad kosak.

"Nedrige och vanättade son af en tapper och ädel folkstam!" ropade Wolodja på kosakiskt tungomål till sin fiende. "Såsom en medhjelpare åt mördare och qvinnoröfvare är du icke värd att lefva och derfor skall du dö."

Deras värjor korsades. Hugg följde på hugg. Förbittringen var ömsesidig. Det blef mellan Wolodja och den andra kosaken en strid på lif och död.

Men furstinnan värjde sig tappert mot den listige munken.

"Wolodja!" ropade hon. "Du är nu min enda hjälp. Låt icke besegra dig!"

Och Wolodja afbröt sin berättelse för att meddela sin husbonde, att det kändes i hans inre alldeles lika ljufligt, som om man hade hört en engels röst. Han tyckte till och med, att både hans mod och krafter mångdubblades.

"Och är jag," ropade Wolodja tillbaka till furstinnan, "är jag er enda hjälp, så skall Ni också få se, om icke Wolodja kan kämpa såsom sju för att frälsa den höga dam, som Wolodjas herre älskar."

"Ja," inföll här major Nordsköld, afbrytande berättelsen, "om du icke hade kämpat som sju, skulle jag sjelf med denna min knutna hand hafva krossat din hjessa, Wolodja, innan du hunnit att omtala din skam. Men fortsätt, karl! Naturligtvis räddade du furstinnan!"

När Nordensköld yttrade dessa om djupt intresse för furstinnans räddning vittnande ord, böjde furst Ivan å nyo hufvudet och rodnade. Ett leende förskönade hans läppar. Sannolikt gladdes han öfver

att finna sin syster vara så varmt älskad af den svenske majoren. Men Wolodja fortfor:

Wolodjas strid med kosaken räckte endast ett par minuter. Den puckelryggige paterns medhjelpare föll med klufvet hufvud till golfvet, och Wolodja störtade fram öfver hans lik för att befria furstinnan från den siste fienden.

Föraktande att mot en så lumpen karl som patern begagna värjan, grep han honom med sina starka armar, just då han var furstinnan alldeles in på lifvet. En rad kosaksvordomar rullade som en aflägsen åska fram ur munkhättan. Men inga svordomar kunde hjälpa honom. Wolodja kastade utan svårighet omkull honom på golfvet, stack en flik af hans kåpa i munnen på honom i stället för munkafle, och lyckades snart nog hitta i en af sina fickor ett starkt snöre, hvarmed han band den svärjande munken till både händer och fötter. Derunder tilltalade han patern på följande välvilliga sätt:

”Du är en lustig kurre, min käre pater Augustinus. Alltid går du på villovägar, som din moder kyrkan måste ogilla och fördöma. Du är orimligt syndfull, pater, isynnerhet som du varit biskop och således borde hafva samlat ett större förråd af helighet än någon af dina klosterbröder. Men försynen är god emot dig. Hvar gång då du är på väg att förplumpa dig och bryta emot gudomliga och menskliga lagar, skickar försynen mig i din väg, för att hindra dig från att begå dödssynder. Du ser, huru välvillig himlen är emot dig.”

Under denna harang hade Wolodja fullbordat munkens fängslande.

Han reste sig upp och aftorkade svetten från sin panna, i det att han vände sig till den till hälften medvetlösa furstinnan med denna fråga:

"Hvad skola vi nu göra med denne gudfruktige man?"

Vid ljudet af Wolodjas fråga vaknade furstinnan upp ur sin dvala.

"Tack, Wolodja!" sade hon. "Utan din mellankomst hade jag helt säkert fallit i skurkarnes händer, ty jag började redan känna trötthet, när du anlände hit. Alla mina tjenare hafva blifvit mutade och öfvergäfvit mig i nödens stund — alla med undantag af Cyrill. Och han är död, stackars karl!"

"Död?" utropade Wolodja. "Det tror jag icke. Åtminstone var han ännu vid lif, då jag kom hit in. Han jemrade sig — det hörde jag fullkomligt tydligt."

"Kanske har du rätt," yttrade furstinnan lifligt och skyndade i sällskap med Wolodja fram till den plats, der Cyrill låg utsträckt.

De lyssnade efter hans andedrägt och båda utropade på en gång:

"Han lefver!"

Och så voro furstinnan och Wolodja hvarandra behjpliga att upplyfta den fallne trogne tjenaren och bära honom bort till en soffa, der de nedlade honom med stor försigtighet. Den fångne munken var för en stund helt och hållet glömd, medan de gjorde allt hvad som för ögonblicket kunde göras för Cyrill.

Hans sår blefvo förbundna med all möjlig sorgfällighet.

"Men hvad skola vi företaga oss med pater Augustinus?" sporde Wolodja, då för ögonblicket ingenting mera kunde göras för kammartjenaren.

"Ah! Munken?... Ja, hvad skola vi göra med den gemene karlen?"

"Skall jag genomborra honom med min värja? Ni eger att befälla."

"Nej, nej, intet blod mera i qväll!" sade furstinnan med en rysning.

"Låt mig åtminstone krossa hans hjerna med min jernskodda stöfvel!"

"Nej, Wolodja, hyartill skulle väl en sådan grymhet nu gagna, sedan hans nedriga plan misslyckats och vi icke hafva någonting att frukta?"

"Nå, som Ni vill då, ädla furstinna! Men annars är min mening den, att Ni icke kan lefva trygt, så länge den karlen finnes ofvan jord."

"Jag ämnar i morgon hos konung Stanislaus utbedja mig ett kompani soldater till skydd för mitt palats... Derför släpp karlen lös, Wolodja!"

"Lös!... Nej, se det blir då aldrig af... Hm! Förlåt mig, ädla furstinna! Jag kan knapt tro, att Ni talar allvarligt. Nej, det kan jag icke."

"Jo visst, min vän! Släpp honom och låt honom fly hvarth han behagar."

"Nå, det är då visst, att jag handlar som en däre, då jag nu lyder er, nådiga furstinna. Men min herre har ålagt mig att i allting efterkomma edra befallningar... Att en så förståndig qvinna kan hafva så dumma infall!"

De sista orden voro egentligen ämnade att blott mumlas fram, men huru det nu var, så hörde furstinnan dem. Och hon log åt hans trogna ifver.

Wolodja gick nu bort till patern och började lösa hans fötter. Under hela denna förrättning brummade den tillgifne tjenaren på god kosakiska en hel mängd om "blödiga qvinnor", "dumma infall", "rena galenskaper" o. s. v. När omsider munkens ben voro fria, befalde Wolodja den helige mannen att stiga upp. Men denne lydde icke, utan svarade med ett vildsint försök att träffa sin fiende med väldiga sparkar. Om icke den improviserade munkaffen hade fjettrat den puckelryggiges tunga, skulle Wolodja och furstinnan utan tvifvel hafva blifvit rikligen uppbygda med gräsliga eder och förbannelser.

Men Wolodja var icke van att tåla skämt af besegrade fiender. Han återgäldade munkens vildsinta och ursinniga försök genom att å sin sida gifva patern en väl mättad spark. Och sedan grep han honom i kåpan uppe vid halsen och reste honom upp så lätt, som om han varit ett barn.

"Tacka nu den nådiga furstinnan för ditt lif, munk! Ty säkert är det, att om du och jag hade varit ensamme här i denna stund, skulle din syndiga själ snart hafva varit stadd på resa till underjorden... Nå, karl, fall på knä inför den ädla dam, som genom sina förböner räddat ditt lif!"

"Bry dig icke om slikt, Wolodja!" sade furstinnan. "Hvartill gagnar det?"

"Han skall!" dundrade Wolodja häftigt. "Han sjelf måtte väl värdera sitt usla lif mer än ett knäfall, fastän jag icke värderar hela karlen så högt som min sko."

Och Wolodja tvang med användande af all sin styrka den gensträfvige munken, som ännu

hade händerna bundna, att knäböja inför furstinnan Dulskaja.

Men under det att Wolodja var sysselsatt med denna operation, gjorde han en upptäckt, som mycket intresserade honom. Han hade nämligen, för att lättare öfvervinna munkens motstånd, satt sitt knä mot dennes puckel, i den tanken att knäet der skulle möta ett fast föremål. Men han hade aldrig bedragit sig så illa. Då han tog i munken med alla sina krafter och således just då knäet hade behöft ett stadigt stöd, gaf hela puckeln vika, liksom om den hade bestått endast af en spänd spiralfjeder. Ja, Wolodja tyckte sig till och med höra klang af stål i puckelns inre, när den sjönk tillsammans. Emellertid mötte knäet slutligen ryggen och erhöi der det stöd, som behöfdes för att bringa den envise munken på knä.

Och när Wolodja såg puckeln återkomma, så snart hans knä icke längre tryckte den tillsammans, kunde han icke undertrycka detta utrop:

”Det var en högst besynnerlig puckel du har, min gubbe. Vår herre har bestämdt nedlagt all sin konst på den tingesten. Låt mig se, huru den ser ut invärtes, min gode man! Seså!... Spjerna icke emot!”

Inom få ögonblick hade Wolodja slitit kåpan af munken och höll den i handen framför sig på ett sådant sätt, att skenet från facklan skulle belysa den och så att den för Wolodjas ögon dolde den afklädde patern.

Men Wolodja hade ännu icke fått syn på den underbara puckelapparaten i kåpan, då hans upp-

märksamhet väcktes, derigenom att han såg furstinnan, häpen och bestört, resa sig upp och utropa:

"Min Gud!... Det är ju — Mazeppa sjelf!"

Wolodja kastade klädningen ifrån sig och började i sin ordning begäpa den förvandlade patern. Och hvad han såg kom honom att utbrista:

"Ja, min s—l... det är Mazeppa sjelf. Hvem kunde hafva trott det?"

Och Mazeppa stod der inför furstinnan, klädd i sin kosakdrägt, men icke längre puckelryggig eller framåtlutad, utan rak som ett ljus. Men vrede och hat jäste inom honom, och det är troligt, att om icke hans händer hade varit bundna, skulle han ögonblickligen hafva som en tiger störtat sig öfver antingen furstinnan eller Wolodja och försökt att med tänderna sönderslita sitt offer. Men nu var han bunden och kunde ingenting uträtta.

"Aldrig hade jag trott, att kosakernes hetman skulle nedlåta sig till så usla streck," yttrade furstinnan med djupt allvarlig stämma.

"Ni vet inte, hvartill kärleken förmår hänföra en man," hväste den blottade kosakhetmanen mellan sina sammanbitna tänder.

"Kärlek?" yttrade furstinnan i föraktfull ton. "Kallar Ni edra brusande lidelser för kärlek? Ni har aldrig älskat mig, ty den som älskar, *kan* icke försöka att skada sin kärleks föremål. Jag blyges inför mig sjelf deröfver, att min person mot min vilja ingifvit er en så vild lidelse... Och nu, min herre, bör ni inse, att Ni hvad mig beträffar är utan hopp... Gå!... Följ honom ned, Wolodja, och stäng dörren väl, på det att icke denne skändlige qvinnoröfware må komma tillbaka."

"Tillbaka skall jag komma," röt kosakhetmannen med ett vildt utbrott af vrede, "och du sköna men elaka qvinna, du *skall* blifva min. Det svär jag vid min faders hvitnade ben. Den eden har jag aldrig brutit."

"För bort honom Wolodja!" utropade furstinnan. "Jag känner en outhärdlig fasa i hans närvaro. Skynda dig och för honom ur min åsyn!"

"Genast! . . . Genast!" sade Wolodja, som hade åter tagit kåpan i sin hand och noggrant skärskådade dess inre. "Se! . . . Se här furstinna! Här sitter en stor spiralfjeder. Det är den, som bildade puckeln. Och här äro två starka snören, genom hvilka fjedern kan sammandragas, så att puckeln försvinner, eller släppas fri, så att puckeln kommer fram igen. Det var minsann en konstig inrättning. Men fiffig är den. Ha, ha, ha!"

"Nå, Wolodja, befria mig nu från karlen!" bad furstinnan. "Och gif honom hans kåpa tillbaka. Vi hafva inte bruk för den."

"Genast! . . . Genast, ädla furstinna!" svarade Wolodja, som nu hade stillat sin nyfikenhet i fråga om Ivan Stefanovitschs märkvärdiga puckel.

Han kastade kåpan öfver hufvudet på hetmannen, grep honom i armen och dundrade:

"Kom nu vackert, min gosse! Den nådiga furstinnan har sett sig mätt på din gamla galg-fogelfysionomi. Och det kan man snart göra . . . Seså! Kom!"

Wolodja släpade Ivan Mazeppa med sig mot dörren, men kom så att tänka på, att han behöfde ljus, för att kunna hitta vägen i det för honom obekanta huset. Derför grep han också facklan

och skulle just aflägsna sig med den och hetmanen, då den tanken slog honom, att han icke fick kvarlemna furstinnan i mörkret. Den flinke karlen skyndade sig att påtända ett par vaxljus. Och sedan fans ingenting, som lade hinder i vägen för aftåget.

"Kom tillbaka hit upp, när du utträttat ditt uppdrag!" ropade furstinnan efter honom, medan han släpade kosakhetmanen ut genom dörren.

"Efter befallning!" svarade han och röt strax derefter till sin fånge: "Gå, karl, annars dröjer det icke länge, förrän min klinga färgas med ditt blod."

Ändtligen vore de ute och två dörrar voro stängda mellan furstinnan och dem. Då stannade Wolodja och fästade sin fackla i väggen, hvarefter han drog sin värja, satte venstra handen i sidan och höll till Mazeppa detta tal:

"Ja, titta du på liket der! Det der är din kamrat, och lika kall som han ligger der, skulle du i denna stund hafva legat derinne, om icke den alltför nådiga furstinnan hade fält förböner för dig. Men ser du, min gode man, det här är inte skämt och det är sannerligen icke en lustig tillställning, som är ämnad att roa dig. Fy, karl! Jag har tjenat under din fana, medan jag ännu var kosak, och det anser jag för den värsta skamfläck, som finnes i hela mitt lif. Fy tusan! Jag vore nästan färdig att stinga svärdet genom min egen mage, då jag tänker på, att jag tjenat under dig, du usle skurk och röfvare. Men du är ingalunda värd, att en bra karl dör af skam för din skull. Emellertid var det detta jag ville säga dig, att om du icke

helt beskedligt går vid min sida ned till förstugudörren, så dräper jag dig, så visst som jag är en syndig menniska, ehuru icke så stor syndare som du. Nu har du hört det, och jag hoppas, att du lyder. Här har du ingen alltför nådig dam, som kan bedja mig skona ditt lif. Seså, nu har du hört mitt beslut. Kom!"

Men den listige Ivan Mazeppa lutade sig intill Wolodjas öra och hviskade:

"Tretio tusen guldmünt äro dina, om du släpper mig fri och hjälper mig att bortföra furstinnan Dulskaja. Besluta dig skyndsamt!"

"Ha! Hvad vågar du föreslå mig? ... Nu skall du dö ... Men nej, jag har lofvat furstinnan att, om möjligt, skona ditt usla lif. Lef, men reta mig icke mera genom att göra motstånd, ty då ... Ja, du har hört det. Kom!"

Wolodja tog facklan i venstra handen och behöll fortfarande värjan blottad i den högra. Mazeppa, som fann rådligast att lyda, följde honom utan motstånd ned i förstugan. Snart var dörren öpnad.

"Gå nu!" befalde Wolodja.

Hetmanen gick ut. Hvad det var för en rörelse Wolodja i detta ögonblick gjorde med benet, är kanske svårt att säga. Men visst är, att en nattvandrare, som i samma ögonblick passerade förbi, hörde ljudet af en tungt fallande kropp, midtför furstinnans trappa. Derefter slogs dörren igen. Wolodja begaf sig tillbaka upp till furstinnan, sedan han med stor sorgfällighet hade förbommat dörren.

När den manhaftige Wolodja kom tillbaka i furstinnans rum, fann han Cyrill vid full

sans och furstinnan Dulskaia sittande vid hans sida, der han låg utsträckt på hennes soffa. Den vänliga matmodern gjorde sig med öm omsorg underrättad om tjenarens befinnande och huruvida han önskade någonting. Den gamle svarade med matt röst, att hans enda önskan var att blifva förd till sin egen lilla kammare, på det att han icke längre måtte plåga sin ädla herskarinna med åsynen af det sargade ansigtet och på det att han icke måtte med blod befläcka hennes soffa och kuddar. Men derom ville furstinnan icke höra talas. Hon sade honom, att hon ansåg honom alltför svag att kunna tåla en flyttning. Det blef alltså bera-
madt, att han skulle hvila öfver natten der han var.

Wolodja hade emellertid mycket att göra. Först och främst ordnade han, så godt han förstod och så väl som hans grofva händer förmådde, de i oordning komna mattorna och möblerna i rummet. Derefter släpade han ut den döde kosakens lik, hvilket han jemte kuskens bar ned till stallbyggnaden. Och när han, efter att hafva uträttat allt detta, återkom till furstinnan, erhöil han en befallning, hvars utförande sysselsatte honom nära en hel timme, huru rask och flink i vändningarna han än var.

"Min käre vän," sade furstinnan till honom, "om du icke är alltför uttröttad, skulle du förvärfva dig min erkänsla i hög grad genom att anställa en undersökning i hela palatset och hvarhelst du påträffar någon af mina nuvarande tjenare, genast tillkännagifva för dem mitt beslut att icke längre anlita deras tjenster. Se också till, att de

ofördröjligen redan i natt aflägsna sig härifrån. Jag kan icke begifva mig till hvila eller sofva, så länge jag vet, att de förrädiska varelserna äro under mitt tak."

"Eder önskan, nådiga furstinna, skall blifva uppfylld," sade Wolodja och begaf sig genast ut för att verkställa sitt uppdrag.

Möjligen skulle det intressera en eller annan läsare att inhemta, huru Wolodja gick till väga, samt erhålla kunskap om de lustiga episoder, som den förträfflige karlen förtäljde för sin husbonde och furst Ivan. Men tyvärr måste vi förbigå allt detta såsom egentligen icke hörande till vår berättelse.

Endast det böra vi icke förbigå, att Wolodja punktligt utförde hvad furstinnan anbefalt honom och att han sedan låg hela natten på vakt utanför dörren till det rum, der furstinnan Dulskaia omsider gick till hvila.

För öfrigt avslutade Wolodja berättelsen om sina öden med den underrättelsen, att han efter den nattens strapatser å nyo insjuknat, att han och Cyrill samtidigt tillfrisknade igen samt att Wolodja då skyndat att uppsöka sin herre, medan Cyrill af furstinnan skickades till Ryssland med bref till tsaren.

"Till tsaren?" utropade den med rätta förvånade majoren. "Hvad i all verlden ville furstinnan tsaren? Känner du till det, Ivan?"

Furst Ivan rodnade och såg ned på bordet, medan han svarade med en röst, som utan öfverdrift kunde kallas musikalisk:

"Jag tror mig förstå hennes mening. Hon har naturligtvis insett, att den ende, som kan eftertryckligt tukta Mazeppa och göra honom oskadlig, är den ryske herskaren. Sannolikt har min syster velat genom Cyrill underrätta tsar Peter om Ivan Mazeppas förrädiska stämplingar mot honom."

"Nå, du har rätt, Ivan! Så mände det vara . . . Men det var märkvärdigt, hvad din röst är lik din systers."

Ivan böjde ännu djupare ned sitt hufvud och sade:

"Man har sagt mig, att så förhåller sig. Men själf har jag aldrig märkt det. Deremot påstås mitt ansigte hafva likhet med hennes, och det har jag kunnat öfvertyga mig om genom att se mig i spegeln."

Majoren betraktade med tankfull blick sin unge vän och skulle förmodligen länge hafva fortfarit dermed, om icke hans uppmärksamhet hade blifvit plötsligt påkallad genom ett skott, som ljud vesterut från popegården.

Han störtade upp och lyssnade.

Nu hördes den ena gevärsknallen efter den andra utefter hela linien af vaktposter. Det var tydligt, att byn hotades af ett angrepp.

De tre männen skyndade ut i mörkret med hastiga steg.

TJUGONIONDE KAPITLET.

Mazeppa gör ett nytt försök.

Då Nordsköld, furst Ivan och Wolodja kommo ut, funno de hela byn öfversvämmad af kosaker, som lupo hit och dit med blanka vapen och nedhöggo allt hvad som kom i deras väg.

Alltför sent hade vaktposten märkt de i mörkret framsmygande fienderna. Han hade knapt tid att aflossa sitt gevär, innan han blef nedhuggen. Öfver hans lik trängde kosakerne in uti byn, utan att till en början möta något hinder. Vål hejdade de sina steg några minuter, då vaktposterna längs efter hela linien rundt omkring byn började aflossa sina gevär. Men deras anförare gaf dem med låg stämman en befallning, och genast derefter var det, som fienderna spredo sig i byn.

Ett ögonblick stod major Nordsköld tveksam i fråga om hvilka mått och steg han borde vidtaga för att på det mest verksamma sätt möta faran. Och hans båda följeslagare stodo tyste vid hans sida. Plötsligt gjorde alla tre en rörelse af öfverraskning. Det var ljudet af en för dem alla väl bekant röst, som vållade denna deras häpenhet. Alla tre hade igenkänt Mazeppas stämman.

Och det var verkligen Ivan Stefanovitsch, som stod i spetsen för fienden. Vi vilja, innan vi gå vidare i skildringen af nattens tilldragelser, göra reda för, huru Mazeppa kunde infinna sig der på ett för våra vänner så oangenämt sätt. Det tycktes

nästän, som om han hade följt det svarta kompaniets spår och visste, hvem som dolde sig under den hemlighetsfulla sammetsmasken.

I sjelfva verket är denna förmodan alldeles icke origtig.

Mazeppa hade sedan den aftonen, då han gjorde det misslyckade försöket att röfva bort furstinnan ur hennes eget palats i Varsjav, upphörligt både sjelf och genom andra spionerat på alla hennes företag. Han hade sett Wolodja aftåga, ridande på en svart hingst och klädd i en korpsvart uniform. En timme senare hade han sett furstinnan lemna palatset och i en med två utomordentligt snabba hästar förspänd vagn styra kosan åt ett annat håll än det Wolodja hade valt. Då hade han sjelf förföljt furstinnan, men förlorat hennes spår, emedan hans häst icke kunde mäta sig med hennes hvarken i snabbhet eller uthållighet. Han måste slutligen uppgifva försöket att följa henne och vände om. I Varsjav sammanträffade han med den person, som han hade sändt i spåren efter Wolodja, och de nyheter, som denne person hade att förtälja, lugnade i någon mån Mazeppas sinne. Han erhöll nämligen nu underrättelsen, att Wolodja hade i närheten af polska gränsen stannat tre dagar i ett värdshus och att på aftonen den tredje dagen hade en ung ryttare i svart uniform och ridande en svart hingst ankommit. Men det märkvärdigaste af allt, menade spionen, var det, att den unge herren hade en omisskänlig likhet med furstinnan Dulskaia. På fjerde dagen tidigt om morgonen bröto de båda svartklädde männen upp och spionen hade följt

dem så länge, att han hann öfvertyga sig om deras afsigt att uppsöka och upphinna Carl den tolfte här. Hvad Mazeppa tänkte om den unge ryttaren, som så mycket liknade furstinnan Dulskaja, det yppade han icke för sin spion.

Men redan samma dag var Ivan Stefanovitsch på väg och bemödade sig att snarast möjligt upphinna konung Carl. Han blef sålunda i tillfälle att på långt afstånd bevittna, huruledes Wolodja och furst Ivan förhjelpste qvinnorna öfver Beresina och sedermera sjelf satte öfver floden. Men från den plats, der han då befann sig, kunde han icke iakttaga, att Wolodja och Ivan, när de väl kommit öfver floden, togo en annan väg, än den som Carl den tolfte här hade trampat. Mazeppa kunde därför icke inbilla sig annat, än att de båda svarte ryttarne begåfv sig till konungen. Och i enlighet med denna tro följde hetmanen konungens spår, sammanträffade slutligen med hans majestät på vägen mellan Beresina och Golovtschin och fick veta, att hvarken Nordsköld eller hans tjenare eller den unge herren, som han sett i Wolodjas sällskap, hade varit synlige i Carl den tolfte följde eller vid någon afdelning af den svenska hären. Men Mazeppa lät icke sitt mod nedslås.

Efter att hafva i samtal med konungen ordat vidt och bredt om sin benägenhet att sluta förbund med honom mot tsaren, tog han afsked af kung Carl och föregaf sig skola skynda till sitt hem för att bringa till verkställighet sin gamla älsklingsplan om ett allmänt kosakuppror mot tsar Peter.

Men i stället får att fara hem, ilade han till Golovtschin och slöt sig till den der stående ryska

härens högra flygel, densamma som — enligt hvad vi minnas — icke blef i tillfälle att deltaga i striden eller komma den andra flygeln till hjälp. Mazeppa hade satt sig i spetsen för några hundra af sina kosaker och var just med de trupper, hvilka gjorde det förut omtalade misslyckade försöket att komma venstra flygeln till hjälp. Det var här, som Mazeppa för första gången såg det svarta kompaniet samladt, och han hade ingen svårighet att igenkänna sin gamle fiende Wolodja, ja, han anade, att under sammetsmasken dölde sig Nordsköld. Också dröjde han icke att, då ryssarne förlorat bataljen och han såg det svarta kompaniet rida bort från valplatsen, skicka några väl beridne kosaker i dess spår. På detta sätt erhöll han strax efter mörkrets inbrott underrättelse om, hvar Nordsköld hade med sina ryttare tagit kvarter för natten. Att samla några hundra kosaker och begifva sig dit, var naturligtvis en småsak för en man, som plägade med okuflig energi fullfölja hvarje påbörjad företag.

Och nu var han i byn. Segren syntes honom viss. Hans hjerta gladda sig redan i försmaken af de dödsqval, hvarmed han skulle pina Nordsköld och Wolodja.

Det såg också i sanning ganska betänkligt ut för vår manhaftige major och hans tappra skara. Fienden var mångdubbelt öfverlägsen till antalet. Nordskölds folk vora öfverraskade och sprungo hit och dit, utan att veta hvad de skulle företaga sig eller hvar de skulle samlas.

"Wolodja!" ropade Nordsköld, "spring och sök upp vår trumpetare och befall honom blåsa

till samling i närheten af kyrkan. Men fort hör du!"

Den raske gossen var redan långt borta. Ett par minuter förgingo. Då hördes plötsligt ljudet af en trumpet. Det skallade från högsta punkten af kullen, der kyrkan hade sin plats. Det svarta kompaniet lyssnade till tonerna, kände igen ljudet och skyndade från alla håll till mötesplatsen.

Äfven Nordsköld och furst Ivan begåfvo sig med snabba steg dit upp.

Under vägen fattade Ivan sin äldre väns arm och yttrade med ängslan:

"Utsätt dig icke för alltför stor fara, min vän!"

"Hvad?" yttrade Nordsköld muntert. "Skulle du verkligen vara rädd, Ivan?"

"Jag?" svarade fursten. "Hm! . . . Nej men . . . men . . . jag tycker, att här är alltför mörkt för att tillåta oss utkämpa en strid med utsigt till seger."

"Du kan ha rätt. Men hvad är att göra? . . . Vi måste åtnöja oss med det medvetandet, att våra fiender icke hafva det ljusare eller treffigare än vi . . . Och dessutom skola kosakerne, om jag känner dem rätt, ingalunda låta oss vänta alltför länge på en fullständig belysning . . . Se sjelf! . . . Der flammar ett bål redan!"

"Min Gud! . . . De hafva tändt eld på en af gårdarna."

"Ja, det är så deras sed, min vän . . . Men vi äro nu framme. Här vid kyrkomuren borde vårt tappra kompani finnas. Ah! Der äro de. Nu vilja vi icke dröja att gifva Mazeppa och deras kosaker

en passande betalning för deras ohöflighet att komma hit och störa oss i vår ljufva nattro.”

Nordsköld hade med vanlig snabbhet i uppfattning af ställningen, sammanfattning af omständigheterna och fattande af beslut, redan uppgjort en plan för sitt handlingssätt, och han hade byggt denna på hvad han hade sig bekant om byns läge och öfriga förhållanden.

Alla gårdarna och husen i byn lågo sida vid sida längs efter en enda gata eller väg, hvilken utvidgade sig till en temligen stor plats der kyrkan låg. Mellan gårdarna och de öfriga bostäderna funnos inga vägar, men väl här och der en liten gångstig. Allt detta hade Nordsköld gifvit akt på redan vid sin ankomst till byn, och hvad han nu vid skenet af den brinnande gården såg, det bekräftade fullkomligt hans iakttagelser.

Nu hade fienden trängt in i byn vesterifrån, och den del af samhället, som låg öster om kyrkan, hade ännu icke blifvit öfversvämmad af kosakerne. På dessa förhållanden och omständigheter bygde Nordsköld sin plan.

Sedan han mönstrat sitt kompani och funnit det bestå af nittiosex ryttare, alla nu till häst med undantag af anföraren sjelf och fursten, sade han:

”Nitiosex! . . . Alltså hafva kosakerne dödat fyra, ty ni voro jemt ett hundra, när vi kommo hit . . . Kamrater skola vi lemna våra vänners död ohämnad? Eller skola vi icke hellre utkräfvå våra kamraters blod af dessa mördares händer? Ingenting kan hindra oss att på våra snabba hästar fly österut. Men viljen I, att den skymfen skall utta-

las om de svartes kompani, att det fegt flytt undan för några hundra röfvare och mordbrännare?"

"Nej, nej, det vilja vi icke," ropade ryttarne. "Vi vilja slås."

"Men vore det icke försigtigare att fly?" frågade furst Ivan med darrande röst, men i hviskande ton, så att orden icke hördes af någon annan än Nordsköld.

"För all del tig, min vän!" hviskade majoren tillbaka. "Låt icke våra karlar höra sådana ord! De kunde då sannerligen få den tanken, att du är feg och rädd."

Furst Ivan teg och suckade.

Men Nordsköld delade sitt folk i tre afdelningar. De två mindre skulle sitta af och på gångstigar begifva sig till byns utkant, en vid vardera sidan, tränga in uti gårdarne och husen samt drifva alla kosaker derifrån, tvingande dem att draga upp på hufvudgatan i vestra delen af byn. Sjelf skulle Nordsköld under tiden kvarstanna vid kyrkan för att hindra fienderna att sprida sig till byns östra hälft. Men när de båda mindre afdelningarna sammanträffade vid bygatans slut, skulle de med trumpetstötter gifva detta tillkänna för Nordsköld, som då skulle rycka fram med sin afdelning längs efter hufvudgatan. De mindre afdelningarna skulle å nyo dela sig, lemna mynningen af gatan fri, men sprida sig bland gårdarne på ömse sidor om vägen, för att genom sidoanfall understödja Nordskölds angrepp.

Planen var god, för att icke säga snillrik, och borde, om majorens befallningar till punkt och pricka utfördes, leda till en viss seger. De båda

små afdelningarna voro redan borta, och man hörde stridsbuller på åtskilliga ställen å ömse sidor om bygatan. Och det var äfven lätt att i skenet från den brinnande gården se, att allt fler och fler fiender kommo från gårdarna och samlade sig på den breda gatan, utan tvifvel pådrifne af de oförmodade anfall, som de utskickade truppafdelningarna gjorde.

Wolodja kom med sin herres och furst Ivans hästar.

De af oupphörliga anfall från sidorna ansatte kosakerne tycktes nu hafva fattat beslut att rycka från den redan utplundrade vestra bydelen fram förbi kyrkan till den östra. De kommo framvältrande i stora skaror och tycktes icke ana, att en ny fiende dolde sig bakom kyrkan och var beredd att ögonblickligen rycka fram dem till mötes. Redan voro de så nära den plats, der Nordsköld satt till häst, att han kunde höra och urskilja en del af hvad som yttrades af de främste.

"De skola ovilkorligen finnas i byn," yttrade en stark stämman, "både de två karlarne och qvinnan. Den som fångar dem får femtio guldmünt. Karlarne mån i döda, men qvinnan vill jag hafva lefvande i mina händer."

Den som yttrade dessa ord, var Mazeppa sjelf. Det hörde Nordsköld tydligt, ehuru de öfriga kosakernes larm och skrån borttogo mycket af det för hetmanens röst egendomliga. Vår käcke major gaf sig dock icke nu tid till att närmare begrunda hvem Mazeppa mände mena med "qvinnan", men efteråt förorsakade det ordet honom många besynnerliga tankar.

Han uttalade hastigt och med dånande stämma ett par kommandoord, hvarefter hela truppen af svartklädde ryttare svängde upp i en linie, som gick tvärs öfver hela gatan och fullkomligt med tredubbla led afspärrade hela mellanrummet mellan kyrkan och det midt emot denna liggande huset, som just var det största i byn näst popegårdens boningshus.

De förbluffade kosakerne stannade, när de plötsligt sågo detta hinder. Mazeppa svor, skrek och rasade som en ursinnig, då han såg sitt folk tveka att göra anfall mot ryttareskaran. Genom gräsliga hotelser förmådde han dem omsider att rycka fram. Några pistolskott aflossades å ömse sidor, men mestadels begagnades blanka vapen. Och det må man säga till beröm för den gamle kosakhetmanen, att han kämpade som en karl främst bland sitt folk.

Men ryttarne sutto orubbligt kvar på samma plats, och ehuru Ivan Stefanovitsch företog icke mindre än tre angrepp, lyckades det honom icke att drifva dem en enda tum tillbaka. Hetmanen såg den ene efter den andre falla vid sin sida för det svarta kompaniets väl rigtade kulor eller konstnärligt utdelade hugg. Han beslöt sig för att draga sig tillbaka med sina kosaker, för att uttänka en annan plan för sitt handlingssätt. Han hade sett både Wolodja och furst Ivan och mannen med masken, och han svor i sitt sinne dyra eder, att han skulle besegra dem eller dö. Men ödet var honom oblidt äfven denna gång.

Då kosakerne på Mazeppas befallning drogo sig tillbaka, kvarstannade det svarta kompaniet på

sin plats och bekymrade sig icke om att följa efter dem.

"Mod... Mod, Ivan!" hviskade Nordsköld till sin unge vän, i det att han med sin starka arm understödde honom, som vacklade på sin gångare. "Jag såg dig nyss utdela goda hugg och värja dig manligen. Hvarför skiftar du nu hy, bleknar och vacklar i sadeln?... Mod!... Mod, min vän! Låt icke folket tro, att du är rädd om ditt fagra skinn!... Men kanske är du sårad?"

"Nej, jag är hvarken sårad eller rädd. Men jag är ännu ovan vid så blodiga scener. Med tiden blir det nog bättre. Det hoppas och loftar jag."

"Nå, du har kanske rätt. Jag minnes, att jag sjelf, då jag första gången deltog i en batalj, var blek om kinden och illa till mods. Men det gick snart öfver. Och nu är jag under alla förhållanden så lugn, som om jag hade tillbringat hela mitt lif med åskådandet af blodbad och andra rysliga uppträden."

"Ja, du..." hviskade Ivan, "du är obestridden en hjelte."

"Smickrare!... Men tyst!... Höres icke trumpetljud? Våra vänner gifva nu den öfverenskomna signalen... Framåt!"

Och ryttareskaran började till stor förvåning för kosakerne, som stannat och rådplågade på något afstånd, rycka sakta framåt. Det hade redan börjat dagas, så att man hade kunnat fortsätta striden, äfven om icke den brinnande gården ännu hade tillräckligt upplyst bygatan.

De båda fiendtliga skarorna befunno sig alldeles inpå hvarandra, men ryttarne hejdade icke sina

hästar, utan läto dem i stället känna sporrarna. Oemotståndligt trängde ryttarehopen framåt, och i samma mån måste de till fots stridande kosakerne vika tillbaka. Hvad som icke vek undan, det blef nedhugget eller nedtrampadt. Förgäfves väsnades Mazeppa, svor och bannade sig på, att han skulle med egen hand hugga ned hvar och en, som drog sig en enda tum tillbaka. Och förgäfves fäktade han sjelf som en ursinnig. Fot efter fot måste dessa hundratals kosaker vika tillbaka.

Några försökte att kasta sig in mellan husen för att på den vägen undkomma. Men äfven här mottogos de med sabelhugg och värjstötar, så att de som kommo med lifvet derifrån och upp på vägen skattade sig lyckliga. De fleste fingo med sitt blod göda bondens kålgårdar.

När nu de öfverlevande rusade tillbaka till sina på vägen ännu fäktande och retirerande kamrater, utbredde de bland dessa en panisk förskräckelse genom den underrättelsen, att de voro omringade på alla sidor. Följden häraf kunde i sanning icke blifva mer än en enda, nämligen den att återtåget från den stunden icke längre skedde så sakta, att det svarta kompaniet måste bokstafligen tillkämpa sig hvarje tum af bygatan.

Kosakerne började retirera med snabbare steg. De som voro längst borta vände ryggen till och flydde hals öfver hufvud. Allt fler och fler följde deras exempel. Och snart var Mazeppa omgifven endast af ett halft tjog trogna. Men han stred ännu med stor taperhet och tycktes ännu icke anse tiden vara inne att fly. Man efter man stupade vid hans sida.

Slutligen var han ensam. Nordsköld ropade till honom:

”Gif vill dig, Mazeppa!... Jag vill gerna skona en så tapper mans lif.”

Ivan Stefanovitsch kastade en af hat blixtrande blick på sin motståndare, fattade hastigt sitt beslut, hoppade öfver en gärdesgård och försvann inom ett ögonblick mellan tvenne hus. Han var den siste till att fly, liksom han hade varit den främste i striden. Nordsköld förklarade, att han denna natt hade fattat bättre tankar om Mazeppa än han tillförne hade haft.

Han menade, att den som så oförskräckt kunde möta en fiende och så länge uthärda en omöjlig strid, kunde icke vara i saknad af allt annat godt, äfven om han i vissa fall råkat på andra vägar, än dem som heder och samvete föreskrifva. Kanske hade Nordsköld rätt. Åtminstone måste man medgifva, att just sådan måste denna sak förefalla en af kung Carls bussar.

Emellertid tågade det svarta kompaniet fram ända till bygatans slut och gjorde derifrån en rund omkring hela byn, emedan Nordsköld ville förvissa sig om, att kosakerne verkligen hade flytt och att de icke lägo gömde någonstädes i afvaktan på, att man å nyo skulle gå till hvila i byn.

Det var redan ljus dager, så att man kunde se på ganska stora afstånd. Och långt borta, nära horisonten såg man de flyende kosakerne spränga bort. Sannolikt hade de haft sina hästar gömda någonstädes icke långt ifrån byn. Det fans emellertid intet skäl att vänta något nytt anfall mot byn. Men Nordsköld, som visste, att försigtigheten

ända sedan Fabius Cunctators tid varit en lika stor och nyttig dygd hos en krigare som någonsin tapperheten och modet, utställde vaktposter, hvilka skulle hålla skarp utkik på horisonten och genast underrätta honom, om de der märkte någonting misstänkt. Då det nu var ljusst, behöfde icke utställas flera än fyra förposter — en man på vardera af byns fyra sidor. Alla de öfriga fingo söka en väl behöflig hvila.

Då våra vänner återkommo till popegården, voro äfven de så trötte, att de längtade efter några timmars sömn. Popen mötte dem i förstugan. Han hade varit alltför svag att kunna bistå dem i striden med råd eller dåd, men hade också känt sig alltför orolig för att kunna blifva liggande kvar i sin bädd och ansa sina sår, medan derute fördes en strid, hvaraf både hans och hans lilla hjords välfärd berodde. Utan att finna någon ro hade han vandrat af och an i rummen, och förgäfves hade hans hustru manat honom att lägga sig. Nu ville han för andra gången tacka Nordsköld för det bistånd, denne hade gifvit honom och byns invånare i nödens stund.

Nordsköld svarade med några höfliga ord och bad popen anvisa dem deras sängplatser för natten, emedan de ville söka några timmars hvila, ehuru en ny dag var nära att bryta in. Popen svarade, att i salen, der de hade ätit aftonmåltid voro två bäddar iordningställda åt Nordskölds tjenare (med hvilken benämning han menade Wolodja och furst Ivan) samt att i en innanför salen belägen kammare hade man tillredt en bädd åt Nordsköld sjelf.

Mon den af popen uppgjorda ordningen var icke i Nordskölds smak. Sedan popen aflägsnat

sig, förklarade majoren kort och bestämdt, att furst Ivan skulle ligga i kammaren. När han förklarade denna sin vilja, såg han till sin förvåning en hög rodnad sprida sig i den unge furstens anlete.

Och sedan skildes man åt. Men när Nordsköld räckte Ivan handen, behöll han den länge i sin och blickade derunder så djupt in i den unge furstens vackra ögon, att denne blef helt förlägen och slog ned sin blick med ett tydligt uttryck af förvirring.

Det var nu också en egendomlig idé af Nordsköld att handla på ett sätt, som om den unge fursten hade varit en qvinna. Åtminstone tyckte Wolodja, att saken var "konstig".

TRETIONDE KAPITLET.

Cyrills öde.

Ungefär fjorton dagar efter de tilldragelser, som vi i det närmast föregående hafva skildrat, vilja vi å nyo aflägga en visit på godset Mazeppa, om icke för annat, så för att se, huru den sluge biskopen mår och om han fortfarande då och då begagnar sig af de der nyttiga plåsterlapparna.

En liten ryttaretrupp har nyss gjort sitt intåg på gården och knektarne äro ännu sysselsatte på gården med att vattna djuren och gifva dem annan behöflig vård.

Det var Iván Stefanovitsch Mazeppa, som hade återkommit till sitt gods, efter att först hafva gjort ett kort besök i sin hufvudstad Baturin.

I det för oss väl bekanta rummet, der tsar Peter trodde sig hafva sammanträffat med Mazeppa sjelf, suto nu både den verkliga och den falske hetmanen och samtalade allvarligt med hvarandra. När man nu såg de båda männen bredvid hvarandra, var det icke alls svårt att iakttaga, hvaruti deras ansigten voro olika. Men man kunde också se, att enskilda drag funnos, hvilka utvisade ganska stor öfverensstämmelse och likhet.

Biskopen hade just slutat berättelsen om tsarens besök och huru den förfärlige herskaren lät lura sig genom en så enkel tillställning som några plåsterlappar. Så länge berättelsen fortgick voro de båda männen allvarliga, ja, Mazeppas drag voro nästan dystra. Men knapt var historien slut förr än båda brusto ut i skratt — ett skratt, som skulle hafva gjort dem ett hufvud kortare, om det och dess orsaker hade nått tsar Peters öron.

Dock räckte munterheten icke länge. Alltför många viktiga saker återstodo ännu att samtala om. Och utan tvifvel kände båda två i luften, att ställningen såsom upprorsmakare mot tsaren var mer än farlig. Åtminstone tycktes detta bevisas af det yttrande, som f. d. biskopen ofördröjligen fälde.

"Nå," sade han, "det är då i alla händelser viktiga ting, och vi böra kanske icke leka med faran såsom barn leka med elden. Mig synes det i sanning rådligast, att du, min son, afstår från dina upprorsplaner och..."

Mazepa såg sig omkring med förfäran, liksom om han hade varit rädd för obehöriga lyssnare. Och han hviskade till f. d. biskopen:

"Tyst!... Tyst!... Nämn icke så farliga ord. Väggarna kunna hafva öron."

"Godt!... Du har rätt, Ivan. Låtom oss föra samtalet på latin! Jag vet, att du är någorlunda mächtig detta språk, men jag tror, att ingen annan i ditt hus begriper det. Eller har jag orätt i denna min förmodan?"

"Ingalunda! Låtom oss föra samtalet på kyrkans heliga språk!"

Allt hvad de båda männen vidare yttrade under detta samtal, uttrycktes på dåligt munklatin. Men vi äro öfvertygade, att vi göra våra läsare en tjänst genom att öfversätta det så godt vi förmå.

"Nåväl," återtog nu biskopen, "lyd mitt råd, Mazepa. Afstå från alla dina planer mot tsaren! Mig synes saken eljest kunna sluta med ditt förderf."

"Bagatell, som den svenske kungen plägar säga. Om jag någonsin skall kunna afskudda mig tsarens besvärliga och förnedrande ok, så måste det ske just nu. Ett halft år, ja, kanske ett par månader härefter skall det vara försent."

"Jag lyckas icke fullkomligt förstå din mening, min son. Hvarför?..."

"Jag vill också närmare förklara mig. Nog inser du, att om jag än kunde samla omkring mig allt hvad kosaker heter, skulle den styrka, jag derigenom finge under mina fanor dock blifva alltför liten att kunna med det allra minsta hopp om framgång användas till strid mot tsarens massor."

Biskopen nickade. Han var fullkomligt af samma tankar.

"Men, ser du," fortfor Mazeppa, "om jag förenar mig med århundradets störste härförare och hjälte, den unge svenske konungen, så torde det vara någon utsigt till framgång. Denne monark är för närvarande ifrig att sluta förbund med mig. Men om jag *nu* vägrar, hvem ansvarar mig för, att han några månader eller år härefter vill ingå med mig en öfverenskommelse, som jag nu tillbakavisar? Alltså: hvad som skall göras, bör ske nu, ty eljest kommer det aldrig att ske. Har jag icke rätt häruti min vän?"

"Jo visst, min son, men jag kan icke inse, hvarför du någonsin måste göra uppror. Kan du icke slå de tankarna ur hägen? Kan du icke hädanefter som hitintills vara tsarens trogne undersåte? Mig synes ingenting tvinga dig."

"Rätt mycket ändå, såsom du skall få höra. Du vet, huru tsaren understundom helt och hållet glömmet de goda tjänster, som jag och mina kosaker gjorde honom i turkiska krigen. Du vet, huru han gjort mig till föremål för samma hårda ord och råa behandling, hvarmed sjelfherskaren plägar undfägna sina usla tallrikslickande hofmän och gunstlingar."

"Jag vet... jag vet. Men det har dock icke vederfarits dig så ofta."

"En enda gång vore mera än en Mazeppa skulle kunna fördraga."

"Och dessutom har ju tsar Peter vid de tillfällen då det inträffat, varit öfverlastad eller stadd i sitt vilda lynne. När han är nykter och lugn,

synes han sätta mycket stort värde på din person, Mazeppa. Jag hade ett godt tillfälle att göra den iakttagelsen, då han var här på besök."

"Han vill blott smeka mig, för att kunna draga så mycket större nytta af mig. Men i sjelfva grunden värderar han icke mig mera än en bondeträl."

Biskopen förmådde icke vederlägga detta skäl. Derför teg han.

"Och för öfrigt beror hela min lefnads lycka af detta mitt uppror."

"*Risum teneatis, amici!* säger den odödlige Cicero, om jag icke missminner mig. Jag har verkligen svårt för att hålla mig från skratt, när jag hör dig med den der allvarsamma minen säga, att din lefnads lycka beror af ditt uppror mot tsaren. Är du rent af från förstånd och vett, min son? Hvad ett sundt förnuft måste betrakta nära nog som en viss och gifven olycka eller, om man nu vill vara mycket sanguinisk, åtminstone såsom en förfärlig fara, det betraktar du såsom ett vilkor för hela din lefnads lycka."

"Broder!... Har du verkligen aldrig älskat? Har kärleken, denna gudomliga förening mellan man och qvinna, alltid varit och är den ännu för dig en hemlighetsfull och tillsluten bok?"

"Yrar du?... Jag?... Jag har aldrig älskat någon annan än kyrkan."

"Kyrkan?... Ett dött ting!... Ett liföst väsende!... En personification!... En skugga!... Bah! Sådant *kan* man icke älska... Olycklige! Ditt lif är alldeles förspildt. Du har lefvat, men

aldrig sett en skymt af den sällhets himmel, som kärleken öppnar för menniskan redan här på jorden."

"Nej, emedan jag aldrig varit galen," inföll biskopen kallt.

"Ack, du kan icke förstå mig. Du kan icke fatta, huru min själ och kropp längtar efter hennes själ och kropp. Du förstår alldeles icke, att..."

"Jag förstår åtminstone," sade f. d. biskopen, afbrytande den älskogsranke gubbens ordsvammel, "jag förstår åtminstone, att det månde vara af kärlek till någon viss qvinna, som du går att sätta ditt hufvud på spel i den ovissa fejden mot den mäktige tsaren öfver alla ryssar. Hvem är den qvinnan?"

"Du har sett henne. Det är furstinnan Dulskaja."

"Ah!... Den vackra unga damen, som en gång var här i något ärende för konungens af Polen räkning. Och i henne är du förälskad, min son?"

"Jag dyrkar henne. Hon är mina ögons ljus, min själs lykta. Utan henne hvarken vill eller kan jag fördraga mitt eget lif. Hon är för mig allt."

"*Retro satanas!*... Karlen är ju rent af besatt af onda andar."

Biskopen gjorde min af att fly ut ur rummet. Men Ivan Stefanovitsch höll honom kvar, tiggde och bad, att han skulle sätta sig och höra på.

"Om du är alldeles säker på, att den onde anden icke återigen börjar rifva och slita dig, så kan jag väl stanna kvar. Men icke ett ord mera om qvinnan!"

"Blott det, min vän, att konung Stanislaus i Polen har med liflig ed lofvat mig furstinnan Dulskaja till äkta, om jag gör uppror mot tsaren.

Redan innan jag lärde känna den skönaste bland allt hvad skönt, som . . .”

Biskopen reste på sig och gjordo min af att å nyo vilja fly.

”Nå, nå . . . stanna! Jag ville endast säga, att tanken på att afskudda mig tsarens ok har bott i mitt inre ända sedan jag efterträdde Samöilovitsch i värdigheten af hetman. Men jag har tvekat, ända tilldess jag mottog löftet af konung Stanislaus om furstinnans hand. Men nu tvekar jag icke längre.”

”Därskaper!”

”Så synes det måhända dig, men mig synes det vara höjden af vishet.”

Samtalet afstannade för en stund och ända tilldess biskopen yttrade:

”Nå, efter det nu är ditt fasta beslut och du icke vill låta afråda dig från det farliga företaget, så tillåt mig fråga dig, min son, hvilka mått och steg du ämnar vidtaga för att bereda dig åtminstone någon utsigt till framgång.”

”Jag har redan vidtagit anstalter att starkt befästa de tre viktigaste städerna Starodub, Romne och Hadjatsch, och jag ämnar i morgon rida öfver till Novgorod-Seversk för att tillse, hvad som bör göras för att sätta denna fästning i försvarstillstånd. Skoropadzki och några få andra bland mina närmaste män hafva kännedom om mina planer och gilla dem.”

”Skoropadzki! . . . Lita icke på den mannen, min son! Det är mitt råd.”

”Hvad har du emot honom? Han synes mig vara trogen som en hund.”

”Ännu ja! . . . Men den karlen saknar verkligt mod, och jag tycker mig dessutom kunna i hans

ögon läsa, att han är falsk och illistig. Tro mig, min vän!"

"Jag tror, att du misstager dig. Jag har inga skäl att misstro denne man, som är mig närmast i befälet. Han har alltid varit mig tillgifven."

"Nå, du får väl se i sinom tid, vilkendera af oss nu bedömer Skoropadzki riktigast... Men säg mig, när ämnar du höja upprorsfanan?"

"Icke förr än konung Carl kommer söder om Desnafloden. Jag är viss på, att om jag då förer mina kosaker konungen till mötes, skall denne verdensnamnkunnige krigshjertes och hans öfvervunna härs närvaro vara tillräcklig att förmå mina kosaker till att gå in på mina planer."

"Nå, den möjligheten anser jag mig icke kunna förneka, ty det är ju en bekant sak, att Carl den tolfte namn kan i den vägen göra underverk... Men oaktadt allt detta, min son, oaktadt allt skönt som vinkar dig med förföriska armar, och oaktadt allt hopp om framgång i dina planer, så är likväl mitt råd först och sist detta: afstå från alltsammans! Mig anar att deraf icke kommer goda frukter för dig, min son. Stanna, medan du förmår det."

Mazeppa skulle just gifva ett häftigt svar på den kloke biskopens afrådande tal, då bådas uppmärksamhet plötsligt rigtades åt ett annat håll.

Utanför porten hördes en trumpet skalla — ett säkert tecken till, att någon kom för att besöka Mazeppa. Men hvem kunde det vara?

"Att döma af tonerna är det ryssar, som vilja hafva inträde."

"Mig synes så ock. Kan det möjligen vara tsar Peter sjelf?"

"Föga troligt, min son!... Men se, här kommer en tjänare med budskap om, hvem den besökande är. Vår ovisshet blir således snart skingrad."

En kosakpojke kom in och möttes redan i dörren af Mazeppa med frågan:

"Hvem är det, som söker inträde under Ivan Stefanovitschs tak?"

"Nådige herre!... Det är en rysk officer med tio man. De medföra en fånge, hvilken tsaren skickar eder såsom gåfva och vänskapsbevis."

"Jaså!... Nå, ditt nöt, hvarför sprang du ifrån porten, utan att öppna den för vår nådige tsars budbärare. Skynda dig att godtgöra ditt fel!"

Ynglingen aflägsnade sig med skyndsamma steg, men blef snart ropad tillbaka.

"Jag glömde säga dig, att I skolen undfägna officeren i stora salen och hans knektar i köket. I skolen låta dem veta, att jag är sjuk, och när jag hvisslar i min silfverpipa, ledsagar du officeren hit."

Mazeppa stängde dörren och vände sig till biskopen med dessa ord:

"Nu, min gamle vän, måste du visa din skicklighet i konsten att förvandla en frisk människa till en sjuk. Fram med plåsterlapparna."

"Nej, låt mig spela den rollen. Jag är van vid den och jag är äfven mera än du i stånd att beherska mina lidelser. Du, som är så häftig och lätt uppbrusande skulle troligen snart förråda dig genom ett beteende, som föga skulle stämma öfverens med ditt föregifna sjukdomstillstånd."

"Alldeles riktigt anmärkt, min gamle vän!... Men skynda dig nu! Jag skall hjälpa dig, och

medan officeren är här inne, skall jag gömma mig i det stora skåpet. Se här min vän, hvar vill du hafva den plåsterlappen?"

"Den vill jag icke alls hafva, ty den är försedd med det otäcka plåstret, som aldrig vill släppa igen, då det en gång bitit sig fast i en människas hud . . . Nej, tag liksom jag plåster i den andra burken!"

Vi hafva icke af nöden att detaljeradt beskrifva biskopens förvandling till en sjuk man med bölder och onda sår. Redan förut hafva vi sett detsamma göras inför våra ögon. Och vi föredraga därför att förflytta oss en half timme längre fram i tiden eller, noggrannare sagdt, till det ögonblick då den stackars sjuklingen gaf signal med sin hvisselpipa.

Då stod redan Mazeppa i skåpet och den beplåstrade ställeföreträdaren låg på sin bädd alldeles likadan, som då tsar Peter besökte honom.

Det dröjde icke länge, innan officeren infördes af kosakpojken.

Efter en ödmjuk bugning för kosakernes hetman yttrade officeren:

"Nådige herre! Jag heter Murawieff och är löjtnant i rysk tjenst. Jag kommer till eder med många hjertliga helsningar från alla ryssars mäktige sjelfherskare, min och eder gemensamme herre tsaren."

"Vår nådige herre är vid god helsa?" sporde den sjuke med matt röst.

"Gudi vare lof! Tsaren befinner sig i all högönskelig välmåga."

"Har det ännu lyckats honom att drifva de fördömde svenskarne bort ur landet?"

"Icke ännu! Men snart torde det vara ute med konung Carl. Våra ryska trupper börja blifva allt mera dugliga och krigsvana. Senast vid Golovtschin kämpade de och höllo stånd många timmar mot de svenska trupperna. Tsaren är vid godt mod och gör sig stora förhoppningar. Och med sin vanliga klokhed finner han oupphörligt upp nya medel att hårda våra soldater till motstånd."

"Berätta något derom för en stackars sjukling, som ingenting får veta!"

"Gerna, nådige herre! Jag vill nämna för er, huru han gick till väga efter slaget vid Golovtschin. Det mån I tro var en stor idé."

"Var då tsaren närvarande under affären vid Golovtschin?"

"Nej, men han kom till hären några dagar derefter. Ser ni, min herre, han lät undersöka ryggen på hvarenda officer och soldat i hela hären."

"Ryggen? . . . Ah! Han ville öfvertyga sig om, huruvida I, herrar officerare, haden sparat den välsignelserika knutpiskan på soldaterna och hvarandra."

"Nej, nådige herre, hans afsigt var mycket mera genialisk, för att icke rent af säga snillrik. Han ville veta, huru många, som voro sårade i ryggen. Dessa lät han nu samla tillhopa, och samlingen befans mindre än man skulle hafva varit böjd att vänta sig, då man sett, huru det förr gick till."

"Gudi vare lof! Och huru många voro de, dessa fega hundar?"

"Inemot fyra hundra! Men nu kommer jag till det egentligen snillrika i tsarens handlingsätt. Ser

Ni, nådige herre, han ansåg med rätta, att alla de som buro sår på ryggen, hade visat feghet i striden och lät dem till straff och andra till varnagel skjuta hvar sjette man ibland dem. Ja, vår tsar är en stor, en härlig man. Endast genom denna småsak har han helt visst betagit folket lusten att en annan gång fly vid fiendens åsyn. Han har makalösa, ypperliga idéer, vår väldige tsar, och vi officerare, som förstå att uppskatta honom efter hans höga förtjenster, hafva redan börjat kalla honom Peter den store. Han blifver helt visst med tiden en ny Alexander.”

Biskopen åhörde allt detta äckliga beröm utan att blinka med det enda öga, som han hade bart. Och när officeren Murawieff hade slutat, började den sjuke ett loftal öfver tsaren, hvilket i fråga om krypande förtjusning var så likt Murawieffs, som det ena bäret är likt det andra. Och den underdånige löjtnanten tycktes vara förtjust öfver att hafva sammanträffat med en person, hvilken förstod den ryske sjelfherskarens snille lika bra som han sjelf.

Men småningom började till och med ett så rikt samtalsämne att tryta, och nu erinrade herr löjtnanten sig, att han ännu icke hade framfört alla de ärenden, hvarmed tsarens höga förtroende hade hedrat honom.

”Min vördnad och undersåtliga tillgifvenhet och beundran för vår snillrike tsar kommer mig alltid att glömma allt annat i världen. Så också nu! Jag har ett bref från tsaren till eder, nådige herre; och jag medför en fånge, hvilken tsaren skickar er i ändamål att Ni må handla med honom efter ert godtycke.”

"Låt kasta fången ned i det underjordiska källarhvalvet! Vågar jag bedja eder framföra denna befallning till mitt folk? ... När jag en dag känner mig en smula bättre till helsan, skall jag förhöra fången och döma honom."

"Jag skall med största nöje efterkomma eder önskan," genmälde tsarens förträfflige beundrare och beredde sig att lemna det dystra sjukrummet.

"Och sedan," sade den sjuke, "hoppas jag, att Ni hvilar ut i mitt ringa hus, innan Ni anträder återfärden. Jag skall emellertid så godt jag förmår under mitt närvarande tillstånd skriva några rader till min nådige herre, denne förträfflige tsar, i hvars händer allas våra öden hvila med trygghet."

Löjtnant Murawieff bugade sig till tecken af öfverensstämmelse i åsigter.

"Och om jag icke mera kan personligen mottaga er här i mitt sjukrum, min herre, utan tillställer er brevet genom mina tjänare, så beror det på mitt svaghetsstillstånd, och jag beder er, att Ni icke misstycker det."

Murawieff bugade sig ånyo och försäkrade, att han icke skulle misstycka någonting i världen, som kom från den vidtberömde gunstlingen hos hans herskare tsaren, den i krig och fred lika store och ansedde hetmanen öfver alla kosaker, Ivan Stefanovitsch Mazeppa. Man kan visst tycka, att dylika uttryck innebära öfverdrift, men Murawieff tycktes vara uppfostrad i en skola, der han lärt sig inse sin egen litenhet och allas deras storhet och förträfflighet, som stodo i något afseende högre än han på samhällets trappa. Han var således i rysk mening en väl uppfostrad ung man.

Och så gjorde han inför sjuklingen en mycket smickrande afskedshelsning med dithörande djupa bugningar. Ändtligen var han borta ur rummet och den plågade biskopen drog en djup suck af lättnad, sprang lifligt och raskt upp från sitt plågoläger, hvilket den ryske löjtnanten i höjden af sin lismande underdånighet hade sagt sig icke kunna anse såsom Mazeppas dödsbädd, och skyndade bort till dörren. Inom ett ögonblick voro alla reglar och bommar förskjutna.

"Skickar tsaren mig en gång till en dylik pratmakare på halsen, så måste jag betrakta det såsom en dödsdom," yttrade biskopen till den nu från det stora skåpet utträdande Ivan Stefanovitsch. "Så länge tsaren betjenas af dylika lymlar, skapar han aldrig ett stort Ryssland eller en god krigshär."

"Så mycket bättre för oss och andra tsarrikets grannar! Jag tyckte emellertid, att pojken var ypperlig i sitt slag. Ha, ha, ha! Isynnerhet var den der berättelsen om tsarens snillrikhet och soldaternes ryggar ett mästerstycke af blodigt hån, och bitande ironi. Men det förstod den der pojken icke själf."

"Låt om oss nu läsa tsarens bref! Öppna det och läs upp det för mig!"

Den afskedade biskopen lydde och tsarens bref befans innehålla några uttryck af herskarens vänskap och förtroende till hetmanen, jemte några bittra utlätelser om de menniskor, som med sina "gemena lögner" försökte väcka tsarens misstroende emot den trognaste af alla hans undersåter. Och till bevis derpå, att dessa nedriga försök alls icke inverkade på tsarens sinnesstämning mot Ivan Ste-

fanovitsch, underrättade han i brevet sin trogne hetman, att den fånge, som officeren förde med sig och öfverlemnade i Mazeppas våld, hade begått det stora brottet att, dertill skickad af sin herskarinna, en förnäm polsk dam af furstlig ätt, försöka inbilla tsaren den alldeles otroliga historien, att Mazeppa skulle sedan lång tid ligga i underhandlingar med Carl den tolfte om ett förbund emot tsaren. Derjemte bad tsaren sin "gamle vän" icke visa någon skonsamhet vid den brottsliges bestraffning.

Sådant var innehållet af sjelfherskarens nådiga bref till Mazeppa.

"En furstlig dam!" utropade hetmanen, när han hört brevet läsas till slut. "Mig anar, att jag förr en gång sett den karl, hvarom här är fråga. Nå, om min gissning är riktig, skall fången komma i erfarenhet af att äfven vi i denna aflägsna landsända hafva följt med vår tid i fråga om grymhet i bestraffandet af nedriga gerningar . . . Men jag måste vänta, till dess den der lumpne officeren behagat rida sin kos med sitt följe af slafvar."

"Förståndigt tänkt, min son! . . . Under tiden kan du hjälpa mig att uttänka och skrifva ett passande svar till den nådige tsaren. Hvad det kommer att innehålla, vet jag icke ännu, men säkert måste du i din skrifvelse tacka den nådige herren för all hans vänskap och omsorg om dig, min son."

Löjtnant Murawieff hade ridit sin väg. Och portarna voro nyss stängda efter honom. Ännu kunde dånet af hästhofvarna höras ända fram till gården.

Då trädde Ivan Stefanovitsch ut på förstugubron och kallade till sig en gammal kosak, som var systerlös med att förse en häst med nya skor.

"Dmitri!" yttrade hetmanen strängt. "Tag ett par karlar med dig och för upp inför mig fången, som den ryske officeren lemnade i mina händer."

Kosaken gick att utföra befallningen och Mazeppa återvände till biskopen.

Hvarken hetmanen eller f. d. biskopen af Bulgarien yttrade någonting, förr än den stackars fången blef införd i kammaren.

"Ah! . . . Är det du, Cyrill?" utropade hetmanen, som hade gått fram och tillbaka på golvet, men nu stannade midtför furstinnan Dulskaias kammartjenare.

Ty den fångne var verkligen vår gamle vän Cyrill, hvilken nu skulle hos den grymme kosakhöfdingen sluta på samma gång sitt lif och det ärende, hvori hans herskarinna hade utskickat honom. Men om furstinnan Dulskaia hade vetat, huru Cyrill i närvarande stund hade det stäldt för sig, skulle hon helt visst hafva fällt bittra tårar och ångrat, att hon skickat den trogne gamle tjenaren med det ärendet.

Cyrill såg sin fiende djerft i ögat och svarade med en axelryckning.

"Är du ännu alltjemt lika trotsig och djerf?" fortfor hetman Mazeppa.

"Den hederlige mannen behöfver icke krypa för en skurk."

"Ha! . . . Hvad säger du? . . . Karl, reta icke min vrede alltför mycket!"

"Jag föraktar både dig och din lumpna vrede. Gör ditt värsta med mig!"

"Derom kan du vara viss, ifall du icke visar dig förnuftig. Det finnes emellertid ett sätt, en utväg för dig att rädda ditt gamla lif. Jag vill ditt väl, Cyrill."

"Bättre och mera välsignelsebringande för mig vore det, om du ville mig illa, ty det säges, att en elak och dålig människas välvilja alltid medför olycka."

"Din djerfhet och oförskämndhet är utan like. Men du är gammal och ålderdomen blir ofta barn-dom på nytt. Derfor vill jag så länge som möjligt öfverse med dig."

"Jag tigger icke om öfverseende af menniskor, utan endast af Gud."

"Hör på, Cyrill! . . . Jag sade, att du har en utväg att rädda ditt lif, och jag vill äfven visa dig, hvaruti den består. Svärj mig en dyr ed, att du skall förråda furstinnan Dulaskaia och öfverlemna henne åt mig — svärj och du är fri att gå hvarthän du vill. Men innan du beslutar dig, vill jag säga dig, att om du vägrar aflägga denna ed, så skall du på det allra grymmaste plågas till döds och det redan i dag, innan du och jag blifvit en timme äldre än vi nu äro."

Mazeppa tystnade, liksom för att höra den stackars fångens svar.

Men Cyrill sade ingenting. Han endast blickade sin fiende djerft i ansigtet.

"Svarar du icke? . . . Kanske kan den här lossa din tungas band."

Och hetmanen framtog en knutpiska, hvilken han dittills hållit dold bakom sin rygg. Man kunde väl se, att fången blef en smula blekare, men för öfrigt røjde han icke på något sätt, att åsynen af den fruktansvärda piskan hade gjort något intryck på honom. Mazeppa gaf sina kosaker en vink, hvilken de genast förstodo.

Inom få ögonblick voro kläderna slitna från öfra delen af den olyckliges kropp, och rygg och bröst voro alldeles blottade. Då höjde Mazeppa sin arm. Ett hvinande ljud hördes. Derefter lät det så som när grofva hagel smattra mot en fönsterruta. Knutpiskan hade träffat sitt skälvande offer.

"Nå, vill du svara mig, din hund?" röt Mazeppa, förvildad genom sin egen vilda gerning. Och i detsamma föll ännu en gång knutpiskan.

"Svara dig kan jag väl, Mazeppa," sade den stackars fången, "men så visst som jag vill en gång efter denna tidens mödor komma till himlens salighet, så visst får du mig aldrig hvarken med hugg eller slag till att aflägga den ed, som du af mig kräver!" (Här föllo två nya rapp af knutpiskan.) "Och om du än ville hota mig med att tum för tum sönderstycka min kropp, medan jag lefver, så skall jag dock aldrig åt dig eller någon annan förråda min ädla furstinna. Nu vet du besked. Och nu må du med mig göra hvad ditt bottenlöst elaka sinne ingifver dig. Jag kommer icke mera att besvara de ord, du ställer till mig. Jag vet, att du törstar efter att taga mitt lif" (nya rapp af det fruktansvärda vapnet) "och därför vill jag använda mina återstående minuter till att uppgöra min räkning med Gud."

Cyrill knäpte samman händerna. Hans ögon lyftades uppåt. En engel fläktade med obesmitad vinge frid i hans själ. Det var bönen engel. Och den stackars fångens ansigte antog ett fridfullt uttryck, hvilket hjert afstack mot den tygellösa ursinnighet, som vanstälde Ivan Mazeppas drag.

Slag på slag! Blod flöt både från rygg och bröst på fången. Men denne tycktes vara känslolös för smärtan. Hans tankar dvaldes långt borta från detta pinorum.

"Vill du svara mig, karl? ... Vill du svärja mig den eden, din hund?"

Slag efter slag! Snart flöt blodet i strömmar. Snart voro både rygg och bröst endast ett par stora, gapande, sönderslitna, rysligt blodiga sår.

Men Cyrill svarade icke ett enda ord. Hans tankar voro hos Gud och helgonen.

Då kastade slutligen Ivan Stefanovitsch sin knutpiska bort i en vrå.

"Fören ut fången!" röt han, snarare lik ett vilddjur än en menniska. "Ut med honom på gården! Der skall han knipas med glödgade jerntänger."

Och fången blef utsläpad. Man band honom hårdt vid en påle som, afsedd för dylika ändamål, stod midt på den rymliga gårdsplanen.

Kosakerne lupo vid denna syn fram i hundratal från skilda håll, och snart var fången omgifven af en tät krets af lystne åskådare.

Man afklädde honom allt, så att hans kropp blef helt och hållet naken.

Och så värmde man med all flit jerntängerna inne i smedjehården.

Mazeppa kom efter en stund sjelf ut till fången. Kosakerne öppnade sina led för att släppa den stränge och fruktade herren ända fram till pålen.

"Nå, din hund," ropade han i det han stack honom med spetsen af sin värja i det söndersargade köttet på hans bröst, "nå din hund, vill du ännu böja ditt sinne till att aflägga den ed, jag fordrar af dig? Svara!"

Nej, Cyrill svarade intet. Han endast såg på sin plågoande med en förebrående blick, som skulle hafva trängt till hjertat på en mindre stenhård natur.

"Hör du icke, huru elden fräser kring jerntängerna derinne? Dessa tänger skola snart blifva glödande och bäras hit för att martera dig . . . Vill du svärja?"

Icke heller denna gång erhöll kosakhetmanen något svar.

Smederne kommo med de glödhvita verktygen — fyra stycken.

"Gifven då den hunden hvad han förtjenar!" röt Ivan Stefanovitsch.

De glödande tängerna brände fångens skinn och kött. Det fräste. Det utvecklade en illaluktande rök, hvilken dock kosakerne tycktes inandas med njutning.

Isynnerhet tycktes Mazeppa finna stanken välbehaglig.

Den arme fången vred sig som en mask, så mycket hans band och bojor tillåto. Han såg först på Mazeppa med en bönfällande blick, men liksom om han insett fäfanget af hvarje försök att finna barmhertighet på jorden, lyfte han sina ögon mot

himmelen och suckade djupt. Men intet ord gick öfver hans läppar.

"Vill du aflägga eden?" sporde hetmanen ännu en gång, men förgäfves.

Då brast hans vrede lös i hela dess ursinnighet. Cyrill var förlorad.

"Stegel och hjul åt den gemene hunden!" skrek hetmanen.

Och stegel och hjul ställdes skyndsamt i ordning. Cyrill led den förfärligaste död. Men vi... vilja icke längre åskåda hans grymma plågor och qual.

TRETIOFÖRSTA KAPITLET.

Vid Malatize.

Efter den ärofulla segern vid Goloytschin begick Carl den tolfte det stora felet att aflägsna sig allt mer och mer från Livland och den här, som stod under Lewenhaupts befäl. Hans generaler rådde honom att gå öfver Dnieper vid Orsza, hvarigenom han skulle kommit Lewenhaupt närmare, men Carl den tolfte var nu som vanligt en slaf under sin oböjliga egensinnighet och envishet. Han litade på Mazeppa och på dennes löfte att ställa till ett uppror mot tsaren och detta var för honom en viktigare sak än att icke blottställa Lewenhaupts undsättningshär för undergång och de svenska östanhafsprovinserna för de ryska vapnen. Förgäfves gjorde man honom uppmärksam på, att om man

gick så långt åt söder, skulle tsaren helt sannolikt kasta sig med hela sin styrka öfver Lewenhaupt. Och utan framgång erinrade man honom, att tsar Peter helt visst skulle med vanlig energi begagna sig af tillfället att ännu mera befästa sitt välde i länderna vid Östersjön. Ingenting förmådde ändra konungens beslut, sedan han en gång hade föresatt sig, att han ville närma sig Ukraina. Efter en dags hvila på slagfältet vid Golovtschin tågade han till Mohilev, som han efter tre dagar uppnådde. Vid svenskarnes annalkande utrymde ryssarne staden, så att kung Carl kunde hålla sitt intåg redan den åttonde juli.

En under hela detta fälttåg sällsynt lycka mötte Carl den tolfte här i Mohilev. Han fann nämligen i staden rika förråder af alla slag och isynnerhet matvaror. Derför lät han också sina trupper hvila ut och ordentligt äta sig mätta under en månads tid. Först den 5 augusti bröt han upp, gick öfver Dnieper och tågade sedan öster ut till Czericov. Der fick han genom några ryssar, som hans ströfcorpser lyckades taga till fånga, veta, att tsar Peter med en betydlig här stod ett stycke derifrån framför Mstislavl. Carl bröt genast upp för att krossa sin fiende.

Aldrig hade svårigheterna för kung Carl hopat sig tillsammans så som under detta tåg, hvilket räckte ända till den 29 augusti, då han anlände till Malatize, icke långt från tsarens lägerplats vid Mstislavl. Man kan visserligen icke egna tsar Peter någon beundran för snillrika combinationer hvarken då eller någonsin, när det gälde planer för ett fälttåg. Men man kan utan att blifva en affälling

från sanningen tillerkänna honom samma slag af slug illistighet, som gör den ena falske kortspelaren öfverlägsen den andre. Liksom en bakslug spelare, lockar sin motståndare till att med djerfhet blottställa sig, så lockade tsar Peter genom ett oupphörligt återtåg den svenske sjelfherskaren att gå allt längre och längre in i Ryssland. Och tsaren syftade dervid endast på att göra hela företaget så förderfligt som möjligt för Carl den tolfte. Det är således en helt och hållet negativ förtjenst hos tsaren, att han i det kriget besegrade det svenska lejonet.

Hvarken vid Dnieperfloden eller vid Sosj, en af den förstnämnda flodens källor, motsatte tsar Peter sig Carl den tolfte's öfvergång. Och icke heller gjorde han under hela denna tid något allvarligt försök att hindra svenskarnes framåtåtgående. Han visste väl, att ju längre vår unge hjeltekonung fördjupade sig in i Ryssland, desto närmare kom han sin undergång.

Men han lät sina ströfkorpser oafåtligen kringsvärma den framträngande svenska hären. Hvar och en som aflägsnade sig från hufvudhären blef uppsnappad eller skjuten till döds. Vägarna förstördes, broarna nedrefvos, städer och byar ödelandes af den retirerande tsaren, så att svenskarne hade otroligt svårt att draga sig fram. Ja, den hänsynslöse sjelfherskaren skydde icke ens att afbränna sina egna undersåters sädesfält och ängar, så att historieskrifvarne veta att omförmäla, hurusom luftkretsen ständigt var uppfylld af tjocka och qväfvande rökmoln. Och tydligt är, att allt detta skulle förorsaka Carl den tolfte tusentals svårigheter

och bekymmer. Och hvad fingo icke hans tappre bussar lida? Man kan i våra dagar, då till och med i krigs- och oros-tider det sörjes för soldaterna lika förträffligt, som om de sutte helt fredligt i en salong hos en furste, knapt göra sig en föreställning om de gräsliga lidanden, hvilka Carl den tolfte trogna skaror uthärdade under detta fåg och det utan att ett enda knotande ord nådde hans öron, som i sjelfva verket var genom sin pojkaktiga envishet roten och upphovet till alltsammans.

Icke nog med att hunger och törst och köld och trötthet voro dagliga gäster hos dessa tappre, utan det är äfven att nämna, att ingen människa i hela hären hade en enda torr tråd på sin kropp under hela tåget, emedan det oupphörligt strömmade ned ett af de stridaste och skarpaste regn, som historien vet att omtala. Och under sådana förhållanden måste dessa hjeltar tillbringa natt och dag under bar himmel, ty tsar Peter hade ju sörjt för, att icke en enda stuga, by eller stad fans under hela vägen. Allt hade "landsfadern" sjelf härjat och ödelagt. Ofta hände det, att soldaten, som om aftonen lagt sig på en någorlunda torr plats, följande morgon befann sig ligga med tre fjerdedelar af sin kropp i vatten.

Och när någon gång mat kunde fås, hurudan var icke den! Att koka eller steka en bit kött, var en omöjlig sak, emedan man på grund af regnet icke kunde hålla en eld brinnande under den dertill erforderliga tiden. Köttet och fisken måste ätas råa. Och man kunde vara glad ändå, ty mer än en gång var fisken dertill stadd i förruttelse. Emellanåt var man nödsakad att gå ut

på de förbrända sädesfälten och uppsöka åt sig några af elden skonade ax. Var man nog lycklig att finna några sådana, så återstod ändå besväret att söndergnugga axen mellan händerna eller mellan ett par stenar. Aldrig någonsin har väl en här lidit hvad dehna led. Säkert är åtminstone, att ingen lidit det med så outtömligt tålmod och med så fast förtröstan till den hjelte, som beredde sitt folk sådana öden.

Sjukdomar började rasa inom hären. Och derpå kan väl ingen undra.

Men det fans i hela arméen icke en dropa läkemedel, hvilket gaf de bistre bussarne anledning till att skämtvis midt i eländet yttra:

"Vi hafva blott tre läkare, nämligen doktor Bränvin, doktor Hvitlök och doktor Badstuga." — Den sist nämde doktorn behöfde ingen förgäfvos efterfråga, ty den bestods kostnadsfritt af de digra regnmoln, hvilka oupphörligt jagade hvarandra under hela den tid, färden tog i anspråk.

Men om de tappre bussarne skämtade öfver eget elände, var det icke underligt, om de deremot saknade lust att skämta med tsar Peter. Deras ursinne mot denne fiende gaf sig luft icke blott i sarkastiska anmärkningar om hans person och hvad som rörande hans lefnadsvanor trängde till deras öron, utan äfven i den uppfinningsrikhet i fråga om "skällsord" och "öknamn", som alltid har varit ett af svenska folkets mest egendomliga drag. Såsom ett exempel på, huru denna förmåga icke lemnades oppodlad under de dystra dagarna, vet historien att omtala, hurusom tsar Peter, derför att han aldrig inlät sig i någon batalj, utan alltid vid

svenskarnes annalkande drog sig undan bakom ogenomträngliga skogar och bottenlösa kärr, allmänt af Carl den tolfte's bussar tilldelades det föga smickrande namnet *Kärrpelle*.

Kärrpelle visste emellertid hvad han gjorde, och säkert är det, att om Kärrpelle hade stått på Carl den tolfte's plats här i lifvet, skulle helt visst intet Pultava hafva blifvit inregistrerad i vårt folks tideböcker.

Ty Kärrpelle skulle helt visst hafva vändt om igen i god tid, om han hade fört befälet öfver den bästa armé, som världen någonsin sett. Han skulle värderat den mera än att, såsom Carl den tolfte, uppoffra den på naturkrafternas och de oblidna ödenas altare, när en utväg fans — utvägen att vända tillbaka.

Kärrpelle var en verklig karl. Men hvad var vår hjeltekonung, som dock egde hundra gånger större och mera lysande naturgåfvor än alla ryska tsarer i världen tillsammanstagna ända ifrån uräldsta tider till och med tsar Peter? Blef verkligen Carl den tolfte någonsin en riktig karl? Att han blef en hjälte, det är lika otvifvelaktigt som obestriddigt. Men man har sett hjeltar äfven bland skolungdom.

Och äntligen hade kung Carl och hans bussar öfvervunnit alla hinder. Omsider stodo de midtför den af kärr väl förskansade tsaren.

Att inlåta sig i ett ordentligt fältslag, det kunde naturligtvis icke falla en så försigtig general som tsar Peter in. Men då denne såg, att generalmajor Roos med några regementen hade fått sin plats på långt afstånd från hufvudhären, beslöt han

kasta sig öfver Roos och tillintetgöra dennes afdelning. Men Roos stod på sig som en äkta karolin, försvarade sig mot de till antal och utrustning betydligt öfverlägsne ryssarne, ända tilldess Carl den tolfte och prins Max, hvilka i hufvudlägret hört stridsbullret, tillförde honom undsättning i form af ett regemente morske dalkarlar och hela svärmen af Hjelms dragoner. Ryssarne blefvo tillbakakastade. Och tsar Peter fann rådligast att med hela sin här retirera i riktning mot Smolensk. Men det är ganska intressant att i urkunderna finna, hurusom tsar Peter, oaktadt det lidna nederlaget och deraf följande nödvändighet att retirera, fann skäligt att utnämna herr Galitzin, den ryske befälhafvaren, till riddare af den ädla Andreasorden. Förmodligen var belöningen afsedd att vara ett erkännande af det faktum, att ryska hären under denne anförare icke ögonblickligen vände ryggen till och flydde, utan verkligen fäktade en stund.

Carl den tolfte följde efter de retirerande ryska trupperna och upphann dem vid Rajovska, en by, som är belägen i trakten af Malatize.

Det var en mulen eftermiddag vidpass klockan två. Ett fint duggregn föll alltjemt. Vägarna voro så bottenlösa, att flera par hästar endast med stor möda förmådde draga fram en enda kanon. Och modden gick de arme knektarne halfvägs upp till knäna. Men de sträfvade framåt.

I spetsen för hela hären, som bildade ett oöfverskådligt tåg från horisontens ena sida till den andra, redo tre män, hvilkas hästar och klädsel ganska tydligt utvisade, att de icke tillhörde gemen-

skapen, utan innehade en mer eller mindre dominerande ställning inom svenska hären.

Regementsspelet lät höra sig från mer än ett håll. Det var kungens egen befallning, att musiken skulle upplifva och uppmuntra folket.

Men Carl den tolfte och han närmaste följeslagare lyssnade icke till dei dimman och regnet tungt framstötande ljuden. De tre ryttarne, som redo i spetsen för bussarne, voro nämligen kungen sjelf, den lille prinsen och vår gamle vän Rehnskjöld. I det ögonblick då vi nu uppsöka dem ute på den ryska steppen, voro deras ögon mera sysselsatta än deras öron.

Icke så, som om heden skulle hafva haft någonting lockande för ögat. Dess nakenhet var ryslig. Dess tystnad och ödslighet voro förfärande. Den visade sig i alla afseenden mycket ogästvänlig och föga älskvärd. Nej, de tre herrarnes ögon voro fästade vid en skara ryttare, som visade sig långt borta på heden. Och det var om denna, som de samtalade, medan de läto hästarna tillryggalägga vägen i gående. Hvilka voro ryttarne?

"Kan det vara ryssar?" sporde prins Max, som vid denna lifvande tanke genast af gammal vana förde handen till värjfastet.

"Ingalunda!" menade Rehnskjöld, som såg saken genom en liten fältkikare af mycket dålig konstruktion och därför äfven vilseledande.

"Hvilka äro de då?" frågade kung Carl, som omedvetet tryckte de hvassa sporrarna i sin hästs sidor, och på samma gång förundrade sig öfver att denne icke gick sin sedvanliga fromma gång.

"Idel kalmucker!" genmålde Rehnskjöld, i det han sammanlade kikaren och satte sig till ro i sadeln. "Hela den stora svärmen skall fly hals öfver hufvud, om ers majestät skickar ut ett halft tjog ryttare emot dem."

"Nå, så vilja vi då göra ett försök," sade kungen, vändande sig om i sadeln för att se, om några knektar funnos i närheten. Omkring femtio ryttare hade följt efter de tre herrarne och voro dem nära.

Carl gjorde skyndsamt sina anordningar, delande ryttarne i fyra små hopar. Och så bjöd han dem att ila åstad mot den fiendtliga skaran af minst femton hundra beridna fiender.

Och de redo bort så att den upplösta leran på vägen stänkte högt upp i luften, hvarhelst de femtio tappra stormade fram.

"Se, fienden stannar," utropade prins Max med mycken ifver.

"De skola snart fly," yttrade Carl i form och ton af orakelspråk.

"Kanske!... Se, huru de våra storma fram. Men... fy tusan, de våra vända om på tvåhundra stegs afstånd från fienden. Hvilken feghet!"

"Det var då sjelfvaste dj—n!" röt Rehnskjöld utom sig.

Men Carl endast bet samman tänderna. Icke ett ljud lät han höra. Det var så hans sedvänja, när vreden tog öfverhand inom honom, så att tungan icke kunde finna ord till att uttrycka hjertats hela raseri.

"De fly... de komma hitåt, de fege uslingarne!" utropade prins Max.

Och det dröjde icke tio minuter, innan de kommo tillbaka.

"Hvad nu? Hvad dj—n! Hvarför komma ni tillbaka, edra svinhundar?"

Det var Rehnskjöld, som på detta sätt välkomnade ryttarne.

"Ursäkta oss, nådig herre!" ropade en gammal, ärrig och krutstänkt buss. "Det der var ingalunda kalmucker, utan ordentligt inöfvadt ryskt rytteri."

"Så mände då tsaren icke vara långt borta," utropade lille prinsen.

"Vi sågo hans otaliga skaror lägrade kring en by," gemälde veteranen.

"Bagatell!" sade kungen. "Ju förr vi träffa på honom, desto bättre."

"Skola vi tumla om med dem?" *) sporde Rehnskjöld, i det att han drog sin pamp och spårade ut benen till sporrhugg.

"Ja, visst!" gemälde kung Carl, som aldrig hade för vana att svara nej till frågor af detta slag, förhållandena mände nu vara hvilka som helst.

"Men vi hafva icke nog ryttare här hos oss," menade lille prins Max.

"Lappri!... Bagatell!" utropade kungen. "Vi börja anfallet med dessa femtio ryttare. Under tiden får Rehnskjöld rida tillbaka och hemta flera trupper, hvarmed han kan understödja oss, om så behöfves."

"Jag rider!" sade Rehnskjöld och var borta med detsamma. De båda kvarblifvande herrarne kunde otydligt se konturerna af hans och hästens

*) Yttrandet är historiskt.

gestalter genom det uppstänkande lerblandade vattnet.

"Ser jag rätt," yttrade nu kung Carl, "så tillhöra dessa femtio man östgöta regemente. "De der östgötarne pläga vara karlakarlar. Vi kunna lita på dem. Kom, Max, så vilja vi börja bataljen. Kanske vinna vi den, innan hjälp hinner anlända, och det vore i sanning en ärofull victoria."

Naturligtvis hade den hjeltmodige lille prinsen ingenting emot detta förslag. Allt hvad öfverdåd hette, var i hans smak. Och det var just smaken för det öfverdådiga, som föranlät denne tyske furste att åtfölja kung Carl.

På afstånd hade kung Carl beräknat fiendens antal till omkring femtonhundra man, men ju närmare de nu kommo, desto tydligare blef det, att denna beräkning ingalunda kunde vara riktig. Och den var i sanning så mycket mindre riktig, som fienden nu befans utgöra minst sex eller sju gånger det beräknade antalet. Under sådana förhållanden skulle de allra flesta människor hafva tvekat att angripa fienden och ingalunda ansett det såsom en feghet att vända om och invänta förstärkningar.

Men kung Carl och prins Max tillhörde icke den försigtiga delen af människoslägtet. För dem voro tiotusen ryska ryttare ingalunda en farlig syn, ehuru de sjelfve redo fram åtföljde af endast femtio beridne män.

"Gud är vår hjälp!" ropade konungen med hög stämma. "Framåt!"

Och såsom stormvinden sopar fram öfver Rysslands öde stepper, så bröt nu kung Carl med sin lilla tappra hop fram mot den tvåhundra gånger

starkare fienden. Ingenting kunde förfära honom. Man står häpen och bestört inför ett sådant mannamod. Man vet knapt, om man skall anse hans bedrift som en handling af hjeltomod eller endast såsom en yttring af det öfvermod, som ofta kommer en till kroppen svag pojke att utmana en mångdubbelt starkare kamrat i den tanken att den starkare skall blygas att slå till den bevisligen svage. Liksom när en liten knähund angriper en stor dogg. Han anar, att den store och starke skyr att skaffa sig samvetsagg hela sitt lif, genom att, såsom han kunde, knäcka halsen på den lille, innan dennes pipande skall hörts tio gånger. Och liksom när en dam visar sig hänsynslös i sina yttranden mot en man. Hon vet, att mannen blyges vid att af henne utkräfva hämd. — Nog synes någonting dylikt hafva denna gång drifvit fram de båda pojkarne Carl och Max.

Men troligt är dock, att åtminstone hos Carl det äfven var det personliga modet som, jemte föraktet för de så ofta besegrade ryssarne, dref honom fram så hänsynslöst till denna omöjliga, otroliga kamp.

Svenskarnes anfall var så häftigt och deras värjhugg utdelades med så stor vapenskicklighet, att ryssarnes linie blef genombruten inom förloppet af en minut. Mer än tretio ryssar hade då blifvit skickade bort den vägen, från hvilken ingen vänder tillbaka.

Det var en lustig kamp och strid för Carl den tolfte bussar.

Men menniskolif kostade den. Och inom tio minuters förlopp funnos af hela den svenska skaran icke flera qvar än kungen sjelf och lille prinsen

samt tre man af gemenskapen. Nu först började det blifva farligt för den unge hjeltekungen och hans vän. Deras skicklighet i vapnens bruk räddade dem en stund. Sedan började rök och dam förtäta sig till ett moln, som hvilade tungt öfver stridsplatsen och de stridande, så att fiendes och väns uniform blef lika för ögat. Ryssarne kände icke igen konung Carl oftare än han uppenbarade sig än här och än der samt gaf sig tillkänna genom sina väldiga, aldrig felande hugg. Men den i dödsångsten rosslande fienden kunde icke göra någon skada, icke ens ropa den väldiges namn och göra sina kamrater uppmärksamma på hjeltens närvaro.

När svenskarnes lilla hop redan vid första angreppet klöf den fiendtliga linien, råkade den in i en fälla, ur hvilken den icke kunde komma ut igen. Ty ryssarnes linie tillslöt sig åter bakom dem. De tappra voro nu på alla sidor inneslutne af rasande och ursinnige ryssar.

Stridens hit och dit vältrande tumult skiljde Carl och prins Max från hvarandra.

Konungens ställning var förtviflad. Men ingenstädes i urkunderna hafva vi funnit något bevis för, att tsar Peter personligen deltog i striden.

Ställningen var sådan, att om kungens lif skulle räddas, måste snar undsättning och hjälp anlända. Han såg sig om. Väntade han... längtade han efter Rehnskjöld och några regementen? Eller åtminstone ett regemente! Var han rädd att dö? — Nej, *det* var han icke rädd för, men han bäfvade för att, lefvande eller död, förlora striden, blifva besegrad. Han hade aldrig lidit något nederlag.

Och hjälp kom. Men det var endast en ny handfull af östgöta ryttare. Omkring tretio voro de. Rehnskjöld hade träffat dem på vägen och skickat dem till kungen, medan han sjelf ilade vidare för att samla några regementen till konungens bistånd.

Carl såg den lilla skaran af djerft framstormande ryttare.

Men huru skulle han, som var helt och hållet omringad af fiender, kunna uppnå den lilla svenska hopen, hvilken, huru obetydlig den än var, dock lemnade större säkerhet för konungens person och lif än en omgifning af idel ryssar? Det tycktes vara en omöjlighet.

Plötsligt kommenderade en rysk officer någonting, som Carl den tolfte icke riktigt förstod. Men han såg den ryska truppen ordna sig i linie och den tanken föll honom in, att han möjligen skulle kunna rädda sig genom att låtsa sig vara ryss. Denna komedi skulle, tyckte han, blifva så mycket lättare, som han var öfverhöljd af rök och dam, så att de svenska färgerna alls icke syntes. Med beslutsamt mod slöt han sig till den ryska truppen såsom dess flygelkarl. Och ingen fästade någon uppmärksamhet vid honom.

Å nyo kommenderade den ryske officeren någonting. Linien af ryttare började röra på sig. Det blef snart tydligt för kung Carl, att officeren ämnade föra sitt folk emot de tretio östgötarne, som stormade fram öfver fältet med generaladjutanten Ture Hård i spetsen. Kungen följde med den ryska linien och var glad att få under ett par minuter stå under ryskt befäl.

Men detta befäl fann han naturligtvis icke så angenämt, att han ville blifva kvar för all framtid. Väl red han framåt jemte den ryska linien mot svenskarne, men han hade icke förr hunnit fram så nära Ture Hård, att han skulle kunnat nå denne med sin värja, förr än han helt plötsligt svängde om sin stridshingst, slöt sig till svenskarne och ropade:

"Gud med oss! Framåt mina käcke, ärlige bussar!... Framåt!"

Bussarne igenkände sin kung och ur alla deras strupar hördes:

"Kungen!... Nu äro vi ööfvervinliga... Kungen är räddad."

Och de höggo in på fienden. Och kung Carl var nog otacksam att belöna den ryska gästvänskapen dermed att han med egen hand nedsköt två och med sin värja nedhögg tre af dem, som nyss redo sida vid sida med honom. Aldrig upphunnen i konsten att med framgång sköta en värja, höll han ganska lätt fienden på afstånd från sin person, så länge Ture Hård och hans tretio östgötar ännu lefde och kunde slås. Men generalmajor Hård och alla hans tretio ryttare blefvo inom en fjerdedels timme nedsablade eller skjutne till döds. Ture Hård befann sig just vid sidan af konungen, då en kula dödade honom. Han föll ur sadeln. Och konungen, som gerna hade velat föra den trogne vasallens döda kropp ur krigsvimlet, måste just i samma ögonblick uppbjuda hela sitt hjeltomod och hela sin vapenskiicklighet för att skydda sitt eget lif mot de ursinnige ryssarne.

Den andre generaladjutanten Carl Rosenstierna befann sig i detta ögonblick vid konungens andra sida och konungen ropade till honom:

"Skynda, skynda, Rosenstierna!... Flera trupper hit!"

Mera hade hans majestät icke tid att säga, ty fem ryske ryttare anfölo honom just i samma ögonblick. Men Carl Rosenstierna förstod meningen, vände sin gängare och skulle just rida från platsen. Då rusade tio ryssar fram, sköto af sina pistoler och gäfvö den tappre generalmajoren hugg på hugg. Det var med möda, han förmådde släpa sig så långt bort från stridsplatsen, att han kunde vinna skydd bakom några buskar. — Historien nämner aktningsfullt hans namn och förtäljer oss, att han efter några dagar afled på grund af sina sår. — Alltså blef han nu urståndsatt att fullgöra konungens befallning att rida tillbaka och påskynda de svenska truppers ankomst till slagfältet.

Ett ögonblick innan Rosenstierna föll af hästen, hade en fiendtlig kula träffat kungens stridshingst. Det ädla djuret störtade. Men så snart konungen såg Rosenstierna falla af sin häst, ilade hans majestät dit, fattade hästens tyglar och kastade sig upp i Rosenstiernas sadel. Så tillgick denna händelse, hvarom åtskilliga smädelser mot kung Carl blifvit utspridda och af mången trodda. I franske ministerns bref den 7 nov. 1708 påstås, att det var Ture Hårds häst, som kungen besteg och att kungen gjorde den hästen ledig för sin räkning genom att fatta Hård under ena foten och häfva honom ur sadeln. Denna berättelse innehåller uppenbart endast en elak dikt, ty ett sådant handlings sätt svär emot

allt hvad man eljest vet om denne i grund och botten ädle konung och framför allt emot hvad som är bekant och till full evidens bevisadt angående hans majestäts sed att för sina stridskamraters räddning utan betänkande trotsa stora personliga faror.

Emellertid satt konungen åter till häst. En liten skara svenskar anlände och i spetsen för dem major Lind. Men kung Carl var ensam och kringhvärfd af fiender, mot hvilka all hans styrka och hjeltomod icke kunde uträtta stort. Vål nedhögg han den ene efter den andre och slogs så som väl ingen människa hvarken förr eller senare slagits, men de luckor i ryska linien, som hans värja åstadkom, fylles genast igen. Just då allt tycktes vara förloradt, just då hans majestat syntes vara oåterkalleligen till spillo gifven, anlände major Lind med en handfull ryttare. Majorens skarpa blick upptäckte i vimlet genast den svenske hjeltekonungen. Och han såg faran. Raskt sporrade major Lind sin häst och var i firsprång till hans majestäts hjälp. Rytterne följde honom. Ännu en gång blef konung Carl befriad ur fiendens klor. Men Lind och hans lilla skara stupade.

Då syntes konungen vara i större fara än någonsin. Ryssarne hade nu känt igen honom och visade sig naturligtvis allt annat än benägne att släppa Carl ur den klämma, hvari hans oförvägenhet och öfvermod fört honom. Kärrpelle skulle nog, det visste de, betala dem en dryg summa för den svenske konungen, vare sig de kunde leverera honom död eller lefvande. Och hela skaran rusade fram, omgäfvö Carl den tolfte på alla sidor, så att

den unge hjälten måste ännu en gång uppjuda hela sin kraft och vapenskiicklighet för att icke redan under första minuten blifva dödad. Att han, ensam mot hundratals fiender, icke skulle i längden kunna värja sig, det insåg han nog, men han ville i det allra längsta hoppas på Rehnskjölds och undsättningstruppernas ankomst och i alla händelser ville han sälja sitt lif så dyrt som möjligt.

Plötsligt hördes det ett starkt krigsrop på föga afstånd. Det var just i det ögonblick, då Carl höll på att blifva öfvermannad. Han vände hufvudet åt sidan ett ögonblick, då han lyftade svärdet till hugg. Om han då hade i stället varit i beredskap att låta hugget falla, skulle han icke hafva haft tillfälle att göra någon rörelse med hufvudet. Och hvad såg han väl?

Hvad var det, som framkallade öfver hans läppar detta utrop:

"Gudi lof! . . . Der äro vänner, som icke svika och icke låta hugga ned sig!"

Var det då Rehnskjöld, som nu återvände med förstärkning?

Nej, hvad kungen såg var det svarta kompaniet med den maskerade kämpen i spetsen. De hundra svarta hingstarna frustade af stridslust och stormade fram så att marken dånade likt åska under hofvarna. Hvarje ryttare förde i venstra handen en laddad dubbelpistol och i den högra en blixtrande värja. Men klarast glänste och blixtrade den underbara värjan i den maskerade kämpens starka hand. Hela uppträdandet af det svarta kompaniet hade med sig ett ovilkorligt intryck af någonting väldigt, öfvermenschligt, oemotståndligt.

Redan vid åsynen af de svarte ryttarne började ryssarne att vackla. Deras värjor blefvo obrukade. Deras hästar strökos tillbaka. Kungen lemnades ensam kvar, medan hans fiender drogo sig flera famnar baklänges.

Men inom några sekunder hade Carl slutit sig till major Nordskölds sida, sporrat sin häst och i sällskap med det svarta kompaniet störtat öfver den förbluffade fienden, som kanske trodde sig angripas af öfvernaturliga magter. Ryssarne retirerade alltjemt. Blott en och annan hade mod nog att under reträtten afskjuta sin pistol. Men det svarta kompaniet var icke nöjdt med att se fienden draga sig tillbaka. Kompaniets hjeltar ville uppenbarligen icke hafva det medvetandet, att de befunnit sig så nära en fiende utan att tvinga honom till att fly hals öfver hufvud.

De höggo in med sedvanlig kraft. Deras angrepp var icke mindre öfverväldigande än tillförne. Men väldigast, mest oemotståndlig var anföraren. Der han gick eller, rättare sagdt, af sin stridsingst fördes fram i striden, tycktes han likna ett lejon, redo att med väldig tass döda en svärm flugor. Man tyckte verkligen, att han var dubbelt så stor som någon annan. Och dock var han icke längre än hans majestät konungen. Men det var förmodligen hans utomordentliga dödsförakt, hans djerfva mod och hans öfvermåttan stora skicklighet i bruket af den underbart glänsande värjan, som åstadkom synvillan.

Hvarhelst han och hans kämpar och kung Carl gingo fram nedmejades fienderna, såsom det mogna höet faller för skördemännens liar.

Då beslutade ändtligen ryssarne sig för att välja den tryggaste utvägen.

De vände ryggen till fienden och galopperade bort, uttryckande genom högljudt tjut antingen fruktan eller också raseri. Man torde aldrig blifva i tillfälle att afgöra, hvilketdera det var. Och i alla händelser var det en otvifvelaktig sak, att de flydde. Och de flyende voro ett par tusen man.

Men ännu stodo några tusen ryssar kvar på andra punkter af det vidsträckta slagfältet. Major Nordsköld såg det väl, men som han utan tvifvel ansåg det vara seger nog, att han räddat konungens dyrbara lif, bad han att få ledsaga hans majestät tillbaka till sin här. Han skulle aldrig hafva kunnat framställa ett förslag, som mera väckt kungens missnöje.

Att nu lemna slagfältet, skulle ju se ut som en flykt. Och bland alla ord i svenska språket finnes intet, som kung Carl hatade mera än det ordet flykt, när det gälde honom sjelf, eller hans folk. Dock må nämnas, att intet ord var honom angenämare än detta, när det uttalades om hans motståndare.

"Nej," utropade han, "Ni må vara hvem som helst, min maskerade vän, så lockar Ni mig icke att lemna ett slagfält, hvarest en enda af mina fiender finnes kvar utan att hafva vändt ryggen till. Kom! . . . Vi vilja köra bort det der folket, som sitter till häst derborta och bara gapar på oss, liksom om vi vore några underbara djur, därför att vi skrämde på flykten den der hopen om ett par tusen man. Kom . . . kom!"

"Det vore en dårskap, ers majestät, och på dårskaper inlåter jag mig icke."

"Lappri! . . . Dårskap? . . . Hvad behagas? . . . Skulle icke vi, som utgöra åtminstone hundra man, kunna jaga bort den der hopen af ryssar? Ni gör er sjelf och er egen tappra skaras oförskräckthet stor orätt, om ni tviflar derpå."

"Men har ers majestät besinnat, att fienden derborta är minst sju tusen man stark? . . . Ett hundra mot sjutusen, det vill verkligen säga en mot sjutio. Men det är för mycket till och med för en hjelte, sådan som ers majestät."

"Bagatell! . . . Kom nu! . . . Ingen tvekan! Vi jaga bort dem. Kom!"

Utan att afvakta resultatet af dessa öfvertalningsförsök skyndade konungen bort och i rak riktning mot den ryska härskaran.

"Gossar!" utropade den maskerade kämpen, i hvilken våra läsare naturligtvis hafva igenkänt major Nordsköld. "Gossar! Skola vi låta hjeltekungen dö ensam? Skola vi icke dö med honom? . . . Till anfall!"

Och den svarta skaran stormade fram i hack och häl efter kung Carl, som icke ens vände sig om i sadeln för att se, om någon följde honom eller han skulle ensam angripa sjutusen man väpnade trupper.

"Låtom oss dö med honom!" ropade majoren. Ja, det fans sannerligen föga utsigt till någonting annat än nederlag och död.

Redan hade Nordsköld upphunnit konungen. Redan vore de och det strax efter följande svarta kompaniet icke på mera än trehundra stegs afstånd

från den stora fiendehären, som med lugn inväntade de anfallande. Troligen ansågo dessa ryssar det svarta kompaniet såsom en skara af vansinniga, och de hade sannerligen skäl för ett så hårdt omdöme.

Men just nu började höras svensk regementsmusik. Och fram ur småskogen bröt Rehnskjöld i spetsen för de aldrig öfverrunne lifdrabanterne, och bakom dem kom Daldorff med Smålands ryttare på små, men naggande goda hästar. Med ens blef hela scenen förändrad. De lugnt stående ryssarne började omedvetet och kanske mot deras vilja draga sig baklänges, när de sågo så många svenskar tränga fram och hota dem. Likväl var ryssarnes ställning gentemot svenskarne mycket god, ty den tydliggöres genom att säga, att ryssarnes antal förhöll sig till svenskarne liksom tolf förhåller sig till ett.

En kort, men het strid uppstod. Många föllo på båda sidor.

Det svarta kompaniet deltog i striden, så länge ryssarne ännu höllo stånd, och bidrog icke litet till segern. Men så snart de ryska massorna började fly och segern var vunnen, red den maskerade kämpen bort med sitt folk. I segerglädjen märkte ingen detta.

”Rehnskjöld! . . . Förfölj du fienden! Jag måste tala ett par ord med min gode vän, den maskerade mannen.” Så ropade kung Carl.

Men när hans majestät vände sig om för att tilltala det svarta kompaniets väldige anförare, blef han till sin förvåning varse, att mannen med

sammetsmasken och alla hans ryttare hade försvunnit.

"Borta igen!" sade kungen tankfullt. "Mig undrar storligen, hvem den mannen mände vara. Jag har dock förr hört hans stämma. Derom är jag viss . . . Men hvar? Och under hvilka förhållanden? Nå, när jag nästa gång får honom fatt, skall han icke så lätt undslippa mig."

TRETIOANDRA KAPITLET.

Ivan Mazeppa i knipan.

Väl hade Carl den tolfte, segrat i striderna omkring Malatize. Väl hade han flätat in ännu en lager i den krans, som skall smycka hans hjessa i minnets panteon, så länge verlden står och stora egenskaper hafva värde inför människors omdöme, äfven när de varit förenade med stora fel.

Men icke desto mindre var Carl den tolftes ställning ganska svår.

Alla de svenske ambassadörerne vid de utländska hofven, exempelvis Liljeroth i Haag, Friesendorff vid Lüneburgska hofvet, Hjelmberg i Zweibrücken, Utterclo i Köbenhavn m. fl., bemödade sig flitigt att genom föreställningar återkalla konungen till förnuft och sans samt beveka honom till att återvända till sina svenska provinser för att med all

kraft skydda och bevara dessa mot fiender, som ingenting högre önskade än att kung Carl mätte ju förr dess hellre förderfva sig sjelf genom att fördjupa sig i de ryska ödemarkerna, der knappt ett vilddjur förmådde uppehålla sitt lif, ännu mindre en här af några tusental hungrande menniskor.

Men konung Carl befalde Piper att kasta alla dylika bref på elden. Ja det är mer än troligt, att han, om han vid tillfället varit Sveriges *verkliga* konung och sutit i lugn och ro i Stockholm, regerande sitt folk, skulle hafva afskedat hvarje minister eller agent, som tagit sig dristighet att inför hans envisa och obevekliga majestät framkomma med sådana råd.

Och Carl den tolfte allra närmaste män voro, så snart de blott vågade, ifrige att råda till återtåg, medan kungen ännu kunde kalla sig segrare. Ja, just af denna anledning utbröt småningom en bitter fiendskap mellan Carl den tolfte båda förnämste och närmaste män — Piper och Rehnskjöld. Den förre rådde alltid sin konung till återtåg, men den senare gjorde allt för att inbilla den omogne kungen, att hans planer till vidare framträngande i Ryssland voro kloka och ofelbart skulle krönas med den mest lysande framgång, hvarom verdens historia någonsin talat. Carl fann sig smickrad.

Och smicker är bland alla gifter i verlden det allra farligaste.

Icke utan skäl förebrår man Piper, att han under denna kontrovers med Rehnskjöld dock småningom fördes in uti en politik vis à vis kungen, hvilken hade till ändamål endast det att (på folkspråk taladt) äta ut Rehnskjöld hos kungen, men

lemnade åsido pligten att arbeta för fäderneslandets räddning. Och kungen, som mera trodde Rehnskjöld, emedan denne alltjemt förklarade hans majestäts planer makalösa, begick ofta den orättvisan att på ett särande sätt afspisa grefve Piper, när denne gaf honom sina bästa råd. Men Rehnskjöld blef alltjemt väl emottagen och behandlad hos hans majestät.

Ingenting i verlden kan bättre, klarare och mera ovedersägligt bevisa Pipers förträfflighet och Carl den tolfte — pojkaktiga omogenhet. Stor, oersättlig skada var det, att en sådan kärnkarl, som Carl den elftes son kunde hafva blifvit, skulle gå förlorad för verlden och för fäderneslandet endast på grund utaf . . . dålig uppfostran och för tidig myndighet.

Några år till de andra under ett strängt förmynderskap skulle hafva af tolfte Carl gjort en världshistorisk person af aldrig förgätligt värde. Helt visst!

Men nu, allt för tidigt undsluppen förmyndarnes helsosamma ferla, se vi i honom en af de mest tragiska personligheter, som världshistorien har att skildra.

Visserligen skulle man kunna rigta ofvan anförda anklagelse för glömska af fosterlandets intressen äfven mot Rehnskjöld. Men sedan denne besynnerlige man uppnått sitt lifs olycksdigra vändpunkt, förvandlingen från en ärlig och trogen undersåte till en oärlig och ofta uti ordets bokstafliga bemärkelse rusig lycksökare — förmoda vi ingen spiller ett ord på en anklagelse mot honom. Måhända skola vi i ett kommande arbete söka förklara orsa-

kerna till den fordom hederlige karolinens beklagensvärda fall. Men blott om tiden tillåter.

Det var en af de få vackra solskensdagarna på hösten år 1708.

Och kung Carl låg ännu kvar i trakten söder om Mstislavl.

Han väntade på ankomsten af de undsättningstrupper, som Lewenhaupt skulle tillföra honom från Livland — omkring elfva tusen man. Och väntan blef lång.

Utänför en stuga på en sandås, hvarest traktens innevånare hemtade sin sand, stodo Rehnskjöld och öfverste Nieroth. Att ett allvarligt samtal fördes mellan de båda herrarne, det skönjdes tydligt nog både af Nieroths allvarliga min och hans under buskiga, rynkade ögonbryn framblicktrande skarpa blick och af Rehnskjölds förlägna utseende och hans besynnerliga benägenhet att utan rimligen begriplig orsak vända bort ansigtet.

Plötsligt kom en herre galloperande uppför sandåsen med all den elegans, som är för en skicklig ryttare möjlig att ådagalägga i uppförbacke.

Det var grefve Piper. Rehnskjöld, hvilken ditintills hade stått vänd just åt det håll, hvarifrån hans rival kom, skyndade sig att vända hufvudet.

Efter att hafva bundit sin häst vid stammen af ett vildtväxande körsbärsträd, trädde grefve Piper fram till de två herrarne. Och han piskade sina ryttarstöflar med ridpiskan så ifrigt, att man ganska tydligt kunde märka, att hans lynne ingalunda befann sig i jernvigt. Men dock helsade han de båda herrarne med all den höflighet, som åligger

en bildad person att ådagalägga äfven gent emot dem, som äro hans oblidkeliga dödsfiender.

"Hans majestät mår väl, förmodar jag?" yttrade grefve Piper förbindligt.

"Jaså, har icke herr grefven besökt honom i dag?" yttrade Rehnskjöld helt spotskt. "Aha!... Jag påminner mig verkligen, att kungen nyss sade sig hafva mått ovanligt väl denna förmiddag... Ni har således varit borta, herr grefve?"

Piper förstod helt säkert sarkasmen. Dock föraktade han att besvara den.

Men grefve Piper sade med ett fint leende kring läpparna:

"Ni har fått en praktig bundsförvandt i dag, Rehnskjöld."

"Hä?" svarade den öfverraskade fältmarskalken, hvilkens inre tillstånd dock icke tillät honom att se grefven i ögonen. Nå, Rehnskjöld hade för länge sedan glömt att blicka rakt framför sig i Pipers närvaro åtminstone, orsaken dertill måste nu hafva varit ovilja mot Piper eller rent af det dåliga samvete, som plägar följa med ett simpelt lycksokeri.

"Jo, verkligen!" sade grefve Piper, alltjemt bibehållande sin leende hofmannamin. "Nu behöfver herr fältmarskalken icke klaga inför Gud öfver brist på medhållare, såsom ofta skett tillförne, då jag och mina små gelikar hafva erhållit af herr fältmarskalken den förebräelsen, att vi gjort kungen saken svår."*)

*) »När någon inför konungen påpekade vådorna och hindren,» meddelar Fryxell pag. 119, del. 22; »plågade Rehnskjöld säga: 'I skolen icke göra saken hans majestät så svår'. Men slutligen begynte dock äfven han blifva orolig.»

"Hä?..." Det var allt hvad Rehnskjöld hade att invända.

"Herr grefven menar?..." inföll Nieroth, som såg Rehnskjölds förlägenhet och kände medlidande med hans elände och därför ville snarast möjligt bringa samtalet till ett slut och andra ämnen å bane.

"Menar?..." Jag tager mig icke friheten att mena någonting. Det är förbehållet herr fältmarskalken Rehnskjöld att mena saker och ting i kungens närvaro. Hemma i Sverige är det för resten endast oxarna, som hafva privilegium på att få 'mena'. Men det är därför att hemma i Sverige förstå oxarna ingenting och kunna inte tala."

Nå, det der var nu ingalunda ett fint yttrande och det svor rysligt mot allt hvad grefve Piper, den fulländade hofmannen, eljest plägade tala.

Men att orden beto fast på tillärnadt ställe, det är säkert.

Rehnskjöld vände och vred sig som en mask. Han kände sig icke väl till mods, emedan hans samvete utan tvifvel redan hade börjat anklaga honom och emedan han helt säkert såg, att han genom sina råd hade bringat Carl den tolfte i en ställning, ur hvilken knapt någon annan räddning var möjlig än ett skyndsamt återtag — alltså just samma utväg till räddning, som Piper och Rehnskjölds öfrige motståndare hade för längesedan föreslagit kung Carl.

"Gif då ett godt råd!" utbrast Rehnskjöld. "Låt mig höra ert utlåtande, herr grefve, och till-äfventyrs skola vi kunna blifva bundsförvandter."

"Bundsförvandter!" sade grefve Piper kallt och stolt. "Aldrig, herr fältmarskalk! Jag trifves

endast i utvaldt sällskap. Och för öfrigt har jag endast en sak att säga er, och det är denna: *den djefvul, som rådt hittills, må råda också hädanefter.* *) Tro icke, att jag kan eller ens är hågad att åtaga mig reparerandet af alla de skador, som Ni har i er oskicklighet åstadkommit."

Och dermed lemnade Piper de andra herrarne samt gick in till kung Carl.

"Hvilken person menade han?" sporde öfverste Nieroth. "Kunde det vara mig, han menade med yttrandet om den der präktige bundsförvanden."

"Nej, vid s—n! Med de orden kunde han aldrig mena er," yttrade Rehnskjöld, hvilken tydligen var mycket tankspridd och icke visste hvad han sade.

"Hä?" sade Nieroth och spärrade upp ögonen, liksom om han hört en otrolig saga.

Rehnskjöld, hvilken oupphörligt vände sig om åt alla håll och icke tycktes hafva någon ro, blef nu varse en med gravitetiska steg uppåt backen marscherande gråskäggig man. Fältmarskalkens hittills rynkade ögonbryn utjemnades plötsligt. Han fattade Nieroth i armen och hviskade:

"Der hafva vi mannen! Om honom talade Piper helt säkert."

"Aha!... Mazeppa sjelf, tror jag!... Du har rätt, min vän. Det var helt visst den karlen, som den öfvermodige grefven menade med ordet bundsförvandt."

Verkligen var det Ivan Stefanovitsch Mazeppa, som nalkades.

*) Detta yttrande är historiskt.

Den som kände hetmanens hetsiga lynne och visste, huru lätt han af allra minsta anledning råkade i eld och lågor, måste finna det ganska anmärkningsvärdt, att samme man ofta kunde uppträda med en värdighet i det yttre, som om han varit en absolut enväldig herre öfver alla sina lidelser.

Då man nu såg honom med gravitetiska steg gå uppför höjden, med hög buret hufvud nalkas de båda herrarne, med en lätt bugning och handens läggande på hjertat helsa dem och sedan med stolt hållning gå förbi dem, utan att hafva bevärdigat dem med mera än en flyktig blick — då man såg detta, skulle man snarare hafva trott sig se en kejsare eller konung öfver det mäktigaste rike i världen, än en rysk undersåte, en slaf under tsaren, en menniska, som vid tsar Peters minsta rynkning af pannan var färdig att kasta sig ned på knän och ansigte och kyssa bort stoftet från sjelfherskarens smutsiga skor.

Och om Wolodja eller Nordsköld hade varit här och åsett Mazeppas högdragenhet och storartade gester, gång och miner, så skulle de hafva trott, att Ivan Stefanovitsch var en dubbelmenniska, att han egde två jag och kunde lemna det ena hemma, när det andra gick ut. Ty så olika var denne Mazeppa den andre, som klädd i snuskig munkkåpa med konstgjord puckel gick lutad, som om han varit af en allsmächtig försyn ålagd att bära alla brott och all skuld i världen. Och så olik var han den Mazeppa med dolk i hand, blixtrande ögon och hotfulla, vanvettiga, ursinniga ord, hvilken de mera än en gång hade lärt känna.

Ivan Stefanovitsch stod inför Carl den tolfte. Och Piper var närvarande.

Det blef naturligtvis mycket taladt om de gemensamma planerna för fälttåget mot den hatade Kärrpelle. Samtalet fördes på latin — ett språk, hvarom hvarje i någon mån bildad person på den tiden hade så mycken kännedom, att det var honom möjligt någorlunda fatta andras tankar och uttrycka sina egna.

Men den latinska grammatikan och de vördnadsvärde klassikerne erhöilo mer än en svidande örfil af de båda krigarne. Hvarhelst en svårighet mötte behandlade man den efter samma metod, som Alexander den store använde i fråga om den gordiska knuten. Man generade sig alldeles icke eller åtminstone märkte man icke sjelf sina fel och brister. Och det kunde naturligtvis icke annat än på ett högst välgörande sätt inverka på samtalets liflighet och ostörda gång.

Mazeppa utbredde sig vidt och bredt rörande sina anstalter och de mått och steg, som han vidtagit för att kunna, när den afgörande stunden kom, lyckas i sin plan att bringa alla kosaker i harnesk mot tsaren.

Och kung Carl svarade, att det var bra och att han litade på Mazeppa.

Liksom om *en* människa någonsin skulle kunna lita på den, som visat eller visar sig förrädisk mot *en annan!* Därar pläga tro sådant.

Så långt voro de båda bundsförvandterne emellertid öfverens. Men Mazeppa började tala om vigten af Carl den tolfte ofördröjda och skyndsamma tåg ned till Ukraina. Mazeppas planer

hade redan mognat, ja, de voro redan så långt komna i utförandet, att Mazeppa fruktade deras röjande i förtid för tsaren, om icke kung Carl skyndsamligen förenade sig med hetmanen, så att denne kunde under den svenske konungens vingars skydd uppenbarligen höja upprorsfanan. Härpå var dock Carl den tolfte icke beredd. Han svarade undvikande och kunde icke gifva något bestämdt besked om tiden, då han kunde tåga till Ukraina.

"Jag måste här invänta Lewenhaupt och hans armé," sade konungen. "Ni måste hafva tålmod ännu en liten tid, min käre hetman. De tio eller femton tusen man, som Lewenhaupt tillför oss från Riga, och de vapen, kläder, krigs- och munförråd, hvarmed kan komma, äro för oss alla af så stor betydelse, att vi icke få försumma att begagna oss deraf. Min befallning *) är, att hvarje kompani i Lewenhaupts korps skall medföra tio fyrspända och med förråd lastade vagnar, så att vi derigenom erhålla förråd för två eller tre månader. Vi kunna eljest icke våga att tränga så djupt in i detta land, som ryssarne sjefve förhärjat."

"Det kan töfva länge," invände hetmanen, "innan Lewenhaupt hinner hit ned, och hvarken gudar eller helgon veta, om han någonsin kommer fram."

"Han har min befallning att komma," sade kung Carl med ett öfvermod, som tydligt framträdde i både ord, ton och åtbörd. "Och jag är icke en konung, som skulle vilja tillråda mina underlydande att trotsa min vilja, när de veta om den."

"Men de kunna ju möta en öfverlägsen fiende, hvilken . . ."

*) Fryxell, del. 22, p. 127.

"Hetman!" sade Carl barskt. "En svensk officer får icke låta sig besegras af någon, icke ens af en fiende, som är hvad Ni kallar öfverlägsen. 'Segra!' det är svenskars lösen. Och endast ryssar och annat patrask hafva till lösen 'segra eller dö!'"

"Vore det dock icke klokast att taga i betraktande att omständighe..."

"Svenskar besegra omständigheterna och låta sig aldrig öfvervinnas af dem."

"Det är godt och väl, men vissa gränser äro dock utstakade, som..."

"För en svensk konungs och hans tjeuares mod finnes ingen gräns, min herre!"

Sjelfva Mazeppa, eljest så djerf, stod häpen inför ett så högt uppjagadt öfvermod.

"Dock måste jag," sade han, icke utan tvekan, "bedja ers majestät eftersinna och taga i betraktande, hurudan min ställning är. Jag har förberedt ett uppror mot min laglige herskare, tsar Peter, hvilken jag hatar dubbelt mera än någon annan af hans undersåter. Och jag kan icke, om den afgörande stunden uppskjutes, ansvara för att mina medbrottslingar blifva mig trogne. Den der Skropadzki litar jag icke på, om han erhåller längre besinningsstid... Allt kan misslyckas, om ers majestät dröjer, men allt skall lyckas, om vi nu genast gripa verket an, medan den första entusiasmen hos mina förtrogne ännu räcker."

"Bagatell!... Ingen lär förråda er på grund af några veckors dröjsmål."

"Dock fruktar jag, att så kommer att ske. Ers majestät kan tro mig..."

"Lappri!... Endast lappri, min käre hetman!... Det är mitt beslut, att vi invänta Lewenhaupt, och för vinsten af tjugotusen kosaker släpper jag icke ifrån mig hoppet om tio tusen svenskar och finnar. Ingen kan förtänka mig det."

"Ers majestät anser då, att jag och mina kosaker äro af intet värde?"

"Hm! Såsom fiender har jag haft föga orsak att frukta dem och har därför endast litet skäl att värdera dem såsom bundsförvandter och vänner."

Hetmanen teg en stund. Han befann sig i en verklig knipa. Å ena sidan hvarken ville eller kunde han afstå förbundet med kung Carl, ty det skulle vara detsamma som att afstå från furstinnan Dulskaïas egande. Men å andra sidan kunde han ju på intet sätt tvinga kung Carl till ett förbund mot dennes vilja. Alla gamla hämdplaner mot tsaren och alla förhoppningar om den sköna furstinna — allt tycktes vara förloradt.

Och grefve Pipers ansigte återspeglade det nöje, som han erfor, då han nu så oväntadt hörde hans majestät försvara just de åsigter, hvilka grefven sjelf så ofta hade inför majestätet förgäfves förfäktat, samma åsigter, för hvilka grefven hade så ofta under senare tiden fått uppbära skarpa tillrättavisningar.

Hetman Mazeppa tyckte sig vara i en svår knipa. Grefve Piper kände sig så lätt om hjertat, som om han hade undsluppit en gräslig fara eller vaknat upp ur en ryslig dröm och nu först såg klart den lugna, fridfulla verkligheten.

Men båda två misstogo sig. Båda sågo saken i ett falskt ljus.

Carl den tolfte hade blott roat sig med ett försök att visa sig såsom en fulländad diplomat. Han hade spelat en rol. Han hade också verkligen lyckats öfvertyga sina båda åhörare, att hans åsikter vore raka motsatsen af hvad de egentligen voro.

Är inte det sann diplomati, så veta hvarken Carl den tolfte eller vi hvad dermed menas.

"Bagatell!" utropade han. "Ha, ha, ha! Nu har Ni låtit lura er, Mazeppa."

Och kungen skrattade ungefär som en skolpojke efter ett lyckadt puts.

Pipers ansigte förlängdes och Mazeppas mun bredde ut sig till ett grin.

"Vågar jag," sporde hetmanen, "förstå ers majestäts ord så, att ers majestät endast behagat skämta och att ers majestät är beredd att tåga ned till Ukraina."

"Javisst, min vän!... Javisst! Hvarför har jag eljest disputerat med mina generaler om den saken nu under många veckor... Jag kommer. Jag kommer."

"Men, ers majestät," tog grefve Piper till ordet, "jag ber att få i all underdånighet fästa ers majestäts uppmärksamhet på hvad som gör ett så hastigt beslut i högsta grad oklokt. Om ers majestät nu går till Ukraina, så är fara värddt, att hela ryska magten kastar sig öfver Lewenhaupt, skingrar hans trupper och borttager hans förråd, huru nödvändiga än för oss båda delarna äro. Soldaterna hafva hitintills fäktat med glädje. Men om de se sig föras än längre bort i främmande land, så kunna de förlora modet, på samma gång som de förlora hoppet att någonsin få återkomma till sitt eget.

Slutligen torde lätt nog inträffa, att denna stolta här, med hvilken ers majestät utfört så förvånande bragder, blifver alldeles förstörd och tillintetgjord. *) Mätte ers majestät besinna detta och icke sätta både lif och krona på spel för en rysk upporsmakares skull."

Mazeppas mörka ögon blixtrade hotfullt, när grefven yttrade dessa ord.

"Nej, ers majestät," fortfor den oförfärade grefven, "vi böra antingen här invänta Lewenhaupt eller till och med gå några mil baklänges honom till mötes: Stärkta genom hans trupper och rika förråd, kunna vi sedermera följa tsaren hvart som helst och låta barbaren bränna sitt land så mycket han vill. *) Att nu tåga till Ukraina vore en fullständig dårskap."

"Bagatell!... Hå, lappri, lappri!... Vi reda oss nog utan Lewenhaupt."

"Och dessutom," inföll den sluge Mazeppa, "kommer ers majestät att med sina trupper besätta de förnämsta fästningarna i Ukraina, hvarigenom ers majestät erhåller fullkomlig trygghet för att icke behöfva sakna förråd af något slag."

"Och till på köpet har Ukraina outtömliga rikedomar och hjälpkällor," yttrade Carl.

"Mig undras," sade Piper kallt, "huru mycket Ukraina kan hafva qvar af sina rikedomar och hjälpkällor, sedan det arma landet utpinats af en tsar och en hetman."

"Tänk på kosakernes skicklighet i det lilla kriget, ers majestät!" yttrade Mazeppa.

*) Fryxell, del. 22, pag. 120, 121.

"Och tänk på deras lumpna feighet, när det gäller ordentlig batalj!" förmanade Piper.

"Dessutom," sade hans majestät själf, "dessutom är Lewenhaupt en stor general och har så utmärkta underbefälhafvare och trupper, att ryssarne nog skola betänka sig, innan de våga angripa honom. Mitt beslut är fattadt. Redan i morgon... hvilken dag hafva vi då, min grefve? Vet Ni det? Eller har Ni så fullkomligt tappat hufvudet, att allt annat än lumpenhet och bagateller gått ur ert minne?"

"Vänta blott fem dagar till, ers majestät," uppmanade Piper, "så är Lewenhaupt räddad."

"Icke *en* dag!... Hörde grefven min fråga?... Hvilken dag hafva vi nu?"

"Det är i dag den 14 September... Jag besvär ers majestät, vänta blott till..."

"Tyst, herre!... Är det jag eller Ni, som är svenskarnes konung?... Låt *mig* råda!"

"Ers majestät behagade blott eftersinna och nådigt betänka, hurusom..."

"Jag vill icke höra ett enda ord. Hör grefven!... Icke ett ord till invändning! Gå och kalla hit Gyllenkrook!... I morgon skola vi bryta upp. Mazeppa skall räddas, om det också skall kosta mig både krona och hufvud... Så sant min nåd är eder kär, herr grefve, så spiller Ni icke flera ord på den här redan afgjorda saken."

Grefver Piper gick. Och Mazeppas drag visade tydligt, att han i sitt inre kände segrarens glädje. Men han var icke nog högsinnad att undertrycka den triumferande blick, hvarmed hans sämre jag

uppmnade honom att möta den fosterländskt sinnade grefvens.

Och Gyllenkrook kom. Kungen var föga nådigare mot honom än mot greve Piper.

På Gyllenkrooks nedslagna min syntes tydligt, att greve Piper underrättat honom om, huru sakerna stodo och hvad kongl. majestät hade beslutat. Generalqvartermästaren kastade en harmful blick på Mazeppa, som gjorde sin sedvanliga bugande hälsning med hand mot hjerta.

"Jag tror, man börjar blifva rädd!" sade konungen, i det han gaf såväl Axel Gyllenkrook som greve Piper en ironisk och försmädlig samt i alla händelser pojkaktig blick. "Minnes man då ej, huru jag med långt mindre trupper gått igenom stora länder och slagit stora härar? *) Eller menar man, att jag numera är en idiot?"

"Ers majestät behagar skämta," yttrade generalqvartermästaren torrt.

Kungen betraktade honom ett ögonblick, liksom om han hade velat läsa hans tankar.

"Åh!... Hå, bagatell!... Var af den godheten, min värde generalqvartermästare att ofördröjligen uppsätta ett förslag, huru vi böra taga vägen till Ukraina. I morgon bryta vi upp och därför väntar jag ert förslag senast en timme härefter."

"Då ers majestät nu föresatt sig att trotsa alla förståndiga menniskor och förakta allt hvad goda råd heter, så är jag naturligtvis nödsakad att..."

*) Fryxell, del. 22, pag. 120.

"Tig, generalquartermästare!" röt hans majestät, sprang upp och stampade med foten ursinnigare än en häst, som med otålighet känner tyglarna.

"Gud vet, att vi mena det ärligt med ers maj...?", började grefve Piper.

"Tig Ni!" röt kung Carl och stampade å nyo. "Och Ni, Gyllenkrook, går genast och utför min befallning. Eller tror Ni icke, att jag ännu har magt att göra mig åtlydd?"

"Ers majestät skall icke behöfva mot mig använda den magten, om ers majestät verkligen har den. Jag både kan och vill lyda, ty ansvaret är icke mitt och icke heller är det jag, som kommer att bära historiens dom... Men om jag någonsin gjort ers majestät någon ringa tjänst, så tillät mig fråga: kunna vi icke uppskjuta tåget till Ukraina ännu några dagar? Blott några få dagar!"

"Nej," sade kungen kärft, "det duger icke. Hären lider brist på både bröd och foder!"

"Men jag åtager mig att skaffa foder åt hästarna för åtminstone åtta dagar, och inom den tiden är grefve Lewenhaupt med all säkerhet frälsad."

"Nej, här är ingenting mera att få. Gå genast och sätt upp tågordningen!" *)

Gyllenkrook var nödsakad att tiga och gick ut ur stugan. Just i sjelfva dörröppningen mötte han öfversten Dücker, som kom för att uppvakta konungen och som utan tvifvel hade hört och förstätt sista delen af hans majestäts yttrande.

"Huru skall detta gå?" hviskade öfversten till generalquartermästaren.

*) Fryxell, del. 22, pag. 122.

"Det går alltsammans bort i galnan," *) genmälde den senare.

Öfverflödigt är att orda om, huru officerarne och krigshären mottogo underrättelsen om uppbrottet från nejderna vid Mstislavl. Att känslorna upprördes hos dessa män, hvilka nu måste uppgifva allt hopp om att någonsin få återse fädernesland, hem, slägt och vänner — det är icke underligt. Knotande ord fäldes. Sjelfva den hittills orubbliga troheten vacklade. Den lagliga ordningens band löstes i någon mån, och på aftonen fick man här och der i lägret åskåda och åhöra störande uppträden.

Men ingen vågade underrätta hans majestät om sinnesstämningen bland trupperna. Och för öfrigt skulle sådant alldeles icke hafva inverkat på honom till någon ändring i det en gång fattade beslutet och de utdelade ordena.

Det lär emellertid kunna anses såsom en ovanlig och temligen oförtjent tur för Ivan Stefanovitsch Mazeppa, att han den gången kom med helt skinn bort från svenska lägret. Folket gaf nämligen honom skulden för hvad som skedde, och sannolikt skulle en och annan af bussarne icke hafva haft någonting emot att kostnadsfritt kläda honom i de svenska färgerna från topp till tå.

Men hans majestät beledsagade sjelf sin bundsförvandt ut ur lägret, och det skulle naturligtvis aldrig hafva fallit knektarne in att bära hand på den hatade kosakhetmanen i konungens egen närvaro. Och så slapp Mazeppa undan.

*) = Det galna stället = h-t.

Följande morgon blef all s. k. öfverflödig tross uppbränd och hären tågade söderut. Meningen var, att man skulle bryta in i Severien och derifrån tåga till Ukraina. Lewenhaupt, Lybecker och alla den svenska kronans trogna undersåter i Livland, Estland och Ingermanland voro lemnade åt sitt öde.

TRETIOTREDJE KAPITLET.

Wolodja förklarar sig vara häpen.

Utan tvifvel hafva våra läsare redan för länge sedan förstätt, att det var furstinnan Dulskaia, som med sina rikedomar hade bekostat uppsättningen af det svarta kompaniet, hvaröfver Nordsköld förde befälet. Lifvad af sitt begär att stå sin konung till tjenst, fastän han saknade rätt att personligen visa sig inför hans majestäts ögon, hade majoren med glädje ingått på sin älskvärda fästmöns planer, satt sig i spetsen för kompaniet och, såsom vi nu mer än en gång sett, fört det an till såväl seger och ära som konungens gagn.

Det var naturligtvis ingalunda en lätt uppgift, Nordsköld hade att lösa.

Han skulle med ett hundra ryttare fördjupa sig i ett fiendtligt land, men sakna allt stöd af ett samband med den svenska hufvudhären.

Han skulle på samma gång taga sig till vara för de öfverallt kringirrande ryska ströfkorpserna

och derjemte passa på hvarje tillfälle att bereda någon fördel åt kung Carl och hans tappre bussar.

Men emedan Nordsköld sjelf egde militäriske förmåga i icke ringa grad och emedan han kommenderade en verklig elitkorps, en skara af hjeltar — så lyckades han någorlunda genomföra sina planer, fast han ofta nog hade att besegra omständigheter, hvilka hvarje annan människa skulle hafva kallat och ansett vara ööfvervinneliga. Och faror, för hvilka de flesta andra skulle hafva bäfvat och rygгат tillbaka, kunde aldrig någonsin afskräcka mannen med masken.

Tiden gick. Oupphörliga voro de faror, som Nordsköld och hans kompani hade att genomkämpa. Aldrig lade de sig till hvila i det medvetandet, att de skulle få sofva i ro, så länge natten bredde sitt mörka dok öfver jordkretsen. Att midt i natten höra ryssarnes härskri, rusa upp, fatta vapnen, slås för sitt lif än i ordnad skara, än hvar för sig eller i små oregelbundna hopar — sådant var för svarta kompaniet en helt vanlig sak. Ja, enär vanan är andra naturen, kom det slutligen så långt, att de djerfve saknade dessa äfventyr och längtade efter dem, när de läto vänta på sig, samt befunno sig rätt illa till mods, när de någon morgon vaknade upp efter en i lugn och ro tillbragt natt.

Fem gånger lyckades Nordsköld att uppsnappa stora ryska transporter af ammunitions- och munförråd. Efter en half timmes strid måste alltid den till antalet öfverlägsna ryska eskorten söka sin räddning i brådstörtad flykt. Och Nordsköld, som genom kunskapare alltid hade reda på svenska härens ställning och lägerplatser, förde skyndsamt

det eröfrade bytet till yttersta kanten af de svenska utposterna och lemnade det der. På detta sätt blef Carl den tolfte stundom hulpen, när nöden var så stor, att han sjelf icke visste, hvarifrån han skulle kunna få en bit möjligt bröd.

Naturligtvis måste ryssarne, huru slöa de än voro, slutligen fästa uppmärksamhet vid det svarta kompaniet och dess anförare, kämpen med sammetsmasken.

Tsar Peter utfäste ett pris för den som fångade den maskerade hjälten och förde honom till sjelfherskaren, vare sig död eller lefvande. Och det dröjde icke länge, innan Nordsköld af fångar erhöll kännedom om den heder, tsaren sålunda bevisade honom.

Slutligen — det var den 24 September — kom till Nordsköld underrättelsen, att Carl den tolfte envishet hade sålt svenska hären till en viss undergång genom öfverenskommelserna med Mazeppa och taget söder ut. Då stod Carl tolfte redan i Severien och hungrade och led brist, men tålte allt och fördrog allt, för att icke behöfva erkänna sig hafva haft orätt i något.

Det var en afton i en täck rysk by, som låg inbäddad i grönt vid stranden af en liten porlande bäck. De målade takens gröna, blåa, bruna och svarta färger bröto af mot den mörka barrgrönskan på ett för ögat behagligt sätt. Och kyrkornets grekiska kupol och den vördnadsvärde unge popen, som gick och promenerade på spången öfver bäcken för att icke få snufva genom att våta fötterna i daggen — allt var så lugnt och fridfullt, att det svarta kompaniet skulle velat slå sig ned

der för alltid och bo vid denna bäck och gifva tionde åt denne pope. Men när kompaniet — spöklikt att åse på grund af den absolut förherskande svarta färgen — red ner i byn, flydde popen hals öfver hufvud upp till sin embetsgård, glömmande både faran af fötternas vätande och skyldigheten att icke öfvergifva hjorden, därför att vargen kom. Och byns invånare voro icke senfärdiga att följa honom. Derigenom visade de sig bättre än han, ty hjordens pligt att följa herden är ju lika stor som herdens pligt att icke öfvergifva hjorden. Allt hvad Nordsköld fick behålla af den godmodige unge popen, som hans folk så gerna skulle velat gifva tionde, var en flik af hans under flykten sönderrifna embetsdrägt, hvilken hittades fasthängande vid ett snår af törne.

När Nordsköld och hans kompani hunno ned i byn, var byn folktom.

Men det svarta kompaniet förlät gerna invånarnes och popens ohöflighet, enär den i rikt mått godtgjordes genom massor af välkomna födoämnen.

Och popegården — der Nordsköld, furst Ivan och Wolodja samt ett halft tjog ryttare inkvarterade sig — var i sanning så väl försedd, att det föranledde den om ord och hugg aldrig njugge Wolodja att utropa under lifiga åtbörder:

”De presterne! . . . Öfverallt äro de sig lika och fett . . . fett . . . fett vilja de hafva det.”

Ja inte gå de i fråga om staf och skäppa i apostlarnes spår, inte. Men kanske göra de det i andanom och sanningen. Gud må döma. Om

Wolodjas och andra rabulisters dom bekymra vi lekmän oss icke i sådana ting.

Popegårdens skafferi, källare och vind måste tillsläppa sina bästa läckerbitar den aftonen. Nordsköld och Wolodja åto med god aptit, men furst Ivan var blek om kind och saknade matlust, hvar-öfver Wolodja tog sig friheten att skämta en smula. Se här ett prof på arten och värdet af hans skämt!

”Min nådige furste! Ni har bestämdt blifvit kär i någon af de frodiga bondjantorna, som vi påträffat ... Ack, säg mig blott, hvem det är och i hvilken by hon bor, så hemtar jag henne till er och fångar derjemte en pope, som lagligen kopplar er tillhoppa för både tid och evighet ... Seså ... bekänn!”

”Och jag skall med mina hårda näfvar bringa dig, Wolodja, till att erkänna, att du är lika galen som oförskämnd,” dundrade Nordsköld, hvilken aldrig kunde fördraga, att något obehag förorsakades hans vän Ivan.

Ja, vår käre Nordsköld egnade furst Ivan en omsorg, som nästan liknade den, hvilken en hederlig man alltid egnar ett fruntimmer. Med det är ju möjligt, att den unge furstens likhet med furstinna Dulskaia vållade detta.

Emellertid hade Wolodja icke slutat sina angrepp mot den bortflydde popens utsökt goda skinka, då ett buller hördes på afstånd. Alla lyssnade och sågo sig omkring efter sina vapen samt öfvertygade sig om, att pistolerna voro laddade och att värjan gick lätt upp och ned i skidan.

Man lyssnade med återhållen andedrägt. Popens fetaste gris kunde i detta ögonblick hafva legat

stekt och brun och välluktande på ett fat framför våra vänner, utan att de skulle hafva haft lust till dess fläsk.

Emellertid visade det sig att allarmet icke betydde någon fara.

Det var endast en utskickad spejare, som återvände.

Och han berättade, att kung Carl hade öfvertalad af Mazeppa, begifvit sig med sin här på tåg söderut, i tydlig afsigt att gå till Ukraina.

"Men huru går det då med grefve Lewenhaupt och den svenska undsättningshären?" utbrast furst Ivan. "Och huru månede det nu utfalla för generalmajor Georg Lybecker och hans finska här, som ju är stadd på tåg mot Petersburg? Jag menar, att kung Carl har mistat förståndet."

"Hå... lappri, lappri!" sade den lustige Wolodja, härmande kungen.

"Jag menar," sade Nordsköld allvarligt, "att hans majestät har begått en af dessa dåraktiga handlingar, som stundom hafva omskapat världen och alltid medfört åt gerningens man ett tragiskt slut. Jag anser min skyldighet vara att personligen säga hans majestät detta, innan han aflägsnat sig så långt från Polen, att ett återvändande är omöjligt."

"Jaha... jaha!" yttrade Wolodja med en slug min. "Der fins i min födelseby en bra karl, som hade gjort till sin lefnadsuppgift att göra hvarje människa uppmärksam på hennes dårskaper. Och han fick slutligen den äran, att vara hatad af hela världen och omsider blifva stenad till döds af just

de samme, som han hade varit så utomordentligt ifrig att hjälpa.”

Men Nordsköld lät icke inverka på sig af Wolodjas sarkastiska historia. Han rådfrågade furst Ivan, och då han fann denne gilla hans plan, tvekade han icke att försöka utföra den. Och planen var den, att han skulle kvarlemna sitt svarta kompani på någon lämplig plats i närheten af det svenska lägret samt sjelf, åtföljd af Ivan och Wolodja, begifva sig in bland svenskarne, uppsöka konungen och komma med honom till ett samtal, hvori Nordsköld hoppades kunna så skildra vådorna att hans majestäts företag, att denne skulle ändra sitt beslut och vända om till Polen, vakna upp ur den förderfliga drömmen om oemotståndlig kraft och osviklig lycka samt inse, huru förrädiska alla förhoppningar om uppfyllelse af galningars spådomar skulle vara.

”Du följer ju med mig, Ivan?” sade Nordsköld, sedan han utvecklat sin plan.

Och besynnerligt nog gaf han den unge fursten en blick så varm, som om den hade skänkts åten älskarinna. Men naturligtvis förblandade han den unge furstens ansigte med furstinnan Dulskaïas, utan att sjelf ana det.

Och furst Ivan slog ned ögonen och svarade, att det skulle vara honom ett stort nöje att få åtfölja den tappra majoren, vore det ock till en af världens ändpunkter.

Följande morgon bröt truppen upp och ilade med snabb fart mot söder.

Återigen kunde byns folk göra sig till herrar i sina egna hus. Och ännu en gång kunde den unge,

fete popen taga sina promenader på spången, när solen dalade och aftonens skuggor började resa sina hufvuden upp vid östra horisonten.

Men Nordsköld red dag och natt mot söder och slutligen anlände han till närheten af den svenska hären. Nu skulle han lägga sitt kompani på ett lämpligt ställe, medan han besökte konung Carl. Och han valde till lägerplats en by på en svensk mils afstånd från de svenska förposterna.

Från början af färden var det meningen, att furst Ivan och Wolodja skulle följa med sin anförare till hans majestäd. Väl försökte nu Nordsköld att öfvertala den unge och vid krigiska strapatser synbart ovane fursten att stanna qvar under kompaniets skydd och såsom dess tillfällige befälhavare, medan majoren och den trogne Wolodja utträttade ärendet. Derom ville dock den unge fursten icke höra talas.

Och så begåfvo de sig bort från byn, när klockan var elfva på aftonen.

Midnattstimmen var länge sedan förbi, då de tre ryttarne kommo så nära svenska lägret, att de varseblefvo en stockeld, vid hvilken några knektar sutto och värmdo sig under den kalla oktobernatten. Nu måste man lemna hästarna och gå till fots.

Ty man kände icke svenska härens lösen för natten, och man ville icke utsätta sig för att fällas till marken af en kula ur en förposts muskedunder. Och Nordsköld ville ännu mindre gifva tillkänna sitt namn och sin egenskap af svensk man, för att på det sättet skaffa sig inträde i svenska lägret.

Man smög öfver fältet så ljudlöst som möjligt. Och Wolodja hade haft nöjet mottaga åtskilliga

löften för den närmaste framtiden, om han för-
måde styra sin tunga och hålla sig alldeles tyst.
Det var ett svårt prof för den präktige karlen.

Ock så kommo de tre männen ned till en bred
å, på hvilkens andra sida syntes svenskarnes hvita
tältrader. Ty ett par hundra tält förde Carl den
tolfte med sig, men det var naturligtvis icke till-
räckligt att skydda mer än en mycket liten del
af dessa 25,000 man, som han dragit med sig ett
hundra mil från hemmet.

Just då våra tre vänner stodo på stranden
och med ett hviskande samtal öfverlade om bästa
sättet att komma öfver denna å eller flod — man
visste icke hvilken benämning, som skulle vara den
rätta — just då hörde de de fasta och taktmessiga
stegen af en patrull, som marscherade fram på andra
stranden, här och der anropande förpostkarlarne.
Nu blefvo goda råd dyra. Våra vänner måste gömma
sig, men på hela stranden, så långt ögat kunde
i mörkret nå, fans icke ens en buske.

"Här få vi icke stå," yttrade Nordsköld. "Låt om
oss stiga ned i vattnet."

Och de stego ned i vattnet, der de lätt kunde
dölja sig genom att böja sig ned så djupt, att deras
hufvuden icke syntes öfver den gräsbeväxta stranden.

Patrullen marscherade förbi. Tyste gingo sol-
daterne fram, och det enda ljud, som hördes, var
vapenslamret och dånnet af de taktmessiga stegen.

"Nu är det tid att vi begifva oss öfver vattnet,"
sade Nordsköld, när patrullen försvunnit. "Vi måste
vada igenom. Något annat råd hafva vi icke."

"Jo," hviskade Wolodja, "vi hafva här en
förträfflig ekstock. Då jag nyss dök ned i vatt-

net, var jag nära att krossa mitt hufvud mot aktern.”

”Skönt! . . . Upp i ekstocken, mina vänner! Minuterna äro dyrbara.”

Och de kommo lyckligt i ekstocken, hvarmed de sakta, men säkert forslade sig öfver till motsatta stranden. Man kan vara förvissad om, att de vid uppstigandet på det torra icke försummade hvarken att binda fast farkosten eller att taga noggrant märke på de omgifvande föremålen för att kunna finna den, när de efter väl uträttadt ärende återvände till svarta kompaniets lägerplats.

Sedan smögo de sig upp bland tältraderna. Frågan var att i mörkret igenfinna kung Carls eget tält. Men äfven det lyckades, emedan svenska fanan alltid vajade för vinden ofvanpå konungens tält, men icke på de andra.

Utanför konungens tält stannade de, och Nordsköld befalde sina två följeslagare att stanna qvar utanför tältdörren med dragua värjor, medan han var inne hos hans majestät.

I hans majestäts tält var ljust. Sannolikt var han sysselsatt med att läsa det kapitel i bibeln, hvarmed han alltid invigde sig åt nattens hvila.

Nordsköld satte sin svarta sammetsmask för ansigtet, öppnade tältdörren och steg in. Konungen låg på sin bädd, sysselsatt med läsning. Han märkte icke, att han icke längre var ensam i tältet, förr än Nordskölds djupa stämma yttrade:

”Förlåt, att jag stör ert majestäts hvila! Hvad jag har att säga, är snart taladt.”

Hans majestät spratt upp och fäste på Nordsköld en häpen blick, medan högra handen grep

den på nattbordet vid sängen liggande tunga pampen.

Men när den första öfverraskningen hade lagt sig, försvann det häpna uttrycket från konungens ansigte och han lade värjan tillbaka på dess plats.

"Hå! . . . Lappri, lappri!" utropade han. "Är det blott du, min maskerade vän?"

"Ja, ers majestät, det är jag . . . Och om Ni har värdigats gifva akt på de omständigheter, under hvilka jag hittills uppenbarat mig inför ers majestät, så behöfver jag icke säga, att jag infunnit mig här på ett så ovanligt sätt endast i de allra vänligaste afsigter. Jag kommer för att rädda ers majestät ur en stor fara."

"Bagatell! . . . Jag har icke för vana att frukta några faror, min vän."

"Jag vet det. Jag vet, att ett modigare hjerta och en starkare eller skiekligare arm icke finnes än hos svenskarnes frejdade hjeltekonung. Men den väg, på hvilken ers majestät nu slagit in är en väg till förderfvet."

"Bagatell!"

"Nej, ers majestät, här är icke fråga om småsaker. Här gäller det krona, spira och lif."

Vi anse icke nödigt att ord för ord skildra samtalet mellan konungen och den ärlige kämpen med sammetsmasken. Det torde vara nog att i korthet sammanfatta hufvudsumman af hvad Nordsköld hade att omförmäla.

Han omtalade, hurusom han för några dagar sedan hade med egna ögon på betydligt afstånd sett tsar Peter med en ofantligt stor här i ilmarscher tåga norrut, tydligen i afsigt att, då nu kung Carl

var stadd på väg åt söder, skyndsamt uppsöka den åt sig sjelf lemnade grefve Lewenhaupt. Att Lewenhaupt aldrig skulle kunna stå emot en så manstark och med kanoner och förråd af alla slag utrustad här, som den tsar Peter nu förde emot honom, det förklarade Nordsköld vara otvivelaktigt. Och sedan han i korta, men kraftiga ordalag skildrat följderna för hans majestät sjelf, om Lewenhaupts undsättningshär skulle gå förlorad, bad han konungen ofördröjligen tåga norrut för att upphinna tsaren. Derefter öfvergick den djerfve talaren till en af förebråelser uppfylld skildring af orsakerna till hans majestäts beslut. Han sade konungen, att det vore oförsvarligt af en konung att eftersträfva den personliga utmärkelsen af en ihärdighet, en envishet, en oböjlighet, som aldrig erkänner sig hafva haft orätt och begått fel, aldrig tager ett steg tillbaka för att godtgöra en felaktig åtgärd, utan vågar allt, sätter allt på spel, icke blott sig sjelf, utan sitt folk och sitt fosterland. Sedan började den oförskräckte kämpen tala i de mest bevekande ordalag till hans majestät om hedern af att ödmjukt erkänna sina villor och felsteg, öfvergifva all personlig utmärkelsehunger och krigslystnad, öfvergifva alla verldsohvälfvande planer och begifva sig hem till sitt trogna folk deruppe i norden, der han kunde förskaffa sig ett större och mera äradt och mera odödligt namn genom en klok styrelse, som skulle skänka folket fredens välsignelser, än genom vansinniga krigsföretag, af hvilka land och folk aldrig kunde hemta någon nytta, men väl taga obotlig skada. Och så skildrade den modige talaren till

slut med mycket lifliga färger, hurusom en konung, om hvilken man säger, att han är sitt folks fader, i sjelfva verket förtjenar och vinner mera heder, än de mest beryktade krigsfurstar, ja, ojemförligt mycket mera än det mönster, som hans majestät tyvärr hade för sig uppställt — Alexander den store.

Men hans majestät var obeveklig. Han talade något om sina hittillsvarande otroliga och underbara framgångar och mycket om en lycklig stjärna, på hvars kraft han trodde.

Och så måste Nordsköld, när det redan började dagas, lemna hans majestät, utan att hafva uppnått det ändamål, för hvars vinnande han hade gjort denna färd.

"Gud vare med ers majestät!" yttrade han, när han försvann ur tältet.

"Vänta! . . ." ropade konungen. "Jag vill veta, hvem du är."

Konungen rusade upp från bädden och ut ur tältet, men de tre männen voro borta och hans majestät fick icke heller denna gång lära känna sin maskerade vän.

Med undvikande af hundrade faror lyckades det omsider den djerfve Nordsköld och hans följeslagare att komma ut ur svenska lägret och återfinna sina hästar, utan att någon annan än kung Carl hade en aning om besöket.

"Nå?" sade furst Ivan i frågande ton, så snart de sutto i sadlarna.

"Obeveklig som vanligt, envis som döden, egen-sinnig som ett barn!"

Detta var det svar, som Nordsköld gaf på den unge furstens fråga.

Och sedan blef der icke mera taladt om den saken under en halfmils ridd.

"Hvad skola nu vi göra?" sporde plötsligt furst Ivan.

"Vi måste rida åt norr med hela kompaniet och försöka komma förbi tsar Peters krigshär, så att vi kunna i god tid varna grefve Lewenhaupt."

Den hederlige och om kung Carls sak mycket angelägne majoren hade nyss yttrat dessa ord, då plötsligt ett genomträngande skrän lät höra sig och fram ur busksnåren störtade ett tjog väpnade kosaker. Och rop, som hördes något längre bort, vitnade derom, att dessa tjugo hade flera vänner i närheten.

Visserligen hade solen icke ännu gått upp, ej heller skulle den visa sig på ännu en lång stund, men den befann sig dock så nära horisonten, att dess sken, reflekteradt från luftlagren, tillräckligt belyste alla föremål, så att våra tre vänner ganska väl kunde se sina fiender och tänka ut medel till försvar emot dem.

Men ingalunda var det lätt att, då man icke var flera än tre, mäta sig med tjugo. Och svårigheten kunde hvilken minut som helst ökas, då de tjugo kosakernes kamrater hunno fram. Nordskölds första tanke var att försöka fly till höger om vägen. Men han fann genast denna plan omöjlig att utföra, enär ett högt skrän bebådade en äfven från den sidan kommande fiende.

"Wolodja," ropade då majoren, "du rider skyndsamt att uppsöka vårt kompani! Under tiden käm-

par jag väl ensam för både mig och furstin ...
furst Ivan.

Och Wolodja sporrade sin svarte hingst, ett ypperligt djur, för hvilket furstinnan Dulskaia hade betalt åtminstone ett tusen ryska rubel. Inom ett ögonblick var han ur sigte. Nordsköld och furst Ivan inneslötos en handvändning senare af kosakerne. Hade Wolodja väntat en fjerdedels sekund, skulle han icke hafva kommit undan, och då skulle Nordsköld och den unge fursten hafva gått förlorade.

På ett afstånd af omkring femtio alnar från den plats, der våra vänner blefvo omringade af kosakerne, befann sig en stor klippa, hvilkens alldeles utmed vägen löpande sida stupade lodrätt ned med en höjd af minst tjugo famnar. Den var just icke särdeles vid till omfånget i förhållande till höjden, ty den upptog måhända icke mycket mera än tre eller fyra tunnlands vidd. Men den lodräta framsidan erbjöd en mycket god ställning för en person, som blifvit anfallen. Majoren såg och insåg detta. Men frågan var för honom alldeles icke enkel, ty för att komma fram till klippväggen måste han bana sig väg genom fiendernas linie.

Emellertid var Nordsköld icke den som kunde se en utväg till frälsning och låta den gå för sig förlorad. Han hviskade några ord till furst Ivan, medan kosakerne trängde inpå honom och beredde sig till att börja anfallet.

Den unge fursten förstod meningen. Plötsligt började de båda vännerna att låta sina värjor dansa kring kosakernes öron. I första brådskan föllo två fiender. Och medan furst Ivan ännu beredde sig till det andra anfallet, fälde Nordsköld ännu en

kosak till marken. Dermed var vägen öppen för ett ögonblick.

Majoren och hans unge vän försummade icke att tränga sig ut genom den så lyckligt åstadkomna luckan, och utan tvifvel skulle det hafva lyckats dem att fly helt och hållet bort, om icke en ny skara fiender hade spärrat vägen för dem ungefär der, hvarest de hade till rygga lagt hälften af klippans längd. När de sedan ville, för att undvika detta hinder, vika af ifrån vägen och i en mot klippan nästan vinkelrät rigtning ila bort öfver slätten, då mötte dem äfven der kosaker med blixtrande vapen. De voro ännu engång kringrände, men nu hade de den fördelen, att deras rygg var skyddad af klippan, hvilket beredde dem en möjlighet att kunna försvara sig mot en fiende, som nu icke kunde anfalla dem från alla fyra sidor på en gång och icke kunde göra anfall i ryggen, medan de voro engagerade i strid med framifrån angripande motståndare.

Nordsköld blödde redan af fem sår, när en trumpet lät höra sina smattrande toner på afstånd. Men furst Ivan var ännu alldeles oskadad. Och det var icke underligt, ty majoren kastade sig alltid emellan, när någon angrep den unge fursten. För sin egen del tycktes han icke frukta hvarken värjor eller skott, men för furst Ivan fruktade han allt och blottstälde mången gång sitt eget lif för att skydda sin vän. Eljest plägar i strid seden vara den, att hvar och en tänker på sig sjelf. Men här uppförde Nordsköld sig, liksom om han hade haft en qvinna att skydda.

Det höres ett dån. Jorden bäfvar. — Det är svarta kompaniet.

Kalladt af Wolodja, infinner det sig nu. Och försent är det icke.

Men de öfverraskade kosakerne flydde i alla riktningar. Då hörde de icke sin anförarens rop. Då föraktade de hans kommandoord. Då var dem likgiltigt allting annat än att så fort som möjligt fly bort från granskapet af det svarta kompaniet. Den truppen kände kosakerne väl och önskade icke mäta sig med dem. Ty svarta kompaniets dödsförakt och hjeltemod voro en visa bland alla ryssar.

Men anföraren skyndade fram och afsköt sin pistol mot Nordsköld. Den skulle helt visst hafva träffat honom, om icke furst Ivan hade med ett högt skri kastat sig emellan de två fienderna. I stället för att genomborra Nordskölds hjerta, träffade kulan furst Ivan i venstra armen. Och kosakanföraren flydde.

"Det var Mazeppa sjelf," utropade Wolodja. "Jag hörde honom tala."

"Hörde du honom tala? Hvad sade han då?" sporde majoren, som höll den afsvimmade furst Ivan i sina armar, emedan denne eljest skulle hafva fallit af hästen.

"Han mumlade, just innan han sköt: 'I skolen aldrig ega hvarandra'. Ja, detta är hans egna ord, nådige herre. Och jag igenkände hetmanens röst."

"Ha!" röt majoren. "Hvarför yttrade du icke det, medan det var tid, ditt nöt?"

"Tid?" sade Wolodja häpen och bestört. "Jag menar, att nog . . . nog . . . kun . . . kunde det vara angelägnare för min major att se om furstens sår,

än att sätta en gammal kosak i bryderi med frågor, som icke ens en galning kan besvara. Och ändå sägs det, att galningar hafva lätt för att tala i hvarjehanda ting."

Emellertid voro kosakerne och Mazeppa borta. Och Nordsköld satt och höll furst Ivan i sina armar. Men det blef nödvändigt att förbinda honom. Wolodja förklarade bestämdt, att han eljest skulle förblöda inom fem minuter.

"Förbind honom då, ditt nöt!" röt Nordsköld mycket otåligt.

"Då måste nådig herren lägga honom ned på gräsmattan här," genmålde Wolodja. "Huru skulle jag kunna förbinda en menniska, som sitter till häst?"

Nå, Wolodjas skäl befans vara giltigt. Nordsköld lät Wolodja lyfta furst Ivan ned af hästen och bära honom bort till en mjuk gräsmatta vid sidan af vägen. Och Nordsköld sprang med stor snabbhet ned från hästen och ilade bort till den på gräsmattan liggande fursten. I detta ögonblick gick solen upp. Och dess första stråle föll på ett dödsblekt ansigte. Furst Ivan tycktes vara död eller döende.

"Hon dör! ... Hon dör!" ropade Nordsköld och kastade sig ned på knä och såg den afsvimmade fursten i ansigtet med utsäglich ängslan och kysste hans små fina, mjellhvita händer med en innerlighet, som, minst sagdt, vittnade om vänskap.

Wolodja stod och gapade. Han var utom sig af förvåning.

"Hon! ... 'Hon' sade han! ..." skrek den trogne tjenaren. "Har min gode herre förlorat förståndet?"

... Aldrig har man väl hört en förnuftig karl kalla en annan karl för 'hon' och kyssa hans händer och åbäka sig, som om det hade varit en älskarinna. Jag är så häpen, att knäna svigta under mig."

"Wolodja! ... Wolodja!" jemrade sig Nordsköld. "Ser du icke, att hon förblöder? Skynda dig! ... Kan du icke hjälpa henne? Tusen daler, om du räddar hennes lif!"

"Jag kan inte begripa, hvad som kunnat göra majoren spritt galen," mumlade Wolodja, i det han knäböjde vid den afsvimmade furstens sida och beredde sig att egna honom sin omvårdnad.

Men majoren, som var utom sig afsorg, sprang upp från sin knäböjande ställning, slet af sig håret o. s. v. — med få ord, han betedde sig på ett sådant sätt, att man alls icke kunde finna någonting underligt i de medlidsamma blickar, som den hederlige Wolodja egnade honom, innan han skred till sitt arbete.

Om Wolodja nyss hade blifvit häpen öfver majorens ord och beteende, så erhöll han ännu större orsak till häpnad, när han nu ändtligen började sysselsätta sig med den sårade. Hans första göromål var att afkläda fursten den tätt åtsittande uniformsrocken, hvilken hindrade honom ifrån att se och behandla såret på furstens arm. Och så började Wolodja lossa de snören och uppknäppa de knappar, som sammanhöll rocken öfver den unge furstens höghvålfda bröst. Uniformsrockens båda delar skiljdes från hvarandra och Wolodja — uppgaf ett rop af häpnad och förfäran, hvilket genast återkallade major Nordsköld till full besinning.

Det som nu gjorde Wolodja häpen, var en fullkomligt oväntad syn.

Under den öppnade uniformsrocken svälde fram en kvinnas bröst — en mjellhvit barm, som med sin glans nära nog förblindade den stackars kosaken.

Furst Ivan var en kvinna. Dulskaiia var hennes namn.

Men Nordsköld rusade fram, såg hvad som händt och grep den olycklige tjenaren med ena handen i nacken och den andra på ett längre ned beläget ställe af kroppen. Och Wolodja kände sig upplyftad från marken och af jättekraft slungad långt bort. Derunder nåddes hans hörselorganer af följande ord, hvilka majoren i ursinne utstötte:

"Oförskämde slaf! Hvad har du gjort? . . . Du borde dö, din hund. Den som har sett hvad du nyss såg, bör icke få lefva . . . Bort, usling!"

Majoren tillslöt å nyo furstinnan Dulskaiias uniformsrock. Derefter tog han fram en knif och sprättade upp rockärmen, så att det sårade stället blef blottadt. Sedan såg han sig om efter den stackars Wolodja.

Den hederlige gossen stod och kände med mycket stort allvar på sina lemmar, för att inhemta kunskap om huruvida han brutit något ben.

"Kom hit ditt nöt!" röt majoren. "Vore det icke för att rädda hennes dyrbara lif, skulle hvarken du eller någon annan karl få vidröra ens hennes arm . . . Nå, din hund, blir du snart färdig? . . . Kommer du? . . . Skynda dig!"

"Jaha, om nådig majoren lofvar att icke slå i hjel mig."

"Ditt dumma nöt!"

TRETIOFJERDE KAPITLET.

Fångenskap.

Adam Ludvig Lewenhaupt, sedan år 1706 general af infanteriet och guvernör i Riga, var vid denna tid fyrationio år gammal och en af Sveriges skickligaste fältherrar. Han var ock en man med goda kunskaper och hade idkat studier icke allenast i Lund och Upsala, utan äfven i Wittenberg och Rostock. På sist nämnda ställe väckte han till och med den lärda världens uppmärksamhet genom en afhandling "de majoribus Majestatis juribus", hvilken han vid offentlig disputation med framgång försvarade.

Alltsedan de sista dagarna af juni månad hade han varit stadd på marsch med sin undsättningshär och en ötrolig myckenhet tross. Det hade varit en i många afseenden svår färd. Icke blott det, att hvarje ögonblick vagnar, hjul och seldon gingo sönder, gjorde Lewenhaupt bekymmer och fördröjde hans marsch. Detta hade i sjelfva verket varit en ringa sak, om icke andra missgynnande omständigheter hade tillkommit. Och bland dessa är först och främst att nämna en förordning af kung Carl, genom hvilken generalens magt inskränktes, men de redan förut sjelfrådiges öfverstarnes ökades.

Hans majestät hade nemligen påbudit, att Lewenhaupt skulle under marschen tilldela rege-

mentena hvardera sitt distrikt, hvaraf öfverstarne, under kontroll af tillsatte kommissarier, skulle få indrifva så mycket de kunde utpressa och taga bort allt hvad de förmådde lägga klorna på och medföra samt deraf föda och underhålla sig och sina regementen — ett påbud, genom hvilket naturligtvis all ordning i hären och i tåget skulle tillintetgöras.

Både Lewenhaupt och andra konungens trogne män afrådade från användandet af så sällsamma och så uppenbart förderfliga grundsatser. Men nu som vanligt blef konungens pojkaktiga egensinnighet desto mera envis, ju större hinder han mötte.

Och Lewenhaupt fick under sitt tåg till konungens undsättning i rikt mått erfara, huru förderfligt konungens påbud var. Hvarje öfverste tågade fram huru han ville och lydde endast sitt eget godtycke och vinstbegär. Den ene förstörde kvarteren för den andre. Villervalla och oordningar uppstodo öfverallt. Folket sjelf vande sig vid tygellöshet, olydnad och sjelfrådighet. Många regementen, hvilka råkat få ett rikare och mindre lätt och fort utplundradt distrikt, blefvo efter, så att generalen ofta måste stanna flera dagar för att invänta dem.

Uti ett till hemlandet afsändt bref skildrar Lewenhaupt sjelf saken.

"Svenskarne," säger han, "fara fram såsom zigenare, maroderande och plundrande, och taga vägen långt ifrån hvarandras kolonner, för att så mycket bättre kunna utsuga landets must, hvaraf också följden har varit och blir, att marschen går långsamt, så att vi tillryggalägga endast ett kort vägstycke hvarje dag."

Den 18 september stod general Lewenhaupt vid Sklov och mottog der tre ilbud från kung Carl, hvardera medförande ett bref från hans majestät. Alla tre skrivelserna voro daterade den 14 september och lika lydande. Hufvudinnehållet var en befallning till Lewenhaupt att "på bästa möjliga sätt följa efter den åt söder tågande hären samt öfver floderna Dnieper och Soza tåga till Starodub." — Detta bref är märkligt af åtskilliga skäl. Läsaren må sjelf döma.

Först och främst ådagalade det för generalen och hans stridskamrater, att de hade blifvit öfvergifne af konungen och lemnade till rof åt en öfverlägsen fiende.

Vidare erfor Lewenhaupt genom att underkasta de tre kurirerne ett skarpt förhör, att brefven, ehuru skrifna den fjortonde, icke hade blifvit från högkvarterets kansli afskickade förr än den sextonde om aftonen, det ena, och de båda andra den sjuttonde om morgonen. När generalen hörde detta, utbrast han:

"Detta är Rehnskjölds verk. Och må han bära ansvaret för våra stundande olyckor!"

Och nu är att lägga märke till, att Lewenhaupt den 16 och 17 september icke var längre borta från kung Carl, än att ett ilbud kunde tillryggalägga vägen dem emellan på något mer än ett enda dygn. Visserligen kunde icke Lewenhaupt med sina sjelffrådige öfverstar och sin till många tusen vagnar uppgående tross marschera så fort som ett ilbud. Men då afståndet icke var längre, skulle han hafva behöft allra högst fem dagar för att

sammanträffa med konungen, hvarigenom båda härrarna skulle hafva blifvit räddade.

Intet är mera egnadt att bevisa, att Carl den tolfte förde krig mera som en öfvermodig skolgosse, än som en omtänksam fältherre.

Han borde hafva åtminstone underrättat sig om, huru långt Lewenhaupt framryckt, innan han bröt upp och tågade till Ukraina.

Och om han nu hade tågat några mil tillbaka och mött generalen på halfva vägen, så skulle sammanträffandet hafva kunnat ske efter högst två och ett halft dygn. Man vet icke, hvilket man skall förundra sig mest öfver, antingen hans majestäts öfvermod eller hans envishet. Det är i sanning svårt, att då det gäller två berg, hvilkas toppar förlora sig bland molnen, säga, hvilketdera som är högst. Men att de äro höga, det ser hvarje människa.

”Nu gäller det lif eller död,” sade Lewenhaupt till sina kamrater. ”Men oss återstår intet annat än att förtro oss i Guds hand och som ärlige krigsmän utföra vår konungs befallning. Vi vilja ofördröjligen gå öfver Dnieper.”

Och Lewenhaupt begynte ett tåg, hvilket bevisar, att han egde stor fältherreskicklighet. Hans marsch från Sklov till Ljesna är inför den strängt opartiskt undersökande forskaren mera bevisande än det missnöje och de anklagelser, hvarmed hans majestät sedermera öfverhopade generalen, försökande att på denne välta all skulden till de olyckor, som konungens egen envishet hade framkallat.

Mellan klockan fyra och fem på eftermiddagen den 28 september kom Lewenhaupt i fiendens åsyn vid Ljesna två mil från Propoisk.

Den hittills använda taktiken att undvika ett formligt fältslag måste nu på grund af omständigheternas tvång öfvergifvas, ty ryssarnes till antalet mångdubbelt öfverlägsna här*) ryckte fram på alla sidor. Och en tillfångatagen rysk infanterist berättade, att tsar Peter till hvilket pris som helst ville just här vid Ljesna hålla en sammandrabbning och att den föraktade Kärrpelle hade svurit, att just på denna plats ville han "segra eller dö".

På ingendera sidan hvilade man den natten. Oupphörligt fick än det ena än det andra regementet befallning att intaga en annan ställning. Kanoner kördes upp på höjderna. De blanka vapnen slipades.

Och på svenska sidan begagnade man sig af mörkret äfven till att skicka hälften af trossen i förväg bortåt Propoisk under skydd och bevakning af några regementen till häst, hvilka erhöilo befallning att vid första dånet af ett kanonskott vända tillbaka till slagfältet.

Tidigt följande morgon började striden och den räckte ända till sena aftonen.

Från en höjd ledde general Lewenhaupt kampen med en kraft och en fältherreförmåga, som voro utomordentliga och förtjenade allt erkännande. Stundom, när han såg att det kunde gagna, störtade han sig sjelf in i stridsvimlet och fäktade med stor personlig tapperhet. Men så snart han vunnit sitt

*) Lewenhaupt hade högst 8,000 man att sätta emot tsarens 30,000.

ändamål, ilade han skyndsamt tillbaka till höjden, hvarifrån han hade den allra bästa utsigt öfver hela stridsplatsens olika delar.

Men tsar Peter red öfverallt omkring i stridsvimlet, uppmuntrande och ordnande sina trupper samt vidtagande mått och steg för att hindra dem att fly.

Bland dessa mått och steg var det isynnerhet ett, som väckte löje i kretsen af de officerare, som befunno sig i general Lewenhaupts sällskap.

"Sen, mina herrar," yttrade generalen, "sen, huru Kärrpelle går till väga på äkta ryskt manér!... Ordnar han icke en skara kalmuker och kosaker bakom sin här?... Vetem I, hvad dessa kring-spridde halfvildar skola göra?... De skola skjuta ned hvarenda ryss, som vänder oss ryggen och flyr. Och hans soldater känna hvad som väntar dem. Sen, huru det der regementet vänder hufvudena för att se, om vägen till flykt står dem öppen, och huru kalmukerne sigta på dem med sina muskedundrar! Kärrpelle är sannerligen en karl, som förstår att af den fegaste ryske bondeträl skapa en hjälte."

Man skrattade mycket åt tsarens påhitt. Men denne vann sitt ändamål, som naturligtvis var att tvinga ryssarne till att hålla stånd.

Det led redan fram på eftermiddagen. Tre gånger hade tsar Peter redan låtit sina massor angripa svenskarne. Men ännu hade han icke lyckats vinna någon fördel, ehuru Lewenhaupts folk hade blåst och snö midt i ansigtet. De svenska trupperna visade sig värdiga sitt rykte. Hvarje gång då häftigheten af det ryska anfallet trängde

dem tillbaka, dröjde det icke länge, förr än svenskarne i sin ordning drefvo ryssarne baklänges lika långt eller längre.

Vid tretiden på eftermiddagen erhöll tsaren förstärkning. General Bauer tillförde honom fyra tusen man. Uppmuntrad härigenom, började tsaren sitt fjerde angrepp mot de svenska linierna och trodde sig nu hafva skäl att hoppas en fullständig seger. Detta anfall blef ännu häftigare än de föregående.

Men äfven Lewenhaupt erhöll förstärkning. De regementen, som blifvit skickade att åtfölja trossen till Propoisk, kommo nu tillbaka och blandade sig genast i striden. Svenskarnes mod lifvades något genom denna hjälp. Ännu några timmar kunde general Lewenhaupt hålla stånd. Och det led mot aftonen.

Skymningen hade redan inbrutit, då ändtligen till och med svenskarnes hjeltmod började vackla. Ryssarne trängde framåt. Lewenhaupts här, uttröttad af en hel dags oafslätlig kamp, begynte vika undan. Och generalen såg med sorg och bekymmer, att den stund var nära för handen, då efter allt utseende vacklandet skulle förvandlas till flykt och derigenom allt vara förloradt.

Men i sista ögonblicket kom en helt och hållet oväntad hjälp.

Fram öfver slätten stormade med förfärande fart någonting, hvarom man till en början icke kunde döma annat, än att det var stort och att det för ögat tedde sig såsom alldeles svart. Det upprifna dammet bortskymde det stundvis helt och hållet. Men slutligen var det så nära, att Lewen-

haupt och hans officerare kunde se, att det var omkring ett hundra svartklädde män med vapen i händerna och ridande på kolsvarta hästar.

Nordsköld och hans svarta kompani hade icke förr än nu hunnit fram till Lewenhaupt. Men de kommo tids nog för att afvända från svenskarne den nesan att hafva flytt för ryssen.

Med ett ursinne, hvartill man aldrig sett maken, stormade det svarta kompaniet mot ryssarne och gjorde förfärliga luckor i deras täta led.

Svenskarne fingo nytt mod och började åter tränga framåt.

Och så blef det mörkt. Striden slutade af sig sjelf. Båda härarna stodo vid mörkrets inbrott kvar i samma ställningar, som de vid stridens början hade innehaft. Ingendera kunde således tillskrifva sig segern. Men skilnaden var, att då tsar Peter under nattens lopp erhöll förstärkning af omkring femton tusen man, hade deremot general Lewenhaupt icke att vänta några friska trupper. Derfor insåg generalen också, att hans manskap omöjligen skulle kunna uthärda den följande dagens strid mot den öfverlägsne fienden.

Lewenhaupt ordnade så godt sig göra lät sina regementen och kvarvarande delen af trossen samt bröt i all tysthet upp i rigtning mot Propoisk.

Så lycklig var emellertid icke den tappre major Nordsköld.

Just då mörkret började falla på, blefvo han och furst Ivan eller, rättare sagdt, den förklädda furstinna Dulaskaia i stridsvimlet skilda från kompaniet. Inom ett ögonblick voro de omringade af kosaker. Och det svarta kompaniet fördes af stridens fram

och tillbaka vältrande böljor allt längre och längre bort. Ingen hjälp var att förvänta, isynnerhet som mörkret blef allt tätare.

"Håll dig hårdt intill mig!" ropade majoren till sin sköna följeslagarinna.

"Hvarken lif eller död skall skilja oss åt," svarade hon entusiastiskt och började med mycket mod och skicklighet på det mest förtjusande sätt sqvadronera med sin värja kring kosakernes långa öron, af hvilka ett par följde med värjan ett ögonblick innan denna borttog hela hufvudet från en alltför näsvis kosakhjelte.

"Och nu framåt!" röt Nordsköld, som var förfärlig att skåda, der han med af stridslust vidgade näsborrar spejade efter lämpligaste platsen att bryta sig väg.

Men om han var förfärlig redan att se på, så var han helt visst ännu mera förfärlig att möta i striden. Sjelfva Starkodder gick icke så dristigt fram eller nedmejade så många fiender. Nordsköld var nära nog oemotståndlig och det skulle utan tvifvel lyckats honom att bana en väg åt sig och furstinnan, om icke fienderna varit så många och om icke en bland kosakerne ridande gråskäggig man, iklädd andlig dräkt, hade ropat till sitt folk:

"Gripen honom bakifrån, karlar, annars hugger han ner er allesammans!"

Det var den sannskyldige biskopen af Bulgarien. Han hade på Mazeppas vägnar och för att invagga tsaren i säkerhet just nu, då upproret skulle utbryta, uppsökt tsarens läger och bevittnat hela dagens strid. Men när det svarta kompaniet mot aftonen anlände till slagfältet och med så stor fram-

gång försökte hejda de till flykt benägna svenska trupperna, hade det för biskopen varit en lätt sak att på grund af Mazeppas berättelser igenkänna mannen med sammetsmasken. Han fattade då det djerfva beslutet att tillfångataga eller döda denne fiende till kosakhetmanen. Och vi hafva sett, huru han gick till väga för att lyckligt utföra detta sitt företag.

Kosakerne funno den gifna anvisningen till Nordskölds gripande vara ganska förständig och de dröjde icke att utföra biskopens plan.

Ett helt tjug kastade sig öfver Nordsköld och furstinnan och grepo dem samtidigt både bakifrån och från sidorna. Intet motstånd var nu möjligt, ty kosakerne hängde sig fast vid den tappre majorens armar och hindrade hans rörelser. Han blef ryckt ned af hästen och samma öde drabbade hans följeslagarinna. Båda voro snart bundna, och kosakerne förde dem bort från slagfältet med otrolig snabbhet. Och biskopen, som hittills hade ridit på en mager och nästan oduglig skinkmärr, hade bestigit furstinnans häst, medan anföraren för kosakhopen utbytte sin uttröttade springare mot Nordskölds väldige stridshingst. Men de båda fångarne sattes upp på de sålunda ledigvordna två kosakhästarna. Med ilande fart togs vägen åt söder — mot Ukraina.

Och Wolodja satte sig i spetsen för det svarta kompaniet, redde sig som en hel karl med hela truppen ut ur den intrasslade härfva af vänner och fiender, hvori de under stridens hetta hade råkat, men sökte sedan förgäfvos öfver hela slagfältet efter majoren och furstinnan.

TRETIOFEMTE KAPITLET.

Väggen.

En af Ukrainas starkaste fästningar var Starodub, som är belägen i ryska landskapet Severien. Staden var i sig sjelf af föga betydhet, men dess befästningar gjorde, att den betraktades såsom "porten" och "nyckeln" till Severien. Carl den tolfte hade därför fästat sitt öga vid platsen och mottagit Ivan Mazeppas löfte, att den skulle hållas honom till handa.

Men Ivan Stefanovitsch hade icke tid att sjelf kvarstanna i Starodub.

Han hade alltför många jern i elden, för att kunna föra ett stillasittande lif.

Först och främst upproret mot tsaren och sedan "affären" rörande furstinnan!

Till befälhafvare i Starodub utsåg han därför Skoropadzki, just den man, för hvars falskhet vi hafva hört biskopen af Bulgarien varna honom.

Naturligtvis trodde Mazeppa, att han i Skoropadzki egde en trogen anhängare, men aldrig mistog han sig mera än i denna sak. Skoropadzki sträfvade sjelf efter hetmansvärdigheten, och han hade aldrig inlåtit sig i Mazeppas rådslag mot tsaren i annat ändamål än att förråda sin välgörare och förman samt till lön för förräderiet blifva kosakernes hetman.

Han satt just en afton i ensamhet i sitt kabinet på slottet i Starodub och genomläste för tredje gången ett bref, hvilket en budbärare från Mazeppa nyss hade öfverlemnadt till honom. Af Skoropadzki tankfulla utseende syntes, att han fann skrifvelsen på ett eller annat sätt märkvärdig.

Och märkvärdigt var i sanning innehållet, ja, så märkvärdigt, att Skoropadzki slutligen sprang upp från sin bekväma länstol och gjorde hvarjehanda piruetter på golfvet, under det att han utropade:

"Victoria!... Min vän Mazeppa lägger sjelf medlet i min hand. Det här brefvet kan och skall tydas så, att det öfverensstämmer med mina planer."

Han satte sig ned igen och genomläste det ännu en gång.

Men han hade ännu icke hunnit till slutet, då han blef störd i sin läsning, derigenom att ett ljudligt trumpetskall hördes utanför slottets portar. Han lyssnade. Efter några minuter blef allt tyst igen. Och så inträdde en gammal kosak, hvilken bugade sig ödmjukt och stannade innanför dörren utan att säga något. Skoropadzki var en sträng och högdragen man, hvilken aldrig tillät en underordnad att yttra första ordet.

Han kastade en förnäm blick på kosaken och frågade hvad han ville.

"Nådige herre," svarade denne, "jag har äran anmäla, att biskopen af Bulgarien, han som är vår hetmans gode vän, just nu ankom till slottet, medförande två fångar jemte muntliga instruktioner från Mazeppa, att fångarna skola säkert förvaras här, tilldess han sjelf annorlunda förordnar."

"Jaså, kasta dem då i en fängelsehåla under slottet och låt mig sedan vara i fred och ro för både dig och den afsatte biskopen."

Den gamle kosaken gick sin väg och Skoropadzki grep återigen sitt bref, hvilket tycktes med nästan magisk kraft fångsla hans uppmärksamhet.

Han uppläste högt ur brefvet några rader, hvilka vi icke kunna neka oss nöjet att här framlägga för våra läsare. Så lydde de:

"Och eger Skoropadzki att såsom befälhafvare i Starodub genast öppna denna stads portar för den trupp, som först anländer och först begär att der blifva insläppt."

Skoropadzki uppläste flera gånger detta ställe i brefvet.

"Ha, ha, ha!" skrattade han slutligen. "Jag skall nog ställa så till, att den trupp, som först kommer hit, blir rysk och icke svensk, såsom Mazeppa menar. Allt går mig väl i händer. Inom ett par månader är jag hetman och får kanske till och med nöjet att hänga min företrädare. Ha, ha, ha!"

Kommandantens ansigte var aldrig trefligt att se på. Men i detta ögonblick var det rent af vedervärdigt. I hela verlden finnes intet, hvilket så vanställer en människas anlete som den lumpna skadeglädjen.

Skoropadzki var minst tjugofem år yngre än Mazeppa, men den senares ålder hindrade icke, att han föreföll angenämare än den förre. I hela Skoropadzki's ansigte låg lumpenheten tydligt uttryckt i förening med falskhet, grymhet och allt annat, som på den tiden åtminstone ansågs såsom den för-

nämsta förtjenten hos en rysk embets- och tjänsteman. Ett par smala, nästan trådfina mustacher, alldeles liknande dem, med hvilka man ser tsar Peter utstyrd på porträtt, förmådde alls icke föringringa intrycket af någonting föga karlavulet, men dock icke i god bemärkelse qvinligt, hvarigenom den högfärdige och ärelystne mannen väckte de flesta människors afsky. Och ögonen. De voro i sig sjelfva icke fula, men deras uttryck var i högsta grad obehagligt.

Emellertid lemna vi för tillfället Skoropadzki åt sig sjelf och låta honom oss förutan bygga sina högtsträfvande framtidsplaner. Vi vilja i stället förfoga oss ned till de lägre, ja, de rent af underjordiska lokalerna i Starodubs slott.

De båda fångarna fördes just ned till de under slottet varande källarna. Och tre slotts-knektar med laddade vapen följde dem, så att fångvaktaren, som gick förut med nycklarna, icke hade någonting att frukta af två bundne arrestanter. Ja, om icke knektarne hade följt med, så kunde ju fångarna möjligen hafva skrämt fångvaktaren med en eller ett par ursinniga blickar. Man kunde aldrig veta. En ryss hade mången gång under denna feghetens period i Rysslands historia låtit skrämma sig af mindre än så. Det var i alla händelser klokt af fångvaktaren att i god tid vidtaga sina mått och steg.

Och hvilka voro fångarna? Läsaren har helt säkert redan anat det.

De voro major Nordsköld och den ännu i karl-dräkt klädda furstinnan Dulaskaia.

Nedstigandet till de djupare ned belägna regionerna skedde under tystnad, om man undantager de tunga stegen i trapporna, skramlet af nyckelknippan i fångvaktarens hand och det obetydliga ljudet af de från hvalfven nedfallande stora dropparna af fukt eller sprakandet af den torrvedsfackla, som slottets högt betrodde fångvaktare bar i handen.

Ändtligen var man så långt nere i jorden, att ingen trappa tycktes leda djupare ned. Fångvaktaren stannade framför en dörr och började syssla med sina nycklar och de rostiga låsen. Efter mycket besvär och många svordomar lyckades han ändtligen öppna dörren.

Hela sällskapet trädde in. Nordskölds ansigte ljusnade, liksom om någon oväntad glädje hade kommit honom till del. Orsaken till denna glädje är lätt att förstå. Han hade fruktat, att man skulle skilja honom från medfången. Men nu trodde han att, då man icke delade sällskapet utanför dörren, var det meningen att inhysa både honom och furstinnan i samma håla. Och allt annat i världen var honom likgiltigt — allt utom den älskade.

Men hans glädje var för tidig. Till och med i det vilda Ukraina var man nog civiliserad att förstå sig på bevakningen af krigsfångar.

Fångvaktaren gjorde icke min af att ämna stanna i den första, af unken och skämd luft uppfyllda källarhålan. Han marscherade under fortfarande tystnad direkt bort till en på väggen till höger befintlig dörr, hvars lås han öppnade. Och när dörren sedan gaf vika för hans väldiga spark, sade han:

"Dit in med dig, din hund! . . . Nå, tredskas icke, för då . . ."

De der artigheterna (ty på en fångvaktares oslipade tunga voro de nästan att hänföra till kategorien höflighet) voro ämnade åt Nordsköld.

Nu först insåg denne, att man ville skilja honom från furstinnan.

"Aldrig!" röt han. "Aldrig! . . . Förr skolen I döda mig."

Slottsknektarne vidrörde honom med kolfvarna på sina muskedunder.

Detta gjorde honom ännu mera rasande och ursinnig.

"Nå, vill du gå dit in?" skrånade fångvaktaren och förde samtidigt sin fackla så nära Nordskölds ansigte, att hans ögonbryn och hår sveddes.

Då spände majoren plötsligt ut sitt bröst, gjorde med armarna en kraftansträngning och se — banden brusto. Huru skulle de kunna motstå ett sådant raseri och en sådan styrka? Nordsköld var fri.

Och han var den, som icke var sen att begagna sin frihet.

Inom ett ögonblick hade han ryckt muskedundet från en af slottsknektarne. Hållande det i venstra handen, gaf han fångvaktaren en örfil med knuten näfve, så att denne funktionär på Starodubs slott stupade öfver ända och blef liggande sanslös på den plats, der han föll.

Endast en kort strid behöfdes för att Nordsköld skulle öfvervinna de tre slottsknektarne, af hvilka den ene var alldeles obehäpnad. Deras häpenhet var så stor och öfverväldigande, att de icke ens blefvo färdige till något annat försvar, än

ett rent mekaniskt och fullkomligt planlöst arbetande med de laddade muskedundrarna. Om de icke hade varit gripne af samma fasa, som beredde Carl den tolfte de ryktbara segrarna vid Narva och flera andra ställen, skulle de helt enkelt hafva skjutit ned både Nordsköld och furstinnan, innan någon af dem hunnit vända sig om.

Men nu föllo de den ena efter den andre för Nordskölds väl rigtade, tunga och väldiga slag med kolfven. Och der stod majoren såsom ensam segervinnare öfver fyra ryska undersåter. Hade de än varit ett halftjog flera, skulle han ändå hafva segrat, ty hans like fans icke i verlden, hvarken i mod eller i kroppsstyrka eller i vapenskicklighet.

Nu gälde det att finna vägen upp till slottets öfre regioner.

Fångvaktarens fackla låg på golvet och brann ännu. Och Nordsköld tog upp den och höll den i handen, medan han afskar de band, som fjettrade furstinnans små handlofvar, och gjorde henne lika fri, som han sjelf var.

"Kom nu, min älskade!" ropade han. "Med Guds hjälp finna vi nog medel att komma ut ur detta slott. Början är god. Fortsättningen blir sannolikt icke sämre."

De skyndade ut ur fängelsehålan och funno redan luften i trappuppgången vara mera behaglig. Allt högre och högre ilade de. Och för hvarje steg, som de tillryggalade, stegrades deras hopp, växte deras glädje.

Men bullret af striden hade mångfaldigats af ekot och väckt uppmärksamhet deruppe. Hela slottet

hade kommit i rörelse. Sjelvva Skoropadzki måste lemna sin trefliga sysselsättning med Mazeppas bref och ila till platsen.

Han svor, han bannade, han regerade värre än ett hospitalshjon, då han slutligen fick se de två fångarna komma ilande uppför trappan med muskedundrar i sina händer. Men han lugnade sig, då han såg öfver femtio slottsknektar samlade i närheten. Hade han varit ensam, skulle han säkerligen hafva flytt.

Vid åsynen af den massa folk, som inväntade dem vid trappans öfra mynning, stannade Nordsköld och furstinnan ett ögonblick, liksom för att öfverlägga.

"Ja," röt majoren. "Vi måste fram. Framåt eller dö!"

"Dö på samma gång som du, det är icke en olycka, utan en sällhet!" utropade den behjertade qvinnan. "Låtom oss icke tveka min älskade!"

"Du har rätt, tillbedda! . . . Och nu framåt! . . . Lefva eller dö tillsammans!"

Ännu några trappsteg tillryggalades och så voro de midt inne i fiendehopen, der Skoropadzky hade för säkerhetens skull stält sig i sista ledet.

"Skjut! . . . Skjut! . . . era hundar!" skrek slottets befälhafvare.

"Ja, visst skola vi skjuta," ropade majoren till svar på uppmaningen.

Och två skott dånade. Ekot rullade bort i hvalfven, medan två af slottets besättning störtade till golfvvet, badande i blod. Ännu var ingen af ryssarne färdig att aflossa muskedundret. En panisk förskräckelse förlamade dem.

Och Nordsköld hade redan hunnit krossa hufvudet på ytterligare ett par knektar, innan Skoropadzky's uppmuntringar och svordomar ledde till något resultat.

Men det var naturligt, att icke ens det mest underbara hjältemod i världen skulle kunna uträtta någonting gent emot en fiende till antalet så öfverlägsen. När den första häpenheten hade förflyttigt, voro ryssarnes kosakske slafvar mera i stånd att höra, förstå och lyda Skoropadzky's befallningar.

Väl kämpade Nordsköld som en Herkules och väl fäktade furstinnan på det mest förtjusande sätt. Men öfvermagten var för stor till och med för en af Carl dan tolfte's bussar och hans fagra mö. Och dessutom begagnade Skoropadzky sig med stor skicklighet af Kärrpelles metod. Han väsnades och skrek och svor och lyckades slutligen genom hotelser af rysligaste slag förmå det sista ledet af kosaker till att vända de laddade muskedundrarna mot sina egna kamraters ryggar och när han väl hade uppnått detta resultat, ropade han till de främre lederna en hotelse, hvilken måste hafva åsyftad verkan. Hans ord voro dessa:

"Gripen fångarna nu . . . nu ögonblickligen! Eljest kommer sista ledet att genast skjuta blindt i er hög. Vänden eder om och sen!"

De vände sig och sågo och blefvo öfvertygade. Detta kunde naturligtvis icke annat än stegra till högsta möjliga grad kosakernes djerfhet och mod.

Inom ett par minuter var Nordsköld öfvermannad och ånyo bunden. Och furstinnan måtte nu, huru skickligt och modigt och oförskräckt hon ville fortsätta sitt förtjusande sqvadronerande med

värjan, inse, att det var och förblef ett faktum, att Nordsköld var bunden och allt hopp om frihet var försvunnet. Efter några ögonblick var hon lika bunden som hennes älskare.

Naturligtvis blefvo fångarne nu inqvarterade i de fängelsehålör, som ursprungligen voro afsedda åt dem och hvilka lägo bredvid hvarandra med en jernbeslagen dörr emellan dem. Der nere i djupet hittade Skoropadzki en jemmerligt tilltygad fångvaktare, som ännu icke hade hunnit vakna till sans, men som en fjerdedels timme senare väcktes till lif genom en af Skoropadzki anbefald extra bestraffning med knutpiskan. Och derjemte hittades två döda slottsknektar och en, hvilken behöfde ett par månader för att blifva någorlunda återstald till helsa, krafter och mod.

Ja, der sutto nu de båda älskande på hvar sin sida om en ogenomtränglig dörr. Icke kunde de se hvarandra. Nej, till och med handtryckningens svaga tröst var dem förmenad.

Men de kunde dock samtala, ty dörren hindrade icke ljudets framträngande från det ena källarhvalfvat till det andra. Och det var ändå en tröst.

Man skulle illa känna Nordsköld, om man trodde, att han kunde hafva underlätit att, sedan Skoropadzki och hans handtlangare aflägsnat sig, försöka spränga dörren mellan de båda fängelsehålorna. Han arbetade, så att blodet trängde fram genom hans fingerändar. Men det kände han icke. Och icke heller såg han det, ty det var så mörkt som i en säck. Emellertid voro hans ansträngningar

onyttiga, och han uttröttade sig helt och hållet förgäfves.

Och veckor föringo, under hvilka han hvarje dag förnyade sina försök, utan att röna den allra minsta framgång.

Då hände det en dag, medan Nordsköld tröstlös och bekymrad låg på sin halmbädd, att han hörde en rättas gnagande alldeles bredvid sin bädd. Och ljudet gaf tillkänna, att det var i trä, som den lille gnagaren arbetade. Med ens blef majoren som en annan menniska.

"Hå!" utropade han. "Om en rätta kan gnaga trä i den der väggen så lär den icke vara helt och hållet uppförd af sten såsom utseendet tyckes visa."

Han skyndade sig att rädja undan den grofva träställning, hvarpå halmen till hans lägerplats var utbredd. Och sedan sparkade han på väggen, så att det gaf genljud i hvalfven. Furstinnan låg och sof, men vaknade af bullret, störtade upp och kom bort till dörren — den sedvanliga samtalsplatsen för de båda älskande. Hon ropade:

"Är något ovanligt på färde nu, Nordsköld? Eller hvad betyder detta buller?"

Majoren hörde den kära rösten och ilade bort till sin sida af dörren.

"Det betyder," yttrade han med af rörelse nästan halfqväfd röst, "att när jag sparkar på väggen, så gifver den ifrån sig samma ljud som någonting ihåligt."

"Ack, min älskade, hvad gagnar det väl oss? Vi blifva ändå fångar."

"Vänta! ... Vänta! ... Du skall få se ... och du skall blifva glad."

Och Nordsköld satte sig ned och bröt med sina fingrar klackjernet från en af sina stöflar, rätade ut det och skred sedan till sitt arbete.

Snart var den tunna skalen af murbruk aflägsnad och det visade sig, att väggen bestod af bräder. Jernet fördes in i en springa. Kratsch! Der föll den första brädan. Och så en! Och ännu en till! Nu fans der en öppning så stor, att Nordsköld kunde krypa in i en ihållighet i den alnstjocka muren, ända till dess hans hjessa stötte emot en ny vägg. Med sina fingrar öfvertygade han sig snart, att äfven den var af bräder.

"Bagatell!" brummade majoren på Carl den tolfte manér och stötte sedan med axeln mot bräderna, så att dessa med ett väldigt brak lossnade och föllo in i det andra källarhvalfvet. Och Nordsköld hörde i detsamma en väl bekant röst, hvilken utropade:

"Gud, sådan lycka! ... Himlen vare lofvad! ... Vi äro återförenade."

Och ett ögonblick senare kände den lycklige ett par mjuka, runda armar slingra sig kring hans hals. Och två läppar brunno mot hans.

I detta ögonblick kom ingen af dem i håg, att de voro Mazeppas fångar.

TRETIOSJETTE KAPITLET.

Obeveklig.

Sedan f. d. biskopen hade lyckligt och väl aflevererat sina båda fångar på slottet i Starodub och sett fångvaktaren i sällskap med några slottsknektar taga dem om hand, dröjde han icke länge kvar på slottet. Han var borta redan då det uppträdde egde rum, hvarigenom Nordsköld och den fagra furstinnan voro nära att återvinna friheten. Och naturligtvis skyndade biskopen sig att uppsöka Mazeppa, för att låta honom veta, hvilken dyrbar fångst han gjort i och genom gripandet af majoren, den hätskaste fienden till Ivan Stefanovitschs lycka och den bittert hatade rivalen.

Men biskopen af Bulgarien visste icke, att fyndet i sjelfva verket var mycket mera värderikt än han trodde. I Nordskölds följeslagare såg han nämligen intet annat än ett manligt tjenstehjon hos majoren, och det föll honom icke ens in att tänka, att det kunde vara den fagra furstinnan Dulskaja.

Emellertid träffade f. d. biskopen icke Mazeppa hvarken på hans gård och gods, ej heller i hans hufvudstad Baturin. Då sökte han sin herre och vän i Novgorod-Seversk, emedan han trodde, att hetmanen möjligen kunde hafva begifvit sig dit i ändamål att inspektera fästningsverken. Men icke heller der fans Ivan Stefanovitsch, så att biskopen var nödsakad att begifva sig tillbaka till gården och der med tålmod afvakta hetmanens hemkomst.

Hvar fans då denne gamle upprorsmakare och intrigör?

Och hvarför hittades han icke under denna kritiska tid på någon af de platser, der hans närvaro och verksamhet var allra mest af nöden?

Den gamle dåren skötte verkligen sin upprorsaffär som en stackare. Hela hans själ hängde fast vid minnet af furstinnan Dulskaias sköna ansigte och härliga gestalt. Alla hans tankar koncentrerade sig kring henne. Till hans olycka blef derigenom upproret en bisak för honom. Han skötte de till upproret hörande angelägenheterna mycket lamt, försummade än ett och än ett annat, som borde hafva blifvit gjordt, och låg hela tre och fyra veckorna ute på ströftåg i ändamål att uppsöka furstinnan. Och det var just under en frånvaro i detta ändamål, som biskopen nu hade sökt honom.

Slutligen kom han dock hem till sin gård, trött, bekymrad och förargad.

Naturligtvis sammanträffade Ivan Stefanovitsch snart i enrum med sin vän biskopen, hvilken då berättade för honom, hurusom han i striden vid Ljesna hade lyckats tillfångataga Nordsköld och dennes tjenare samt föra dem till Starodub.

När Mazeppa erhöll denna underrättelse, fick han liksom nytt lif.

"Jag måste till Starodub," utropade han. "Och om jag än skall pina majoren till döds, så skall jag tvinga honom att säga mig, hvar furstinnan befinner sig."

"Om jag dristar säga min mening," yttrade biskopen, "så anser jag det oklokt att löpa efter en kvinna, då så viktiga ting stå på spel. Kom

i håg, att det gäller hals och hufvud! Carl den tolfte nalkas med sin här. Snart skall ju det af dig, min son, förberedda och slugt planlagda upproret bryta löst. Tro mig, hela din kraft och all din tankeförmåga äro af nöden för den stora saken. Lemna qvinnan, till dess det blifvit afgjort, som viktigare och farligare är."

Länge fortfor den kloke biskopen att göra sin herre dylika föreställningar. Men han spilde utan allra minsta nytta sin värtalighet. Mazeppa hvarken kunde eller ville förstå, att hans väns varningar och råd voro goda. Redan följande natt steg han till häst och ilade med ett halft tjog kosaker till Starodub.

Skoropadzki blef icke litet häpen, när han fick se sin förman. Han trodde helt naturligt, att denne på ett eller annat sätt blifvit underrättad om hans falskhet och de planer, han uppgjort till hetmanens förderf och undergång.

Derför var också Starodubs befälhafvare blek som ett lärft, när han gick Ivan Stefanovitsch till mötes nere på borggården. Och hans helsningar blefvo dubbelt ödmjukare än vanligt. Om Mazeppa hade i det ögonblicket tillfälligtvis sammandragit ögonbrynen och sett skarpt på Skoropadzki, skulle denne utan tvifvel hafva genast fallit ned på knä och bedt om nåd.

Men Mazeppa hade ingen tanke på någonting annat än furstinnan.

"Jag vill tala enskildt med er, min käre Skoropadzki."

"Behagar det er, att stiga upp till mig? Der hör oss ingen."

"Ja! Gå förut!" svarade Ivan Stefanovitsch mycket torrt.

När de kommo upp i kommandantens kabinett, yttrade Mazeppa:

"Ni har två fångar här. Hvilka äro de? Och hvarifrån hafva de kommit?"

"Den gamle bispnen förde hit dem en natt för några veckor sedan och gaf å era vägnar befallning, att de skulle noggrant bevakas."

"Och det har Ni gjort? . . . Ve er, om Ni låtit dem undfly!"

"De äro ännu här. Åtminstone har fångvaktaren ingenting anmält."

"Godt! . . . Har Ni förhört dem? Hvilka äro de?"

"Nej, nådige herre, jag har icke anställt något förhör med dem. Jag visste icke . . . det vill säga bispnen sade icke, att det var er vilja."

"Nå, då vill jag sjelf besöka dem och anställa det nödvändiga förhöret."

"Jag skall åtfölja er, om Ni tillåter det. Den ene fången är så oregerlig, att han samma afton, han ankom, var nära att bana sig ut ur slottet, ehuru femtio kosaker lade hinder i vägen för honom. Det var med allra största svårighet vi lyckades blifva herrar öfver honom. Nu synes mig, att det kan vara farligt för er att ensam besöka fångarne. Och därför . . ."

"Lappri! . . . Jag går ensam. Fångarne äro ju obehäpnade?"

"Naturligtvis äro de det. Men det oakadt synes mig försigtigheten fordra . . ."

”Bah! . . . Tag hit en lykta och visa mig löndörren, som just ifrån detta rum leder ner till fängel-sehälet. Det är länge sedan jag begagnade mig af den hemliga gången, så att jag förgätit hvar den är.”

Skoropadzki tände ljuset i en lykta och sedan han öfverlemnade den till hetmanen, skyndade han bort till ett ställe, der panelningen ingalunda tillkännagaf tillvaron af någon dörr. Men vid en tryckning på en skickligt dold fjeder, delade väggen sig och lemnade en öppning af ett par fots bredd och så hög, att en menniska kunde passera den.

Mazeppa undersökte lyktan, mottog en nyckel, som Skoropadzki räckte honom, och började derefter stiga ned utför en smal trappa.

Knappt hade skenet från den nedstigande hetmanens lykta försvunnit för Skoropadzki's blickar i den spiralformiga trappan, förr än denne ilade att uppsöka och tända en annan lykta. Under det att han var sysselsatt med detta göromål, mumlade han följande:

”De der fångarna månne vara af större betydelse än jag kunnat tro . . . Nå, jag vill stiga ned och lyssna till Mazeppas samtal med dem. Det torde väl hända, att någonting säges, som kan vara nyttigt att höra.”

Nu var lyktan färdig och Skoropadzki steg ned samma väg som hetmanen nyss hade gått. Men den listige slottsbeväringaren smög sig på tå, för att icke blifva upptäckt af hetmanen. Och han stannade emellanåt för att lyssna till, om han kunde höra ljudet af Ivan Stefanovitschs tunga steg.

Medan allt detta tilldrog sig deruppe, sutto de båda fångarna tillsammans i furstinnans fängelsehåla. Deras tid hade förflutit jemförelsevis lyckligt, sedan de numera icke behöfde vara skiljda från hvarandra. Och mörkret i hålorna jemte sängarna, som stodo invid väggen i hvardera hvalfvet just der öppningen fans, hindrade fångvaktaren från att upptäcka deras hemlighet. Men de måste vara noga på sin vakt, att icke fångvaktaren skulle öfverraska dem, medan de voro tillsammans på en och samma sida om dörren.

De sutto just och samtalade om framtiden, då de nu plötsligt hörde en nyckel stickas in i ett lås. Men det var icke på den sidan af hvalfvet, der fångvaktaren plögade inträda. Båda två sprungo upp.

"Göm dig," hviskade furstinnan. "Någon vrider om nyckeln i ett lås."

Nordsköld var verkligen redan under sängen och på väg att genom springan i väggen krypa in till sig sjelf. Han erhöll god tid dertill, ty det dröjde en stund, innan det gamla och rostiga låset gaf vika, så att den besökande kunde öppna dörren. När detta skedde, stod Nordsköld redan upprätt i sin fängelsehåla och prisade sig lycklig att hafva undgått upptäckt.

Så stod han och väntade, att fångvaktaren skulle som vanligt träda in till honom. Då hördes från andra hvalfvet en röst, hvilken huru väl den än var bekant för majoren, dock icke tillhörde fångvaktaren.

"Gud i himmelen," mumlade han, "det är Mazeppas stämman. Och den der skurken är ensam med furstinnan. Hvad skall jag göra?"

Han lade sig ned under sängen och kröp så ljudlöst som möjligt in i öppningen i väggen. När han kommit så långt, att han kunde tydligt höra hvad som sades och i händelse af behof skyndsamt komma sin fagra fästmö till hjälp, lade han sig ned och började uppmärksamt lyssna.

Och alltså fick Mazeppa två vittnen till sitt samtal med furstinnan, om hvilkas närvaro han icke hade någon aning — Nordsköld på den ena sidan och Skoropadzki på den andra. Det är emellertid visst, att Ivan Stefanovitsch ännu icke hade någon aning om, att han befann sig i samma rum som furstinnan.

När han kom in i fängelsehålan, såg han vid lyktans matta sken en manlig gestalt, som stod långt borta i andra ändan af hvalfvet. Hant tyckte sig igenkänna Wolodja, och som han var i förväg öfvertygad, att det var Wolodja, som blifvit tillfångatagen jemte Nordsköld, gjorde han sig icke mödan att anställa någon närmare undersökning, utan satte ned lyktan på golvet alldeles invid dörren och gick sjelf längre fram i fängelsehålan.

"Ändtligen är du i mina händer, Wolodja", yttrade han.

Fången svarade intet på detta hetmanens tal, utan drog sig blott längre tillbaka i hålan, så att ausigtet ännu mera blef insvept i mörker.

"Jaså," återtog Mazeppa hänfullt, "du behagar icke bevärdiga mig med ett svar. Hå, hå! Jag kan tvinga dig att tala, om jag behagar."

Äfven denna gång teg fången stilla som muren, och allt var några ögonblick så tyst i fängelsehvalfvet, att man kunde höra ljudet af de tunga

fuktdropparnas fall från taket ned på golvet. Mazeppa gick ett par steg närmare.

"Du behöfver emellertid icke vara rädd för mig, Wolodja. Jag vill dig intet ondt. Tvärtom kommer jag för att erbjuda dig friheten och lifvet."

Sedan Ivan Stefanovitsch förgäfves väntat på svar på detta vänliga tal, nalkades han ännu mera och fortfor med väl spelad mildhet:

"Du synes mig ännu vara för ung att dö, Wolodja. Jag vill rädda ditt lif, ty jag tycker om dig, emedan jag alltid funnit dig vara en hederlig och bra karl. Fri som jag skall du inom en half timme lemna detta slott, om du genast säger mig, hvar furstinnan Dulskaja hålles gömd."

Men fången drog sig in i det aflägsnaste hörnet af hålan. Det var det enda svar, som Mazeppa fick på sitt hyggliga förslag.

"Nå, vid alla d—r!" röt nu den uppretade hetmanen. "Jag skall väl lära dig att tala, jag. Du skall icke längre gäckas med Mazeppa."

Den hetlefrade hetmanen rusade fram för att gripa fången. Men denne flydde eller, rättare sagdt, gjorde ett försök att fly. Mazeppa fick fast i fångens hår och fann genast, att det omöjligen kunde vara Wolodja, som egde en qvinnas långa hårprydnad på sitt hufvud.

"Hvem dj—n är då det här?" dundrade hetmanen, släppte håret och ilade bort efter lyktan i ändamål att undersöka saken.

Sedan han med lyktan belyst fångens ansigte, utropade han:

"Furstinnan Dulskaja! . . . Hvem kunde hafva trott det?"

"Ja, Mazeppa, jag är den stackars qvinna, som Ni så grymt förföljer."

"Förföljer! . . . Ingalunda, min själs ljus! . . . Jag endast söker efter er. Och Ni vet ju, att jag icke gör detta för att skada er, utan endast för att upphöja er till min sida såsom min gemål och ett föremål af afund hos hvarje qvinna både i Ukraina och i Polen. Kom furstinna, Ni är fri, men med det vilkoret, att ni nu aflägger en dyr ed att tillhöra mig?"

"Och om jag kunde femtio gånger undgå döden mot löftet att blifva er maka, så skulle dock aldrig ett sådant löfte gå öfver mina läppar."

"Om Ni vägrar, så får Ni dö här i ert fängelse."

"Hellre det än dö af blygsel öfver att vara er maka."

"Ni vet ju, att då Ni är min fånge, så kan jag tvinga er till hvad jag vill. Här nere i detta djupa källarhvalf, der ingen hör eller ser oss, här kan jag låta er dyrt betala er vansinniga vägran att blifva min lagliga maka."

"Ännu tror jag dock, att det finnes kvar så mycken heder hos Ivan Mazeppa, att han icke begår våld mot en värnlös qvinna."

"Derpå skall du icke lita, qvinna. Du har redan så länge gäckats med mig, att min kärlek nu brinner i hvarje bloddroppe i min kropp."

"Jag föraktar att tala om det, som Ni kallar kärlek?"

"Qvinna! . . . Furstinna! Akta er för mig. Ni borde känna mig."

Han närmade sig henne ett par steg. Men hon ropade:

"Kom icke ett steg närmare mig, min herre. Ni skulle ångra det bittert."

"Ha, ha, ha! Ja, jag minnes, att Ni har ett förtjusande sätt att sköta en dolk. Men jag förmodar, att man icke låtit er behålla något sådant vapen, då man kastade er ned i denna håla... Emellertid har jag besinnat mig. För i afton vill jag icke göra er någon skada, emedan jag hoppas, att några veckor, tillbringade i denna håla, skola bringa er till förnuft. Ni skall få god tid att öfverväga mitt förslag. Men nästa gång jag kommer, måste Ni göra efter min vilja eller vänta det värsta. Farväl furstinna! Mätte goda tankar finna vägen till ert sköna, men enfaldiga och obevekliga hufvud!"

Han tog lyktan och gick sin väg. Och det blef mörkt i hålan.

Naturligtvis dröjde det icke länge, förr än Nordsköld kom in till furstinnan. De samtalade länge om det lika oväntade som obehagliga besöket.

"En sak är för mig klar," sade slutligen Nordsköld, "och det är den, att vi måste snarast möjligt fly härifrån. Du löper en ryslig fara här."

"Icke så länge du är hos mig. Jag var så trygg nyss, att jag till och med kände mig frestad att gifva den obehaglige hetmanen en örfil. Med dig är jag icke rädd för någon eller något i världen."

"Men huru lätt skall det icke vara för Mazeppa att skilja oss åt? Att han icke nu föranstaltade derom, det beror utan tvifvel derpå, att han icke alls visste, huru nära du och jag äro hvarandra. Men låt honom få kunskap derom, så skall du snart få se detta fängelse fyllas af kosaker, hvilka på

hans befallning släpa mig till en annan del af detta slott, så vida de icke föredraga att göra processen kort med mig och föra mig till galge eller stupstock.”

”Hu, så rysligt du talar!... Låtom oss hoppas på Gud!”

”Jag vill försöka. Det är emellertid svårt att tro på Försynen, när man ser det onda triumfera öfver det goda, orättvisan förhåfva sig öfver rättvisan och skurkar segra öfver hederliga menniskor. Men jag skall ändå försöka.”

”Var vid godt mod! Kanske visar Gud oss snart den nåden att för oss utpeka en utväg till räddning. Misströsta icke, sörj icke, min älskade!”

”Ha!... Jag fick en tanke, just då du talade om Gud. Kanske var den tanken af Gud skickad till belöning för din fromma tro... Ja... verkligen!... Jag ser en möjlighet till flykt ur dessa djupa fängelsehålur skymta fram.”

”Hvad var det jag sade?... Misströsta aldrig om Guds godhet, min Ulrik!”

”Medan du samtalande med Mazeppa, såg jag dörren öppnas — samma dörr, hvarigenom hetmanen kom in — och ett ansigte stack fram, i hvilket jag igenkände Skoropadzki's drag. Jag har sett honom en gång förut i en drabbning deruppe i Ingermanland och såsom vi hörde af samtalet mellan fängvaktaren och slottsknektarne, då vi ankommo hit till slottet, är det Skoropadzki, som för närvarande är befälhafvande kommendant i Starodub.”

”Ja, visst! Men icke förhjelper den omständigheten oss till att undkomma?”

"Det menar jag likväl. Jag är öfvertygad, att Skoropadzki kommer tillbaka hit ned, så snart Ivan Stefanovitsch Mazeppa lemnat slottet. Och då vilja vi se till, hvad som kan göras. Jag tror, att denna tanke kom från högre magter."

"Men hvarför är du så fast öfvertygad, att Skoropadzki kommer hit ned?"

"Jag tror, att Mazeppa icke visste af hans närvaro bakom dörren, utan att han lurade såsom spion på hetmanen. När han stack hufvudet in, såg jag tydligt, att han fruktade upptäckt. Och vid första obetydliga rörelse Mazeppa gjorde, drog han sig hastigt tillbaka. Det ögonblick, då han tittade in, var just när hetman Ivan kände igen dig och ropade ditt namn. Tro mig, Skoropadzki skall icke försumma att göra den för sin skönhet beryktade furstinnan Dulskaias bekantskap, så snart han blir af med Mazeppa."

"Och om han nu verkligen kommer hit ned, så?..."

"Så skola vi med Guds hjälp snart vara befriade ur vår fångenskap."

"Mätte han då komma snart! Jag längtar efter solljus och frisk luft."

"Du skall snart få njuta af dessa oskattbara förmåner, min älskade. Ju mera jag tänker på saken, desto klarare blir det för mig, att Skoropadzki ingalunda med Mazeppas vetskap stod utanför dörren och lyssnade till hans samtal med dig. Då Ivan Stefanovitsch gick, var Skoropadzki försvunnen."

De båda älskande blefvo nu nödsakade att afbryta öfverläggningen.

Fångvaktarens tunga steg och rasslandet af hans nyckelknippa hördes utanför den dörr, som alltid begagnades af denne hedervärde funktionär.

Nordsköld var nödsakad att skyndsamt begifva sig bort.

Då fångvaktaren trädde in i furstinnans håla, fann han henne ensam och liggande på sin bädd i djupaste sömn. Han satte den åt fången afsedda födan på det grofva bordet och gick in till Nordsköld.

Denne befans vara vaken och gick med dånande steg fram och tillbaka i den mörka hålan. Men det var denna gång icke lejonets otåliga språng från burens ena ända till den andra, utan snarare den tänkande filosofens lugna promenad i sin studerkammare, medan de djupa tankarna födas.

Fångvaktaren, hvilken var en genom sitt lefnadsyrke rå, men ingalunda af naturen elak karl, blef häpen, när han såg fången vara så stilla. Han var van att finna majoren alldeles ursinnig. Och emedan fångvaktaren just den aftonen befann sig i det tillstånd af välmening mot hela världen, som plägar vara följden af ett måttligt rus, så beslöt han att hedra fången med ett samtal.

"Jag har," började han, "alltid trott, att Ni slutligen skulle taga saken kallt och lugnt foga er i det oundvikliga. Och det fagnar mig att se, att Ni nu är lugnare."

Nordsköld stannade bredvid fångvaktaren och sade:

"Ja, min gubbe, hvad tjenar det till att bråka, när saken är ohjelpig?"

"Det var klokt taladt," sade fångvaktaren förnöjdt, "och det skulle helt visst hafva gladt Ma-

zeppa, om han hade fått höra det. Han frågade mig just nyss för en timme sedan, huru Ni fördrager er fångenskap. Och jag var nödsakad att säga, att Ni är mycket vild och oregerlig. Ty det har Ni verkligen varit."

"Ja, men nu har jag omvändt mig och ämnar blifva from som ett lam."

"Jag kan icke annat än prisa er för ett så klokt beslut. Och detsamma skulle helt säkert vår nådige hetman göra, om han vore här nere."

"Alltså finnes Mazeppa nu på slottet?" sporde majoren helt oskyldigt.

"Nej, men han var här just nyss. Strax innan jag gick ned, red han med sitt följe ut ur borgen. Och när han kommer igen, det vet jag icke."

"Jaså!" sade Nordsköld och vände fångvaktaren ryggen.

Han hade nu fått veta hvad han ville, och han önskade alls icke förlänga samtalet med den ohyfsade och halfrusige kosaken. Denne fann också icke skäl att söka draga samtalet ut till betydligare längd, utan tog sin lykta och gick ut. Men huru rusig han än var, såg han likväl med stor noggranhet till, att alla lås blefvo ordentligt tillslutna.

"Godt!" mumlade Nordsköld, när han blef ensam i mörkret. "Då torde det icke dröja länge, innan Skoropadzki kommer hit ned. Och då måste jag vara beredd att företaga någonting afgörande."

TRETIOSJUNDE KAPITLET.

Huru Nordsköld och furstinnan lyckades fly från Starodubs slott.

Majorens beräkningar angående Skoropadzki tycktes under de närmaste dagarna icke alls vilja slå in. Ingen Skoropadzki hördes af, och Nordsköld började redan förtvifva om att kunna sätta sin plan i verkställighet. Ja, hans verksamma hufvud uppgjorde redan andra förslag till frihetens vinnande och bland dessa var der isynnerhet ett, som syntes honom värdt att närmare begrunda. Det gick nämligen ut på att vid ett af fångvaktarens dagliga besök gripa denne slottets förtroendemän i strupen, tvinga honom att afkläda sig sina kläder och sedan binda fast honom vid sängen, der han skulle enligt planen ligga, tilldess någon människa behagade sakna, uppsöka och befria honom. Under tiden skulle Nordsköld ikläda sig hans kläder och med furstinnan skynda upp till husets öfre regioner, der majoren hoppades kunna påträffa ett gömställe åt sig och furstinnan, der de kunde hålla sig dolda, tilldess en eller annan tillfällighet förskaffade dem dels en lämplig förklädnad åt furstinnan Dulskaia, dels lägenhet att komma ut ur slottet.

Planen var vild, dåraktig, sannolikt utförbar, men major Nordsköld skulle det oakadt hafva satt den i verkställighet, om icke Skoropadzki slutligen en natt hade infunnit sig och blifvit det för Nord-

sköld nödiga offret, hvarmed han ville försona ödets oblida magter. Och det må väl sägas, att slotts-befälhafvaren var för majoren så mycket mera välkommen, som det var tydligt, att flykten nu skulle blifva ofantligt mycket lättare, än om alla förhoppningar skulle bygts på en simpel fängvaktare.

Furstinnan Dulskaia låg och sof i sin fängelsehåla, och majoren satt och grubblade inne i sin, då den senare hörde det ljud, efter hvilket han flera dagar hade med den mest spända uppmärksamhet lyssnat — ljudet af nyckelns insättande och kringvridande i det rostiga låset. Om icke öppningen i väggen hade funnits, skulle Nordsköld icke hafva förmått höra detta icke särdeles starka buller ända in i sin cell, men nu banade sig hvarje ljud med stor lätthet väg från det ena källarhvalfvet in uti det andra. Och Nordsköld kunde äfven höra dörren öppnas och tillslutas samt tysta steg öfver golfvet derinne.

Naturligtvis var vår major icke sen att lägga sig ned på golfvet och krypa in i furstinnans fängelsehåla så långt, att han befann sig under hennes bädd. Och så van var han numera att färdas denna väg, att han icke förorsakade det allra minsta buller och att han redan var på ort och ställe, innan Skoropadzki hade hunnit tillryggalägga hälften af golfvet.

Der beslöt nu Nordsköld att blifva liggande tyst och stilla en stund, medan Skoropadzki mera tydligt visade hvad han åsyftade med sitt besök.

Den nedrige slottsbefallningsmannen lyste framför sig med lyktan och stälde sina steg rakt fram till furstinnans bädd. Der stannade han, och

Nordsköld hade hans fötter och ben så nära sig, att han utan svårighet skulle hafva kunnat gripa den objudne gästen.

Sannolikt sof furstinnan Dulskaja ännu, ty majoren hörde henne icke röra sig.

Men när Skoropadzki hade stått en stund, sannolikt försjunken uti ett förtjust betraktande af det älskligaste ansigte i verlden, mumlade han:

"En vacker qvinna! . . . Hon skall blifva min. Ha, ha, ha, du gamle, dumme Mazeppa! Både din brud och din hetmansvärdighet låter du taga ifrån dig. Du borde hängas till straff för din dumhet."

Han satte lyktan ifrån sig på golfvet och lutade sig fram öfver bädden. Hvad han nu gjorde, det kunde naturligtvis Nordsköld icke se, men att det månne hafva varit någonting, som väckte furstinnan upp ur sömnen, det var tydligt, ty majoren hörde henne uppgifva ett rop af förfäran, hörde ett buller ofvanför sitt hufvud liksom af en strid och blef ögonblicket derefter varse furstinnan Dulskaja springande öfver golfvet bort till andra ändan af fångelsehålan. Och Skoropadzki svor som en hedning och begaf sig efter henne.

Vår major hade, då han hörde bullret af striden, beslutat att genast träda fram och blanda sig i saken, men då han nu såg furstinnan undfly, beslöt han att ännu ett par minuter stanna kvar på sin plats.

"Sköna qvinna!" sade Skoropadzki nu med sin skärande och obehagliga stämma. "Du är alltför vacker att mögla bort här nere under jorden. Följ mig upp till lifvet och glädjen. Kom, min söta! Vackra kläder och prydnader skall du hos mig få

efter behag. Ingenting skall nekas dig. Kom, kom, min sköna!"

Han nalkades henne, och Nordsköld såg henne draga sig ännu djupare in i det hörn, dit hon hade tagit sin tillflykt. Nu ansåg majoren, att det var hög tid att blanda sig i affären, om den icke skulle aflöpa illa.

Derför kröp han fram och reste sig upp samt gick fram öfver golfvet. Den mjuka och fuktiga jordmånen gaf intet ljud ifrån sig, när han trampade den, och därför var Skoropadzki helt och hållet oförberedd, då Nordsköld lade sin tunga hand på hans axel, hejdade honom och yttrade med djup stämma:

"Vänta litet, min herre! Ni och jag böra talas vid en smula."

Furstinnan uppgaf ett glädjerop, då hon sålunda erhöi hjelp. Att denna hjelp dock icke var oväntad, derom behöfva vi förmodligen icke yttra oss.

Men Skoropadzki stod såsom fallen från skyarna och kunde i den första häpenheten hvarken tala eller göra något försök till att undandraga sig det handfasta grepp, hvarmed Nordsköld lade band på hans åstundan att komma bort från alltsammans. Ty detta var den enda tanke Skoropadzki nu hade.

"Hvad vill Ni denne unge man?" sporde Nordsköld, pekande på furstinnan.

"Man? ... Man? ..." stammade slottsbe-fälhafvaren. "Det är ju en qvinna."

"Och om hon vore qvinna hundra gånger, så måste Ni ändå svara på min fråga: hvilken är er afsigt med den unge fången?"

"Jag ... jag vill göra ... göra hennes ... hennes lycka. Hon ... hon är ... så ... sö ... söt."

"Och jag vill bereda dig lyckan att blifva en bättre människa, om verkligen någonting i grund och botten så förderfvadt som du någonsin kan blifva bättre," röt Nordsköld och började örfila upp Skoropadzki. "Tycker du icke sjelf, att hvarje örfil gör dig ett uns dygdigare och bättre?"

Men slottshöfdingen hade slutligen återvunnit sina sinnens bruk så mycket, att han kunde tänka på försvar. Hans hand grep efter en dolk som satt i bältet. Men Nordsköld såg rörelsen och märkte afsigten. Innan Skoropadzki hand träffade dolkfästet, var dolken redan i Nordskölds våld och han, som föraktade att mot en så lumpen fiende använda vapen, kastade den ifrån sig.

När Skoropadzki nu såg sig beröfvad sitt goda vapen, kände han förtviflan, och förtviflan gjorde, att han började försvara sig. En brottning uppstod. Snart föllo kämparne omkull på golfvet. Få ögonblick senare låg Nordsköld med knäet på sin fiendes bröst och med handen kring hans strupe. Skoropadzki lif var i majorens våld. En enda tryckning af hans hårda fingrar skulle hafva förpassat ränskmidaren in i evigheten.

Men det ingick alldeles icke i Nordskölds plan att utöfva någon onödig grymhet. Och dessutom behöfde han, såsom vi snart skola finna, mera en lefvande Skoropadzki än en död sådan, hvilken icke ens kunde skrifva sitt namn.

"Af nåd låt mig få behålla lifvet!" ropade slottsbevärfaren med lumpen rädsla.

"Hvad vill du gifva för ditt lif?" röt majoren med fruktansvärd röst.

"Jag skall släppa er fria båda två... jag skall sjelf föra er till portarna."

"För att under vägen låta dina slottsknektar gripa oss och kasta oss i en ännu värre fängelsehåla än denna? Nej tack, min vän, nog får du bjuda oss någonting annat, om vi skola släppa dig lefvande härifrån."

Skoropadzki jemrade sig ömkligt, tiggde och bad om lifvet?

"Nå, jag har en idé," sade slutligen major Nordsköld. "Behagar du ligga stilla här och hvarken röra hand eller fot, medan jag begifver mig upp i ditt kabinett och hemtar skrifmaterialierna? Lofvar du att ligga stilla?"

Slottsbevärfaren svor vid allt heligt, att han skulle röra hvarken hand eller fot.

"Men jag tror dig icke ändå," sade Nordsköld. "Jag måste hafva andra garantier än ditt usla ord och löfte, min vän... Ah, nu har jag det!... Min furstinna, vill du vara god att taga upp den der dolken, som ligger derborta?... Bra!... Kom nu hit!... Också bra!... Sätt dolkspetsen på karlens, strupe!... Alldeles förträffligt!... Nu ligger du nog stilla, min vän?... Så snart han rör en enda lem, låter du dolken sjunka rakt ned i hans hals, och då blir det en ända på ett uselt lif."

Majoren reste sig upp. Furstinnans dolk satt så stadigt på slottsbevärfarens hals, att denne icke gjorde något försök att följa Nordskölds exempel.

"Låt honom hellre dö än undfly," sade Nordsköld. "Inom fem minuter är jag tillbaka. Men..."

jag måste förse mig med ett ljus och jag får icke lemna er i mörker... Ah, jag delar ljuset i två delar, så blifva vi alla hulpna."

I lyktan satt ett tjockt vaxljus, hvilket Nordsköld bröt af på midten. Den ena biten satte han tillbaka i lyktan och stälde denna så, att ljusskenet föll på Skoropadzki, medan furstinnan blef lemnad i mörker. Derefter skyndade han ut ur fängelsehvalvet genom samma dörr, som lemnat Skoropadzki inträde.

Allt högre och högre skyndade han med vindens hastighet. Slutligen såg han ljussken framför eller, rättade sagdt, ofvanför sig. Han var vid målet. Det rum, i hvilket han inträdde, var tydligen slottsherrens kabinett.

"Skrifmaterialier, papper och ett starkt snöre är allt hvad jag behöfver," mumlade han, i det att han såg sig omkring i rummet med otålig ifver.

Snöret hittade han snart. Det satt fästadt vid ett kakelugnsspjell. Nordsköld fattade en på väggen hängande värja och afskar det samt gömde det i sin ficka.

Sedan var det en ringa sak att på slottsbehållarens bord uppsöka papper och allt hvad som behöfdes för att skrifva. Tagande värjan med sig, ville han just begifva sig ned igen, då han plötsligt kom att tänka på nödvändigheten att försäkra sig mot faran af att blifva öfverraskad under de göromål, som han hade för händer. För att vara fullkomligt säker i detta fall läste han inifrån alla de i rummet varande dörrarna med undantag af den, som ledde ned till lönttrappan. Och sedan skyndade han ned igen.

Då han återkom, fann han Skoropadzki och furstinnan i samma ställning, som då han lemnade dem, hvilket naturligtvis mycket glädde honom.

"Har den värde herren uppfört sig hyggligt och snällt, såsom det egnar och anstår en man, hvilken har knif på strupe?" sporde han skämtande.

"Ja visst!... Och han har till på köpet gjort mig en mängd goda förslag."

"Nå, jag må säga!... Har Ni verkligen försökt muta furstinnan Dulskaja? Ni är en högst farlig karl, herr Skoropadzki... Men hör nu noga på hvad jag ämnar säga er, min herre! Jag skall skona ert lif med vilkor att Ni nu genast och här nere underskrifver en handling, hvarigenom Ni förklarar mig och min tjenare oförhindrade att i frihet lemna slottet och ålägger alla edra underlydande att låta oss obehindradt passera. Allt nödigt tillbehör för att förse dokumentet med ert sigill har jag tagit med. Nå, vill Ni rädda ert lif på detta vilkor?... Men, det var sant, innan Ni svarar, vill jag göra uppmärksam på, att jag är försedd med er egen värja. Ni inser nog, att en person i mitt försvifade läge hellre dödar er än afstår från att fly."

"Låt mig blott lefva, så gör jag allt hvad Ni vill," pustade Skoropadzki.

"Det var förnuftigt tänkt och taladt. Tag nu bort dolken, furstinna!"

Den stackars slottshöfdingen fick stiga upp och sätta sig vid det bord, som jemte sängen utgjorde källarhvalfvets hela möblering. Papper och skrifdon lades framför honom. Lyktan sattes på bordet. Och vid sidan af den arme karlen stälde major Nordsköld sig med dragen värja.

Under sådana förhållanden är det tydligt, att det icke kunde dröja länge innan vår major hade det önskade dokumentet i sin hand, vederbörligen affattadt och underskrifvetsamt med slottshöfdingens sigill försedt.

"Nu återstår endast en helt ringa ceremoni," sade Nordsköld, i det att han gömde den dyrbara handlingen i sin ficka och sedan ur en annan ficka framhemtade ett snöre, som Skoropadzki icke kunde undgå att igenkänna.

"Ni ämnar väl icke binda mig?" pustade han med förfäran.

"Jo visst... jo visst!... Anser Ni det icke vara klokt handladt?"

Utan att invänta svar på denna för öfrigt obehöfliga fråga fattade Nordsköld med sina båda händer tag i Skoropadzki, lyftade upp honom och bar honom bort till bädden, der han lade honom ned. Förmodligen ansåg slottshöfdingen det vara helt och hållet lönlöst att försöka motsätta sig en karl, hvilken egde en så utomordentlig styrka och dessutom hade till sitt förfogande en hvass värja och en spetsig dolk. Han lät utan motstånd binda sig och bad att åtminstone blifva skonad till lifvet.

"Nu, min älskade," ropade Nordsköld, när allt var färdigt, "kom med mig upp till lifvet och friheten! Kom, kom! Vi äro räddade med Guds hjälp!"

Han tryckte en kyss på hennes läppar, räckte henne lyktan och bad henne gå förut i den smala trappan. Med stor omsorg tillslöt han och läste dörren. Derefter började uppstigandet, hvilket denna gången icke gick så snabbt för sig som den

förra, emedan furstinnan Dulskaia dertill saknade krafter.

Men omsider befunno de sig uppe i Skoropadzki kabinet.

Vistelsen i fängelset under åtskilliga veckor hade lemnat blott alltför märkbara spår efter sig. Icke nog med att de nu vid skenet af den på bordet stående och klart lysande lampan funno, att de blifvit magrare och blekare, utan de voro äfven i tillfälle att konstatera en mängd andra obehagliga omständigheter.

Deras kläder voro illa medfarna. Deras ansigten och händer allt annat än rena.

"Innan vi visa oss för någon människa, måste vi göra vår toalett," yttrade furstinnan, sedan hon under åtskilliga rysningar betraktat sin bild i en spegel.

"Naturligtvis!... Här hafva vi tvättvatten. Och sannolikt innehåller det stora skåpet derborta en mängd klädespersedlar, som kunna vara oss nyttiga. Skoropadzki ursäktar oss säkert, om vi taga hvad vi behöfva."

"Han skulle säkert anse oss enfaldiga, om vi icke gjorde det."

Medan furstinnan njöt af att för första gången under flera veckor begjuta ansigte och händer med vatten, undersökte majoren klädsåpet och utvalde två dräfter. Emellertid torde det vara onödigt att närmare beskrifva alla detaljer af omklädnads-göromålen. Endast det är att icke förglömma, att furstinnan kröp in i det stora skåpet och drog dörren till efter sig, medan det viktigaste å båda sidor öfverstökades. Allt skedde under muntert

skämt och skratt. Så lätt öfvergår menniskan från det djupaste bekymmer till den största glädje.

Omsider träffade de båda älskande hvarandra på nytt, och de voro då mycket förvandlade. Nordsköld presenterade sig i en präktig, ny kosakuniform, bar värja vid sidan och två dyrbara pistoler i bältet. Men furstinnan bar en enkel civil dräkt och liknade i denna mycket en ung favorittjenare hos en hög herre. Majoren blef utom sig af förtjusning och omfamnade henne mer än tio gånger, innan hon lyckades göra sig hörd af honom med sina påminnelser, att det sannolikt vore bäst att skynda bort utan dröjsmål.

"Du har rätt, min älskade! Men först måste jag förse dig med vapen. Ack, hvad du knutit upp ditt hår på ett förtjusande sätt! På det sättet blir det helt och hållet doldt under hatten. Du är så vacker som..."

"Skynda dig nu! Vi kunna snart bli störda."

Han omfamnade henne ännu en gång och skyndade sedan att bland Skoropadzki's vapen utvälja en väl slipad dolk och två pistoler, hvilket allt han gaf henne. Och en kyss, på hvilken hon var oberedd, fick hon till på köpet.

"Nå, nu äro vi i ordning. Ah, jag glömmet mig. Vi måste taga de här kapporna på, ty eljest väcker vår lätta dräkt misstankar, då vi uppgifva oss skola företaga en längre resa... Nu äntligen äro vi färdiga. Låtom oss gå!... Nej, minsann, jag var nära att glömma det viktigaste af allt... dokumentet."

Men det var lätt uppsökt i de gamla klädtrasorna. Och så voro de äntligen verkligen

färdiga att försöka sin lycka i andra delar af Starodubs slott.

"Vi hafva tre dörrar att välja ibland," sade Nordsköld.

"Det är af nöden, att vi välja den som öppnar för oss genaste vägen ned i slottets stora förstuga — densamma der vi kämpade mot femtio knektar."

"Nå, vi vilja först göra ett försök den här vägen."

Majoren synade en dörr och tittade ut genom den.

"Der är en stor sal med en mängd gamla porträtter på väggarna," sade han. "Det tyckes vara en audienssal och bör således stå i omedelbart sammanhang med slottets stora trappa. Om du icke har någonting att invända, min älskade, så styra vi nu i alla goda magters namn kosan hitåt."

"Som du vill, Ulrik! Låtom oss endast skynda på! Jag bäfvar hvarje ögonblick för, att vårt långa dröjsmål skall förorsaka en upptäckt."

De trädde ut i den väldiga salen, genom hvars fönster dagningens första skimmer spelade in, så att våra vandrande riddare kunde vägleda sig, utan att behöfva medföra ljus. De gingo raskt genom salen, öppnade en dörr vid motsatta sidan och befunno sig, enligt majorens förutsägelse, verkligen vid stora trappan.

Äfven den var af den gryende dagens första ljusskimmer så mycket belyst, att det alls icke mötte någon svårighet för våra vänner att stiga nedför den. Också dröjde de icke att börja nedstigandet. Men nerifrån hördes de taktfasta stegen af de slottsknektar, som stodo på vakt vid yttre dörrarna.

De befunno sig ansigte mot ansigte med soldaterne, hvilka fälde sina gevär och ropade dem an på ett mycket hotande sätt. Men vår vän majoren gick fram till dem och frågade dem, om de icke kunde skaffa ljus, så att de kunde läsa slottsherrens stränga befallning att släppa honom ut jemte hans tjenare. Första gången tillfrågade han dem på polska språket, men då de icke tycktes förstå detta, upprepade han frågan på så god kosakdialekt, som han hade hunnit inhemta under sin samvaro med Wolodja.

"Ljus och lykta hafva vi nog," genmälde en af de båda knektarne. "Men ingendera af oss kan läsa kråkfötterna på det der papperet. Det är således bäst, att nådig herren vänder tillbaka till sitt rum och afvaktar morgonen."

"Omöjligt! Jag har slottsherrens stränga befallning att redan nu begifva mig åstad för att uträtta det uppdrag, som han gifvit mig."

"Det förändrar saken... Vi få väl släppa ut er då, kan jag tro. Men säg mig, är det sant, att Mazepa slutit förbund med den svenske blodhunden?"

"Min vän, jag eger ingen rättighet att för dig yppa min herre Skoropadzki's hemligheter," genmälde Nordsköld med väl spelad högdragenhet.

"Sant nog, nådige herre... Öppna dörren för den nådige herren, Sirpa!"

Kamraten, hvilken tydligen lydde namnet Sirpa, fullgjorde befallningen utan dröjsmål. Våra äfventyrare befunno sig i det fria. En kall luft mötte dem. Men den var frisk och skulle aldrig hafva förefallit dem mera angenäm, om den varit mild

och uppfylld af balsamiska vällukter. Frisk luft, det var för dem detsamma som frihet. Om de hade varit utan vittnen skulle de hafva helsat detta ombyte i deras lefnadsförhållanden med en innerlig omfamning.

Men nu stodo två knektar bakom dem och två gingo vid foten af trappan.

Så snart Nordsköld såg de båda utanför dörren posterade slottsknektarne, öfvervann han beslutsamt sina känslor och sökte efter utvägar. Detta sökande behöfde också icke blifva långvarigt. Han vände sig till de båda knektarne i förstugan.

"Sägen edra kamrater der, hvem jag är!" sade han i befallande ton.

"Jaha," ropade den talföre kosaken, "den här nådige herren är af slottsherren bortskickad i ett viktigt ärende och den andre är hans tjänare. Båda hafva fri passage och ingen får lägga hinder i deras väg."

Efter att hafva sagt dessa ord, smälde han dörren igen.

Furstinnan tycktes tveka. Nordsköld fattade hennes hand, tryckte den och hviskade:

"Mod, min älskade!... Snart äro alla faror öfvervunna."

Men högt och med sträng ton sade han:

"Kom nu, Wolodja! Alltid är du lika seufärdig och sölig. Kom!"

Han steg ned utför den höga slottstrappan och furstinnan följde honom.

Knektarne stego till sidan. Här liksom i förstugan gjorde Nordskölds korta och befallande sätt, att man icke tvekade att anse honom vara stadd i

rätta ärender. De båda knektarne helsade mycket vördnadsfullt. Det var också knapt möjligt för dem att misstänka, att en person som *kom ut* från slottet, kunde vara oberättigad att gå hvarth han ville. En helt annan sak hade det varit, om Nordsköld hade velat tränga in i den kolossala bygnaden.

Vår major såg sig omkring. Han befann sig på borggården.

"Hör nu, min vän!" yttrade han till en af knektarne. "Du kan springa bort till stallet och hemta ett par sadlade hästar åt oss. Men... tag de bästa, det råder jag dig till, ty det ärende, hvarti slottshöfdingen skickat oss, tål icke något dröjsmål. Ställ ditt gevär mot väggen och skynda dig!"

"Men..."

"Karl, inga invändningar! Olycklig du, om du icke lyder!"

"Jo, jo... jag lyder," stammade den förfärade knekten och ilade bort.

Efter en stund leddes två hästar fram. Nordsköld och furstinnan bestego dem och redo utan alltför stor brådska ned till det ställe i slottsvallen, hvarest porten var till finnandes. Här mötte dem större svårigheter.

De på vakt stående knektarne kunde icke läsa och måste därför kalla ut ett slags underbefäls-person, innan de ville öppna porten. Fram ur en dörr rullade på deras kallelse en af fetma nästan klotrund och dessutom för ögonblicket ganska rusig person, hvilken i pockande ton begärde att få se slottshöfdingens skriftliga tillåtelse att få passera porten.

"Var god och läs!" sade Nordsköld kallt, i det att han stack papperet under näsan på den klotrunde underbefälspersonen. "Om Ni *kan* läsa, min vän!"

"Jag!" utbrast karlen. "Jag har gått med heder igenom hälften af en klosterskola, det vill jag låta er veta, min herre, och om jag icke hade lemnat skolan, utan tröskat igenom äfven den andra hälften, så skulle jag i denna stund hafva suttit någonstädes på landsbygden såsom en väl bestäld pope."

Han ville gripa majorens papper, men denne hindrade det.

"Var god och läs det, medan jag håller det!" sade Nordsköld med så befällande röst, att den fete underbefälspersonen fann för godt att lyda. "Edra smutsiga fingrar få icke vidröra ett papper, på hvilket en Skoropadzki satt sitt namn."

"Nå, nå!" mumlade den skamflata fyllbulden, i det att han upplyftade sin lykta så högt, att han kunde läsa papperet. "Jag, Skoropadzki, gör härmed allom bekant och veterligt, att jag härmed... Seså, för f-n, herre, det behöfs icke att läsa mera. Allt är klart. Öppnen portarna för denne nådige herre och hans lakej! Skynda er, edra hundar!"

"Farväl, min hedersvän!" sade Nordsköld, när han red ut genom den öppnade porten. "Gå tillbaka till ditt bränvinsglas. Natten är kall."

Ändtligen befunno våra vänner sig utanför slottets gränser. Största delen af farorna var öfvervunnen. Det återstod endast vakten vid stadsmuren.

Våra båda vänner tryckte hvarandras händer, men deras hjertan voro alltför fulla, för att tillåta

dem att finna ord till uttryckande af hvad de kände.

De redo under tystnad genom ett par gator, kommo till en stadspört, uppvisade för en underofficer sitt pass och kommo lyckligt ut.

Att hästarna icke sparades under de första tolf timmarna, derom kan man vara öfvertygad. Redan när solen gick upp, voro de mer än två mil borta från staden och fästningen Starodub.

TRETIOÅTTONDE KAPITLET.

Missräkningar.

Ivan Mazeppa spelade ett högt spel. Förlorade han det, så kunde man helt visst få köpa både hans heder och hans magt för ett halft tjog kopek. De politiska syftena äro icke tillräckliga att nöjaktigt förklara hans upprorsförsök mot tsar Peter. Och alldeles ur stånd till något slags förklaring äro de i fråga om den slapphet, slöhet, brist på förutseende, den brist på kraft och den likgiltighet, hvarmed han bedref de i och för ett uppror nödvändiga anstalterna. En stor del af dem glömde han bort. En annan del utförde han på ett bakvänt sätt, så att de mera skadade än gagnade. Och resten behandlades på ett sådant sätt, att ingenting blef färdigt, utan öfverallt sågo de invigde endast halfgjordt arbete i den stund, då resningen

mot tsaren skulle ega rum. Det var därför icke underligt, att Mazeppa i sista stunden öfvergafs af de bäste bland dem, som slutit sig till honom. Den besynnerlige hetmanens beteende låter icke förklara sig annorlunda än genom antagandet, att en dåraktig kärlek drog hans tankar, sinne och uppmärksamhet bort från den viktigare angelägenheten.

Såsom exempel på Mazeppas okloket och brist på förutseende må nämnas, hurusom han utfärdade påbud att i alla landets kyrkor skulle hållas förböner mot de kätterske svenskarne. Vi hafva hört tsar Peter sjelf prisa denna åtgärd. Och icke utan skäl! Ty dessa förböner jemte kungörelser, i hvilka kosakerne förmamades att gömma undan sina förråd och dyrbarheter, så att de icke måtte falla i händerna på "det svenska röfvarepacket", alstrade hos kosakallmogen en fruktan för svenskarne, hvilken icke visste af några gränser, och ett hat mot Carl den tolfte och hans bussar, hvilket inga senare öfvertalningsförsök lyckades minska, ännu mindre helt och hållet med rötterna upprycka.

Och på tusende andra sätt begick Mazeppa dårskaper, som äro oförlätliga och blifva förklarliga endast under den förutsättning, som ofvan antyddes. Men om kosakernes hetman då för tiden hade varit en kallblodig man, en man med sjelfbeherskning, skulle han utan tvifvel hafva förmått lemna Carl den tolfte en god handräckning, förvärfva sig och sitt folk sjelfständighet och beröfva tsaren segern vid Pultava.

Äfven lät den kärleksranke gamle herren den lägliga tiden gå obegagnad förbi. Och troligt är, att han skulle dröjt ännu längre, om icke den af

oss skildrade lyckliga tillfälligheten, genom hvilken han upptäckte furstinnan Dulskaias vistelseort i fängelsehålan under Starodubs slott, hade i någon mån lugnat honom och lemnat honom tid och ledighet att tänka på andra affärer. Han trodde sig hafva henne säkert förvarad i det otillgängliga fängelsehvalfvat, och han menade henne vara så mycket mera oåtkomlig för andra män, som endast han visste, att det var hon, som dolde sig under en manlig tjenares dräkt. Från den stunden började han med mera ifver fullfölja sina planer mot tsar Peter. Men det var då för sent, ty redan vid det tillfälle, då Ivan Stefanovitsch Mazeppa besökte Starodub och såg furstinnan Dulskaia, redan då hade Skoropadzki afsändt en budbärare till tsaren och en annan till den icke långt från Starodub stående ryske generalen Iffland, båda två medförande underrättelser om Mazeppas resning och den senare derjemte en uppmaning till generalen att ofördröjligen tåga ned till Starodub och besätta staden.

Ett samtal, som Ivan Mazeppa hade med Skoropadzki, när den förre kom tillbaka upp i den senares kabinett och fann honom sitta i lugn vid arbetsbordet, sysselsatt med läsning af en mängd rapporter och andra tjenstepapper, torde förtjena anföras:

"Nå, fångarna funnos väl kvar?" frågade Skoropadzki helt oskyldigt.

"Ja, visst! Ni har fullgjort er uppdrag i den delen ganska bra."

"Det fagnar mig att höra ett sådant omdöme. Besökte Ni båda två?"

"Ja ... jaha ... ja, det gjorde jag," försäkrade Mazeppa.

"Och ingenting är att anmärka angående de båda karlarnes behandling?"

Mazeppa såg skarpt på Skoropadzki, liksom om han velat utforska, huruvida denne verkligen egde någon annan kunskap om fångarnes kön, än hans ord antydde.

Men Skoropadzki var alltför listig att låta en Mazeppa skåda i sina kort.

Mazeppa tycktes blifva mycket belåten med hvad han här såg.

"Ingenting! Sådana landsförrädare," sade han, "som de der båda farliga karlarne hafva det godt nog dernere i hålorna. Men Ni är mig ansvarig för deras lif, Skoropadzki. Jag vill, när våra planer blifvit lyckligt utförda och vi åter få lugn i landet, å nyo förhöra dem och döma dem för deras brott. Det är sannerligen ett par mycket farliga karlar ... mycket, mycket farliga."

Och Ivan Stefanovitsch tog på sig en min, som om han hade kommit på spåren en revolutionär liga af det allra farligaste slag.

Emellertid for han till sin olycka bort från Starodub och lemnade den falske Skoropadzki fria händer. Nöjd i sitt sinne, därför att han visste, att furstinnan fans i Starodub under lås och bom, och därför att han väntade, att Carl den tolfte inom några dagar skulle besätta staden, red han omkring i Ukraina för att samla sina anhängare till en här, med hvilken han ämnade sätta öfver Desnafloden och möta den väntade hjeltekonungen. Men några få dagars ansträngd verksamhet kunde

icke ersätta hvad han förlorat genom månads-
lång likgiltighet för det stora företagets detaljer.

En integrerande del af hans plan var den, att kung Carl skulle i förväg skicka en manstark trupp för att intaga Starodub eller, rättare sagdt, för att hålla intåg der och besätta staden. Han hade förberedt detta genom att till Skoropadzki skicka det besynnerliga bref, som vi i ett föregående kapitel hafva sett slottsherren läsa och till egen fördel uttyda. Och Mazeppa visste nu genom budbärare, att kung Carl hade skickat generalmajoren Anders Lagercrona åstad med en del trupper för att sätta sig i besittning af Starodubs stad och slott.

Skoropadzki stod en dag på Starodubs vall och blickade ut öfver nejden.

Det var fram på eftermiddagen. Slottsherren hade nyss blifvit kallad för att åskåda, huruledes en svensk krigshär marcherade fram mot staden. Skoropadzki var blek. Emellanåt tog han sina blickar från svenskarnes långa linier och rigtade dem åt alldeles motsatt håll

"Alla onda andar regera!" brummade slottsherren. "Hvarför dröja ryssarne? Snart hafva vi hela det der svenska packet på ryggen. Och f-n sjelf skulle inte kunna försvara en stad emot det följet. Jag önskar, att dj-n toge både kung Carl och general Ifland."

Men Skoropadzki behöfde alls icke oroa sig. Carl den tolfte hade med vanlig sorglöshet och pojaktigt oförstånd till den viktigaste posten vid hela detta företag utsett en person, som sannerligen alldeles icke var farlig för fienden, men deremot

mycket farlig för sina egna vänner. Den mannen hette Anders Lagercrona.

I historien skildras den karlen såsom en meniska utan några krigiska förtjenster eller några berömvärda egenskaper och såsom en man, hvilken var mycket skickligare i ordbyte än i vapenskitte och för öfrigt känd för att springa med sqvaller hos konungen om sina vapenbröder. Hans generalmajorsvärdighet var mera en genom ögontjenst och liseri vunnen titel, än en rang, som stod i förhållande till hans verkliga förtjenster. Men genom expeditionen till Starodub skulle han förvärfva sig anseende som fältherre och stoppa munnen till på alla de belackare, som plägade drifva gäckeri med hans tomma titel.

Och han skötte sitt uppdrag så som hela hären väntade.

Utanför Starodubs murar stannade han och satt en lång stund qvar på sin häst och tittade på Skoropadzki. Naturligtvis var han utom skotthåll. En sådan der fjeskig karl plägar vara rädd om sitt fina skinn och det fagra hullet.

"Låtom oss genäst anfalla," uppmanade officerarne.

"Bah! De öppna nog fästningen för oss utan något angrepp."

"Det synes dock icke så, herr generalmajor. Der står en herre på muren och om jag icke miss-tager mig, är det Skoropadzki sjelf. Karlen är icke blind. Han måste se oss. Då han nu icke skyndar att öppna portarna, så bevisar det, att man icke bryr sig om oss."

"Politik, min herre! . . . Endast politik!" sade generalmajoren förnumstigt.

"Mitt råd är, att vi icke underhandla, utan genast angripa."

"För f-n, jag har icke begärt ert råd, min herre! Vi veta ju ännu icke, huru stor besättning staden och slottet hafva. Jag såsom öfverbefälhafvare anser klokast att invänta närmare underrättelser, innan vi blottställa hären."

"Och jag såsom en smula van vid dylika ting," inföll öfversten ironiskt, "anser, att kosa-kerne icke skola våga göra motstånd, om vi storma murarna."

"Förhållningsbrevet ålägger mig icke annat än att helt fredligt taga staden i besittning och jag tänker med er tillåtelse, min herre, handla derefter."

Nå, öfverstens tillåtelse behöfde han naturligtvis icke begära, utan steg genast af sin häst och befallde, att hären skulle lägga sig i nejden, medan man väntade på, att Skoropadzki skulle vara nog dum att öppna portarna. Men den djerfve öfversten erhöll till straff för sina goda råd befallning att anse och förhålla sig såsom den der vore arresterad och försatt ur tjänstgöring.

Der låg således den svenska hären utanför en stad, som inom en half timme kunde hafva genom en stormning intagits. Och den låg overksam.

Det blef natt. Och Anders Lagercrona låg och sof det goda samvetets och dumhetens sömn.

Under natten anlände en rysk armée framför Starodub och blef genast af Skoropadzki insläppt i full öfverensstämmelse med ordalagen i hans order,

sådan Mazeppa hade gifvit honom den i det omtalade tvetydiga brefvet.

Men när Anders Lagercrona, den tappra munvädershjelten, vaknade vid ljudet af rysk lösen, tre från stadsmuren aflossade styckeskott, hade han intet annat att göra än att med sin krigshär och den arresterade öfversten börja återtåget till kung Carl. Om han var skamflat, när han anträdde den färden, det förmåler icke historien. Men det är icke troligt, att ett sådant nöt förmådde känna blygsel. I sådan händelse hade han aldrig åtagit sig ett uppdrag, som tydligen öfversteg hans förmåga. — Om han ändå hade följande morgon angripit staden och försökt återtaga den från ryssarne, så kunde man hafva känt medlidande med karlen, dock under förutsättning att han låtit skjuta sig.

Förlusten af Starodub var naturligtvis en svår missräkning för kung Carl.

Men det var skrifvet i försynens bok, att det skulle blifva ännu värre.

Vi minnas, hvilka storartade löften Mazeppa gifvit i fråga om den hjälphär af kosaker, som han skulle tillföra kung Carl. Mellan tjugo och tretio tusen krigare — sådant var hans löfte. Men äfven här har man att anteckna en svår missräkning. Ty genom ett oerhördt arbete, utfördt under några dagar, då det egentligen hade dertill behöfts flera veckors ansträngd flit och möda, lyckades han sammanskrapa blott en liten hop af mellan fyra och fem tusen kosaker. Och äfven dessa kunde han förmå att följa sig endast genom osannfärdiga uppgifter, i det han inbillade dem, att de skulle gå i fält *mot* svenskarna och icke *med* dem. Detta var nu följden af, att han hade månadsvis jagat furstinnan

Dulskaia i stället för att organisera upproret mot tsaren.

Först när han hade fört sin lilla hop så nära svenskarnes linier, att kosakerne omöjligen kunde undkomma, blottade han för sitt folk den verkliga afsigten med deras tåg. Detta skedde nu uti ett tal, hvarur vi anföra följande tirad:

"Vänner och vapenkamrater! Nu är tiden inne för oss att handla. Nu skola vi begagna tillfället att hämnas allt det tyranni och all den grymhet, som ryssarne under en lång följd af år hafva mot oss utöfvat, alla de ingrepp uti kosakernes fri- och rättigheter, som de hundarne hafva gjort. Nu står det i eder makt att afskudda eder detta skymfliga ok och göra Ukraina till ett fritt, oafhångigt och blomstrande rike. Det är till ett sådant företag, jag eder inbjuder. Det skall säkerligen vinnas af vår egen tapperhet och af den segersälle svenska konungen, hvilken erbjuder sig att med oss fäkta mot den trolöse ryssen."

Höfdingarne hörde de präktiga löftena, blickade bort till det svenska lägret och sågo dess kanoner rigtade just på dem. Det finnes väl i hela världen intet mera säkert verkande öfvertalningsmedel än laddade kanoner. Höfdingarne blefvo också öfvertalade och gingo in på hetmanens förträffliga planer.

Men så snart tillfälle yppade sig — och det dröjde icke många dagar — rymde de flesta kosakerne bort till sina landsmän eller ryssarne. Endast tre eller fyra hundra man stannade kvar och äfven dessa decimerades småningom.

Sådana voro resultatet af Mazeppas upprorsplaner.

TRETIONIONDE KAPITLET.

Pultava.

Ingenting bevisar bättre Mazeppas lumpna karakter än hans beteende efter misslyckandet af hans upprorsförsök. Han vände sig nämligen till tsaren och erbjöd sig i hemlighet att tillfångataga och åt tsar Peter öfverlemna den svenske konungen och hans generaler — i fall han derigenom kunde vinna tsarens förlåtelse och erhålla sin förra värdighet tillbaka. Ty Skoropadzki hade snart intagit Ivan Stefanovitschs plats såsom hetman.

Det tycktes nu vara slut med Carl den tolfte krigslycka. Hvad helst han företog sig misslyckades. Vi behöfva endast nämna olyckståget till Hadjatsch, det till Viprek och det till Krasnokutsch — allt händelser, som äro för våra läsare alltför väl bekanta att behöfva här skildras. Under vintern sammansmälte den efter föreningen med Lewenhaupt af 40,000 man bestående hären till hälften af denna summa. Hunger och köld voro bistra fiender. Man såg hästar af hunger bita sönder och svälja sina seltyg eller dödade soldaters kläder. Och manskapet måste hålla tillgodo med de vidrigaste födoämnen. Sedan började ryssarne jaga svenskar, liksom man jagar vilddjur — för skinnets skull. Tsaren utfästade belöningar för hvarje tillfångatagen svensk — 2,000 rubel för en general, 1,000 för en öfverste o. s. v. i proportion till den fångades grad. Men för en gemen soldat eller

ryttare betalades endast 5 rubel, om han var lefvande, och tre, om han var död. Naturligtvis blef denna jagt en eftersökt sysselsättning bland ryssarne.

Men kung Carl var och blef densamme. Till och med alla dessa oerhörda lidanden — i hvilka han deltog lika mycket som den ringaste man i hären — förmådde icke fördrifva ur hans hjerta det pojaktiga öfvermod, som icke tillät honom inse den verkliga belägenheten. Han skref den 30 mars 1709 till konung Stanislaus: ”jag och hären äro i ganska god belägenhet; fienden har i alla träffningar blifvit slagen och bortjagad”. — Ingenting kunde vara mera osant än denna uppgift. Men det är icke osannolikt, att kung Carl sjelf trodde på hvad han skref.

Mazepa, som aldrig kunde lefva utan intriger, började underhandlingar med ryske borghöfdingen Cherzik i Pultava rörande stadens öfverlemnande till svenskarne, men Cherziks förrådiska stämplingar upptäcktes af tsaren, som genast gjorde processen kort med borghöfdingen och skickade till Pultava såsom borgherre den tappra öfverste Kollin.

Der stod nu Carl den tolfte med hela sin sammansmälta här inpressad i Pultavas närhet mellan de tre floderna Dnieper, Psiol och Vorskla. Och det allra värsta var, att gent emot Pultava på Vorsklas östra strand samlades hela ryska hären.

Emellertid hade major Nordsköld och hans furstinna, sedan de lyckats på ett så underbart sätt fly ur fångelset på Starodubs slott, irrat omkring till en tid i ändamål att uppsöka det svarta kompaniet. Detta lyckades också efter ett par månaders ansträngningar. De funno det svarta

kompaniet i all önskelig välmåga under befäl af den kække Wolodja, som naturligtvis var både förtjust att återse sin husbonde och furstinnan och genast villig att åt majoren öfverlemna det befäl, som han endast till truppens gagn, men alldeles icke af någon äre-girighet hade åtagit sig. Och under många vinteraftnar måste Wolodja berätta om sina äfventyr under den tid, han hade befäl öfver den tappra skaran.

Sedan nu Nordsköld ånyo hade trädt i spetsen för det svarta kompaniet, fortsattes naturligtvis det gamla lifvet. Man gjorde allt för att oroa och skada ryssarne och var glad, om man någon gång kunde tillföra svenskarne någon liten hjälp — en uppsnappad förrådsfora, ett par eröfrade kanoner o. s. v. Någon gång lyckades Nordsköld att komma emellan, när en mindre svensk styrka för skinnets och betalningens skull jagades af ryssarne. Och der svarta kompaniet gick fram, der flydde ryssarne med panisk förskräckelse, så vida de icke voro skyddade af vallar och grafvar. Den maskerade kämpen med den helt och hållet svarta ryttarskaran syntes dem vara någonting öfvernaturligt, som man omöjligen kunde strida emot, och då dertill kom den utomordentliga djerfhet, tapperhet och klokhet, hvarmed svarta kompaniet anfördes och kämpade, så var det icke att undra på, om ryssarne helst undveko att inlåta sig i strid med vår vän majoren.

Men den som längtade efter major Nordsköld, det var Ivan Mazeppa. Icke därför att den karlen nu omsider omvändt och bättrat sig. Nej, men han ville med egna ögon öfvertyga sig, att det

verkligen var hans gamle fiende majoren och att furstinnan Dulaskaia var i hans sällskap — således att icke båda två ännu lågo qvar i fängelsehålorna under Starodubs slott. Dock hade det ända till fram på sommaren 1709 icke lyckats Mazeppa att komma det svarta kompaniet så nära, att han kunnat öfvertyga sig om, huruvida furstinnan var fri eller ej. Att han numera, sedan han icke var någonting annat än en f. d. kosakhetman och sedan skymf och olycka började hvila tungt på honom, icke kunde hafva något hopp om att någonsin få en polsk furstinna, det insåg han fullkomligt. Och det var sannerligen icke heller i ändamål att fortsätta frieriet, som han önskade sammanträffa med furstinnan Dulaskaia. Han hade nemligen, förblindad af sin brinnande passion, inom sig svurit en dyr ed, att då han icke sjelf fick ega den sköna qvinnan, så skulle ingen annan man åtnjuta den lyckan. Och därför lurade han på Nordsköld och furstinnan icke annorlunda än lönmördaren på sitt rof.

Emellertid gick tiden framåt under fortfarande olyckor och missöden för Carl den tolfte och svenskarne. Det blef slutligen nödvändigt att våga ett afgörande steg. Och den 28 juni 1709 togs detta steg. Då utkämpades slaget vid Pultava. Hvarje svensk vet hvad det namnet betyder.

I det ordet Pultava innefattas minnet af det mest olycksdiga nederlag, som de svenska vapnen någonsin lidit.

Olyckligtvis var Carl den tolfte sårad, så att han måste bäras omkring på en bår. Derigenom hindrades han att sjelf leda striden. Och icke heller kunde han nu på sina soldater utöfva den

elektriska inverkan, hvarmed han mera än någon annan härförare varit i stånd att lifva upp deras mod till och med under de mest förtviflade förhållanden.

Rehnskjöld förde högsta befälet. Redan vid bataljens början tappade han hufvudet... endast i oegentlig betydelse, ty om någon annan, t. ex. Lewenhaupt hade fått öfvertaga befälet, skulle helt säkert striden hafva blifvit ledd på ett helt annat sätt och — hvem vet eller vågar säga, att icke Carl den tolfte och Sveriges ära då hade kunnat räddas?

I stället för att med kraft leda *allt efter en plan*, var Rehnskjöld obeslutsam, gaf tvetydiga och mot hvarandra stridande befallningar och sökte af obetydliga anledningar midt under sjelfva stridens hetta gräl med de underordnade befälhafvarne, hvilka han skymfade på det allra mest obetänksamma sätt. Ja, Rehnskjöld glömde sig till och med så mycket, att han utgöt sin förbittring öfver konungen sjelf. "Ja," röt han en gång till kungen, "så gör *herrn* alltid. Jag får inte göra som jag vill. Gud gifve *herrn* ville låta mig råda!"

Ehuru sårad och ur stånd att göra någon egentlig nytta, ville Carl den tolfte icke låta bära sig ut ur stridsvimlet. Den ena gången efter den andra lopp han fara till lifvet. Hästarna för hans bår blefvo skjutna. Drabanterne, som marscherade vid sidan af båren, blefve också skjutne den ene efter den andre. Slutligen krossade kulorna sjelfva båren. Men lakejen Hultman tog grimskäften från några hästar och sammanband den, så att den ännu en stund kunde begagnas af konungen. Och

så bars han omkring ända till fram på eftermiddagen, ofta midt i den hetaste striden.

Och svenskarne kämpade som lejon. Deras tapperhet gjorde underverk. Att nämna något särskildt regemente, hvilket utmärkte sig framför de andra, är omöjligt, ty de ådagalade alla ett makalöst hjertemod. Men hvad kunde väl tretton tusen man illa väpnade och illa förda trupper uträtta mot en uthvilad, med amunition rikligen försedd och icke utan klokhets fördyrsk här af åttatio tusen? Kampen blef öfverallt på hela slagfältet en döds-kamp. Men ännu hade ingen svensk vacklat eller gjort min af att fly.

Utom sig af raseri lät konungen bära sig in i elden. Adam Lewenhaupt, Axel Sparre och Hård gjorde öfvermenschliga ansträngningar för att hejda de tillbakavikande regementena. Och kung Carl ville bistå dem.

Men just då han ville höja sin röst, kom en kula, som helt och hållet krossade hans bår, så att konungen störtade till marken. Soldaterna sågo olyckan. De sågo äfven, hurusom den trogne lakejen störtade ned på knä bredvid konungen. De närmaste hörde också, hurusom tjenaren under det första intrycket af olyckshändelsen ropade: "Kungen är skjuten! Den bästa kung i verlden är skjuten! Aldrig får jag en sådan herre eller Sverige en sådan kung."

De förtviflade orden, åtminstone en del af dem, trängde fram till de närmast stående svenskarne. Desse hade i stridens qualm och hetta icke tid att undersöka, huruvida det var en sanning. De började i sin ordning ropa: "Kungen är skjuten!

Kungen är död!" Och snart spred sig den falska underrättelsen utefter hela härens linie. Viller-vallan blef ännu större. Trupperna, nu modfälda, veko mer och mer tillbaka. Här och der sågs ett kompani stadt i full flykt.

Men kungen var icke död. Han lät drabant-erne lägga sina pikar i kors och på den sålunda åstadkomna bären lyfta sig upp. Då han nu såg tecknen till en börjande allmän flykt, greps han af förtviflan.

"Svenskar! . . . Svenskar!" ropade han.

Men det hördes icke, emedan bullret af striden öfverröstade det.

I samma stund blef Rehnskjöld tillfångatagen af ryssarne.

Allt var förloradt.

Just i det ögonblick, som vi nyss skildrade, då kulan krossade kungens bår och kastade hans majestät till marken, visade sig det svarta kompaniet på en höjd, från hvilken man kunde öfverskåda stridsplatsen.

Nordsköld hade, när slaget vid Pultava började, befunnit sig med sitt manskap långt borta på en eller annan expedition. Men dånet af kanonskotten underrättade honom, att en allvarsam strid försig-gick, och han var då icke sen att vända om. Men vägen var lång och svår, och det dröjde därför ända till frampå eftermiddagen, innan han kunde hinna så nära slagfältet vid Pultava, att han befann sig på nyssnämnda höjd.

"Ack min älskade, det är ute med kung Carl," utropade furstinnan.

"Ja, men vi måste rädda konungens lif, Gossar! Hvilka vilja följa mig?"

Alla förklarade sig villige dertill. Ingen ville lemna sin anförare.

"Men likväl måste hälften af dem stanna kvar hos dig, min älskade," hviskade han till furstinnan.

"Hos mig? . . . Obehöfligt, ty jag följer ju med dig!"

"Det går icke an, min Kathinka. Du ser sjelf, hnru det går till der nere. Jag kan icke tillåta, att du blottställer dig för så rysliga faror."

"Och jag, min käre Ulrik, vill lefva eller dö med dig. Samma öde skall förena oss."

De gäfvö hvarandra en innerlig blick, i hvilken all hjertats kärlek uttalades, tryckte hvarandras händer och hviskade några ömma ord.

Derefter vände Nordsköld sitt hufvud och kommenderade:

"Framåt då, hela mitt tappra, svarta kompani!"

Kompaniets svarta hingstar satte sig i rörelse liksom drifna af en enda vilja. Småningom ökades farten. Och när slagfältet uppnåddes, drefs redan genom häftigheten af anfallet en tredubbelt större rysk styrka ansenlig väg baklänges. Mången blodig panna utdelades. Mången ryss föll för att aldrig mera resa sig. Men äfven kompaniet led svåra förluster.

Nordskölds mening var emellertid icke att försöka inverka på utgången af en strid, som redan var oåterkalleligen förlorad för svenskarne. Han ville endast rädda konungens lif. Och därför lät han endast sitt kompani taga en annan rigtning, hvilken skulle föra det närmare hans majestäts person. Det

var just då drabanterne upplyftade konungen på sina korslagda pikar. Vår hjeltemodige major hade dittills en stund icke varit säker om, hvar konungen befann sig. Nu såg han honom och hela kompaniet flög dit.

Samtidigt gjorde Lewenhaupt öfvermenskliga ansträngningar, för att på slagfältet samla de spridda skarorna af svenskar.

"Stån, gossar, i Jesu namn!" ropade han. "Låtom oss icke öfvergifva konungen!"

Några infanterister hörde ropet och svarade genast:

"Är kungen här, så viljom vi stå."

Desse infanterister blefvo den kärna, kring hvilken Lewenhaupt småningom samlade en liten del af den nu slagna svenska hären. Men mellan honom och konungen stodo en mängd fiender, mest kosaker. Och för att uppnå konungen måste Lewenhaupt ännu en gång föra sitt folk i elden.

Derför kom Nordsköld först fram till konungen, hvilken han fann omgifven af endast tre bårbärare. När striden började, var deras antal tjugofyra.

Kungen låg åter igen på marken. Liggandet på pikarna blef honom för besvärligt och dessutom hade han knapt blifvit upplyftad på denna improviserade bår, förr än fiendens kulor dödade två af drabanterne. Den trogne lakejèn Hultman grät och ref sig i håret och klagade sin nöd, men visste sig ingen råd, huru han skulle kunna rädda konungens lif. Hans tillgifvenhet för konungen framstår vid detta tillfälle på ett för både herre och tjänare mycket hedrande sätt. En mindre trogen karl skulle hafva flytt från sin herre.

Då stormade Nordsköld fram med sitt svarta kompani. Äfven nu bar majoren sin halfmask för ansigtet. Han lät kompaniet göra halt, hoppade af hästen och gick fram till konungen.

"Ah! . . . Ni här, min maskerade vän! . . . Ni har ofta hjälpt mig i nödens stund. Nu står jag icke mera till att hjälpa."

"Åtminstone kan er majestäts lif räddas. Se här min häst!"

"Men kosakerne skola hugga ned dig."

"Bättre det, än att de hugga ned ers majestät! Tillåt mig! . . ."

Den starke majoren tog och upplyftade konungen samt bar honom bort till den svarte hingsten och satte honom upp på den med den sårade foten lagd öfver djurets hals.

"Nu, ers majestät, har Ni tillfälle att draga er ur striden. Rid och möt greve Lewenhaupt, som kommer derborta! Under tiden vill jag med mitt svarta kompani hejda de framträngande kosakerne, till dess Lewenhaupt hunnit föra ers majestät bort ur elden."

Medan Nordsköld yttrade detta, hade hans manskap redan råkat i handgemäng med de anryckande kosakerna. Faran för konungen var öfverhängande, men det oaktadt dröjde han, lade handen på Nordskölds axel och yttrade:

"Jag har dig att tacka för mitt lif, liksom jag förut mången gång haft dig att tacka för hjälp af hvarjehanda slag. Säg mig nu hvem du är, på det att din konung må veta, hvem han är så stor tack skyldig, och kunna belöna dig, om Gud ännu

en gång låter lyckans sol skina öfver din konungs hufvud."

"Ack, ers majestät, se i mig endast en ångrande syndare, hvilken önskar er förlåtelse! . . . Men rid bort . . . rid bort nu! Faran är öfverhängande. En kula kunde . . ."

"Jag rider icke bort, förr än du har visat mig ditt ansigte."

"Nåväl då!" utropade Nordsköld och slet masken bort från anletet.

Konungen log.

"Jag visste väl, att det var du, Nordsköld. Du har tusenfaldigt försonat hvad du brutit, och om jag i denna stund vore segerherre, skulle du erhålla en belöning så stor, att du aldrig kunnat derom drömma."

"Rid! . . . Rid! . . . Hafven taek, men rid nu! . . . Skynden er!"

Kung Carl sprängde bort. Kulorna hveno kring hans öron. Men han uppnådde lyckligt Lewenhaupt, som icke dröjde att föra konungen bort.

Nordsköld stod ensam. Hans kompani var kringvärfdt af kosaker och kämpade för lifvet, en mot tjugo. Och han, anföraren, kunde icke komma dem till hjälp. Han var ju till fots.

Då delade sig kosakernes täta linie. Sju ryttare — den sista återstoden af det svarta kompaniet — banade sig en väg ut ur kretsen. Alla de andra hade stupat. Men dessa sju ville dö i sällskap med sin major.

Till sin glädje varseblef Nordsköld i spetsen för den lilla truppen såväl furstinnan som Wolodja,

den senare förande vid handen en svart häst, som nyss bar en af kompaniets hjeltar.

"Sitt upp, major!" ropade Wolodja, "Vi måste fly för att rädda lifvet. Och vi hafva gjort nog för att icke sägas fly utan ära."

De rundtomkring liggande stupade kosakerne vittnade, att den trogne Wolodja talade sanning.

Majoren kastade sig upp på hästen och ropade:

"Nu bort härifrån, min älskade! Vårt värf är slut. Tillbaka till Polen och lyckan!"

De skulle just spränga bort, då en ensam ryttare kom framstormande från ett annat håll, rusade rakt fram mot Nordsköld och furstinnan och sträckte ut handen, hvilken höll en pistol.

"Ha . . ., Mazeppa!" röt Nordsköld och drog sin värja.

"Ja," hväste ryttaren, "jag är Mazeppa, som kommer för att skilja er båda åt för evigt."

Han aflossade sin pistol. Kulan träffade furstinnan i bröstet. Och såret syntes oundvikligen vara dödligt. Med ett hänskratt stormade Mazeppa derifrån.

Men Nordsköld var utom sig af sorg och raseri. Han sporrade sin starka hingst och ville jaga efter den flyende mördaren. Men kosakhopen vältrade sig fram och inneslöt honom.

På samma gång blef Wolodja omgifven af en annan skara.

Båda två fördes af kosakerne långt bort från den plats, der furstinnan hade fallit. Wolodja kämpade med lugn och lyckades därför bana sig en väg ut ur vimlet. Men Nordsköld högg och stack som en vansinnig. Sorgen öfver furstinnans

död gjorde honom utom sig. Och när hans fiender märkte, att de aldrig skulle kunna med blanka vapen öfvervinna honom, kastade de sig i stället öfver honom och gjorde honom till fånge.

Medan nu striden på alla punkter af slagfältet vid Pultava var ändad och medan Carl den tolfte flydde i riktning mot Bender och Nordsköld fördes som fånge djupt in i Ryssland, gick en man sökande omkring på stridsplatsen. På hans ansigte runno ymniga tårar.

Mannen var Wolodja.

Och Wolodja sökte efter den i striden stupade furstinnan Dulskaiä och efter sin major.

Om tiden tillåter oss, komma vi i en följande roman under titel "Kalabalik" att å nyo uppsöka några af de personer, hvilkas öden under en del af lifvet vi hafva i denna berättelse skildrat. Det är ju möjligt, att Kathinka Dulskaiäs sår icke var dödligt.

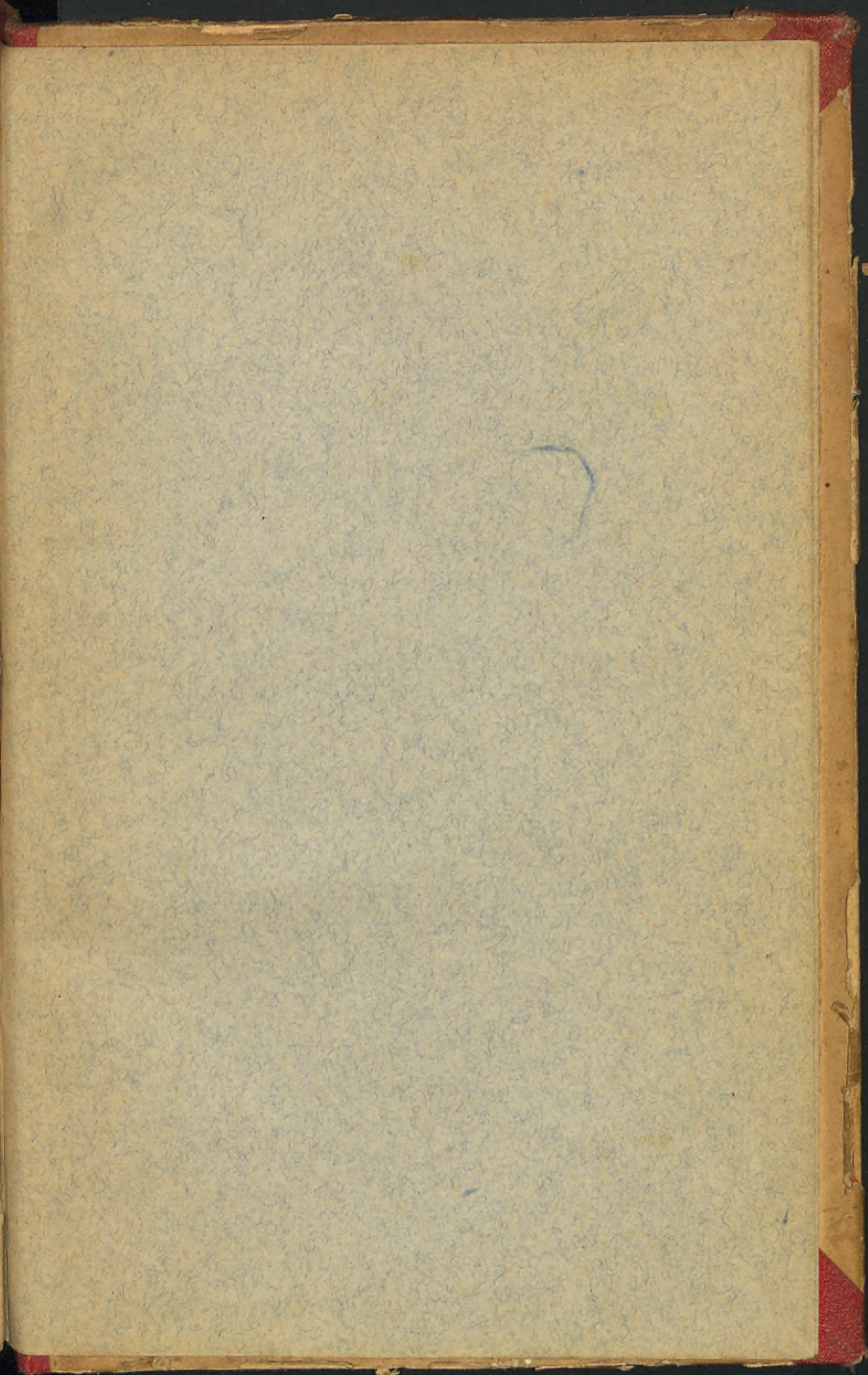
Innehåll:

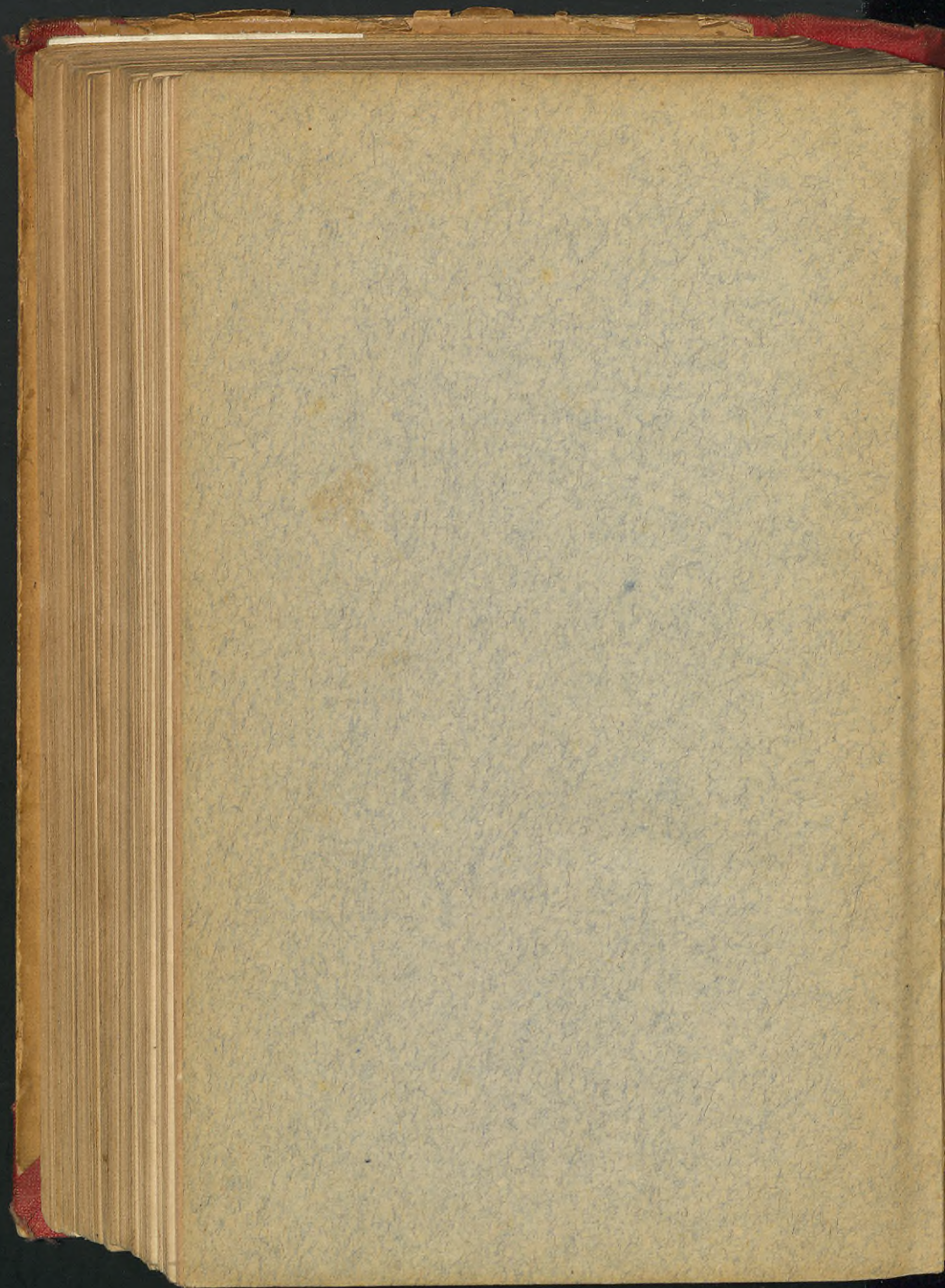
1. Herren till godset Mazeppa	3.
2. Sångerskan	16.
3. En gubbes kärlek	28.
4. Huru en kosak hämnas	42.
5. Hvari läsaren får veta, hvad som roar en konung och hvad som icke roar hans undersåter . . .	49.
6. «Två kattor»	66.
7. Furstinnan och munken	75.
8. Krigslist	85.
9. Dolkstötarna	104.
10. En konungs vrede	110.
11. Den sköna furstinnan	129.
12. Munken måste fly	146.
13. Ett streck i räkningen	153.
14. Spöket under sängen	164.
15. Wolodja visar, hvartill han duger	171.
16. Wolodja visar sig duglig till bättre företag	179.
17. Mazeppas ombud	187.
18. Nordsköld och kung Carl	195.
19. Nordsköld i Stanislai tjänst	201.
20. Mazeppa i Varsjav	208.
21. Wolodjas äfventyr	218.
22. Ändtligen!	227.
23. Den förvandlade biskopen	234.
24. Carl den tolfte i Radoskoviec	243.
25. Det svarta kompaniet	252.
26. Huru qvinnorna kommo öfver Beresina	268.
27. Golovtschin	276.
28. Hvad Wolodja hade att förtälja	297.

29.	Mazeppa gör ett nytt försök	324.
30.	Cyrills öde	337.
31.	Vid Malatize	357.
32.	Ivan Mazeppa i knipan	379.
33.	Wolodja förklarar sig vara häpen	397.
34.	Fångenskap	417.
35.	Väggen	427.
36.	Obeveklig	439.
37.	Huru Nordsköld och furstinnan lyckades fly från Starodubs slott	453.
38.	Missräkningar	469.
39.	Pultava	478.

d

—
—

6000195293

Göteborgs universitetsbibliotek

På ALBERT BONNIERS förlag hafva förut utkommit följande

Böcker för den mogna ungdomen:

SNAPPHANENS BRÖLLOP. Historisk roman från Carl XI:s tid af *Lodbrok*. Häft. i illustr. omslag 2: 75; kart. 3: 25; inb. 3: 75.

UTKASTAD I VERLDEN. Berättelse från Amerikanska sydstaternas upprorskrig af *H. af Trolle*. Häft. i illustr. omslag 2: 50; kart. 3 kr.; inb. 3: 50.

SILFVERSMEDENS SON eller **Resan utföre.** Berättelse af *H. af Trolle*. Häft. i illustr. omslag 2: 50; kart. 3 kr.; inb. 3: 50.

TIO KUNGA-ÄFVENTYR. Berättade af *Pehr Thomasson*. Med 9 porträtt och 30 teckningar. Häft. i illustr. omslag 1: 25; kart. 1: 50.

AFRODITE. En berättelse från det gamla Hellas af *Ernst Eckstein*. Bemynd. öfers. 1: 75.

CLAUDIERNA. Roman från romerska kejsartiden af *Ernst Eckstein*. 3: 25.

FELICITAS. Roman från Medeltidens tid af *Felix Dahn*. Bemynd. öfers. af det originalets 2:a uppl. 1: 50.

EN STRID I ROM. Historisk roman från det 6:e århundradet af *Felix Dahn*. Bemynd. öfers. från originalets 8:a uppl. 4 utdelningar. 7 kr. Inb. 1: 2 band 9 kr.

NILS BRAHE. Historisk roman från Christian II:s tid af *H. F. Ewald*. 2-ne delar. 3: 50.

ANNA HARDENBERG eller **Kungens ungdomskärlek.** Historisk roman från 16:e århundradet af *H. F. Ewald*. 2: 50.

SKATTKAMMARE. Ett blad ur Gripsholms häfder af *Georg Nordenskiöld*. 2 kr.

HURU MAN SIBR TEKANABE eller **en ungdomens läroresa i T. Ost. läroresa.** Med 108 teckningar. Inb. i färgtryckt omslag af 2: 75.

NORDENSKIÖLD'S RESOR I POLARHAFVEN. En nordisk robinson berättad för ungdomen. Med talrika illustr. Inb. 2: 25.

BENJAMIN FRANKLINS SJELFBJOGRAFI OCH BREFVEXLING, änyo utgifna af *Edouard Laboulaye*. 2:a uppl. Inb. i färgtryckt omslag 2: 25.